LUČ

1916./17.

II.

UREDIO:

JOSIP ANDRIĆ

CIJENA K 3·60, ZA ĐAKE K 2·—

IZDAVAČ: IVAN KRSTO LOVRIČEK

1915

Dopisnica uprave.

Kod uprave „Luči“ mogu se naručiti još ova godišta „Luči“:

Godište IX. (1913.—1914.) sa „Đačkim vijesnikom“, cijena K 5·— Godište X. (1914.—1915.) „Ratna knjiga Luči“ K 2·— Godište XI. (1915.—1916.) „Druga ratna knjiga“ K 2·60 Godište XII. (1916.—1917.) I. dio. „Treća ratna knjiga“ K 3·60 II. dio. „Četvrta ratna knjiga“ K 3·60

Povjerenike i dužnike umoljavamo da namire dugove.

Uprava se „Luči“ najljepše zahvaljuje svim darovateljima, želeći, da nas se sjete i drugi koji mogu, kako bi bilo omogućeno buduće izdanje „Luči“. Svaki dar oglasit ćemo u „Novinama“.

Upravu „Luči“ preuzeo je dr Stjepan Markulin, odvjetnik, Zagreb, Kurelčeva ulica br. 3, na koga molimo da se šalju sve narudžbe, pretplate i darovi.

Dopisnica uredništva.

Molimo naše saradnike, da šalju svoje radnje za novu „Luč“, koja će izaći u jesen, dru Markulinu, koji će ih onda izručiti redakciji. — Rukopisi se ne vraćaju.

Knjige katoličkoga života. Izdaje dr. Stjepan Markulin, odvjetnik u Zagrebu, Kurelčeva ul. br. 3.

Knjiga I.: Miroslav Vanino D. I.: Filibert Vrau, veliki francuski katolički organizator. — Cijena s poštarinom K 2·55. Plaća se unaprijed. Naručuje se kod izdavača. —

1955

LUČ.

GOD. 1916./17.

II.

UREDIO:

JOSIP ANDRIĆ.

ZAGREB 1917.
TISAK KR. ZEMALJSKE TISKARE.

Zvonko Šprajcer — Sarajevo:

Na pragu novoga doba.

Nekolike misli čovjeka, koji ljubi domovinu i vjeruje u njezinu energiju.

U tamu hrvatskih, dugih noćiju hoćemo da unesemo svjetlo sunčano i da razbijemo stoljetni mrak, što je ko avet kakva pao po dušama braće i sestara naših. Hoćemo da stvorimo pojam slobode, slobode hrvatske i za taj ćemo cilj žrtvovati svu energiju svoje mladosti, sve svoje suze, misli i osjećanja, svoju dušu i srca svoja. Jer hoćemo da stvorimo hrvatsku slobodu, da radom svojim unesemo u zemlje naše sreću, sunce i proljeće, bunimo se protiv sitnih duša, koje su poplavile cijeli naš nesređeni javni život, bunimo se protiv nepoštenja i beskarakternosti, koji su u nas glavni uvjet dobrog i lakoga života, bunimo se protiv svih onih, koji ne vole riječ »domovina« i boje je se, jer zvoni odviše neslužbeno, neuredski i nebirokratski i gledamo u njima reprezentante mraka, neslobode i tuđinštine.

Hrvatstvo, katolicizam i demokratizam nijesu puste riječi, što samo mase za sobom vuku, one su velik dio naših mladih duša, naše krvi, osjećaja i možđana. Svaka je od njih naše životno vjerovanje, za koje se mora živjeti, provesti ga u život i umrijeti. Hoćemo da provedemo evanđeoske nauke u cijelom javnom životu nesamo zato, jer vjerujemo u njihovu istinitost, ljepotu i opravdanost, već i zato, jer volimo narod svoj. Čudno se čini i sluša se čisto ko priča kakva, da su baš k a t o l i č k i studenti najnacijonalniji dio hrvatske inteligentne omladine i da oni jedini u ovom mraku i noći bez zvijezda, bez zvijezda naših, zvijeda hrvatskih uzdižu visoko iznad okaljane, usnule i prodane sredine slomljenu zastavu hrvatske narodne misli. A ipak je tako! Pogledajmo oko sebe, uvucimo se u duše drugih i zavirimo u srca ostale omladine, pa ćemo u njima vidjeti nehaj, apatiju i skepsu, a u nama je svjetlo energije i sunce, što se istom sprema da svane. Hrvatstvo, katolicizam i demokratizam stvoriše u nama ljubav vječnu i nesebičnu, sunce, što uvijek grije, i proljeće, što vječno cvate. Mi nijesmo demokrate zato, što je to sada moderno, nego jer volimo više nego išta ovaj nesretni kraj, što se Hrvatskom zove i što rađa djecom, što možda hrvatski govore, ali tuđinski misle, i jer znamo, da je nepravedno, da se obrazi naši sjaje proljećem mladosti i lakoga života, dok braća naša po rudokopima, tvornicama i dalekim poljanama nose u mladim očima mrak, na rukama ispaćenim tvrde žuljeve, a u duši nezadovoljstvo i strah pred životom. I mi hoćemo da dijelimo s njima i suze i smijeh i mrak i sunce, jer i njih treba da osvoji preporodna misao naša. A i k a t o l i c i s m o u v j e r e n j a, ž i v o t a i r a d a, j e r v j e r u j e m o, d a ć e s a m o n a š k a t o l i c i z a m p r e p o r o d i t i u s n u l i d u h n a š e g n a r o d a i d i g n u t i n a ž i v o t r a d a i e n e r g i j e h r v a t s k e z a k o p a n e, m r t v e k a p i t a l e.

Omladina raskomadanih, klonulih, nesređenih i nesvijesnih naroda mora da bude stoglasna jeka za patnje onih, koji ne mogu, ne umiju i ne smiju da govore, i da ima široku dušu za bol, suze i uzdisaje svakog nesretnoga brata i svake nesretne sestre svoje. Cijeli njezin rad mora da bude

*

raznovrstan, nesebičan i požrtvovan i da bude prema duši i srcu narodnom, da bude vjerni odraz narodnih misli i osjećaja. Uzneseni snagom ideja svojih, vedri, topli i nasmijani ko svibanjsko nebo i proljetno sunce moraju da mladi ljudi budu apoštoli svjetla i istine, da krvlju svojom napajaju žedne i srcem svojim krijepe bolesne, pale i iznemogle. Omladina kao propovjednik nove nauke mora da ima veliku ljubav svetu i vječnu, i ta ljubav treba da prodre u našu krv i mozak i da nas sve sasvim ispuni svojom toplinom, veličinom i ljepotom. Mi hoćemo i moramo da budemo takva omladina, omladina zanosa, svjetla i velikih žrtava, i krvlju rumenom srca svoga i zanosom proljetnih dušâ moramo početi stvarati novo doba i novu historiju.

Imamo more lijepo i zavodljivo, tuđi milijuni plove po njemu i bogate ljude, koji znadu, da ga iskoriste, a mi tihi i mirni šutimo, plačemo potajne suze i u sebi — da nas niko ne čuje — prošaptavamo vječno lijepu i vječno žalosnu pjesmu o propaloj Marinoj kruni, a ne znamo, da je to more nekoć bilo naše, da smo ga hranili najboljom snagom svojom, da smo mu duboke provalije punili kostima hrvatskih sinova i galijama kockastoga stijega. Moglo bi i moralo bi da bude naš ponos, naša snaga i naše bogatstvo, a ne naša sramota, naše suze i tuđi, nezasluženi kapital. Imamo rudnike u zemlji svojoj, a čime nam koriste, dižu li našu slabu i zaostalu ekonomsku snagu, daju li našim marljivim i pothvatnijim ljudima prilike, da se razviju u naše neovisne hrvatske kapitaliste? Ta zar nije nama — sirotinji pukoj — dosta, što nam tuđinski kapitali dovlače čitave čete stranog elementa, što isisavaju polako snažne živote naše braće i gone ih u rani grob? Imamo zlatokosa polja, lijepe šume i rumene vinograde, a moramo da po Americi tražimo života i crnoga hljeba, jer rođena gruda može da hrani samo tuđinca, ko da je pretvrda za naš plug, nerodna za usta naša i nezahvalna na svem našem milovanju i voljenju, na našim suzama i krvi, kao da kakvo vječno prokletstvo lebdi u zraku nad njom i nad nama. I što će da bude od nje i od nas? Zar ćemo imati uvijek tuđe more, tuđe livade, oranice, šume i vinograde, tuđa sela i strane gradove, tuđi novac i strane kapitale i da samo slobodno nebo, nebo modro ko oči djeteta bude naše, bude hrvatsko i to samo tako dugo, dok nam i to ne otmu? Zar ćemo ko hrvatski Diogeni sa ispaćenim srcima u rukama umjesto svjetiljaka tražiti u tami tuđine, nazatka i sramote riječ hrvatskih usana i pjesmu hrvatskih oblaka? Zar smijemo da to dočekamo?

Narod nam ide, a i mi zajedno s njim u smrt i propadanje, a nijesu nam krive samo vanjske neprilike, kriv nam je nehaj, raskomadanost, nedisciplina i komotnost naše inteligencije. I starija je inteligencija — mislimo uvijek samo one, kojima je riječ domovina sveta, jer čemu voditi brige o onima, koji upravljaju svoj život samo po karijerama, dijetnim razredima i dobrom životu? — radila dosta za narod, samo je čitav taj rad bio rascijepan, nesređen i odviše nemoderan, odviše strančarski. Najljepše osnove oko pridizanja narodnog ne padoše na preprekama vanjskih neprijatelja ili možda samo radi našeg nehaja nego više radi pobijanja strančarskih protivnika, inako poštenih i požrtvovnih ljudi, i radi onog nepoštenog elementa u svakoj stranci, koji se preko poštenih, požrtvovnih, ali odviše dobrih ljudi penje do ugleda, časti i — novaca.

Tomu se mora na put stati i zato smo baš mi tu, mi koji vjerujemo, da će u nama evanđeoski nauk biti jači nego zamama lakog i udobnoga života. Hoćemo da u našem javnom životu uklonimo korupciju i beskarakternost, i jer nam je čitav narod katolički i religijozan, stavljamo protiv sadanjega truloga života naš glavni zahtjev: o r g a n i z o v a n j e s v i h d o s a d a p o c j e p k a n i h i n e s l o ž n i h n a r o d n i h s i l a n a n a č e l i m a k r š ć a n s k e d e m o k r a c i j e t. j. na načelima najbližim

narodu, koja će biti jača od vanjske nepravde i unutrašnje nesloge. Kultura naša mora da bude katolička, a nijednoj sadašnjoj političkoj stranci ne ćemo i ne smijemo da izdamo svjedodžbe posvemašnje opravdanosti i apsolutnoga patriotizma. Mi znamo zašto!

U javnom i privatnom životu neka rad nas sviju bude uređen po naucima evanđeoskim, i onda će Hrvatska biti spasena. Zato i hoćemo da stvorimo u hrvatskim zemljama snažnu, kulturnu grupu, koja će u pitanjima kulture, ekonomskoga pridizanja narodnog i općih nacijonalnih interesa biti jedno tijelo i jedna duša, a pojedincima će dopuštati, da po svom uvjerenju budu članovi pojedinih političkih grupa, koje nijesu protivukatoličke i nenarodne, jer se kod nas u politici zapravo više radi o različitoj taktici nego o načelima, pa ako u kojoj stranci i izbije štogod protinarodnoga, to nije obično plod samih načela, već plod rada pojedinaca, kojima je na prvom mjestu njihov vlastiti interes. Unesimo u duše svih naših političkih vođa duh našega pokreta, učinimo barem to, da im bude glavnim mjerilom moral i poštenje, i doskora će nestati onih žalosnih pojava, radi kojih nas duša boli i oči nam suze. Baš će naš pokret morati da po svojim ljudima obavi kontrolu hrvatskih, političkih stranaka, i odmah će u nas pojam nepatrijotizma i narodnoga prodavanja biti umanjen i sužen. Ne treba pojedinim inako prilično dobrim strankama negirati pravo na život i razvijanje, već treba uklonit u njima elemente nepoštene, sebične i lakome, ili ih barem potisnuti u pozadinu. Stranke različite taktike, ali poštenih, nesebičnih vođa, koje vodi interes naroda, a ne vlastito dobro, u odlučnim će se časovima naći uvijek zajedno i taktika sama ne će biti nikada razlog, koji bi nas tako razdvajao, te zaboravimo, da nas veže ista krv, ista riječ i isti interesi.

Ne radi kakvih besposlica, već u interesu hrvatskoga naroda zahtijevamo, da vođi svih i političkih i kulturnih grupa budu ljudi čiste prošlosti i naravski čiste sadašnjosti, ljudi na svom mjestu, obrazovani i kulturni, koji će se znati žrtvovati za svoja načela, ali isto tako duboko poštivati i naše uvjerenje i dolično priznavati po nama za narod podnesena pregaranja i odricanja. Jer gdje se radi uopće o opstanku naroda, koji je pritisnut izvana, podložan svim mogućim, nenarodnim uredbama pa rastrovan i neznanjem i pijanstvom i nemoralom i općom apatijom, moraju da se ujedine svi njegovi dobri sinovi, koji vole i pogaženu i osramoćenu majku, i da porade, da se obistine riječi Matoševe: u početku bijaše hrvatska riječ i riječ »Hrvatska« bit će djelo!

Jer nada sve volimo domovinu svoju, pružamo u radu za nju ruku svima onima, koji je vole kao i mi, samo tražimo, da poštuju naše uvjerenje, koje je uostalom uvjerenje gotovo cijeloga hrvatskog naroda. Ako vole naši kulturni protivnici ovu našu grudu nesretne zemlje, neka ne čupaju ni morala ni vjere iz grudi narodne — makar oni za sebe i ne priznaju potrebu morala i vjere — jer nam je narod bez vjere i morala zapisan sigurnoj smrti. Neka zađu po slavonskim šorovima, po najbogatijem kraju domovine, i sve će manje čuti riječ hrvatsku, jer nam domovi opustješe, otkako nemamo djece, i neka pogledaju, kako srca onih, kojima oni oteše vjeru, lutaju bez cilja po tmurnim danima, bez sunca i mračnim hrvatskim noćima, pa će vidjeti da mi imamo pravo.

A što da radimo s a d a mi, mladi i najmlađi? Živimo u teškim, sudbonosnim vremenima, i zato moraju i srca naša da budu velika, a duše široke, jer je i odgovornost naša velika. Oko nas su ljudi slabi, plačni, rezignirani i skeptici. Gledaju crnim pogledima i vide samo slom, pad i tragediju. Narod je pod teškim teretom klonulosti i nehaja i bez prava, a inteligencija dijelom apatična i povučena u se, a dijelom zadovoljna dobrim večerama, visokim plaćama i blagonaklonim smiješkom visokih i najviših. Mi

nijesmo i ne smijemo da budemo takvi! Nijesu nam nikada bile pred očima kao ideali velike plaće, dobra namještenja i odviše purgarski, sređeni životi, ali ne smijemo ni da se jednoga dana tmurnog i žalosnog nađemo u redovima onih, koji su vjerovali, a sada očajavaju, koji su bili veseli, a sada plaču, koji su nekoć bili i za same sebe i za sve oko sebe samo sunce, proljeće, mladost i energija, a sada su samo gusti, jesenji mrak, prvi srebreni mrazovi, rezignacija, kiša i rano došla starost. Ne bojimo se istine, ne turamo glave u pijesak i ne zatvaramo oči pred njom, ali je vjera u nama jača i od skepse i od zime i od klonulosti. Znamo, da naše more nije naše, ali mi hoćemo da ono opet bude naše, da miriše hrvatskim zadahom morske trave, kadulje i djevojačke pjesme o Vrbniku gradu, da se na njemu ljulja ponosni trobojni stijeg i da ono opet bude izvor naše snage i našega bogatstva, znamo da se po najrodnijim, zlatnim poljima našim ori tuđa riječ, riječ nama nerazumljiva i strana, ali mi hoćemo da se podignu porušeni domovi i da se opet u zlatu preporodnoga proljetnoga sunca prospe po onim stranama čisto srebro naše materinje riječi. Mi hoćemo da krvlju srca svojih oživimo ono, što umire, i da iz nečasne, malene i tamne sadašnjosti stvorimo veliku budućnost. T o ć e s e i d o g o d i t i, j e r m i t o h o ć e m o.

Budimo spremni na mnoge žrtve i velika pregaranja, i bit ćemo radi njih sretni, jer će naše žrtve izbrisati prokletstvo Petrove gore, mržnju seljačke bune i nerazumijevanje kasnijih naših tragedija. U svoju hladnu okolinu unosimo svjetlo, dižimo pale i krijepimo iznemogle. U srcima je našim ljubav prema Hrvatskoj, ljubav kojom su je voljeli svi oni, što radi nje proliše krv i suze svoje: i nesretna ozaljska banica i siromašni kralj bijednoga plebsa hrvatskog i stari naši velikaši i tvrdi okorjeli zaprešički seljak, a u dušama nam je vjera u pobjedu tvrda kao neoboriva Zvonimirova galija; pusta Učka i kamen siromašne zemlje naše.

Ljubav je naša jača od mraka, mržnje i nepravde, a vjera nam je silnija od sile, brutalnosti i očaja i »imajući vjeru jaču od života i ljubav, koja diže iz grobova, mi ćemo pobijediti . . .«

Vićentije Mikša:

Molitva.

Molim Ti se!
Molim Ti se čela podignuta!
Posred muka
dušu svoju razotkrivam svu
bez jauka,
dušu svoju patnjom čišćenu.
Molim Ti se!
Čustvovanjem ja se Tebi molim
bez trzaja.
Misli su mi ruho crkveno
tihog sjaja,
korak mi zlato žeženo. —
Molim Ti se!
Molim Ti se, prem oltara nemam,
ni zastora.
Čisto srce žrtva mi je sva!
Sred prostora,
sjetne oči dva su kandila!

Robijašev pjev.

I.

Tonite, nestajte, svjetovi usana blijedih,
što kosa vam igra u ponoćnom vjetru,
osmjeha lažnog idoli,
što trujete srce!
Ja ruku blagoslovnu pružam i svijetlu
iskru sa hitrih zvjezdanih staza . . .
Anatema na vas, što tamnite dušu i
bolom što teškim mrvite čuvstva.

Ja stazama teškim stupo sam dugo
do kraja tamo, gdje škrgućú zubi;
gdje molitva sva je dozivanje smrti . . .
Prošao ja sam posljednja vrata
i sad se na suncu grijem! —

Ledene stijene smijehom sam grijao toplim,
Spilje ledene tamnica teških punio pričom
o dobromu nebu i ocu, što ore pokoja njivu,
o braći, o sestri,
što korakom lakim proljeće budi . . .

Pa neka trozuba vašeg i gnjeva,
pa lanaca teških, robijaških suza i vike!
dušu sam jednu vlažnomu oteo grobu,
sada je nosim kroz proljeće sunca
na obale cvjetne.

II.

Konja mi brzog pokrila pjena,
Viori griva, sijevaju iskre i lijeću . . .
Srce je puno sreće i vriska,
a vika vaša ostade tamo
u mrakova dolu!

Teško je bilo kraj stotinu ognjenih projašit glava
i redom ih srubit! . . .
Kosti po tlima kazuju staze,
kud mnogi je kiklop projašit htio.
Ruka im pala, a kosti leže kazujuć stazu
vitezu boljem — — —

Teško je bilo! . . . Lubanje ljudske redom se bijele —
a gomila jedna pred vratima zadnjim
zasula vrata do pola . . .
Prazne su oči uprte gore, da vide junaka,
koji će slomiti lanaca trista
i pronijet dušu kroz posljednja vrata — — —

Pa neka trozuba vašeg i gnjeva
lanaca teških, robijaških suza i vike,
dušu sam jednu vlažnom oteo grobu!
Sada je nosim kroz proljetno sunce!
Ko alem je sjajna, bistra ko rosa! . . .
Okitit njom ću — sv'jetloga hrama
oltar po srijedi!

Đuro Vilović:

Ljubičin bus.

Na malenoj tratini u kutu naseljene gorske udubine bijaše malen ljubičin bus. Oko njeg je kamenje malo i veliko, podalje stijene i tek u daljini seoski prohod.

Proljeće je obasulo ljubičin bus cvijetom kao trakovima nebeskih zvjezdica, a miris im je opojan i živ; vjetrić se igra njime živim proljećem na daleko i široko ... Proljeće s igrom i sunce s veselim zrakama svagdanje je gledanje ljubičina busa. Proljeće i sunce igraju! ... Cvijeće je ljubičino među oštricama trnja, koje okružuju veliko i malo kamenje ...

— Zašto smo ovako samotni? — šapću ljubičini cvjetovi.

— Zašto su nam suhe i oštre trnove bodljike susjedi?

— Zašto nam kamenje priječi prodiranje dalje?

— Kuda bi vi? — upita ih bus.

— Daleko! gdje je sunce i proljeće! u daljine!

— Čuo sam, mala, živa pčela mi je kazivala, — govori cvijet, što se na najvišem mjestu modri, — da je okolo široki svijet i svašta u njemu ima; svašta, miline i čara ... Tamo, u svijetu širokomu ljudi su ...

— Ljudi?

— Što je to?

— Kakvi su oni? — šapću cvjetovi.

— Kakvi su ljudi? — pita i bus, a najviši cvijet kazuje:

— Oni nijesu kao mi prikovani k zemlji; oni su poput moje pčelice i dalje se od nje kreću. Vrlo su lijepi i vole sunce i proljeće, a vole i nas, modre ljubice. Nad nas nadnose bistre i žive oči; bistre i žive, a sjajnije od ivanjske krijesnice, što smo je jednom vidjeli na trnovoj bodljici ... Gdje znadu, da mi mirišemo, dolaze i nad nas nanose oči, to, što je kod ljudi najljepše, pa i ruke pružaju, daleko nas nose preko trnja, korova i preko kamenja ... U lijepim domovima stanuju, a ljubice postavljaju u šarene i pisane posude, pa ih meću tamo, gdje im uvijek oči mogu da budu na ljubicama. Dolaze i puno govore o nama. Lijepe smo njima i naše latice isporeduju svilom sa zlatnim nitima. Vole nas oni vrlo i sve misle, kako da nas što više gledaju. Lijep je život u domu ljudi, a gledanje je njihovih očiju slađe od igre sunca i proljeća ... Tamo nema trnja, bodljika, nema tamo korova ni kamenja. Meni je to kazala pčelica, a njezinoj se pameti dive ljudi i hvale je kao naš miris ...

— To je život!

— Jest, to je život!

— Zašto živimo ovdje med trnjem i kamenjem?

— Što će nam samo sunce i proljeće?

— Ah, ljudi!

— K njima! k njima!

— I naš bus hvale oni, jer bez njega nema nas.

Zamislio se stari bus i jedva da sluša šapat svoga cvijeta; zanijele ga misli, pa se i on pita: »Zašto sam ovdje? zašto na toj tvrdoj zemlji posred trnja, korova i kamenja malog i velikog?« Volja mu je kao plamen, a želi, da se makne, kao što se morski val razlije po obali ... »Tamo bih, gdje su ljudi«, — šapće u sebi, — »tamo bih, da im vidim oči sjajnije od ivanjske krijesnice« ... To su želje ljubičina busa, a čuje ih Onaj, koji osluškuje disaje cvijeta i pomaže pticu u lijetu ... Čuo je On ...

Kad je došlo i prošlo vrijeme, pa sunce sve većom toplinom ispilo plavu modrinu ljubičinih cvijetova, skupilo i zatvorilo cvjetne latice i u

času, kad je vjetrić mahao suhim laticama, te htio otresti sjeme iz osušenih cvjetova, nije dao On. Promijenio je struju vjetrića i pustio jake mlazove kiše. Udaraju mlazovi kiše, mrve osušene latice i sjeme se sipa po mlazovima, što se slili po zemlji. Odlazi voda i nosi sobom sjeme, suho lišće i skršene grančice ljubičina busa. Otjecanje proljetne kiše prolazi kroz trnove bodljike preko kamenja maloga u daljinu, u dubinu, kamo protječe potok... Na potočnoj je vodi sjeme, grančice i lišće, a sve to plovi vodom daleko, daleko u nepoznate tuđe krajeve, i već su na rijeci širokoj, a njezina brzina ih nosi tamo, gdje se rve bijesno valovlje golemoga mora. Vrti se sjeme, i svako se zrnce izgubilo na svojoj strani dijeleći se od braće i družine... U hladnoj je vodi golemoga mora samoća bez sunca i proljeća, bez ljudi i lijepih očiju, življih od ivanjske krijesnice...

Novo je proljeće došlo i novo sunce s njime. Na malenoj tratini u kutu nenaseljene gorske udubine probudio se stari bus sitan, bijedan, samotan. Osjeća staru snagu i čeka dijete uz koljeno, ali ga nema, ne niče...

»Gdje su mi djeca? gdje su cvijetovi?« pita se, a proljeće se i sunce smiju pitanju, pa se igraju svijetom kao i prije. Na kotlinskoj tratini oko trnovih oštrica, oko korova i busena vlada tuga sa samoćom. Tamo jedva da zađe igra sunca i proljeća; nitko ne sluša cvila starog busena. Cvili ljubičin bus i gorko mu je, gorče mu je, što se svuda širi sunčeva igra, a ovdje jedva da se ugleda.

Cvil mu čuje oštri trn s bodljikama, a kazivanje je njegovo kao oštrice...

— Kaznio te veliki Bog, pa plači! šumilo je trnje, — kaznio je tvoje lude želje!

Razmišlja ljubičin bus o svemu i zna, da je ludo mislio. Izgubio je djecu i cvijet.

— Da nijesi ono želio, — nastavljao mu misao trn, — sada bi se oko tebe savijala djeca tvoja kao mlado maslinovo pruće oko debla i djeca bi djece osvajala tratinu, a sunce bi i proljeće najviše igralo nad vama... Sada smo samotni, crni, tužni, sada je tvoj cvil, a naše samovanje. Htio si, da te ljudi vide, pa jedva da te vidi proljetno sunce... Oko tebe se moglo širiti novo busenje, pa ti privuklo sunce i proljeće, a gdje je ono, ljudi koji traže, našli bi i tebe s njime... Svi bi tada znali i hvalili tebe, a imena ti ne bi spominjali i ne b znali, gdje si rastao. Morali bi samo znati, da je bio prvi lijepi i požrtvovni bus. Zar ta hvala nije ljepša od današnjega cvila?... Cvili zbog svojih želja, a hvale ne ćeš dočekati, kao ni mi ugodne sreće nad ljepotom požrtvovnoga i prijegornoga busa...

A. Violić-Ljubičić:

Euharistija.

Ah ljubljaše nas On! — I pandže Zmaja
nad crni Sudba vješala nas pako.
Oj dođi! zvasmo. Ču nas. Perje lako
Gabrijel vinu prateć Ga iz raja.

I dođe. Za nas popi kalež vaja:
al prije Manom posta, da Ga svako
blagovat može — ljubljaše nas tako...
— Božanstva sad smo iskre Vječnog Sjaja.

Posvetismo Mu hram i zlatne kube
bjelinom lijera, krvlju rajskih ruža.
Već tu nas usne anđelove ljube...

Tu pirujemo. U tom svetom Trijemu
ko sestri — Smrti svatko ruku pruža,
da puni Njega vinemo se k Njemu...

O. Dr Petar Grabić:

Apologija molitve.

(Iz ratne psihologije.)

1. Vjerski život.

Općenito se očekivalo, da će vjerski život zbog ratnih grozota nanovo procvasti. Za slično uvjerenje nijesu manjkali ni dokazi. Mise zavjetnice, brojna hodočašća, srebrni i zlatni zavjeti i drugi pobožni izvanjski čini navodili su na zaključak, da se približava konac općenitom vjerskom nehaju. Mislilo se, da su prve vanjske vjerske manifestacije samo početak posvemašnje obnove, koje se razvoj tijekom kratkoga vremena očekivao. Bilo je i tako površnih, koji su bili uvjereni, da će same vanjske nevolje zamijeniti trudni posao vjerskih organizatora, katoličkih kateheta, pobožnih ispovjednika i gorljivih misionara.

Život je raspršio ugodne varke pobožnih, ali površnih proroka. Trajanje rata otkrilo nam novu pogibao, svakako veću negoli se na prvi mah i čini. Vjerska struja, koja je imala da zahvati i šire slojeve nehajnih duhova, opaža se danas ugrožena od protivne joj, a ta se čini da bi baš u oprečnom pravcu samoj vjeri mogla pokazati mnogo istaknutije uspjehe. I ona se opire na činjenice, i to hoće da ih nađe baš u našem taboru. Možemo li mi pokazati na trajni postepeni razvoj vjerskog života za ovog svjetskog požara? Ako ćemo suditi po vanjskim činima, radije ćemo priznati, da se baš u tom pogledu znatno nazadovalo. Pohađanje crkvi osjetljivo je spalo; k svetim prozbenim žrtvama manje se pristupa; ni misne odluke za zdravlje i sretan povratak nijesu onako česte; a i naša neka hrvatska prošteništa pokazuju na broju hodočasnika velik nazadak. Iz svih i pojedinih tih činjenica ne da se nesumnjivo dokazati pomanjkanje ili nazadak vjerskog života, jer i druge okolnosti mogu utjecati na vanjski nazadak vjerskih djelovanja — pomanjkanje prometnih sredstava može, ili bolje mora da upliviše na broj hodočasnika, — ali sve te pojave, ukupno uzete, opravdat će uvjerenje, da je vjerski život dugotrajnim ratovanjem barem nešto ohladio.

Vjerskom nazatku mogu se tražiti razni uzroci, ali je jedan bez sumnje jako utjecao, a to je: što se s molitvama i pobožnostima usko spajao uspjeh rata, skopčan s brzom svrhom evropske tragedije. Budući da je to izostalo, počelo se kod mnogih pobuđivati protivno uvjerenje, da molitve nijesu onako moćne, da se njima postignu želje pobožnih vjernikâ.

2. Juriš na molitvu.

Vremeniti vidljivi neuspjeh pobožnih molitava daje povoda nekim poznatim, općenito raširenim izvodima, kojim ljudi ili iz neznanja ili iz lakoumnosti ili iz umne površnosti protuvjerski pokret potiču ili ga pot-

pomažu. I njihova razlaganja nijesu bez prividnog razloga, barem ne za ljude nenavikle mučnijoj i zamršenijoj refleksiji. Sâm sam na svoje uši slušao razlaganja jednog inače uglednog liječnika, komu je što iz neznanja, što iz udvornosti sakupljena svïta putnika bez otpora odobravala. Radilo se o samim razlozima vjere uopće. Gospodin je isticao, kako ratne molitve i samoga Boga u smetnju stavljaju, jer bi bio i On u neprilici ne znajući, kojoj bi se strani pobožnih duša priklonio. Moli Ga brbljavi Talijan, gorljivi Francuz, hladni Nijemac; a cilj njihovih molitava u sebi je oprečan. Talijan požudnim okom vreba na jadranske istočne obale i svoje najneopravdanije težnje prati uzdasima i molitvama, dok ga baš u toj težnji hrvatski general Borojević s mačem i ognjem sprečava, a za uspjeh njegove borbe dižu se opet pobožne molitve Slovenaca i Hrvata pred prijestolje Boga pravednoga. Takova je opreka redom kod svih podanika zaraćenih država. Jasno je, da ni Bog ne može uslišati molitve s tako oprečnim ciljem. Mi u Dalmaciji gledamo narodnu i gospodarsku propast, kad bi se ostvarile želje naših prekomorskih drevnih dušmana; dok oni u našoj otpornoj snazi vide zapreku svojim narodnim težnjama. A da se doista u jednom i u drugom pravcu Bog moli, o tom se ne može sumnjati.

3. Analogija.

Istaknuto razmatranje krije u sebi dosta tamnih točakâ. Samo ću neke gledati razbistriti. Načelna je zbrka, ako se i u ozbiljnijem krugu ističe, da ni sâm Bog ne zna, što bi činio, da se i On nalazi u neprilici, kad Ga obje strane za pomoć i milost prose. I od svjetskih se uglednikâ moli često milost; jedan je ište za svoju obitelj, grad svoj ili pokrajinu, a drugi traži tu istu prednost na svoju korist. Kralj, ministarstvo ne će se naći u neprilici, komu da udovolje, nego budu li htjeli paziti na vrijednost i opravdanost raznih podnesakâ, udovoljit će onomu, za koga vojuju bolji znatniji razlozi, a drugoga će u tom pitanju uputiti na shvatljivu ustrpljivost. Iz te slike svakomu je jasno, da se Bog nikad ne može naći u neprilici, ako Ga mole za milost, pa bilo i u oprečnom pravcu, jer je neizmjerno mudar, pravedan i nepromjenljiv. Kod ograničenih bića nalazimo zgodan izlaz sličnom prigovoru, koji se neizmjerno umanjuje, kad se radi o neograničenom, presavršenom Stvoritelju.

4. Nacijonalizam u ratnoj pobožnosti.

S nekim se pravom veli, da su svojim ratnim molitvama svi katolici svijeta, ne izuzimljući ni crkvene dostojanstvenike, nacijonalci. Svaki se moli za sreću i pobjedu bratskog oružja. Čini se, da je samo sv. Otac Benedikt XV., svijestan svoje uzvišene zadaće zajedničkog očinstva na svim vjernicima bez razlike, bio pošteđen od patriotičke pobožnosti. No ne valja zaboraviti na glavne uslove, koji moraju svaku, pa i ratnu molitvu resiti. Zaštitu Božju možemo tražiti samo za pravednu stvar. Ako se nešto ne slaže sa naravnim i vrhunaravnim privilima ćudoređa, zato nesamo da je uzalud moliti, nego se može i protivno dogoditi, da baš i zato toga ne postignemo, što nijesmo pazili na pravednost stvari, a neuspjeh može značiti i kaznu rasrđenog Božanstva. I ne slaže se s pojmom prave molitve, da joj bude svrhom poništenje, podjarmljenje narodâ, nego njezin cilj mora da bude plemenit. Ako vjernik želi pobjedu svog oružja, on to mora utoliko tražiti, koliko se to slaže s pravednim i ćudorednim težnjama njegova naroda. Traži li tko u svom neodgoju i bratskoj mržnji — pa činio to i in bona fide — uništenje neprijateljskih država, koje toga ne bi zaslužile, tada Bog kao pravedni sudac bez sumnje ne će uslišati molitve, jer joj nedostaje ćudoredna podloga, bez koje se ona ne da ni pomisliti.

5. Prava relacija.

Smisao je molitve još i ovaj. Temelj molitvi jest naša ovisnost od Boga. Kao razumni stvorovi uviđamo taj odnošaj između nas i Božanstva. Prema tomu je i molitva općenito dobro cijelog ljudskog pokoljenja. Kad Bogu zahvaljujemo, kad Ga za milost prosimo, kad Ga štujemo, kad Mu vjerujemo i kad Ga ljubimo, nikad ne smijemo zaboraviti naše glavne relacije prema Njemu, t. j. naše stvarne zavisnosti, na kojoj počiva cijeli naš vjerski život. I naše ratne molitve, ako imadu da budu pravedne i uspješne, moraju imati na sebi taj biljeg. U njima se mora odrazivati odanost u volju Božju. Dolaze li u sukob s voljom Božjom, tada ne zaslužuju niti imena molitve. Dok se naše molitve kreću u okviru Božjih odredbi i osnova, dotle će samo biti uspjehom ovjenčane.

6. Nova zamka.

S tim svojim razlaganjem protivnici molitve baš i drže, da smo došli u najkritičniji položaj za svoju stvar. Njima se upravo sada i pokazuje neopravdanost molitve. Ako molitva nije kadra djelovati na odluku i osnovu Božju, tada nema nikakove koristi, da joj ma i časak zlatnog vremena posvetimo. Molitva bi bila tek onda vrijedna, kad bi mogla utjecati na odredbe Providnosti. Budući da su one vječno nepromjenljive, koja korist od svih sv. misâ i zavjetâ? Je li od vijeka stalno, da će središnje vlasti konačno podleći, tada vas sjaj pobožnih svečanosti počevši od bečke prvostolnice do seoske zapuštene crkvice ništa ne pomogoše.

7. Vječnost i vrijeme.

Nijesu ni takova opće poznata protuvjerska umovanja bez lošeg utjecaja. Na prvi se pogled ne čini, da su bez svakog temelja. Molitva ide za tim, da odvrati pogibao, što nam prijeti. No ako je ona vječno i nepromjenljivo namijenjena, koja nam je korist od onako nemoćnog sredstva, kao što je molitva? Eto baš tu treba dobro paziti, da nas na prvi mah jaki prigovor ne smuti. Istina je, da su odredbe Božje nepromjenljive i vječne, ali sve, što se u vremenu događa, zbiva se po nekim stalnim uvjetima; svi su vremeniti događaji po svojoj naravi promjenljivi, niti su vječni ni nužni. Bog je oduvijek nepromjenljivo znao i odredio otkupljenje roda ljudskoga po svom Jedinorođenomu Sinu. Tada je činjenica ljudskog spasenja u vremenu bila zavisna od dolaska i muke Sina Božjega. Bog je od vijeka unaprijed vidio ove grozne dane, ali njihov osvit ima se pripisati ćudorednim stramputicama, kojim je čovječanstvo išlo i koje su ga dovele do ovog užasnog krvoprolića. U Bogu je sve do vijeka. No On ne bi bio dopustio do ovoga doći, da nijesu po srijedi bile ni ćudoredne ni društvene ni političko-diplomatske pogrješke.

Ima smisla utjecati se Bogu u molitvi, iako su Njegove odredbe vječne i nepromjenljive, jer njihovo ostvarenje u vremenu nije bez obzira na naš rad i na našu molitvu. Istina odluke se Božje ne mijenjaju, ali ni Njegova odluka (govoreći ljudskim jezikom) ne pada bez svestranog vječnog spoznanja svega onoga, što u vremenu poput stvorenih uzroka utječe na razvoj ljudske povijesti.*)

*) Između brojne književnosti o tom predmetu širim bi naobraženim slojevima dobro došlo razlaganje Kosen-Webera: »Das Christentum«, Freiburg i. B. 1905.; § 41. »Die Bedeutung des Bittgebetes und dessen Rechtfertigung«.

□□□□□

Fr. Krsto Kržanić — »Milovan«:

Treći Red pred sudom Crkve.

Nekoliko bratskih riječi hrv. kat. inteligenciji.*

»Treći je Red za Crkvu ono, što je slobodno zidarstvo za revoluciju.« Msgr. Ségur.[1])

Hrvatska je u teškom stanju: vjerski iskvarena, politički neujedinjena. Njezina sudbina, udes i žalosno stanje žalosti svakoga rodoljuba. Jer bacimo li pogled preko lijepih pokrajina naše domovine pa čak tamo do sniježnog Triglava, do planinskih Hrvata — svagdje razdor i borbe, svagdje trzavice i puzavost... U ovolikoj nevolji svaka plemenita duša i rodoljubno srce dnevno moli Svemožnoga, da se već jednom nebo smiluje i nad našom domovinom i da je usreći plemenitim značajevima: pravim vjernicima i čestitim rodoljubima.

I kao da je nebo prosuzilo rosom milosti i nad slavnim nekoć »Predziđem kršćanstva«. Kůpe se čete iz svih dijelova domovine i kunu se pred oltarom Bezgrješne, da će obnoviti staru slavu svojega naroda, vjerna Crkvi i rođenoj grudi. Već ih je velik broj. Vrijedni su, da preporode Hrvatsku u Kristu. Cilj plemenit i nada sve uzvišen!

Ali da se postigne taj veliki cilj, hoće se velikog napora i dugoga ustrajnog rada, a tog nema bez tvrde vjere, žarke ljubavi i svetog ufanja u moć Svemožnoga. Radi za domovinu, njoj se posveti — to je žrtva, koju može da učini jedino pravi vjernik. Žrtva bez interesa — to je osobina, to je svojstvo naše sv. vjere! Ali da se postigne i uzdrži ta krasna odlika, treba sredstava, koja podržavaju sv. vjeru, čistu ljubav i ustrajno pouzdanje. Vjera i ljubav — tu je izvor žrtvi i pregaranju!... Ja ću spomenuti jedno osobito izvrsno sredstvo — Treći Red, koji podržaje vjeru, ufanje i ljubav i koji je već dao tolike ljude, što se žrtvovaše za vjersku i domovinsku stvar, kao: De Mun-a, Ketteler-a, Vrau-a, Vindthorst-a, Ozanam-a, O'Connel-a i t. d. Iz njegovih redova može i naša domovina da očekuje svoje spasitelje. Pa kao što je rekao Leon XIII., da je spas moderne bezvjerske Francuske u Trećem Redu, tako i spas Hrvatske može da bude u hrv. kat. trećoredskoj inteligenciji.

1. Naša inteligencija i njezin apoštolat.

Inteligencija se dijeli na svećenstvo i svjetovnjaštvo. Svima nam je jedan cilj: vjerski preporod hrv. naroda i njegovo vremenito dobro. Svećenstvo je zvano u ispovjedaonicu i na propovjedaonicu, da tumačenjem evanđeoskih istina oplemenjuje zemaljskog čovjeka. I katoličkom je svjetovjaštvu određen rad u narodu pomoću štampe, prosvjetnih i kulturnih

Literatura: P. Pier B. Gimet: Lo Spirito del Terz' Ordine Francescano talij. prijevod, Vicenza 1911. — P. Eugen d'Oisy: Manuel du Tiers Ordre de S. François, Pariz 1912. — P. H. Mileta: Enchiridion pro directoribus congregationum Tertii Ordinis Saecularis s. Francisci, Romae 1913. — Dehon: Catechismo sociale, pr. tal. Firenze 1903; Socijalna obnova u kršćanskom duhu, hrv. preveo »Jukić« Zagreb 1910. — »Duns Skot«: Spasimo domovinu, Zagreb 1911.

* Op. ur. Upozorujemo i na drugi članak o Trećem Redu u Listku.

[1]) Lo Spirito di Terz' Ordine Francescano, str. 137.

organizacija, apologetskih, ekonomskih i narodnih konferencija, udruga, društava, patronaža, slobodne pouke . . . Ali kao što svećenstvo ne isključuje kat. svjetovnjaštvo, tako svjetovnjaštvo ne isključuje svećenstvo. Jedino zajedničkim radom, međusobnim pomaganjem mogu da ostvare svoj cilj: vjerskog preporoda i narodnog pomlađenja svoga naroda. To je apoštolat hrv. kat. svećeničke i lajičke inteligencije.

Nego treba znati, da je za taj rad nužna tvrda vjera u Boga i u pobjedu naših ideja. Vjera u Boga bit će jedino tada tvrda, ako uzmemo za uzor u svome rodu Isusa-Boga-Čovjeka. Treba proučavati Njegov privatni i javni rad, te prema tome se vladati i raditi.

2. Uzor — Isus Krist.

Glasoviti kardinal Massilon veli: Sve bi se promjenilo, kad bi se mi promijenili. Tout changeroit, si nous changions nous mêmes.[2]) A da to postignemo, treba imati neki moralni uzor. Ima li dakle savršenijeg uzora od Onoga, koji je o Sebi rekao: »Ego sum via, veritas et vita«.[3]) To je Uzor i svećenstvu i kat. svjetovnjaštvu, hoće li da budu potpuni ljudi, značajni ljudi i otvoreni katolici: apoštoli vjere i domovine. A evo razloga.

Ako bude naša inteligencija proučavala privatni i javni život Kristov, namjerit će se na ova tri osobita svojstva Njegove misli i rada: Priprostota u životu, čistoća u nakani i posluh u radu. Krist je izvršio svoje poslanstvo: zgoljnim siromaštvom, božanskom Krvlju i posluhom volji Oca. Zato i treba da i naša inteligencija, ako hoće da uspije u vjerskom i narodnom preporodu svoga naroda, nasljeduje bar u malome svoga Spasitelja. Biti s malim zadovoljan, ne gramziti za svjetskim užicima i bogatstvom, odreći se u radu interesa: s iskrenom nakanom, nesebičnim naporom, požrtvovnim radom, i to sve na temelju crkvenih uputa, propisa, nakana i želja . . . To je priprostota u životu, čistoća nakane i posluh u radu prema nebeskom Uzoru.

Nego da se stekne takova misao i osjećaj, treba pohađati izvrsnu školu, školu evanđeosku. Ta škola — to je Treći Red Franje Asiškoga. Zamisao je Leona XIII., da u ovu školu uđe naše svećenstvo i kat. svjetovnjaštvo, da stekne duh evanđalja, duh Kristov. Treći Red odgaja u priprostoti života, čistoći nakane i posluhu u radu. Dokazom je tome veličina njegova sv. utemeljitelja, preporuke sv. Otaca i njegovi prekrasni plodovi.

3. Psihologija Franje Asiškoga.

Utemeljitelj je Trećeg Reda Franjo Asiški, svetac veselja i miline, blaga osoba i ljubezni otac. O njemu je rekao slavni francuski pisac F. Coppée, da je najmilija osoba u povijesti čovječanstva poslije Isusa Krista: »La plus delicieuse personne, que le monde ait connue depuis Jesus Christ«.[4]) Providnost ga je odabrala, da preporodi čovječanstvo, pomladi Crkvu i ogrije ledeno društvo. Kršćanstvo je zamiralo, veli Macchiavelli, a Franjo ga je uskrisio. Svojim radom i svetošću ostao je miljenikom čovječanstva i svjetsko-povjesnim značajem (er ist ein weltgeschichtlicher Karakter), kako se snažno izrazio G. Schnürer.[5]) Valjda Crkva poslije sv. Pavla nije imala sjajnijeg dragulja na svojim prsima do ovoga »zemaljskog Anđela« veli Bossuet. Njegova je ljubav prema Bogu bila ljubav jednog

[2]) Oeuvres, t. III. st. 165. Pariz 1882.

[3]) Iv. 14, 6.

[4]) Revue Sacerdotale du Tiers-Ordre, 1912. st. 360.

[5]) Weltgeschichte in Karakterbildern: Franz von Assisi, München 1907. st. 14.

Serafina. Njegovu je vanrednu svetost zapečatilo samo nebo, kad je na Alverniji primio sv. Rane. Na Alverniji je čovječanstvo u osobi ovog Serafina neobično bilo uzvišeno.

A u čemu je tajna Franjine veličine i svetosti? U potpunom oponašanju bož. Učitelja. Kristovo siromaštvo, rad i znoj mladosti, veselost i milinu, posluh i čistoću; sve je to Franjin genij u Kristovu životu vidio, sve je to svestrano nasljedovao. Njegova je veličina sličnost Isusu Kristu. Sam Leon XIII. veli: »Među Patrijarhama... najljepši je od sviju bez sumnje serafinski otac sv. Franjo. A znate li zašto je najljepši od sviju? Jer nitko drugi nije toliko sličan Isusu Kristu kao on«.[6])

Ljubav prema Isusu bila je jedini pokretač u njegovu radu. Njegov je rad u osnutku triju redova u sv. Crkvi. Malo mu se činilo ustanoviti samostane i rasuti ih kao mirisne ljubice među trnje svijeta, htio je od svega svijeta stvoriti veliki samostan, koji bi okupio muško i žensko, staro i mlado, bogato i siromašno...

I sve to radi u srednjem vijeku, kad je vladao vjerski indiferentizam i državna anarhija. U takim okolnostima bûdi vjersku svijest, oživljuje društva, a književnost i umjetnost zadahnjuje osobitim poletom i zanosom.

Vidimo dakle, kako je čovjek i u najnepodesnijim vanjskim prilikama jak, kad u svome životu i radu slijedi Kristovu priprostotu, čistoću i posluh. Tu je i tajna Franjina uspjeha. Zato hoće li naša inteligencija uspjeha u svome narodnom i vjerskom radu, nek stupi pod zastave Poverella, da se nauči ljubiti priprostotu, čistoću, sv. Crkvu i njezine odluke!

4. Leon XIII.: Slobodno zidarstvo i Treći Red.

Veilki Papa »lumen de coelo« navodi još mnogo razloga, da treba ljubiti Treći Red, od kojih ću ja navesti još samo glavnije. Tako u enciklici »Humanum genus«[7]) otkriva Leon zamjernom vještinom život, težnje, ciljeve, načela i tajne slobodnih zidara. Oni prema njemu niječu Krista, Njegovo Utjelovljenje i Božanstvo, rugaju se nadahnuću Biblije, napadaju Crkvu i nastoje, da je satru i unište, traže rastavu Crkve i države, niječu presv. Trojstvo i istočni grijeh, pripisijući ga mitima. Odatle poplava zla, gadnih novina, nepoštenih romana, iskvarenih kazališta, pogubnih kinematografa. Zatim traže civilnu ženidbu, odgoju mladosti bez Crkve i napokon ističu, da je vlast od puka a ne od Boga.

Leon se zamislio u te strašne bludnje, tražeći im lijeka. I nije mogao naći savršenijeg lijeka od Trećeg Reda. To sam ispovijeda u enciklici »Auspicato«.[8]) A razlog mu je, jer taj Red protivno uči i za protivnim teži od framasunstva. Njegov je cilj, veli Papa, ljubiti Isusa, sv. Crkvu i Kristova Namjesnika; uz to savršeno riješava socijalno pitanje demokratizacijom društva i točno uči vršiti vjerske dužnosti i vježbati se u krepostima. A nije li to posve protivno framasunstvu? Sinovi Franje Asiškoga živu u čistoći sv. evanđelja, preziru svjetske stvari, protive se slobodarstvu, slušaju sv. Oca, živu u pokori, puni su pouzdanja, vjere i ljubavi sve ljube i sve uče, da ljube Isusa Krista. Može li tko naći savršenijega lijeka slobodnom zidarstvu?

5. Plodovi Trećeg Reda.

Dobro je malo izbližega promotriti odlike Trećeg Reda i za čim teži. Tim će se i sam po sebi više preporučivati.

---

[6]) Alokucija kardinalima 1896. 19. svibnja (R. S. du T. Ordre. st. 54. 1912.).

[7]) Lo Spirito di Terz' Ordine, st. 137.

[8]) Enchiridion pro directoribus T. Ordinis, Fr. H. M. Mileta, st. 7. Romae, 1913.

a) Ljubav Kristu. Slobodni zidari ogorčeno mrze i bijesno kliču: »Nolumus hunc regnare super nos«,[9]) a trećoredac odgovara: »Oportet autem illum regnare«.[10]) I to u srcima pojedinaca i kršć. obiteljima. Trećoredac hoće da Krist vlada u školama, vojarnama, bolnicama, sudištima i t. d. Proti školama bez Boga i katekizma postavljaju kršćansku odgoju. Svagdje traže križ, simbol ljubavi. Javno ispovijedaju svoju vjeru, ne boje se progonstva i ropstva, pa ni mača, kako lijepo veli o. Gimet: »Posljednja će riječ (trećoreca) pod mačem, koji ga probada, biti uzdah duše, koja se nada proti svim nadama«.[11]) Tolika ljubav Franjinih sinova prema milom Spasitelju zadivila je istoga Lutera. I on, koji je svojom nenatkriljivom prostotom oblatio i najdivnije svetinje katoličanstva, klanja se pred likom asiškoga ubogara.

b) Ljubav sv. Crkvi. Poznato je, što je bio za Crkvu Treći Red kroz srednji vijek, kad se na nju oboriše njemački carevi, albiguzi i divlje horde Turaka. Oni se srčano opriješe. Zato se tolikó i nada Leon XIII. od trećoredaca u današnje doba, kad veli: »Članovi će Trećeg Reda vazda pokazivati toliku pobožnost, koliku srčanost u obrani kat. vjere«.[12]) Pa to je očito.

Na framasunski poklik za rastavom Crkve i države dovikuje trećoredac državi u ime Crkve: Ostani sa mnom! On se neprestano moli za proširenje sv. Crkve, njezinu slavu promiče, biskupe i svećenstvo časti. Nije li to iskrena ljubav Crkvi? I u našoj domovini učestaše poklici: Dalje od Rima, dolje Vatikan! Treba nam pravih katolika, da brane svoju majku. Hrvatski svećenici i kat. svjetovnjaci, stupite u ovaj Red, i Crkva će u Hrvatskoj imati vjernih svojih i neustrašivih branitelja.

c) Ljubav Papi. Osobito udara u oči, veli neki protestant, da franjevci brane svagdje i uvijek Papu. Tome se ne treba čuditi. Franjevac-mučenik o. N. Pick veli: »Papa je ugaoni kamen Crkve. Otrgnuti se od Pape, znači otrgnuti se od Crkve. Odreći se Crkve znači, odreći se Isusa Krista«.[13]) Zato pravi trećoredac u svemu sluša Papu, jer je on učitelj istine, časti ga kao zamjenika Kristova na zemlji i ljubi, jer je on, kako veli franjevac Gimet, živi sakramenat, najviša moć, produženje utjelovljenja, glavar Crkve i otac kršćanstva.[14]) Nije li i s te strane poželjno, da hrvatska inteligencija stupi u redove Trećeg Reda?

d) Praktično kršćanstvo. Uza sve navedene odlike trećoreca najljepša je prakticiranje kršćanskih istina. U tome je glavna njegova zadaća. U tome mu je i bitna opreka prema framasunskoj razuzdanosti. Framasunstvo je proglasilo ljudsku narav čistom. Posljedica? Sensualizam.

Trećoredac naprotiv računa s istočnim grijehom. Zato proti modernome sensualizmu postavlja mrtvenje, pokoru, disciplinu pûti. To veli i sam Leon XIII. tvrdeći, da je franjevački duh molitve i pokore lijek indiferentizmu i sensualizmu našeg vremena.[15]) Trećoredac izbjegava razvratne zabave: pokvarena kazališta, plesove, kinematografe, romane. Svoj duh oplemenjuje istinama Evanđelja. I taj duh nastoji preliti u književnost, znanost, umjetnost i cijeli život. Zar nije onda lijep i nuždan Treći Red?

---

[9]) Luk. XIX. 14.
[10]) Korin. XV. 25.
[11]) Lo Spirito di T. O. F. st. 154.
[12]) Enciklika-Auspicato.
[13]) Lo Spirito di T. O. F. st. 169.
[14]) Ib. 169.
[15]) Dr. Dehon: Socijalna obnova u kršćanskom duhu, hrv. pr. (Jukić). Zagreb, 1910., st.234.

6. Franjevački demokratizam.

Bez sumnje je najvažnije moderno pitanje — socijalno. S jedne je strane očajna bijeda zahvatila u ljudskoj zajednici silne dimenzije i stvorila mase proletarijata, a s druge je strane silno gomilanje bogatstva — kapitalizam. Protivnici su se vjere poslužili tom prigodom, da zavedu gladne mase, a to im je nažalost dobro uspjelo.

Sad su počeli misliti i katolici , kako da privedu sebi zavedene mase. Mnogo se sredstvo spominjalo, dok ne odjeknu glas s Petrove pećine, Leon progovori katoličkoj javnosti: »Per me la mia reforma sociale è la regola del Terz' Ordine di San Francesco«. Intuitivni duh velikog Pape dugo je motrio i napokon otkri u franjevačkom Trećem Redu riješenje tako važnog pitanja. On je razmatrao postanak i povijest tog Reda i vidio veliku sličnost između XIII. i XX. vijeka. U XIII. vijeku, veli dr. Dehon, vlada politički feudalizam, a u XX. financijalni feudalizam.[16]) Pa ako je Red svladao politički feudalizam, Papa se pouzdano nada, da će i današnji financijalni, jer ima na raspolaganje jednaka sredstva: zdravo shvaćenu slobodu, bratstvo i jednakost. To veli sam Leon: »Ova je zadruga prava škola slobode, bratstva i jednakosti, ne besmislene, kako framasuni pojimlju, već kako je Isus Krist htio«.[17]) Evo što je franjevački demokratizam.

a) S l o b o d a. Sloboda je, ako je pravo shvatimo, uskraćenje posluha sotoni i strastima. Sloboda je potpuni posjed samog sebe, podvrgnuće pûti razumu, duh žive vjere i ustrajnog pouzdanja u Boga. Ona je savršena vlast, potpuna moć, svestrano kraljestvo duha. Servire Deo, regnare est.

Tako je shvatio slobodu Franjo Asiški, kad je učio svoje sinove pokori, živom duhu vjere, srčanosti, heroizmu u kreposti, disciplini pûti .... A nije li to najčišći duh Kristov?

Danas je kod mnogih katolika puko amatersko katoličanstvo: fina krabulja, pusta riječ, etiketa i politika. Treba katolika učiniti kršćaninom. To je ideja slobode u franjevačkoj ideologiji.

b) J e d n a k o s t. Temelj jednakosti, kako je širi Treći Red, jest pravednost i ljubav. Ne sanjari za uništenjem razlika među društvenim staležima, nego iz raznolikosti darova stvara skladnu cjelinu dužnosti prema Bogu i bližnjemu. Tako Treći Red izjednačuje sve ljude i staleže. Svi imadu jednaku narav, svima je jednaka svrha — Bog. Svi imadu osobna i društvena prava, ali svi također osobne i društvene dužnosti. Pa gdje je tu jednakost? U životu su skrajnosti: bogataši — siromasi, plemstvo — proletarijat, gospoda — radnici. Toj razlici valja tražiti razlog u duševnim svojstvima i fizičkim sposobnostima pojedinaca. Ali ta razlika ne ruši bitne jednakosti. Jer u ovome je bit jednakosti: poštivati i priznavati svačije pravo. I na ljudskom su tijelu sva uda jednaka u dužnosti uzdržanja života, i na svodu nebeskom sve zvijezde svijetle, a ipak se razilaze većim, manjim svjetlom, veličinom i t. d. Priznavanje i poštivanje Božjih i ljudskih prava — to je jednakost u školi Trećeg Reda.

c) B r a t s t v o. Nikada se nije napadnije isticalo bratstvo ko u naše doba, a ipak nikad manje pravog i istinitog bratstva. Egoizam pojedinaca, imperijalizam država, gruba sila jačega ... to li je bratstvo?

Koliko je bilo iskrenosti u isticanju bratstva sa strane modernog čovjeka, osvjetljuje današnji bijesni sukob i lavovsko rvanje narodnih armeja. Uništenje, istrijebljenje protivnika — ratni je poklik mnogih i mnogih. Krasnog li ploda modernoga bratstva bez vjere! Jedini je Krist naučavao pravo bratstvo, a Crkva, to predivno djelo vječne Riječi, najsavršeniji je oblik bratstva i ljubavi.

[16]) Socijalna obnova u kršć. duhu, str. 234.

[17]) Hum. Genus: Lo Spirito di T. O. Fr. st. 177.

Nego i Crkva je skup ljudi, koji sobom nose staroga čovjeka, pa često zaborave nauk svoga Učitelja. To je opazio Franjo Asiški te osniva Treći Red, da u istome krilu Crkve ljude zbliži, ujedini, spoji i sljubi. Pravom veli Leon XIII.: »Domaći mir, javni red, integritet običaja i dobrohotnost izlaze iz Trećeg Reda kao iz korijena. Evropa mora većinom zahvaliti Franji uzdržanje ovih dobara«.[18]) A nije li to plod pravoga bratstva i ljubavi?

Tako rade i njegovi sljedbenici. Razasuti po cijelome svijetu pripovijedaju riječju i primjerom tu krasnu kršćansku odliku. Rad oko duša, znoj i suze u misijama, krv mnogobrojnih mučenika, riječ utjehe nevoljnima i potlačenima, borba za pobjedu pravednosti — veličanstveni su spomenici franjevačkog bratstva i ljubavi. Oni se opriješe samosilju i tlačenju, a svojim samovoljnim siromaštvom obraniše čast radnika i siromaha pred sjajem mogućnika. Istinito veli slavni trećoredac, književnik Fridrik Ozanam: »Ne, narod nije nikada imao većih dobročinitelja od ovih ljudi, koji ga naučiše blagosivati svoj udes, koji učiniše laganom lopatu na njihovim ramenima i zasjaše nadom u kolibi tkalaca«.[19]) Isto tako veli i Leon XIII., da se Franjo i njegovi učenici posvetiše za dobro puka.[20]) Nije li to prava ljubav i iskreno bratstvo? Istina modernom Evropom odjekuju zvuci himne bratstvu, slobodi i jednakosti, ali u praksi: služništvo, uništenje, mržnja, ropstvo, smrt. Treći Red, uči Leon XIII., jedna je škola bratstva, slobode i jednakosti. »Vrijeme je, nastavlja umni Namjesnik Kristov, da opet preuzmemo stari smjer i da idemo među puk«.[21])

Ima li savršenijeg sredstva našoj kat. inteligenciji od Trećeg Reda, da izvrši glavnu točku svojega programa — demokratizaciju našeg društva?

7. Zaključak.

Sljedbenici tajnih organizacija, sinovi trokuta i čekića nastoje da sruše sv. Crkvu. To im ne će uspjeti. Na njezinu čelu svijetli se vatreni natpis: »I vrata paklena ne će je nadvladati«. Ali što se ne će dogoditi za cijelu Crkvu, može za koji narod i pokrajinu. Gdje su slavne crkve maloazijske i afričke? Zar nije i tamo nekoć cvalo kršćanstvo? Na rad dakle hrvatski katolici! Treći Red je izvrsno sredstvo proti framasunskim nastojanjima. Stupite u njegove redove, da postanete izvrsni katolici i pravi narodni vođi i usrećitelji. Uzvišen je vaš program: hrvatstvo, katoličanstvo i demokratizam! U Trećem Redu ćete tek pravo shvatiti svoj cilj. On uči vršiti dužnosti prema Bogu i bližnjemu, slobodu duha nad tijelom, bratstvo u pregaranju i požrtvovnosti. Treći Red dat će vam snage i života u radu vjere i pouzdanja, požrtvovnosti i zatajivanja strasti, što je tako nužno za katoličkog radnika. Euharistija, koja se često prima od članova Trećeg Reda, dat će vam sva lijepa svojstva katoličkih muževa. Zato upravljam na svu katoličku svećeničku i lajičku mladu inteligenciju riječ o. Delacroix-a: »Mladosti puna nada, bogata utjecajem na svijet, veliki glas Crkve i dobro shvaćeni interes kršćanskog života zove te u Treći Red«.[22]) Udite u perivoj zemaljskoga Serafina!

---

[18]) Auspicato.

[19]) I poeti Francescani (Lo Spirito di T. O. F. st. 210.).

[20]) Dr. Dehon: Socijalna obnova... st. 234.

[21]) Mat. 16, 18.

[22]) La vie chretienne integrale par le Tiers Ordre (Revue S. du T. Ordre, st. 175., g. 1914.).

Joso Benac:

Moj grad.

Oj, znate li o visinama gordim,
Kud vječno luta moja duša mlada?
Oj, znate li o glečerima sjajnim
I bljesku zlatnom svetog vječnog grada?

Ko oblak jasan zlatom protkan sunca
U sjaju silnih bezbrojnih kristala
Na strmu visu, nad ponorom bezdnim,
On lebdi divan. Ispred piedestala

Na ljiljan-cvijeću zora kleči rujna,
A plašt joj cvjetni poput pluviala
Niz brk se gore u dolinu spušta,
Gdje magla mliječna nad ponore pala.

Na tronu veljem žeženih opala
U plamen-sjaju Sunce vječno sijeva;
Oko njeg bezbroj plamenova drhti,
A za njim rijeka vječnosti se lijeva.

Oj, znate li o visovima gordim,
Kud vječno lijeće moja duša mlada?
Oj, znate li o duše moje plamu,
Pred tronom kada vječnog Sunca pada?

Ah, povest ću vas, povest jednog dana
Iz zemskog gliba do čistog zrenika,
Pokazat ću vam tajne svetog grada
Ljepotu žića, sreću poklonika.

Kroz veo sniježni sa mnom ćete proći
Da žar vas Sunca vječnog prekalami,
A tad će duša vinuti se smjelo
I žar se sunca razliti nad vami.

▽ △ ▽

Pašnjakom je . . .

Pašnjakom je mojim sinoć Vesper prošla,
Tužila je dugo za Mjesecom dragim,
Što je pusti samu. Guste proli suze;
Sad ih Sunce grli sa zrakama blagim.

Potjerat ću stado u šikarje gusto,
Da biserje drago s trave mi ne sruni.
Onda ću ga skupit u zlaćanoj kupi,
Da ga utkam svega večeras u kruni,

Kad mi Sanja dođe. A Vesper ću molit
Da mi prosti ovu drskot srca mlada;
Tješit ću je miljem, što će opet doći,
Kad se Mjesec vrati. Nestat će tog jada,

Što je sada tišti. I opet će krasna
U kopreni mekoj ovim krajem ići,
Gladit će mi lice baršunastom rukom,
Grlit moju Sanju, što će k meni sići,

Da lutamo grmljem u tihoj osami,
Da gledamo Vesper, gdje je mjesec ljubi
U opojnoj svirci eterskih zvukova
I zvjezdano čelo srebren-vijencem rubi.

■ ■ ■ ■

Lada.

Nasmijana lica k nama već slijeće;
U oku joj sitni lanov cv'jetak sja se,
Na usni joj cjelov žarkog Sunca gori,
Latice joj cvjetne bujnu kosu krase.

Po licu joj mlaz se krvi vrele proli,
U ruci joj grana masline i stručak
Jagorčike rane i šafrana bijelog,
Nad glavom se vije magleni oblučak, —

Dah iz zemnih grudi, što se iz sna budi —
Ko koprena bijela nevjestice mlade,
U kraljevskom kroku što na svadbu ide,
Dok je Nimfe mlade mirisima kade.

Tiho slijeće k nama sa nečujnim krilma,
Kosa joj se sjaji snopom zlatnih traka
I biserjem dragim. Šarno niče cvijeće
Kud joj noga takne ružičasta laka.

Smijeh će grunut opet našim dubravama,
Orit će se doli, ječat luzi tamni,
Kliktati će duša u zanosu svetu,
Valovi se liti s etera će plamni.

Pijani od čara i mirisa njena,
S dušom punom milja, s cikom na usnama
Pjevat ćemo himan njoj i Suncu mladom
Što će svadbu slavit našim poljanama.

■ ■ ■ ■

Rusalko moja!

I.

Koprena meka opet se morem spustila;
Noć se već šeta nečujno morskim po valima:
Puna je srebra. Zlatnim se kiti koralima,
Rusalko moja, Rusalko!

Sinoć sam samac uvalom morskom bludio,
Oblak mi taman svjetlost je zvijezda kratio,
Niti me pogled Mjeseca blijedog pratio! —
Sjeo sam tužan mrku na morsku liticu.
Valove gledah bijesno gdje o žal lupaju,
Slušah Sirene gdje se u tami kupaju,
Rusalko moja, Rusalko!

Tužan te čekah; dozivah tmastoj u ponoći,
Ali te ne bje! Evo sam opet došao.
Nije ko juče! Lahor je danas prošao,
Treso u sumrak slatke je cvjetne mirise.
Bosiljak, smilje — sve te sa željom očekuje;
Proljetna pjesma mirisnim žalom odjekuje.
Uvala evo srebrom i zlatom je protkana.
Valići šušte otajni kao zvukovi
Neznane pjesme. Grle ih kameni kukovi,
Rusalko moja, Rusalko!

Anđeo već je sumračjem mekim letnuo;
Biserje prosu. Zemlja ko djeva mlađana
Usnu na krilu mekanu sanka slađana. —
Rusalko, dođi tamnih iz morskih bezdana,
Dođi po žalu cvjetnom ćemo se šetati
Opiti žarom. Tajnu života gonetati;
Rusalko, dođi, Rusalko!

II.

Reci mi: čemu jecaju noćas valovi?
Čemu sad more turobno tako uzdiše?
Čemu mi pusti čine se tako žalovi?
Čemu se u noć javljaju galeba krikovi? —
Slutnja me mori! Javi se, javi, Rusalko!
S juga već tamni dolaze neki likovi:
Rusalko, gdje si, Rusalko?

Slutnja me mori! Čemu si k moru se spustila?
Gore ti jeka šumska je tajno pričala,
Kad bi se sjena u jelinu granju zgustila,
Čemu si sišla s planinskih vedrih visova
U te dubine? Kakva te sila gonila
Šumskog iz mira mrkih do ovih klisova,
Rusalko moja, Rusalko!

Gore su vazdan zelene doli ječale
S pjesme pastira, s kliktanja srca zanosnih;
Vazdan su sitne klepke po gori zvečale.
A kad bi noć se nečujno k zemlji spuštala,
S raskoši slatke šuma je cijela drhtala,
Priču bi tihim nejasnim šaptom šuštala...
Gdje je sad priča? Gdje su sad pjesme? — Talase
Morske da grlim, tuga me bolna nagoni,
Suzom da kropim mjesta, gdje nekoć sjala se
Rusalko, ti si, Rusalko!

Hoćeš li kada nerejske skršit okove,
Pobjeć iz ropstva rodne u svoje gajeve,
Brdske da smijehom veselim uzbuniš bokove?
Vrati se, vrati! Kolo se vije planama,
Dolinom cvjetnom romone gorski potoci,
Život se budi! Zelenim skaču po granama
Ptičice male. Ševa visoko se vinula,
Pa sad sve plamti krvi sa vrele i zanosa.
Vrati se, vrati! Vesna je mlada sinula,
Rusalko moja, Rusalko!

Fr. Felicijan Fržop — Dubrovnik:

Grobovi zbore.

Između loza pod sjenom maslinova i smokova lista bjelasaju se krugovi*) kao snježne grude. Ti bijeli krugovi, to golo kamenje niknu iz tvrde zemlje, da nam ona još tvrđom bude... Ah, što velju!? Ne! Bit će te ih tuda posija ruka Onoga, koji moru udari među i gorama visinu izmjeri, da se na to stijenje nasloni i dahne težak, kad trudan ispravi zgurena leđa i žuljave protare ruke.

Prolazniku inače ugađa baciti pogled na bjelinu tog kamenja sred vinograda, što se steru unaokolo i penju uz bok zelenom brežuljku.

Kako se navrh tog brežuljka obrasla i strma bijeli crkvica svetoga Đurđa, seljani ga Đurđevim brdom nazivlju. Oko čedne crkvice prostire se vječno pokojište. Tu gore na iznositu, daleko od govora i smijeha, od vreve i ljudi zanavijek zatisli oko svjetlosti dana počivaju umrli. Pod grobnim vlažnim pločama, u tišini i hladu sniju vječnim sankom, izakako su se boraveći svoj kratki vijek utrudili i nasitili pripeke sunca, svjetlosti, dana i života... Tvrdoga im sna smrti sred pustoši groblja rijetko kada muti teški stupaj noge ljudske. Šumski domari najobičniji su gosti tihim stanovnicima Đurđeva brežuljka. Za zvjezdanih toplih noći ljuljka ih samo cvrčanje cvrčka na grani. Za ljetnih vedrih dana tu se tek čuje, gdje se miče gušterica u šušnju ili se gane koji list, kad ptiče u niskom grmlju skoči sa grane na grančicu tanku, dok pauk mirno prede svoju mrežu razapinjući srebrne niti od stabla do stabla. A kada ono vjetar u kasno zimsko veče burka površinu mora bijeleći je pjenatim valovima, tada fijuče i šumori i na Đurđevu brdu lomeći stablima i pjevajući mrtvima pjesmu uskrsnuća...

O samotno seosko groblje! Tuga mi obuzme srce, kad se opomenem tebe, tihi dome mrtvih. Oko mi zalije suza, kad me misô prenese med zelenilo tvoje, sjetni Đurđev brežuljče, jer mi s tobom uvijek pada na um i ona zaplakna starica u siromašnoj kolibi na podnožju tvome.

Suza staričina i meni oko vlaži. Kratka je povijest boli njezine, al' preteška jednom srcu samom, jer nema koga, s kim da suze dijeli.

*) U nekim krajevima Dalmacije »krugovima« zovu dosta veliko n e p o k r e t n o stijenje, što se viđa po poljima njezinim, vinogradima kršovitim i šumama. Istim imenom zovu i litice kraj mora i u moru.

Nebo dobro obdari je sa dva sina ko dva zelen-bora. Kada ih uzgojila do stasitih momaka, trglo ih iz njezina zagrljaja, da joj se više nikada ne povrate. Mlađi pade uz druge junake, koji svojom krvlju zarudiše bistri tok Gregorčićeve Soče. Mjesec ne uminu, a preko suze još neosušene trgne potok tužnijih i obilatijih, jer je sad imala dvojicu da oplače.

Grdna je to rana duši, koju toliko drugih tišti. Težak je udarac ostarjeloj majci vidjeti, gdje joj se rasplinu jedina nada, gdje joj je slomljen štap, na koji je mislila nasloniti barem zadnje, trudne dane nemoćne starosti svoje.

Pa barem da joj kosti sinova dragih, koje je mlijekom svojim zadojila dobrotom duše svoje, počivaju blizu nje, tu gore poviše njezine kuće, zajedno s prahom otaca svojih, bilo bi joj valjda lakše: došla bi koji put staviti im vijenac na grob, ne onaj od svježega cvijeća — kad ga više za nju brati nije a ni za njih u grobu mirisati — već onaj od mističnih ruža: izmolila bi za ispokoj njihovih duša svetu Gospinu krunicu. Ali ne! Nije joj bijednici dano ni da suzom orosi zemlju, u kojoj počivaju. Ah! kad bi joj bar to moguće bilo, doprla bi do praha srca njihova teška suza majčina, a oni bi možda osjetili, da ipak netko za njima tuži. Ali ni to, ni to! Hrabri bojovnici sniju tamo na obalama Soče, na istom bojištu krvavom, daleko od majke, što ih odnjihala na svom krilu i skupim hljebom siromaštva svoga uzgojila do takvih junaka — sniju od nikoga neoplakani sanak mučenički... A ostavljena majka jeca i plače; srce joj jače stegne bol, kad pogleda kroz prozorčić na Đurđevo brdo, jer se sjeti mrtvih, sjeti se sinova, kojih više nema... I ona plače, suši oči i opet plače, a i ne će joj do groba presahnuti vrelo suza, jer ključa iz obilatog izvora srca majčina — — — — —

Grobovi zbore. Njihovi je glas tajan i mukao. Uho ga ne zamjećuje, ali prodire do srca.

Šutljivi grobovi zbore; zvuk glasa njihova svakomu nezamjetljiva razabire bijedna starica, druga majka Makabejka. Svježe joj rake mile djece šapću, da steru i njoj raniji ležaj u krilu zemlje, govore joj, da joj dogara život. Osjetljiva je, jer je majka, pa to čuti.

Grobovi zbore. Starica ih majka razumije, kako to mnogi i mnogi ne će moći nego tek — naslutiti.

To će biti valjda razlog, što povijest ne čuva uspomene sličnim životima, punima patnje, suza i uzornog ustrpljenja — pravih viteških djela. Ah! dâ škrte su i skupe stranice povijesti. One tek moru narodnih suza i rijeci krvi ljudske posvećuju nekoliko slova na svojem listu. Povijest prelazi preko udesa pojedinaca skromnih i tihih, kao što je ova majka dvaju junaka. Bilježi rijeke krvi i suza, jer vidi, da se razlijevaju širokim valom, ali ne razumije tajnih glasova, kad govore o bolima, što kriomice ali sigurno obaraju jedan život. Ljudi tek umni — no i prokušani — listajući »učiteljicu života« mogu nazreti i razabrati takve suze u onom moru, o kojem piše povijest, mogu ih nazreti, naslutiti, ali ne mogu ih sebi vjerno predstaviti, živo osjetiti — trpjeti...

Oh, starice tužna! Ugledala si svjetlo u bijedi. Živjela se sred suza, nijesi ni poznala sreće na svijetu, u kojoj su toliki presilili, i izdahnut ćeš, siromašice ostavljena, u patnjama. Povijest te ne će spominjati, pa ni na grobu ne će se na zrakama sunca prelijevati zlatna pismena imena tvoga. Mrtva ti slova ne će bilježiti povijest patničkog žića. Kad pogledaš na opustjelo ognjište, kad svrneš okom na Đurđevo brdo, zazepsti će te nešto i bolit će te, dok ti kucaji srca ne prestanu brojiti časove života. Sa životom prestat će patnje tvoje i spominjanje na te. — — —

Starice bijedna, suza tvoja i meni suzu mami. Povijest žića tvoga list je u knjizi vaseljene, a mučnost dana tvojih — disharmonija u skladu

svemira — stranica je, što mi otkriva veliku tajnu života. Ljudi ne mogu pojmiti boli tvoje, izabraniji samo mogu je s daleka naslutiti. A tko da onda pravo ocijeni i po zasluzi nagradi ustrpljenje tvoje?!

— Vjerujem, da nad zvijezdama živi Onaj, koji će te nagraditi u posljednji dan.

Milko C. — Sr. Karlovci:

Na grobu prijatelja.

(Posvećujem milom pokojniku Stj. Vargi.)

U rumenim se sutonskim tracima sunca ljeskali srebrni mramori oko njegova groba, na kom su drhtali plavi hijacinti pod nemirnim granama strmogleda.

Stajao sam nijemo, bez misli i zurio sam u crni njegov humak.

Hijacinti se njihali jače i jače — kao da su mi željeli da pričaju otragičnom svršetku njegova života. Ja sam ih spokojno gledao, a duša mi plakala, zebla u hladnom suncu, što umiraše daleko iza plavih gora u sutonu.

Zašumio je čempres, a njegov me šum opomenuo na onaj šum u aleji, kad sam se s njime zadnji put sastao u rođenome mjestu.

Sunce je — sjećam se — peklo, a on bijaše mokar od putnoga znoja. Neobično je brzo išao na brdo, gdje su uročili sastanak.

— Kud si, Stevo, ponaglio? pitao sam ga.

— Moram, jer me čekaju oni kod Vende!... Okasnit ću. Zdravstvuj! — pružio mi blijedu, usahlu ruku, i u času ga nestalo među neharmoničnim kućama.

U dojmu njegove naporne žurbe kanula mi suza veselja, što i mi imademo na dunavskom žalu, s kime se možemo ponositi i dičiti...

Kraj njegova sam groba dugo još stajao i mnio o njemu u boli. Čempresi, stari sjetni strmogled i plavi sanljivi hijacinti drhtahu u povjetarcu, a besmrtni se pjev mistične večeri silno razlijegao preko fosfornih grobova, koji čuvaju na gvozdenim grudima mirtine vijence.

I ostanci iza njegove ljiljanske mlade duše počivaju na takvim grudima zemlje, da blago miruju u carstvu ideja, sanja, daleko od »vječnoga pera«. — —

Kad se priroda posrebrnila mjesečevim tracima, smirio se i strmogled, koji je tiho i kradimice spustio lisnate grane kraj plavih hijacinta na njegov humak. I on je slušao s čempresima i s večernjim cvjetićima divne i opojne glase šumske vile, koja bolno i tiho šaptaše miljeniku svome, što spava tako slatko i mirno pod zamamnim hijacintima.

Sve je šutjelo, mirovalo, samo je duša u meni drhtala, gorko plakala nad njime, što nas je mlade tako rano ostavio, da se vječno smiri pod nemirnim granama sjetnoga strmogleda.

Večernji su cvjetovi pozatvarali svoje nježne i opojne čaške, a gusti je i mrki mrak pao na grobove i ovio plave hijacinte i moje čemerne i teške misli...

† Stjepan Varga:

Mlada hrvatska katolička knjiga.*

Katolički pokret u Hrvata ide za potpunim i radikalnim preporodom hrvatskog naroda. Ide za tim, da izliječi sva ona mnogobrojna i teška zla i nevolje, koje su pale na leđa našega naroda, rascijepanog na tolike pokrajine, pod tuđinskim vladama i sistemima, ekonomski zavisnog, nacijonalno potiskivanog i bijenog od raznih zlosretnih običaja, što se tradicijom i pokoljenjima uvriježiše kao imela na narodnom tijelu, tako da nema nijednog mjesta, koje ne bi vikalo za lijekom, za restauracijom in capite et in membris. Računajući dakle katolički pokret sa svim našim narodnim potrebama, bile one religijozne, religijozno-kulturne, čisto kulturne, ekonomske, pa i političke, nije mogao pustiti s vida ni tako znatnog faktora kulturnog života, kao što je lijepa knjiga, koja je — toga mi valjda nitko ne će poreći — nepresušljivi izvor, iz kojega narod crpe svoju duševnu hranu. Iz nje dobiva svoje uzore, da mu lebde i svijetle pred očima u veselim i žalosnim danima života. To je »moć ideje«, kad je zaodjenuta u ruho lijepe umjetnosti. Sugestivna snaga, što leži u formi lijepe umjetnosti, najveći je pokretač čovječanstva, koji mu je kadar uzburkati svu krv i raspaliti ga na najveća djela. Pjesma je bila glavno borbeno sredstvo naših ilirskih preporoditelja, ona je na svojim krilima nosila njihove ideje po cijeloj Hrvatskoj i budila narod od duga i teška sna. Umjetnost obuhvata cijeloga čovjeka, jer djeluje i na um i na fantaziju, na intelektualnog i senzitivnog čovjeka. Takav dakle faktor nije ni mladi katolički pokret htio ni mogao zanemariti, i kad se razvila u nas ponosna zastava mladog života i novog rada, kad je proklamirano, da se treba Hrvatska restaurirati u Kristu, estetski »restaurare in Christo« našao je svoje odlučne radnike, koji su imali volje i hrabrosti otvoriti i navijestiti novi smjer u hrvatskoj literaturi i istupiti s novim programom smjelo prekidajući s dotadanjim tradicijama. Udaren je osnov hrvatskoj katoličkoj književnosti. Na zagrebačkom sastanku g. 1907., koji je vrlo znatan za naš pokret, Ljuba je Marković, koji je u nas prvi zainteresovao katoličke krugove za jednu katoličku literaturu, prvi put javno istupio sa svojim idejama dokazujući i pokazujući bezbojnost tadanje hrvatske literature i zahtijevajući katoličku književnost za katolički narod.

Moćno ustaje odonda mlada, vedra misao, da spase hrvatsku kulturu, što su je moderni razrovali, i da povede do najviših ideala istine, dobrote i ljepote najizrazitiju predstavnicu te kulture — hrvatsku književnost, koju su moderni obeščastili blatom i truležom evropejštine istisnuvši njom osebujnost narodnoga života iz naše knjige. Dakako da književnost, koja je prekinula s narodom — izvorom, iz kojega crpe svu životnu snagu u najsavršenijim oblicima — ostaje neplodna. Estetski je zakon, da svaka književnost tek po tome, što postane jakom n a r o d n o m književnošću i

*) Op. ur. — U ostavštini pokojnog urednika »Luči« druga Stj. Varge nađen je referat »S a v r e m e n a h r v a t s k a k n j i g a s o s o b i t i m o b z i r o m n a m l a d u k a t o l i č k u k n j i g u«, što ga je držao na socijalnom kurzu hrv. kat. đaštva u Srijemskim Karlovcima 1. kolovoza 1913. Radnja je preopsežna, pa donosimo samo dio o mladoj hrv. kat. knjizi, koji će — nadamo se — biti s interesom primljen osobito od mlađih drugova, koji su takav članak već dugo željeli. Kad budemo izdavali knjižnicu onih naših ljudi, kojih je rad već završen, koji su preminuli, ući će u Varginu knjigu i cijeli taj interesantni referat.

izrazom jedne individualne narodne duše, ulazi u svjetsku književnost, u koju treba svaki narod da unese nešto svoje, nešto originalno. Ruska je književnost tek onda ušla u svjetsku knjigu, kad je našla sama sebe, kad je našla ruski narod i otkrila blago narodne ruske duše te stvorila jaka narodna djela i po njima unijela svoje i proslavila triumfalni ulaz u svjetsku literaturu. Naši su modernisti taj naravni i estetski zakon oholo i naivno zabacili, pa ne računajući, da nema skakanja u prirodi, htjedoše ni ne izgradivši svoje ući bez njega u zajednički hram, ali im zaključaše vrata i u svjetskom hramu — i u hrvatskoj narodnoj duši — i skrhat će vrat, jer su izgubili raison d'être.

Tu ima — kako svi znaci svjedoče — da dođe katolička hrvatska literatura, nikla iz katoličkog pokreta i osnovana na idealnim temeljima jedne kršćanske kulture — dijametralno različne od moderne materijalističke kulture prirodnih znanosti. Kao što je naime moderna kultura urodila modernom književnošću, što na sebi nosi sve oznake kulture, koja ju je stvorila, tako i kršćanska kultura sviju vijekova i vremena ima i svoju bujno razvitu umjetnost. Umjetnost je kroz čitav stari vijek bila osnovana na religiji, poslije je kroz čitav srednji vijek bujno cvala u krilu Crkve kršćanska umjetnost stvorivši divna djela, kao što su »Božanska komedija«, Rafaelova Madone i koral. Poplavom reformacije, racijonalizma pa njihovih nasljednika bila je potisnuta i katolička umjetnost, da se tek sporadički snažno pojavi u kojem osamljenom geniju. No koncem 19. stoljeća nastaje snažan preokret. Katolički narodi Zapada — koje ubijeni i rastrovani modernim bolesnim pojavama, a koje već dotada poučeni — počeše opet shvaćati važnost kršćanske umjetnosti, a napose literature, najviše zanemarivane i gotovo sasvim u kut zaturene. Veliki francuski pjesnici konvertiti — Copèe, Huysmans, Rettè — pa njemačka mlada katolička knjiga, da ne spominjemo ostalih naroda, dokazom su tog probuđenog osjećaja. — U nas se Hrvata pojavljuje mlada katolička književnost, čim se modernizam potpuno razvio i ponosno digao glavu kao jedini smjer, koji ima pravo da postoji u našem literarnom životu. I od tog doba napreduje polagano i sigurnim korakom, pa kad bude tako stara, kao što je moderna danas, moći će pokazati mnogo veće plodove imajući sve uvjete za daljnji napredak: veliku zadaću, zdrav osnov, jasna i vedra načela i požrtvovne, talentirane radnike, koji su kadri i voljni dati hrvatskom narodu veliku i snažnu, zdravu literaturu.

Zadaća je katoličke književnosti, da služi našemu narodu, da pomaže razvitku njegova života i stvara narodnu kulturu hrvatsku. Literatura treba da služi narodnom usavršavanju prikazujući mu velike ideje u lijepoj formi i postizavajući time obadvije svrhe: stvaranje narodne kulture i odgajanje narodno. Tko može poreći, da narodne pjesme nijesu najljepši dio naše hrvatske kulture i da nijesu bile ujedno i najveća škola našeg naroda kroz mnoge vijekove borbe s neprijateljem? U toj se školi narod učio junaštvu, poštenju, ljubavi i pregaranju. Ona ga je pratila i u tuzi i u veselju. »Sva je naša povjesnica jedan zbornik tek pjesama« — rekao je Preradović. Ta idealna zadaća zapada i našu svremenu umjetnu poeziju i smo do nje stoji, hoće li tu veliku zadaću umjeti ispuniti. Narod valja da se krijepi, plemeni i jača svojom poezijom, a otimlje se njom i tuđinskom utjecaju. Ona budi i dočarava uspomene prošlih dana i zakopane slave, a buni, pali krv na uzdržljivost i čuva nauk na bolju budućnost. Takovu veliku zadaću može vršiti književnost samo na jakom osnovu, koji će uvijek upućivati na idealizam, na velika djela. Izvor je katoličkoj knjizi u kršćanstvu i religiji, u onoj divnoj energiji ljepote, značajnosti i velikih ideala, što ih krije u sebi katolicizam i katolički nazor o svijetu. Ne dakle tapanje po tmini i traženje nekih novih svjetova, novih božanstva kao u modernih simbolistâ, niti izgrađivanje na filozofskim za-

sadama materijalizma kao u naših estetikâ forme, već prava poezija, što izvire iz gotova, skladna, mirna shvatanja svijeta i ljudi i Boga, kako nam pruža katolicizam — djela trajne sadržine i trajne ljepote, koja su produkt katoličkog mišljenja, bilo ono izraženo latentno, skriveno ili jasno. Nasuprot dakle estetici materijalizma, zastupanoj po modernoj, stavljamo mi katoličku, kršćansku estetiku, prema koje se estetskim principima ravna katolička literatura i književnost. Književnost naime ne nastaje neposredno iz moralnih i vjerskih pretpostavaka, već iz estetskih, a tek ovi se deduciraju iz nazora o svijetu. Umjetničko-estetski nazori zapravo su produkt sveukupnog nazora o svijetu u pojedinca i društva, pa ako je umjetnost građena prema stalnim estetskim načelima, zrcalit će se u njoj i pozadina tih načela, onaj nazor o svijetu, iz kojega su ta načela nikla. Pa kao što je moderna književnost slika modernog bezvjerskog nazora o svijetu, tako katolička literatura mora biti prožeta kršćanskim nazorom o svijetu. Dakako svaki pravi umjetnik ide u svome stvaranju u prvom redu za tim, da stvori umjetninu, ali pojam umjetnine proistječe iz njegova shvaćanja umjetnosti i života uopće. Naša estetska načela jesu načela tomističke filozofije. Ne ću ih ovdje razlagati sistematski, nego ću im tek iznijeti glavne tražbine.

Naša je literatura katolička narodna književnost — samo ime njezino je ujedno i program. Prva je dakle tražbina, da bude katolička. To ne znači, da bi sva poezija imala sastojati od crkvenih pjesama, misterija i sličnih pjesničkih vrstâ, koje su već po formi crkvenoga duha. Ne znači ni to, da naša poezija ima biti sva t. zv. religijozna poezija i da ima rješavati samo neke religijozne ili moralne probleme. Istina i takove poezije trebamo, ali zlo je, da se danas još uvijek pod katoličkom literaturom shvaća jedino takova literatura. Naprotiv svaka je poezija katolička ili kršćanska ili religijozna, koja je prožeta onakovim shvaćanjem života i svijeta, kako ga pozitivna religija zahtijeva. U tome je smislu i Ilijada i Odiseja religijozna poezija, jer se temelje na naravnoj religiji grčkoj, tada pozitivnoj religiji svega grčkog naroda. Katoličko poimanje života može biti i jasno izraženo, ono samo može biti predmetom umjetnine ili može biti skriveno, latentno, tek kao tajna pozadina, svjetlo iza kulisa, koje baca svoje zrake na pozornicu i svu je rasvjetljuje svojim osebujnim svjetlom i bojom, a da ipak svjetiljke ne vidimo. Čitava jedna knjiga može biti pisana u čisto katoličkom duhu, a da se samo ime katolicizma ni ne spomene. Tek umjetnina je onda katolička, ako je pisac imao katoličku dušu i katolički, kršćanski estetski kriterij, pa pisao on o čemugod. Drugačije će na primjer prikazati silovita, pustopašna bećara katolički, a drugačije moderni umjetnik. Modernista će ga prikazati realistički, onakovim, kakav jeste; tako će ga prikazati i katolički pisac. Obojica će ga prikazati i kod iste scene jednako — tek tu se razilazimo: modernist će ga, recimo, obaviti nimbusom slave, jer je to tip Gorkijeva »bivšeg čovjeka«, i ocrtat će ga kao uzor-čovjeka, kao natčovjeka, a katolički će mu pisac skinuti tu aureolu s glave i prikazati ga u svoj odvratnoj brutalnosti njegova bećarskoga karaktera. Junak našeg romana jest sasvim drugi, nego junak modernoga. Onaj je stvoren kroz prizmu modernog nazora o svijetu, a naš kroz prizmu katoličkog nazora. Junaci naših pripovijesti jesu također i dobri i zli karakteri, dà i mi možemo biti realisti, ali je drugačija forma, u kojoj ih prikazujemo, estetika nam je druga. Nama nije lijepo sve ono, što je modernima lijepo, i ne zanosimo se svim onim životnim pojavima, kojima se oni zanose. Tako naša literatura stojeći na čvrstoj vjersko-moralnoj bazi i gradeći svu svoju teoriju i sve svoje stvaranje na toj osnovi ujedno se približuje i narodu, kome je najdubljom sadržinom života ipak još uvijek vjera i moral. Književnost

na tim principima građena ujedno je i narodno-uzgojna, te joj je vjersko-moralni preporod naroda velika svrha i zadaća, a time postizava i onu drugu zadaću, koju smo postavili narodnoj literaturi: unapređivanje narodnog napretka i jačanje naroda.

Druga naša velika estetska tražbina u literaturi jest ta, da ima biti nacijonalna, hrvatska, a ne međunarodna, kozmopolitska, kao što je moderna. Nacijonalizam pjesme nipošto ne stoji samo u njezinu patriotizmu, niti su u našem slučaju ta dva pojma identična. Oni se ne pokrivaju. Patriotska je pjesma jedna vrsta lirskog ili epskog pjesništva, kojemu je sadržina patriotsko osjećanje, a nacijonalna, narodna ima biti čitava literatura. Taj nacijonalizam sastoji u posebnoj boji, u posebnom koloritu pjesme, koji je čine hrvatskom. Nacijonalizam nije u tome, da pjesnik u bučnim tiradama, plamenim riječima, sipajući na pregršt bombe, šrapnele i praskavice uvjerava narod i domovinu, da će im ostati vjeran, da će za njih sve podnijeti — dakako u stihovima, da li u životu, to je drugo pitanje —, nego da osjeća i da bude jedno s narodom, kojemu posvećuje svoje sile. Naš pjesnik ne pjeva, da se ispjeva, da se iživi, već da u snazi razvija iskru, što mu u grudima plamti, i da njom ražari brata svoga, a ražarit će ga tek onda, ako mu ta pjesma bude bliska, srodna duši i dispozicijama kao i njegovim potrebama. Mora biti literatura narodnog kolorita. Kolorit naroda sastoji u duševnim mu darovima, u pasmini, u tradiciji, povijesti, u položaju njegovu u prošlosti i sadašnjosti, njegovim običajima, jeziku — sve to zajedno čini narodnu kulturu. Taj ćemo nacijonalizam najljepše označiti s Grgecom naslovom jedne Matoševe knjige: Naši ljudi i krajevi. Grgec tumači: »U produktima naših pisaca osjećat ćete miris naših livada, čut ćete šuštanje naših šuma, gledat ćete tajnovitost naših gora. Velebit, Ivančica, Trebević, Vlašić, Fruška gora postat će nam Olimp, Osa, Parnas i Helikon. Zagorje, Slavonija, Međumurje, Bosna, Jadransko more i Kras bit će nastanjeni Efijaltima, Hektorima i Heraklima. Stari dvorci, velike rijeke, drevni gradovi ispunit će se životom i tradicijom, i mi ćemo gledati u njima nesamo sadašnjost, već i prošlost. Gledat ćemo naše junake u hrvatskom odijelu, da hrvatskom riječju zbore. Naši umjetnici stvorit će onda uistinu Hrvatsku Hrvatskom. Dosada je ona tepala većinom jezikom tuđe umjetnosti. Naša je literatura istina sva na hrvatskom jeziku i hrvatskim riječima, eventualno i osjećajima, ali je u ogromnoj većini svojih produkata tek kopija stranih literatura i imitacija po stranim uzorima. Mi tražimo čisto hrvatsku literaturu, osnovanu na našim individualnim osebinama, kojima se razlikujemo od drugih naroda. Narodni duh treba da prožima sav život, u svim prilikama treba da vanjski oblik bude odraz narodne duše, svakome tijelu treba da poda svoje obilježje — to je kultura i literatura, koja je postala životom te ima jedina pravo nositi to veliko ime.« Istina ta kultura još je nerazvijena, ali ona postoji, samo je valja naći i dati joj jaka izražaja. Mi smo dosada i previše bili sputani formulama svojih nadmoćnih susjeda — Nijemaca, Francuza, a u najnovije doba i Srba. Hrvatska je inteligencija svojim životom potpuno rastavljena od naroda, od seljaka, koji zapravo i jest naš narod. Taj će jaz premostiti jedino nacijonalna literatura. Mi ne samo da smo politički zarobljeni, već i kulturno, stoga naša individualnost čeka oslobođenje i razvitak, pa je nacijonalna literatura i jedna velika, krvava nacijonalna potreba. Tim prikupljanjem nacijonalnih motiva naša će književnost samo estetski dobiti, jer će naši pisci unijeti u umjetnički život novih elemenata prikazujući i najtanje nuance našeg osobnog života i poznavajući narodne običaje, koji pretpostavljaju našu posebnu narodnu psihologiju, različnu od psihologije Madžara, Nijemaca, Francuza ili Talijana.

Razviti moramo ta naša svojstva u interesu našeg narodnog opstanka, naše otpornosti i naše originalnosti. Sve ćemo to skupiti s Grgecom u jedno pa naglasiti: »Nacijonalna će bit i naša literatura onda, kada naši pisci prikažu našu zemlju i naše tipove, kad budu do u kost prožeti duhom hrvatskog jezika, našim težnjama, običajima i predajom«, — dakle onda, kada nam realni život naroda kao i njegov duševni život (narodna poezija) bude temeljem i uzorom u literarnom radu.

To bi bila općenito određena dva osnovna estetska načela za hrvatsku katoličku književnost: vjera i nacijonalizam. Ta dva načela, primijenjena kao estetski zahtjevi na literaturu, stvaraju sasvim drugačiju književnost, nego je moderna sa svojom estetikom l'art pour l'art-a. Da samo na jednom primjeru pokažem. Naša literatura propovijeda život, snagu, vedrinu i pobjedu nad strastima i nad narodnim neprijateljima, jer nas naš nazor uči, da konačno mora pobijediti dobro, a klonuti zlo, i da mora pravda jednom doživjeti uskrsnuće. I zato katolici u svojoj subjektivnoj poeziji nijesu slabi pesimisti, ljudi izmoždeni, bolni, trpeći od bolesti sadašnjega vijeka, već jaki karakteri, koji preziru bol i patnje, pravi kršćanski nadljudi, a u nacijonalnom pogledu odlučni borci, jer u nama leži svijest, da jednom moramo pobijediti, jer to traži pravda. A moderni? Njihov nazor ne daje nikakove harmonične snage, pa su ili bolesni slabići, blijede sjenke na vjetru nestalnih promjena ili frazirana divlja energija, brutalni i surovi nadljudi bez finoće i harmonije, a u nacijonalnom su pogledu ili mlaki zbog svojih načela ili bezglavi anarhisti. — Ovo je samo primjer na jednom obliku života, a dalo bi se izvesti silno mnoštvo takovih paralela za čitav komplicirani život modernog čovjeka, ali već iz te je jedne paralele jasno, koliko je zdraviji, koliko u jezgri jači katolički smjer od modernoga i po načelima i po posljedicama, koje rezultiraju iz načela. Katolička literatura izviruć i jedina iz naroda, iz njegove hrvatske i katoličke duše i obaziruć i se na sve njegove potrebe jeste jedina prava narodna literatura. Ima narodnih djela i izvan katoličkih redova, ali ja i ta djela brojim među katolička, jer se u našem slučaju ne radi o jednoj literarnoj školi, nego o općem kulturnom pokretu, koji sam od sebe rađa svojom literaturom, koja nije samo literarna škola u običnom smislu, nego jedna kulturna i književna epoha — kako je dobro opazio dr. Maraković.

Nameće nam se konačno još jedno pitanje: kojim bi smjerom imala poći ta hrvatska katolička književnost? Da li krajnjim idealizmom modernih simbolistâ ili naturalizmom francuske škole, zastupane u svjetskoj katoličkoj literaturi. Svi se naši kritičari slažu u tom, da forma katoličke literature ima biti idealni realizam ili realni idealizam — kakogod hoćete. To znači, da bi naša poezija obrađivala realni život, ali bi taj realni život imala obrađivati na lijep način i dižući duh čitateljev do visine ideala, prikazujući faktični život — bio to faktični život izvanjeg svijeta ili pjesnikove duše — i oplemenjujući ujedno svojom ljepotom. No o smjeru! Dr. Maraković je za njemački novoromanticizam nalazeći u njemu pokret analogan našemu i sudeći po tome, da bi mi trebali uzeti za uzor njemačku literaturu »gralovaca«. Uz njega pristaju Šimunović, Tomac i drugi. Istina novoromantici imaju iste ciljeve, kao i mi: preporod književnosti u duhu vjersko-moralnom i nacijonalnom na osnovu narodne tradicije i umotvorina. Mi to isto hoćemo. Ali njemački je novoromanticizam specifična tvorevina njemačkog duha i čisto narodna njemačka osebina, pa mi otvarajući nov, nacijonalno-hrvatski kurz u hrvatskoj umjetnosti ne smijemo posizati za stranim školama. Njih možemo tek proučavati, da obogatimo svoje znanje i da bolje upoznamo svoje osebine, koje nas dijele od njih. Grgec nije nigdje direktno

izrekao svoja načela o smjeru naše knjige, ali indirektno se vidi, da će se i on slagati sa mnom, naime da naša književna škola ima tek nastati iz djelâ, koja će naši književnici stvoriti u duhu naših estetskih načela, pa ako budu znali zaroniti u narodnu dušu, naći će i njezine osebine i iznijeti te osebine na onaj način, kako to njihova sadržina zahtijeva. Nova će sadržina već stvoriti svoje ime, kojim ćemo onda ponosno ući u svjetsku literaturu, kako su ušli i ostali mali narodi, kada su znali naći sami sebe i stvoriti djela velika i originalna zato, jer su bila individualna. Naša forma može biti isto tako bujna, bogata i istančana kao i moderna, jer je i vjernička duša i život, što ga mi opisujemo, isto onako bogat — a još i bogatiji, nego život moderne, samo što ćemo mi toj bogatoj formi dati drugo značenje i sadržinu, novu i nečuvenu.

Tim bih se s prikazom svojih nazorâ o mladoj hrvatskoj katoličkoj knjizi bližio završetku. Preostajalo bi samo još, da prikažem, koliko je od tih nazora dosada već realizirano, i što je uopće na polju te mlade hrvatske katoličke knjige učinjeno. No to neka bude građa za posebnu studiju, koja će već u »Luči« naći dosta mjesta, nađe li se koji od prvih naših kritičara, koji bi je obradio. Ja moram samo to konstovati, da naša lirika i novela pokazuje već lijep niz izgrađenih umjetnika, a još više takovih, koji su tek u svom najljepšem razvitku. Možemo dakle s ponosom gledati na prvu desetgodišnjicu mlade hrvatske katoličke književnosti, koja je okrunjena takovim uspjesima, da nas puni nadom u još bolju budućnost. Svaki je početak težak, a osobito je naša lijepa knjiga imala da prebrodi mnogo poteškoća, mnogo nerazumijevanja i neshvaćanja, gubila je često svoje najvrjednije i ponajbolje radnike, koji su malaksali u borbi protiv struje i prešli protivniku, da tamo dalje razviju svoje sile. No danas je već katolička književnost tako ojačala, da se ne može više ugasiti. Imamo dosta ljudi, koji su odlučili sav život svoj posvetiti njezinu procvatu ustajući ne zbog fraze, ne zbog forme ili imena, nego iz krvave potrebe, da održe narod, da mu dadu smisao podajući mu veličinu velikom, jedinstvenom, klasičnom kulturom i jakom narodnom knjigom. Naša je poezija još mladi orlić, što hoće u plave visine k suncu smjelim i ponosnim letom, no mlad je. Ali doći će vrijeme, kad ne će više biti mlad. To mi vrijeme očekujemo puni nade u budućnost mlade hrvatske katoličke knjige.*)

Vid Blažinčić — Nova Kapela:

„Hrvatska Prosvjeta“.

1916.

I.

Da li uopće može da postoji društvo »Kolo hrv. književnika« onako, kako je prvobitno zamišljeno, — i da li se uopće dadu organizovati umjetnici t. j. duševna produkcija originalnih, dakle u shvaćanju umjetnosti posve heterogenih elemenata, — o tome može suditi svatko na svoju ruku, a svaki pojedini umjetnik opet posve na svoju. Imade ljudi, koji tvrde, da je lakše u vreći buhe čuvati, nego u formalnom društvu zadržati više umjetničkih individua.

*) Upozorujemo mlađe drugove na knjigu Ljubomira Markovića: »Novi život« (književna razmatranja). Idejâ, koje su u toj knjizi iznesene, dotakao se i Varga u ovome članku, gdješto i doslovnim citatom. — Ur.

No ipak i u našem novijem kulturnom životu sretamo više nastojanja, kojima se postigla neke vrsti organizacija i za umjetnike. Ali opet i to stoji, da su takve organizacije postojale samo tako dugo, dok im je životni impuls davala posve neumjetnička tendencija. Najveći uspjeh mogu takova društva da postignu u tomu, da u širem socijalnom životu, gdje se dnevno svi susrećemo, raspale kulturni i politički razdor, trvenje između staleža, omalovaženje izrazitijih talenata iz protivničkog tabora; pečat svemu: oslabljena originalnost u pojedinaca, monotonost cjelokupne produkcije vlastitoga »društva«, opća tuga za »nenadoknadivima« vođama i urednicima! Društva se najednoć nađu bez podmlatka; zajednički top, iz koga se mnogi ispucaše, ostaje osamljen — svatko bježi od njega u strahu, da ga ne izda neprijatelju njegova odveć razglašena pozicija i — praznina. Poznate li sada »Društvo hrv. književnika« i »Savremenik«? — —

Nego baš poradi takih hrvatskih književničkih prilika i usred njih meni se čini, da se ipak u pravi čas organizovalo t. zv. »Kolo hrvatskih književnika«, iako ne sastoji isključivo od ljudi, što žive za umjetnost i od umjetnosti. Mi naime imademo dosta inteligenata iz sviju staleža i kulturnih organizacija, koji lijepo umiju pisati, ali ne pišu, jer se nijesu nikad bavili izdavanjem i kolportažom knjiga. S druge opet strane trebalo je da se pristojnim, običnim ali evidentnim načinom upozorila hrvatska javnost na literarnu krizu, do koje dovede umjetnike javna institucija »Matica Hrvatska« u sporu sa »Društvom hrv. književnika«. Kraj borbe modernista s dosadnim »negvama« umjetničke slobode na skučenome programu surovoga ateizma proti dobrodušnom ali okorjelom matičarskom indiferentizmu s jakom notom kulturnog liberalizma, što se kao crvena nit vuče novijom narodnom kulturom napose od ilirskih vremena, doživjeli smo činjenicu, da je naša čitalačka publika ne dajući dirati u svoje patriotsko osjećanje stala sve više tražiti njemačku lektiru, pa imademo već priznatih pisaca (na pr. Mico Maržik), koji — samo njemački pišu. Funtroman, koprive, vojnički koledari, anegdote, vicevi — vitac! Naši imućni ljudi ne noseći u džepu priručne knjige a željni podražaja plaćaju u društvu za jedan masniji vic i po 14 K tečajne vriednosti ratnih dvokrunki. I molim vas, koliko se zahtijevalo zatajenja dobroga ukusa, koliko ljudske indiskrecije, koliko puste reklame od jednoga Nikole Andrića, dok je (s vladinom potporom!) u javnosti prodro svojom »Zabavnom bibliotekom« i nanovo stvorio čitalačku publiku, što opet traži hrvatsku knjigu, te već čita i bolje knjige od slabih i traljavih edicija njegova pothvata! U najnovije doba svijet se jagmi i za solidno štivo, za ozbiljnu lektiru beletristike, — i »Hrvatska Prosvjeta« nalazi kako po gradovima tako i po selima sve veću prođu, čitatelje i — pisce.

U prošloj godini 1916. »Hrvatska je Prosvjeta« svijetu dokazala, da je najbolja umjetnička organizacija ona bez predsjednika i tajnika, bez redovitih godišnjih i redovitih »izvanrednih« skupština sa pravom glasovanja za i proti — radu! Glavno je pravilo i cio program toga od katolika pokrenutoga i redigovanog mjesečnika: radite i budite pristojni! Staro ali dobro načelo, koje ne će doduše naših književnika organizovati, jer trpi i aristokratsku otmjenost, propagiše vjersku pobožnost i cijeni demokratsku jednostavnost pod plaštem prirodne iskrenosti — ali opet načelo je to, koje je jedino kadro razvrći umjetne spone stranačke nesnošljivosti, oslabiti razlike kulturne razrožnosti, »žedne« prevesti preko vode na obalu, gdje ne će više misliti na žeđu, jer ne će gledati — vode!

»Hrv. je Prosvjeta« svojom obilnom i podosta biranom sadržinom upozorila i na konsekventnu sterilnost modernista od »Savremenika«, za koje već njihov nevjerni A. G. Matoš tvrdi, da su društvo »antiartističko«, proglašujući perom M. Marjanovića i njegovih sljedbenika, naročito spljetskih, načela, da »naša književnost mora biti tendencijska, praktična, soci-

jalna, bojovna«. Oni su se, kako je prepoznato, prvi u nas organizovali, ne kao staleška, već kao južnoslavenska i framazonska-tendencijska literarna skupina sa strašću u očima, munjom u čelu, zapjenjenom kletvom na ustima, proti »klerikalizmu« u kulturi i »okovima« »Matice Hrv.« u literaturi! A kad tamo, sva je naša kultura više prožeta liberalizmom no klerikalizmom, a »Matica« je bila i jeste rasadište modernizama, nikako i nikada — katolička institucija. Poslije Mahnićeva i Alfirevićeva razlaganja u sjajnim sveskama prve »Hrvatske Straže« ne moram za to navoditi dokaza, pogotovu gdje je poznato, da je stara »Matica« moralno i materijalno pomagala edicije »Društv hrv. književnika« samo zato, da ne bude sama po imenu citirana i napadana. I došo je rat. Cenzura. Njena visoka, ledena figura šeće monotonim koracima gore-dolje po sobi, sama ništa ne govori i prstom na ustima brani pridošlici, da u sav glas ne viče, što hoće. Ne drži javnih predavanja a jako mnogo kod nas suponiše! I kako je samo naglo a sigurno nastupila! »Matica« se odmah sklonila u svoje tamne podrume očito zbog »socijalnoga i tendencijskoga načela« tuđega porijetla, a »Savremenik« ostade ovdje-ondje prazan list, dok nije konačno izostalo najzanimljivije — izlaženje »jedinoga« lit. lista. To, što je »Matica« prva postradala, znači, da je u njenu krilu bilo više zrelih jabuka od liberalnog tendencionizma, nego kod »Savremenika«.

»Hrv. Prosvjeta« umjela se u prošlom godištu ugnuti prijekom dohvatu cenzure, pa će biti više krivnje na tiskarskim ratnim neprilikama nego kod cenzure, što su pojedine sveske izlazile s prevelikim zakašnjenjem uz prethodne novinske objave o pojedinom broju »koji je već gotov i izlazi ovih dana« i t. d.

II.

Sadašnja hrvatska literarna generacija još uvijek više traži, nego li sama daje. Kritici ne seciraju doduše svakog stiha i sroka, ali traže uvijek i svagdje nove ugođaje, individualno raspoloženje, originalne misli, osoban stil za svakog pojedinog pisca. Paradoksi ih zavode, sofizmi ne smućuju. Ne obaziru se na naslove i dobu pisaca, i mladi se tuže, što solidnije pišu, a redakcije ih zapostavljaju starijima. I na »Hrv. se Prosvjetu« tuže, ali pregaraju »do boljih vremena« (t. j. kad budu i oni dobom odmaknuli i došli do prvih redova!) i — pišu, rade. Vuče ih primjer starijih i neodoljivost vlastite emocije. U glavnom imadu i pravo, ali imadu i nešto krivo. U literarnu smotru ne smiju redom dolaziti radnje niti po starosti, ali niti po većoj formalnoj uspjelosti. Svaki broj imade da bude niz radnja, što ih međusobno veže i idejna i formalna ovisnost, sličnost, tako da jedna pjesma, što je više moguće, izazivlje i nastavlja slijedeću, jedna radnja popunjuje drugu, a sve zajedno da sačinjavaju nepretrgnutu cjelinu. Jedino mjerilo za umjetničko uređenje literarnih revija imade da bude dobar ukus, bistro oko urednika, a o »zapostavljanju« ne bi smjelo biti ni divana. Ne kažem, da je tako bila uređivana »Hrvatska Prosvjeta«, ali bi tako mogla doskora biti. Zasada je možda znatnije, da prikuplja stalne saradnike, koji imadu svoju publiku. I okupilo se doista ozbiljnih književnika: Arnold, Hranilović, dr. Lazar Car, dr. I. Kršnjavi, dr. Körbler, Pavlelić Krsto, dr. Schneider, dr. Srkulj, Szabo, dr. R. Horvat, Stahuljak — kojima nijesu na umu strančarenja, već popularizovanje znanosti i umjetnosti. Njihovi su književni prilozi našli odlično mjesto u »Prosvjeti«, a po njima će i »Prosvjeta« naći na odličan prijam u hrvatskoj inteligenciji. Njihove radnje okupiraše veći dio rubrike »Znanost i pouka«, ali »Listak« je gotovo isključivo palestra najmlađeg naraštaja — onih, koji mnogo traže — —.

Prosvjetin »Listak«, iako je dosta krnj i bez evropske smotre stranih literarnih nastojanja, već je od predratnog Grkčeva urednikovanja naj-

timniji, ali još uvijek nepotpun izraz nas mladih, što smo prvo literarno osvještenje primili od »Luči«, a slobodnije se okrenusmo u »Našem Kolu«, almanaku dra. Ljube Marakovića.

U prošlogodišnjem »L i s t k u« »Prosvjete« najbolji je (ali i jedini!) prilog iz pera Pera Grgeca: »Novije pjesništvo Vladimira Nazora«. Grgec nam tu ocjeni Nazora mjerilom veoma duboka kritika, stilom jezgrovitijim i boljim od Matoševa »roštilja«. Kako Grgec piše, tako trijezno i objektivno nije kod nas još nitko pisao! Esej o Nazorovu epu »Medvjed Brundo« pisao sam ja, ali nažalost danas i sam uviđam, da se neke moje tvrdnje o Nazoru-kršćaninu ne mogu održati pokraj točne Grkčeve analize Nazorove poezije.

A. B. Šimić, Josip Zdunić, Ferdo Rožić, Vanino D. I., dr. Viktor Novak, A. Matasović — upućuju na najbolje nade u svom kritičarskom radu. Napose rado čitam Šimića i Zdunića. Ti mladi ljudi pišu i sabrano i misaono i zanimljivo. Žalim samo, što se Zdunić obazire na Grkčev i Šimićev, dapače i na moj sud u literarnim pitanjima. No on je u glavnom dokazao, da posjeduje veoma originalno i neovisno a značajno opažanje, kritičku pronicavost i — stil. Čovjek budućnosti!

O slikarima piše prigodom »proljetnoga salona« Vinko Jurković, danas feldkurat na dopustu. Ne vjerujem, da bi on mogao i htio zadugo mučati, pa će nam se taj živi temperamenat jamačno u novom godištu češće javiti.

Od svih pak slikara prikazao nam se u ovome godištu otmjeni umjetnik Ljubo Babić sa šest svojih lijepih i zanimljivih slika. Njegov sv. Blaž je bolja radnja od Medovićeva sv. Franja, a njegov »Pusti grad« svojom mistikom ništa manje ne zanosi od Račkovih prizora iz Dantova »Pakla«. Babić je svoju umjetnost naslikao kao biće, što imade vidljiv trup i glavu, a nevidljive noge — jedva da se i dotiču podloge tla. Dobra odluka: samostalno stvarati i ne oslanjati se na bilo čiju školu. Makar njegove radnje ovise o Meštrovićevoj plastici i Račkovim i Csikoševim slikama duhova i anđela, ipak mu je zamisao, akcija i kolorit osebujan do blize samostalnosti. Uz Bukovca i Cl. Crnčića najdraži hrvatski slikar.

Slikar Milenko Đurić dojima se kao izvrstan, ukusom prožet fotograf, koji nalazi dobru poziciju i sjajnu perspektivu. Krušlin u ovim slikama, što su u »Prosjveti«, dobro podražuje Cl. Crnčiću i Kovačeviću. Vanka je poznat sa svoje uvijek nove i sigurne kompozicije, pa je i njegova »Kristova glava« puna svetosti, jakosti posmrtna života, evanđeoske sugestije, neumrle ljubavi. Kiparske radnje Ive Simonovića i Zdenke Pexider povoljno ocjenjuje dr. Schneider.

Mladi i gladni naš drug Fran Cota izradio je lijepo poprsje Bulića i dra Bervaldia, solinskih čuvara rimske i hrvatske slave. Đuro Vilović nažalost u svom prikazu tvrdi, da će mladi Cota prije poginuti od glada, nego dospije da hrvatsku javnost iznenadi izložbom genijalnih svojih koncepcija. Coti se dive učitelji, obožavaju ga drugovi, ali — ali rekoše, i ne porekoše: želudac se dade varati, no prevariti nikada! Potrebni stipendij osiguran je dacima izraelitičke vjeroispovijesti i njemačkoga materinskoga jezika. Cotu u Beču kompromitira krsni list i hrvatstvo.

Napokon o p o e z i j i i p r o z i. Poljak, Zdunić i A. B. Šimić; Zlatko Milovan, Vijolić, Rožić; Arnold, Šarić, Deželić i Vl. Gjurin.

Poljakova »Heva«, »Lavovi«, »Moja ptica«! Pjesme su to, što se ponovno čitaju. Poljaka čitaju, proživljuju; bit će žrtava ali i — pobjede, jer borbu krijepi vjera u pomoć Božju. Čuje se, da Poljak sprema novu zbirku pjesama. Prvi primjerak naručih ja! Zdunić se u izboru sižea povodi za Zv. Milkovićem i Ljubom Wiesnerom, Šimić za Domjanićem. Ništa zato. Raspoloženje im je umjetničko, stil elegantan, pjesme uspjele. Rožić se sve više korigira što se tiče retorike i filozofovanja, na mj očito pomlađu-

jućom snagom djeluje društvo mladih prijatelja i saradnika. (Njegov »salon«, ne »Kolo«!)

U lijepoj prozi u oči udara Narcis Jenko (fra Matić), Vilović i Đuro Klarinić. Narcis Jenko negdje (u feljtonu »Novina«) objavljuje svoju skorašnju smrt, ali mi u to zasada ne vjerujemo. Gdje se pišu »Sumnje«, »Kočijaši Zulfe«, tu će još biti životne energije u izobilju. Đuka Klarinić opisa nam »Dravskog mlinara« vjerno i zanimljivo. Drugi Đuka Vilović u »Priči uvelih đurđica« kao da opisa sama sebe s dozom samodopadnosti, kojom oponuje ženi, da joj se više svidi. Ne bori se kao junak Izidor Poljak (Heva!), već predratni kavalir, pa da mi nije prijatelj, ja bih ga strože kritikovao, pardon — organizovao. Matasović je dobar u feljtonu, slabiji u pjesmi, vrlo dobar u pjesničkoj prozi. U ovoj »Prosvjeti« štampao je svoje slabije novelete. Najljepše stvari štampao je u preklanjskoj »Prosvjeti« (Chant du primtemps) i »Luči« (Korna). Ivića Ljube »Uštap« i ove njegove stvari najbolji su produkti neorganizovane skupine od »Našega Kola«.

Marin Rajko (Joso Sironić) i Lovre Katić pišu opet zanimljivo i lijepo. Uopće kod pisaca i umjetnika ne valja paziti na njihovu dobu i tobožnji razvoj, koji imade na temelju dosadašnje produkcije slijediti. Čitamo često dobre stvari od mlađih i lošije od starih pisaca. I obratno. I u ovom godištu »Prosvjete« imade dosta dokaza za neosnovanu nervoznost kritike, koja očekuje poslije dobrih radnja bolje, a na osnovu loših pobija samu nadarenost pisaca. To ne valja isto tako, kako nije dobro romantika upućivati na realizam i sl. Poznamo lijepe djece i dobre djece, koja se kasnije niti prepoznati ne dadu. Smjer u literata — to je život, putovanje, društvo, raspoloženje, lektira, stil, on sam. Tko ima stila, neka piše, kako diše: sada u znoju lica, sada samo u znoju pera.

Mlađem se naraštaju prigovara, da nema dosta nacijonalnih i religioznih odlika. To je istina, ali što odatle slijedi? Zar ih imadu više oni, koji prigovaraju i koji čitaju? Treba organizovati društvene slojeve pa i književnike, ali ne po vrsti i smjeru, već po staležu i pozivu. Pobrinite se za njihovu dobru egzistenciju, plodan život, mirnu savjest, neovisan društven položaj, pa će njihova djela biti sređenija, bliža vama i narodu. Ne valja ih tjerati na polje politike, što se rado poistovjetuje sa narodom za narod, ne tjerati ih u tabor niti klerikalizma niti liberalizma. Neka svatko piše, gdje hoće i može! Naravski da ljudi, koji kao ljudi pripadaju kojoj katoličkoj crkvenoj organizaciji, ne će svojih stvari štampati u »Savremeniku« i »Obzoru«, niti će se pravi framazuni javljati u »Prosvjeti«, ali — nađe li se tko i od saradnika liberalnih listova, da se ovom ili onom dobrom radnjom priključi k nama, ne moramo ga odbijati, anatematizovati.

Ferdo Rožić je u ovom godištu »Hrvatske Prosvjete« pokazao, da se ozbiljni ljudi, koji nijesu organizovani katolici, mogu lijepo i korisno slagati s organizovanim katolicima u zajedničkom radu za utvrđivanje kulture u hrvatskom narodu. Time dobiva »Hrv. Prosvjeta« sve jasnije biljege revije, koja je kadra polako ali sigurno izmiriti opreke od »Matice« odbitih a od »Društva hrv. književnika« ozlojeđenih književnika. Dobar ton urednika katolike sve više okuplja, indiferentiste privlači, liberalce umiruje.

Književnost i umjetnost, kojoj je glavna svrha izgrađivanje opće kulture, koja izravno teži za tim, da razvija naslijeđene vrednote starijih hrvatskih generacija do literarne i artističke savršenosti ostajući u priznatim granicama objektivnosti i ljepote, — to je zasada najplodniji temeljni uvjet i sigurno tlo za skori snažan razvitak one grane novije hrvatske književnosti, koja traži i nalazi svoju pobudu za stvaranjem u životu i nauci katoličke crkve.

Dr. Stjepan Markulin. — Zagreb:

Slovenska katolička štampa.

Mnogo, često i rado govorimo o Slovencima kao svojim uzorima u katoličkom pokretu. Uzajamnost i nesebično bratstvo gojili smo, dok smo se na zajedničkim đačkim kongresima upoznavali i sprijateljili. Što smo činili kasnije, da to međusobno upoznavanje učvrstimo i osvježimo? Jesmo li barem pratili slovensku štampu, otkako smo sa Slovencima rjeđe dolazili u neposredni saobraćaj? Sigurno toga nijesmo činili odviše, možda vrlo malo, možda i nikako. Bit će zacijelo i vođa na našem katoličkom polju, koji nijesu ni vidjeli koji slovenski katolički časopis, a jedva će biti koga, tko bi bio upoznao svu njihovu katoličku štampu. A ipak je vrijedno i potrebito upoznati je. Ovome je članku svrha, da prikaže samo spoljašnu stranu slovenske katoličke štampe, jer za unutarnje ocjenjivanje valjalo bi upoznati i sve unutarnje prilike, kao i osobe, koje sarađuju. Ovome je članku također svrha, da bar čitatelji »Luči« po imenu upoznadu slovenske kat. listove, da se zainteresuju i oduševe za njih, te da ih stanu naručivati i pratiti. To će biti i našim čitateljima i slovenskoj štampi na korist.

Slovenci imadu stariju katoličku štampu, nego mi, pa stoga imadu za stalne potrebe i ustaljene oblike. Časopisa, mlađih od deset godina gotovo ni nema, a nijesu rijetki listovi, koji broje 30 godina i više.

Među najstarijim listovima i novinama nalazi se dnevnik »S l o v e n e c«, političen list za slovenski narod, koji izlazi u Ljubljani već 45. godinu. Izdaje ga Konzorcij »Slovenca«, odgovornim mu je urednikom državni poslanec Jožef Gostinčar, a štampa se u Katoliškoj tiskarni. Stoji godišnje 26 K. Zacijelo je poznat svim našim čitateljima, jer je kao politički dnevnik »Slovenske ljudske stranke« vrlo raširen i politički važan. Za vrijeme komesarijata u Hrvatskoj imao je osobito dobre izvještaje o našim prilikama, te su ga zvali »najboljim hrvatskim katoličkim novinama«.

Tjednika, što sada izlaze, ima 9, pa svi imadu novinski oblik. Gotovo svi izlaze četvrtkom.

Najstariji je slovenski katolički časopis »S l o v e n s k i G o s p o d a r«, list ljudstvu v pouk in zabavo. Navršio je pô stoljeća i stupio ovom godinom u 51. godište. Izdavač i nakladnik mu je Katoliško tiskovno društvo, a štampa se u Tiskarni Sv. Cirila* u Mariboru, tom glavnom gradu Slovenske Štajerske. Stoji 6 K. U jubilejnom broju čitamo: »V nad 30.000. istisih izhajamo. Ni več poštene slovenske hiše na Štajerskem, kamor bi ne zahajal naš list.« Ovo su mu bili urednici: dr. Matija Prelog, dr. Jožef Ulaga, dr. Lavoslav Gregorec, dr. Ivan Mlakar i poznati Franc Korošec, današnji vođa štajerskih Slovenaca.

»M i r«, glasilo koroških Slovencev, izlazi 36. godinu u Celovcu. Vlasnik i izdavač mu je Gregor Einspieler, prepošt; tiska se u Tiskarni Družbe sv. Mohora u Celovcu, a stoji 4 K. Političko i savremeno gradivo učinilo ga je omiljelim i daleko preko koruških granica. Na izloženim tačkama Slovenije drži on visoko budnom slovensku svijest.

---

* T i s k a r a s v. C i r i l a u Mariboru utemeljena je godine 1885., a 1892. preuzelo ju je »Katoliško tiskovno društvo« u Mariboru. Danas je to jedino katoličko poduzeće ove vrste u Slovenskoj Štajerskoj, koje štampa šest časopisa, molitvenike i druge knjige, te sve tiskanice, za župe, škole, općine i zadruge. Tiskara ima više strojeva, vlastitu kuću i vlastitu električku rasvjetu i pogon.

*

»Dolenjske Novice« izlaze 32. godinu u Novom Mestu (od travnja do travnja), a stoje 3 K. Izdaje ih i štampa tiskarna J. Krajec nasl.

Na daleko poznati i rašireni »Domoljub«, slovenskemu ljudstvu v pouk in zabavo, tjednik je, koji se oslanja na »Slovenca«. Izdaje ga Konzorcij »Domoljuba«, štampa Katoliška tiskarna u Ljubljani, a odgovornim mu je urednikom državni poslanec Jožef Gostinčar. Ove je godine stupio u 30. ljeto. Izlazi na 12 stranica, a stoji godišnje s prilozima samo 3 K. Podsjeća na našu »Istinu« u novinskom formatu. O njemu nije potrebito pohvalno govoriti, već je dovoljno reći, da je jedan od temeljnih listova katoličke slovenske štampe.

»Naša Moč«, glasilo slovenskoga delavstva i »Glasnik avstrijske krščanske tobačne zveze«, blizanci su, samo s tom razlikom, što je prvoj 12, a drugomu 10 godina. Izlaze naime oba s istim tekstom i slogom, samo im se kod štampanja izmjenjuje glava. Zacijelo će to biti iz financijskih razloga. Čedni su to listovi, koji podsjećaju na poteškoće našega »Glasa Naroda«. Oba se štampaju u Katoliškoj tiskarni u Ljubljani, a stoje godišnje po 4 K. Propagiraju pak zajedno Jugoslovansku strokovnu zvezu.

Znamenita je »Straža«, neodvisen političen list za slovensko ljudstvo, što izlazi devetu godinu u Mariboru. Izdaje ga Konzorcij »Straže«, a štampa Tiskarna sv. Cirila u Mariboru. Kad se osnivala, izrazila se bojazan, da bi mogao radi toga štetovati »Slovenski Gospodar«, jer se baš u to vrijeme radilo o tome, da on počne izlaziti dva puta na tjedan. Međutim je »Slovenski Gospodar« ostao tjednik, a »Straža« je tako ojačala, da se oba lista pod utjecajem drž. poslanca Franca Korošca lijepo popunjuju. Kako je poznato, »Straža« se u najnovijem slovenskom pitanju izjavila otvoreno za dra. Kreka.

Posebno mesto zauzimaju »Novine«, pobožen, družbeni, pismeni list za vogrske Slovence, što izlazi u Subotici svake nedjelje već četvrtu godinu, a uređuje ih Jožef Klekl, umir. župnik u Crensovcima (Cserföld), u zaladskoj županiji. Zajedno s prilozima stoji godišnje 6 K. Svi naime pretplatnici »Novina« dobivaju besplatno mjesečno »Marijin list«, a godišnje »Kalendar Srca Jezušovoga«. Koliki trud valja upotrijebiti kod uređivanja tih listova! Velika ljubav k narodu izbija iz svakog retka, jer mu se mora dati sva duševna hrana, mora mu se reći sve na slatkom materinjem jeziku, a ipak se tako malo smije reći. Stoga se gradivo većinom zaodijeva u duhovno štivo. Uredništvo njeguje opsežnu korespondenciju s vojnicima na fronti, pa objelodanjuje njihova lijepa, iskrena i zahvalna pisma. Jedan se zahvaljuje za »Več luči!«, što mu je uredništvo darovalo, drugi daruje 20 K i moli, da se »Novine« šalju na njegove kod kuće. Treći piše iz streljačkog jarka: »Radosno si Marijin List pritisnem v svojo torbico in ga ne ostavim do hladnoga groba. On je moj najboljši pajdaš, z šterim si lehko po materinom jeziku zgučim, drugoga tak nemam, med samimi Vogri i Nemci . . .« — »Marijin List« sadržaje samo duhovno štivo, kršćanski nauk i pobudne članke. — »Kalendar Srca Jezušovoga« vrlo je lijepo uređen te ima više članka i slika o američkim Slovencima i njihovu radu.

Najmlađi je tjednik »Ilustrirani Glasnik«, koji izlazi treću godinu tiskom Katoliške tiskarne u Ljubljani. Donosi brojne ilustracije i ispunja prazninu u katoličkom novinstvu, koje se mora pobrinuti i za laku lektiru. Stoji 8 K.

Dvaput mjesečno izlazi »Narodni Gospodar«, glasilo »Zadružne Zveze« u Ljubljani (4 K) i »Pozdrav iz domovine« našim vojakom na bojišču, koji je ujedno i najmlađi među svom katoličkom slovenskom štampom, jer izlazi tek drugu godinu. Štampa ga također Katoliška tiskarna u Ljubljani. Donosi i ilustracije, a stoji 2 K. Taj je list stao izlaziti u veljači prošle godine, pa je već dosegao nakladu od 20.000 pri-

mjeraka. Od toga se šalje 14.000 na frontu, a ostalo bolnicama i kadrima. List se vojnicima šalje besplatno, a troškovi se pokrivaju dragovoljnim prinosima.

Mjesečnika, što sada izlaze, imadu braća Slovenci petnaest. Ima ih za sve potrebe katoličkog života, poredani su i oni ovdje po dobi.

Najstariji je mjesečnik »V r t e c«, časopis s podobami za slovensko mladino, što ga već 47. godinu izdaje društvo »Pripravnički dom« u Ljubljani, a uređuje već 22. godinu poznati omladinski pisac začasni kanonik Anton Kržić. Znak je to, da je svojim sadržajem i načinom uređivanja list doista ušao u volju slovenskoj mladeži. Zajedno s prilogom »Angelček« (o njemu niže) stoji godišnje K 5·20, a tiska ga Katoliška tiskarna u Ljubljani.

»Katoliška Bukvarna« (knjižara) u Ljubljani izdaje 34. godinu homiletički mjesečnik »D u h o v n i P a s t i r«, što ga uz sudjelovanje više svećenika uređuje spiritual biskupskog sjemeništa u Ljubljani Alojzij Stroj. Taj časopis ima ne samo opsežni homiletički materijal, već prati i slovensku katoličku štampu tako, da referira svećenstvu o svakom važnijem događaju na polju štampe. Uz to donosi stalne priloge »Z b i r k a l e p i h z g l e d o v«, od kojih su izašla tri sveska, te »D r u š t v e n i g o v o r n i k«, u kojem se nalaze prikladna gotova predavanja za najrazličitije zgode društvenog života. U posljednjem broju godine 1916. donio je »Duhovni pastir« prigodom sedamdesetog rođenog dana zač. kanonika Antuna Kržića, koji je također osnivač i dugotrajni urednik »Duhovnog Pastira«, prijegled njegova rada. Iz tog prikaza razabire se veličina rada tog neumornog muža, o kome se čita u Glaserovoj »Zgodovini slovenskog slovstva« ovo: »Malo je v Slovencih mož, ki bi bili tako neumorno in požrtvovno delovati za prospeh prave narodne omike, kakor je deloval Kržić s peresom«. Na drugom se mjestu zove Kržić »slovenski Alban Stolz«. — »Duhovni Pastir« zajedno s prilozima stoji godišnje samo 8 K, a štampa se također u katoličkoj tiskarni u Ljubljani.

Beletristički časopis »D o m i n S v e t«, što ga izdaje 30. godinu »Katoliško tiskovno društvo« u Ljubljani, dugo nam je svojim vrsnim uređivanjem i elegantnom opremom bio uzor, koji smo htjeli slijediti. Pod urednikovanjem dra Izidora Cankara vanredno se razvio podignuvši se iz običnog beletrističkog časopisa za porodicu i mladost na visinu umjetničke savršenosti. Stoga nije prije nikoga potpuno zadovoljio, pa ni sama sebe ne, jer je uvijek težio za višim i savršenijim, te je davao povoda obilju kritike sa svih strana. O jubileju se naglašavalo, da se svjetlo »Doma in sveta« tako žari, da pali oči, i isticao se ponos Slovenaca nad takovim umjetničkim listom. U njemu nalazimo radove prvih slovenskih književnika i umjetnika, a u prošlom godištu i ocjenu naše »Luči« iz pera samog urednika. Gotovo bi suvišno bilo spomenuti, da ga štampa Katoliška tiskarna, kojoj može oprema lista služiti kao dokaz o sposobnostima tog tiskarskog zavoda, što štampa nesamo većinu slovenskih časopisa, već i dva hrvatska (»Glasnik Presv. Srca Isusova« i »Glasnik sv. Ante«). Stoji godišnje 10 K. Jubilejski je broj posvećen uspomeni osnivača dra. Frančiška Lampeta, a iz pera dra. Kreka, Andreja Kalana i Viktora Steske zanimivi su podaci o osnutku »Dom in Sveta«. Zanimive su i vinjete i omotni ukrasi, kojima arhitekt Ivan Vurnik ukrašuje »Dom in Svet«.

Nježni dječji listić »A n g e l č e k«, otrokom prijatelj, učitelj in voditelj izlazi kao prilog »Vrtecu« i kao glasilo »Marijinih vrtića«. Teče mu dvadesetipeta godina. I njega izdaje »Pripravniški dom«, a uređuje Anton Kržić. Cijena mu je 1 K 20 fil.

»C v e t j e z v e r t o v sv. Frančiška«, časopis za naše verno ljudstvo, zlasti za ude III. reda sv. Frančiška, izdavaju 24. godinu franjevci provincije sv. Križa. Dugo mu je godina bio dušom urednik o. Stanislav Škra-

bec, koji se bolesti radi morao povući s uredništva. Sada ga uređuje o. Eustahije Berlic. List osobito preporučuje čitateljima hrvatske časopise, što ih izdavaju franjevci. Izlazi u Kamniku, a štampa se u tiskari Antuna Slatnara. Stoji 2 K.

»Slovenski Učitelj« je glasilo slovenskih kršćanskih učiteljskih i katehetskih društava, a zajedničko vlasništvo »Slomškove zveze« i »Društva slovenskih katehetov«. Izlazi u Ljubljani 18. godinu, a uređuju ga A. Čadež, kateheta, i Fr. Jaklič, nadučitelj te carevinski i zemaljski poslanik. Godišnje 4 K. Članovi spomenutih društava plaćaju ga zajedno sa članarinom. Dakle naša »Kršćanska škola« i »Hrvatska škola« u jednome. Ne bismo li i mi mogli postići koncentriraniji rad na polju periodičke pedagoške štampe?

»Glasnik najsvetejših Src« izlazi 16. godinu u Mariboru u nakladi Tiskarne sv. Cirila. Stoji godišnje 2 K.

»Bogoljub«, crkven list za Slovence, uređuje Janez Ev. Kalan. To je takav bogoljubni list, kakovoga mi uz more naših »Glasnika« nemamo. Na 32 stranice velikog formata (kao nekoć »Naša Gospa Lurdska«) dolazi on uz »Domoljub« mjesečno u svaku slovensku kuću donoseći nabožno štivo, crkvene vijesti i članke iz Marijinih Družba i slovenskih misija. Izlazi 15. godinu u Ljubljani, a stoji 2 K.

»Odmev iz Afrike«, ilustrovani mesečnik v prospeh afriških misionov, propagandistički je list Klaverove družbe u Salzburgu, kakav izlazi istodobno u češkom, poljskom, njemačkom, francuskom, talijanskom, engleskom, portugalskom i madžarskom jeziku. Čitajući čedno to glasilo, otvara se čitatelju novi svijet s velikim potrebama. Želja za vječnim spasom neumrlih duša, koja je podžegla u katoličkoj crkvi silnu ljubav do mučeničke smrti, rodila je i Družbu sv. Petra Klavera. Slovensko izdanje izlazi 14. godinu u Ljubljani, uređuje ga vrhovna voditeljica Družbe grofica M. F. Ledóchowska, a stoji 1 K 50 fil.

Protialkoholno glasilo »Zlata Doba« »ali treznost slovenskoga naroda« proširilo se i povećalo u ovoj (njegovoj jedanaestoj) godini, postavši »Glasilo za treznost, zdravstvo, dobrodelnost in sorodne panoge«, pa nosi od sada naslov »Zlata Doba« »ali boljši časi našemu narodu«. Uzevši u svoj program također rad na karitativnom polju, pogodila je »Zlata Doba« pravu narodnu potrebu, kojoj je trijeznost samo jedna grana, te je privukla u svoje kolo sve iskrene radnike za narodni napredak. Kako mi nemamo katoličkog glasila za karitativno nastojanje, osobito za Družbu sv. Vinka, zatim za higijenu, napose preporučujemo našim čitateljima »Zlatu Dobu«, da je nabave i čitaju. Nacrt društva »Dobrodelnost« u prvom je ovogodišnjem broju osobito zanimiv, jer to društvo uzima sebi za zadaću skrb za mladež, sirote, bogalje, uboge, bolesne, iseljenike i one, koji nemaju zarade. Koliko novo polje rada za nas! Caritas je uza svu važnost bila dosada pastorče naših briga, jer je nijesmo organizovali i skupno provodili. Kad ćemo imati Konferencu sv. Vinka u svakoj župi? — »Zlatu Dobu« uređuje poznati Janez Ev. Kalan, pokretač protialkoholnog gibanja u Sloveniji i kod nas. Ona izlazi u Ljubljani tiskom Katoliške Tiskarne, a stoji samo 3 K.

»Mladost« je glasilo slovenskih Orlov. Kako su se slovenski Orli vanredno podigli organiziravši slovensku mišicu za katoličku ideju, to su morali za razvitak društava osnovati posebno glasilo. Sada ne izlazi redovito mjesečno, već po više brojeva zajedno. Teče mu 10. godina, izdaje ga konzorcij »Mladosti«, uređuje A. Komlanec, štampa Katoliška tiskarna u Ljubljani, a stoji godišnje 3 K.

»Mentor« je list za srednješkolsko đaštvo. Izdaje ga zavod sv. Stanislava u St. Vidu nad Ljubljanom, a uređuje dr. Antun Breznik. Izlazi 9. godinu. Za đake stoji 2 K, za ostale 4 K. Slovenski profesori nastoje, da

u nj stave najbolje, zdravo i poučno gradivo, koje bi moglo zanimati đaštvo na srednjim školama. O saradnji samih đaka nema dakako ni govora.

»Zamorski Otrok« je propagandistički listić Klaverove Družbe za djecu. Izlazi 5. godinu, a stoji 1 K. Sve što je rečeno o »Odmevu iz Afrike«, vrijedi i za »Zamorskog Otroka«.

Najmlađi je mjesečnik »Vzajemnost«, glasilo slovenske duhovščine. Izlazi 5. godinu u Ljubljani. I nju uređuje Janez Ev. Kalan. Tu se donose sva aktuelna pitanja za svećenstvo, praktične upute za pastvu i vođenje svakovrsnih organizacija, raspravljaju staleška pitanja. Izdaje je Katolička tiskarna u Ljubljani u ukusnoj opremi i u velikom formatu. Uza sve prigovore, kao da je suvišna na slovenskom jeziku uz bolje »Quartalschrifte« i »Korrespondenzblättere«, udomila se kod slovenskog klera, te je drže gotovo svi svećenici. Stoji samo 4 K.

»Cerkveni glasbenik« je glasilo Cecilijina društva u Ljubljani.

Šest puta godišnje izlaze tri časopisa. To su »Čas«, »Kršćanski Deteljub« i »Blagovestnik«.

»Čas« je znanstvena revija »Leonove družbe« u Ljubljani, te spada među družbine redovne publikacije. Donosi izvorne članke iz svih područja znanosti i o svim kulturnim pitanjima, među koja ubraja i političke studije. Osim »Časa« daje »Leonova družba« svojim članovima i druge publikacije poput naše »Matice hrvatske«. O njima je govor na drugom mjestu. »Čas« izlazi 11. godinu, a pretplata mu je zajedno s drugim edicijama »Leonove družbe« 6 K godišnje. Uređuje ga dr. Aleš Uzeničnik.

»Kršćanski detoljub« je glasilo Vincencijeve družbe za kršćansko vzgojo in mladinsko varstvo«. I njega uređuje prof. Anton Kržić. Stoji godišnje 2 K 40 fil., t. j. članovi družbe, koji toliko plaćaju članarine, dobivaju ga besplatno. Izlazi 7. godinu.

Četvrtgodišnje izlaze sada još »Voditelj« i »Carniola«.

Časopis »Voditelj« v bogoslovnih vedah izdavaju već 17. godinu profesori bogoslovnog učilišta u Mariboru. Uređuje ga dr. Frančišek Ks. Lukman. Stoji 5 K. Donosi teološke rasprave, rješavanja praktičkih pitanja, a prati crkvene događaje i literaturu.

»Carniola« je strogo znanstven list, pa izlazi kao »Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko« u Ljubljani pod urednikovanjem dra. Josipa Grudena, dra. Jos. Mantuanija i dra. Gv. Sajovica 8. godinu. Članovi muzejskog društva plaćaju 6 K, a dobivaju list besplatno. Donosi i njemačke rasprave.

Osim časopisa, koje sam eto nabrojio, izlaze i dijecezanska glasila u pojedinim biskupijama i to »Ljubljanski škofijski list« s prilogom »Zgodovinski zbornik« i »Folium officiale dioecesis lavantinae« u Mariboru.

Razumljivo je, da posljedice ratnog stanja nijesu poštedile ni slovensku katoličku štampu. I oni imadu niz časopisa, koji za vrijeme rata šute, ili su u tom vremenu zašutjeli. To su u prvom redu mjesečni prilozi »Domoljuba«: »Društvenik«, »Naš kmečki dom« i »Naša Gospodinja«, zatim tjednik »Novi čas«, koji je izlazio u Gorici, te »Gospodarske Novice«, što su izlazile kao prilog svakom drugom broju »Slovenskog Gospodara«. Za omladinu izlazio je u Mariboru dva puta mjesečno »Naš Dom«.

U godini 1915. izlazilo je 12. godište »Časopisa za zgodovino in narodopisje«, što ga izdaje Zgodovinsko društvo u Mariboru, a uređuje prof. Anton Kaspret u Gracu. U godini 1914./15. pojavio se opet »Novi Pridigar«, koji je stao izdavati umir. župnik u Pragerskom Fr. S. Šegula, donoseći niz svojih propovijedi. Godine 1914. izašao je i »Ljubitelj kršćanske umetnosti« u redakciji dra. Augustina Stegenšeka, profesora bogoslovlja u Mariboru, donoseći prikaze historičkih i umjetničkih crkve-

nih spomenika osobito onih u lavantinskoj biskupiji. Napose valja požaliti, što za vrijeme rata miruje i »Z o r a«, mjesečnik slovenskog katoličkog narodnog đaštva. Iskreno želimo, da što prije nastavi svoj uspješni rad. Bar ovako kao naša »Luč«.

Slovenci imadu i u Americi dva svoja časopisa. To su »A m e r i k a n s k i S l o v e n e c«, koji izlazi dva put tjedno u Chicagu, te »A v e M a r i a!« slovenski nabožni mjesečnik družbe Sv. Rafaela u New-Yorku.

Ovaj prikaz ne bi bio potpun, kad se ne bi barem spomenula »Družba sv. Mohorja« u Celovcu. Njezina su izdanja poznata nadaleko izvan granica slovenskih zemalja, a ističu se valjanom probranom sadržinom i ukusnom opremom. I ona spada među one slovenske institucije, o kojima mnogo i rado govorimo, jer ih želimo nasljedovati. Potanje o njezinu radu može svatko da nađe u Družbinom Koledaru.

Na koncu moram da se srdačno zahvalim uredništvima svih navedenih slovenskih listova, koja su mi za ovaj referat najpripravnije stavila na dispoziciju svoja izdanja zasvjedočivši i opet nesebičnu kulturnu zajednicu Slovenaca i Hrvata. Napose pak zahvaljujem prijatelju »Luči« Jos. R. Stabèju u Mariboru, koji mi je sastavio popis listova, te mi pomogao da skupim materijal za ovaj prikaz, u kom sam kao u kratkom nacrtu htio čitateljima »Luči« dati prijegled tako lijepo razvite katoličke štampe braće Slovenaca.

□ □ □

Nonca. — Sarajevo:

Iz „Karlovačkih uspomena“.

Posvećenih Š. Š.

1. U proljeće.

Oblaci su puni mirisa i sunca,
a proljetne vode kaljave i žute
u šumama pustim uzdišu i šute,
čekaju, dok sjene s planinskog
vrhunca

ko aveti mračne prospu se po tami.
Po procvalom glogu mirisi se liju,
miluju ga nježno i sretni se smiju,
a oko njih mladost i poljupci sami.

Kroz vrbake mace topli vjetar ljulja
i mrsi im svilu i zlaćane kose,
a u veče nujno kad prosuze rose
samo one čuju tihi plač slavulja.

U daljini magle šutljive i snene
umiru bez suza; borovi im gusti
zadnju pjesmu šume i tonovi pusti
rone u tišinu i plavkaste sjene.

2. Ozaljsko veče.

Zamirisa veče bolesno i mirno
po procvaloj šumi i teškome zraku,
i sjene se tužne razlile po mraku,
a nemirni vjetar jašike je dirno.

Tišina je plava sa mjesecom došla
i prekrila svilom sjećanja i jada
sve nabore stare tog usnulog grada
i plačući toplo kraj mene je prošla.

I rukom je hladnom mekšom od
baršuna
u dodiru lakom skinula sa grudi
sve turobne čežnje i uzdisaj ludi,
i oči joj sjale suzom milijuna.

Po sobama tama, uzdasi i sjene
i zidovi drščću, a potreti šute,
samo plač se čuje u kasne minute.
Na pendžeru šeboj boluje i vene.

A Banica neka iznemogle duše
s nostalgije suze na šeboje lije
dok plačljivi vjetar o zidove bije
i vratima lupa i sumorno puše.

Kad Njezina patnja sve bolnije jače
po hodniku cvili, zlokobno se smije,
vrh pljesnive kule prikaza se vije,
a žalosna Kupa uzdiše i plače.

V. Grmović:

Na sunčanoj strani.

(Iz bilježnice moga prijatelja.)

Ogrnuta snježnim plaštem iskrila se krajina u čarobnom sjaju. Nad njom je u jasnom kristalnom svemiru strujilo neko ugodno drhtanje, tiho talasanje. Drhtanje bez nemira, talasanje bez gibanja. Sveti mir djevice, pun čežnje i ljubavi.

Stajao sam okrenut prema gradu naše prošlosti. Sunce mi je svojim svjetlom oblijevalo lice. Onaj veliki mir, što se raskrilio nad krajinom, ljubio me je u hladno čelo. Ulazio je u moje srce i širio svečano raspoloženje. Iz mira je izbijala toplina i svjetlost, i duša se okupala neizmjernim svjetlom. Vječno bih tako stajao kao čedo neba i zemlje, sin sunca i tame, velik u svojoj samoći.

One zlaćane zrake, što su me ljubile, zujkale su i šaputale mi pjesme utjehe i čežnje, — krale su se i uvlačile u moje grudi, širile su srcem i dušom davno zaboravljene pjesme i priče o sreći i zadovoljstvu zlatnoga djetinjstva, o bolovima i grijesima životne borbe. Zatvorenim očima i prigušenim uzdasima slušao sam ih i slušao. Redale su se jedna za drugom, jedna je prestizala drugu. Kao što se ispod onih natrulih krovova izvijaju nečujno, polagano sivi pramenovi dima, koji narušavaju onu svijetlu, snježnu bjelinu, tako i neki glasovi namreškaše glatku površinu duše, te se preko nje prevukoše tanke sjene. Titrave su te sjene i nestalne. Sada su takove, a nekada su znale biti tamne i guste kao najcrnje oblačine, pune sablasti i srda . .

... Na dušu pada tama naglo kao olovo — tama zle misli, grijeha. I ne slutim je, a već je tu. Ne zamjećujem je, da se približava, jer me vara onaj žar i ono svjetlo, što zasljepljuje iza frcanja bojnih iskara, što mi obasipaju dušu na putu kroz život. Iza bljeskanja i sijevanja, iza svjetla i vatre iznenada ispruži tama poput polipa svoje mrke trakove. I gledam, kako se ti mrki trakovi rastežu, šire, pa me zahvataju, stežu pritišću. Strah me hvata ... — — — U tami se rote čudne prilike. Izmilile su iz najtamnijih zakutaka srca i iz najcrnje krvi. Omotane su u maglovite plašteve žarke mašte ... I tek polako, oprezno, neopazice otkrivaju svoja iskrivljena, nacerena lica s velikim požudnim aždajskim očima ... Misli se gube u maglu. Magla ih omata — i nestaje ih ... Duša strepi, dršće ... A aždajske oči bivaju sve veće, sve se više šire i sipaju vatru, paklensku vatru, da se duša svija od bola, dok ne omlitavi, dok ne klone kao onaj plavi cvijetak, što se svojim viticama penje uz uzicu ili uz pritku, kada ga opali ljetno podnevno sunce, zatorno sunce. Kao što taj cvijetak namreška i uvuče svoju krunicu, tako bih se i ja uvukao u sebe bez misli, bez otporne snage. — Čudne prilike, sablasti, kretaju se sve brže i brže, a aždajske im se oči krijese sve više i više, sve se pomamnije ukrštava njihovo bljeskanje nad klonulom dušom, da je sasvim omame, pa da povedu paklenske orgije oko mrtve straže ... — — —

... U meni je nemir i tjeskoba ... Plašim se samoga sebe i bježim, bježim od sebe i od onih aždajskih očiju ... Lutam i bludim po velikom gradu života, u kojem je toliko uskih ulica i toliko provalija. Nad gradom se raširila nekakva sjena s ogromnim crnim krilima. Crna su krila kao najcrnja noć. Svojom me blizinom pritišću kao mora. Pritišću me kao dugi, dugi vijekovi, tište me olovnom težinom grijehova otaca. Šume nada mnom, šume, a ja im se ne mogu da izmaknem. — — — Duša plače i vapije ... — — —

... Kroz tamu se nečujno prošuljaše krvavi trakovi svjetla. Krvavi su, kao da su prošli kroz moju dušu, kao da su prešli preko bojišta, nad kojim u svetoj tišini, u dugim razmacima muklo zvuči »Miserere«... — — — A tamo, tamo — — — stoji svijetla prikaza u bijeloj prozirnoj odjeći i pruža duge krvave ruke za mnom... — — — I ja sam vidio bolne oči i trnov vijenac... —

... I tako teku moji dani, a mnogi je ogrnut u pokorničko ruho. Nema ih više, — a ja tako živo osjećam, da su bili. Ali kao da nijesu još sasvim prošli, kao da se tamo na ulazu u »nepovrat« osvrću željno, kao da me mole, da ih još jednom proživim, da skinem s njih one crne mrlje, da budu čisti i sjajni u mojim uspomenama.

— —

Sivskasti se dim polako uzdiže iz krovova, uzdiže se tužno kao uzdah bijede. Ali kada ga probije sunčano svjetlo i kada ga zahvati svježi lahor, i on se uzraduje i veseo se počne dizati u visine, dok se ne slije s modrinom, dok ga nestane u velikom svemiru. Tako iščeznuše crna vela uspomena. Sunce i svjetlost, svježina i veličajnost visokih gordih planina uzbiba dušu. Duša se uzburka i uzljulja kao voda na velikom slapu, pa se uzdiže, uznese u svoje rođene dvorove, gdje vlada stalnost. Bure i oluje, mrakovi i pomrčine prelaze preko nje, iščezavaju, a ona stoji gordo. Slapovi uvijek jednako šume i buče, jednako, stalno, ne prestaju, — a preko njih pada voda, svaki čas druga, nikada ista. U dolini šumi Una. Njezin se šum slio s onom velikom tišinom, s onom ponositošću planina, što ih grije sunce iz plavetnih visina.

Mir je cjelunuo one male kućice u snijegu, pa su blažena lica. Dok su ih bile mećave i dok su oko njih zavijale vijavice, drhtale su. U njima se stiskala čeljad u brizi i strahu. A sada ih je ogrijalo sunce. Vrtovi su okićeni bjelinom. Višnjine se grane savile pod bijelim snijegom kao pod mirisnim beharom. Kao da su posute cvatom, kao da šire svoj balzam. Kao proljeće, kao proljeće u zimi — — zimsko proljeće...

Pod nebesa se izdigla tišina, pa čuva stražu nad zemljom, što se okitila bijelim biserjem. Okitila se zemlja, pa sve podrhtava od dragosti. Sve se iskri, blista i prelijeva na njoj kao nevini djetinji smiješak. — — —

Kroz visoke se svodove moje duše nižu svijetle slike uz srebrne zvukove svemirskih trubalja, uz mirise vječnog proljeća. Širi se duša. Kao da je u njoj ono visoko plavetno nebo s velikim zlatnim suncem, kao da se kroz nju razlijevaju tisuće tankih dugih zraka, što pjevaju nečujne pjesme neizmjernih svjetova, kao da se u njoj sve iskri i blista snježna bjelina. U iskrenju i blistanju kao da se nižu čete anđela. Snijeg su im bijela krila, što su ogrlila zemlju. Lice im je vedro i veselo plavetno nebo. Duge su sunčane zrake zlatne trube, što ječe kroz svjetove i vijekove...

Iz dubine dušinih radosti bruji pjesma himna, što je pjevaju anđeoske čete na povratku s bojišta, okićene palmama i lovor-vijencima pobjede...

V. Grmović:

Ponoćni kosci.

Nekoliko stotina koračaja pred protivničkim položajem. Blistava kolovoška noć, puna zvijezda i čežnja.

Bit će da je već blizu pônoć. Po svijetloj površini, što se kao mliječna maglica povlači po brežuljcima, niču tamne sjene. Nijemo se kretaju i samo katkada odaju od sebe tih, prigušen glas. Čudni su to gosti u ovo doba

i na ovim poljima, kroz koja već dugo i dugo nije koraknula ljudska noga. Oko njih se širi neko neobično, odmjereno, isprekidano šuškanje. Šššt... šššt... šššt...

Prignute, zamahivajući obim rukama miču se sjene. Za njima stupaju druge sjene. Prigibaju se, kupe nešto — nešto, što šuška i što miriše onako opojno i zamamno kao daleka, dugo neviđena rodna polja. Iza sjena, što se sve dalje i dalje odmiču, izdižu se u mjesečinu tihe, sjetne prilike. Mjesečina ih oblijeva svojim mlijekom. Ozbiljne su i kao da se začuđeno ogledaju unaokolo. To su krstovi snopova.

Sjene se pomiču dalje pognute glave, zamahivajući kosom, ispred koje pada klasje šuštavim šaptom... A iz šuštanja i šikanja prodirao je prikor: Tko ste vi, tužne, nijeme sjene, što gazite ova tuđa polja i kosite tuđi trud i muku?... I njihove su duše osjećale svu gorčinu ovoga časa i u njima se je sjetno i bolno oglašivala tužaljka klasja:

— Šš-št... šš-št... šš-št...

— Stranče tuđinče, gdje je tvoj dom? — Zar nije ovo doba, u koje grli san umornu čeljad? A ti se kao avet, kao nečista savjest šuljaš ovuda... — — — A ovdje je bio prije tako lijep život. Mužici su živjeli u radu i u miru. Kroz šume i kroz poljane su se razlijegale vesele pjesme djevojačke. Dolje su se na rijeci u sunčanom sjaju radovala djeca vodi, cvijeću, igri i životu. A odozgo bi s protivnog brijega često ozvanjali meki zvukovi zirinske crkve, meki kao krila anđeoska, nježni kao majčina ljubav i pobožni kao nevino oko novorođenčeta... — Ali se najednom sve uzbuni. Teške kozačke čizme udariše po poljima i livadama, po drumovima zaštropotaše vozovi teških topova. Cvijet naroda ode na stratište. Teška mora pade na cijeli svijet. Teški dani i još teže noći... Opustješe domovi, zamuknu veselje. Od života je ostalo samo još deranje pjanih Sibiraca i psovanje divljih Čerkeza.

Ali ni to nije bilo najgore.

Doskora se potresoše ovi brežuljci. Željezna tuča izrova zemlju, razruši domove i razori crkvu. Cio je kraj bio jedan jedini orijaški plamen. Mladice su narodne padale ovuda skršene, izlomljene... Mužici-vojnici morali su gledati rođenim očima, kako im kozačke nagaljke tjeraju žene, djecu i sijede očeve i djedove zajedno s preostalom marvom iz starih domova i gone ih u daleke strane krajeve. Rođenim su očima morali da gledaju, kako im plamen proždire rodnu kuću i sve oko nje, a da se nijesu smjeli ni maknuti, da gase požar i da otmu ognju muku i utjehu svoga života. Morali su bježati. Iz praskanja i pucketanja obijesnoga požara prodiralo je paklensko urlanje. Mužici-vojnici su uvukli glave u ogrtače i nijemo su jurili. Strava im je tresla dušom. Činilo im se, da im se gomilaju nad glavama u hujanju oluje s plamenitim bičevima — kletve djedovâ. — — — — — — Još se jednom zaustaviše. Razredaše se u rojnu liniju i zaposjedoše ove brežuljke, da se još jednom opru protivniku. Mužici-vojnici iskopaše jame i učvrstiše se. I ovdje se zakopao mužik na svojoj njivi. Kopajući plakao je i ljubio svaki grumen zemlje. Iz grumena su se runila žitna zrnca — uspomene na njegove drage, koji su sijali ovo žito uzdasima i suzama, dok se on negdje daleko borio. Kroz cijeli je svoj život njegovao i milovao ovu grudu zemlje, koja ga je othranila. Znojem ju je svojim zalijevao. I sada će da je brani i da je zalije svojom krvlju. Ali i ona će njega i kod zadnjeg oproštaja da zaštiti svojim grudima pred ubojitim željezom. Zna on to dobro, i zato mu je još milija, još slađa... — — — — — — A onda je došao tuđinac i ugnijezdio se po obroncima. — — —

— Kada je opet zasinulo proljetno sunce, niknulo je ovo klasje, koje su posijali uzdasi staraca i plač žena, koje su nakvasile vrele suze i zalila rujna krvca junačka... —

Tihu, tajanstvenu noć uzbuni muklo daleko gruvanje. Tamo dalje prema jugu, gdje je nebo tamnije i bez zvijezda, zabljeska sijevanje. Odanle su ječali zvukovi, kao da tamo div udara orijaškim maljem u ogromni bubanj.

Prignute se sjene trgnuše, ispraviše, prijeđoše rukama preko čela i izmijeniše nekoliko prigušenih, uzrujanih glasova.

Nad streljačkim je jarcima oko njih počivala nijema tišina, kao da je tamo sve pomrlo ili usnulo tvrdim snom; kao da ne bdije tamo tisuću oči, koje paze na svaku sjenku i na svaki džbun; kao da nije tamo napeto tisuću uši, koje čuju svaki šušanj; kao da nije tamo napeto tisuću pušaka i drugog ubojitog oružja, da samo na jedan jedini znak prospu strahovitu vatru i smrt...

Sjene se opet umirene prignuše k svomu poslu. I opet se po polju uskomeša šuškanje. Šš-št, šš-št... šš-št...

Sjene su strpljivo obavljale svoj posao. U dušama su im se prevrtale misli kao ovo klasje, — jedna je misao pokrivala drugu, — i omatale su ih uspomene slatke i sjetne, blistave i bolne...

Zadah svježeg pokošenog žita omamljuje pamet i srce. Opaja dušu svetim zanosom i širi se, širi kao tamnjanov miris pod svodom tihog hrama Božjeg. U duši se nešto bori, otima, — htjelo bi van, van u tu krasnu noć, pa da cikne od silne čežnje i da odleti daleko, daleko na jug, nad rodni kraj...

A tamo grli sve tihi sanak. Draga su polja već pokošena i ljetina je spremljena. — — — Čija će ta ljetina da bude?... Ko će na jesen i na proljeće da ore rođene njive?... Ko će iza smrtnih muka i napora da nađe odmor pod lipom pred rodnim domom?... Šššt... šššt... — — —

— —

Kroz noć prostruja prvi treptaj udaljene zore. Dolepršao je odnekle s dalekih stepa. Vonja životnom svježinom, a zasićen je klicama lijepih ružičastih nada. Nježnim zadahom prirode i tankim rumenim velom na istočnom obzoru navješćuje krasan dan.

Sjene se pomalo izvlače iz svojih tamnih plašteva. Jedne blijede, gube svoju noćnu priliku, nestaje ih, a druge poprimaju svoj pravi oblik, oživljavaju, stupaju u pravi život.

Po polju prestade šuškanje košenog žita. Kosci se tmurna, neispavana lica tromo povlače prema obližnjim jarcima.

Ssssss... sijeknu zrakom oštar zvižduk i oko kosaca-vojnika prosu se željezna tuča. S protivnog je brijega bez oduška čegrtala strojna puška svojim pačjim glasom — pakpakpak... — — —

Rujna je zora već stresla san i sinula nad zemljom. Iz tame je i magle izronila između oba položaja tužna ruševina zirinske crkve. Oko nje je veliko garište kuća i vrtova, grob jednoga grada. Razoreni toranj tuži nad mrtvim gradom, kao što majka bolju skršena, nijema i bez suza stoji uz odar sreće svoga života i svih svojih nada... — — —

Pavao Matijević. — Đakovo:

Umjerenjaštvo ili trezvenost?

»Sve mi je slobodno, ali mi sve ne koristi; sve mi je slobodno, ali ne ću da što zavlada sa mnom«. Sv. Pavao u 1. Kor. VI. 12.

1. U zadnje doba tako strašno napreduje alkoholizam po svem svijetu, da prijeti degeneracijom cijelom ljudskom rodu. Na to najveće zlo naše

dobe upozoravalo je svako godište »Luči«, a đačka kat. udruženja posvećuju — za euharistijom — najviše mara apstinenci. Naša je svrha: privesti ljudstvo na umjerenost, pa kad se to učini, naravno je, da apstinentski pokret više ne će biti potreban. Najuspješnije su sredstvo protiv alkoholizma apstinentska udruženja. Kod nas su postojale već sve tri moguće forme tih društava. Tako Srbi i liberalni Hrvati osnivahu društva trezvenjačka (potpuno uzdržavanje od svih opojnih pića); društvo fra. M. Batinića u župi Brestovsko bijaše umjerenjačko; a hrv. kat. nar. đaštvo primalo je u svoja udruženja i umjerenjake i apstinente. Te je mješovite vrsti i »Sv. Vojska«, društvo hrv. kat. apstinenata. I u drugim zemljama su kat. društva većinom mješovita, dok nekatolici traže od svih članova trezvenost. Razlika ta potječe odatle, što svi kažu, da je sam alkohol (svaka kap alkohola, umjereno pilo) uzrok degeneraciji, dok smo mi protivnici alkoholizma (neumjereno pilo, pilački običaji). Istom u novije doba počeše i neki katolici odsuđivati umjerenjaštvo, ali mi stajemo na stanovište naše »Sv. V.« te branimo i umjerenjaštvo i trezvenost.

2. U m j e r e n j a š t v o.[1]) Budući da nijesmo protiv alkohola, nego protiv alkoholizma, i jer nam je svrha postići sveopću umjerenost, kako možemo biti protiv umjerenjaka u našim društvima? Ali koga mi nazivljemo umjerenjakom? Danas hoće svi ljudi od najumjerenijih do pijanica da se zovu umjerenjacima, ali mi te »umjerenjake« ne možemo primati u svoja društva. Pravih odredaba, koje bi točno označivale, koliko i kada smije umjerenjak piti, nemamo, jer se mišljenja u tom ne slažu. Tako jedni traže, da umjerenjak ne pije nikad čisto vino bez vode; drugi žele, da on smije najviše piti 1 l. piva ili ½ l. vina u 24 h., ali i to prigodice, a ne svaki dan; treći misle, da bi umjerenjak smio piti samo u onim zgodama, kada se ne može ispričati društvu.

Sve su to mišljenja pojedinaca, a od kat. umjerenjaka se traži troje: a) On se mora č e š ć e o d r i c a t i p i ć a i z l j u b a v i n a p r a m a K r i s t u, jer se odricanjem vježba u kreposti umjerenosti, jer time širi primjerom apstinencu i zadovoljava Bogu za grijehe počinjene u pijanstvu. b) Umjerenjak se mora u z d r ž a v a t i o d s v i h ž e s t o k i h p i ć a (rakije, ruma, likera i t. d.), jer ona i kvare organizam ljudski i šire silno alkoholizam. c) Mora š i r i t i a p s t. p o k r e t riječju, štampom, novcem i drugim sredstvima. Sva su ta tri zahtjeva odviše subjektivne naravi, a da bi se za sve moglo štogod potanje određivati. Tko se međutim ozbiljno upiše u apstinentsko društvo, nastojat će sam, da ih što strože vrši. On se svakako mora bar toliko odricati, da se pozna, da je apstinent, a ako vidi, da društvo kani opiti ili njega ili koga drugoga, mora odlučno napasti te čine. Najbolje je, da se on u takovoj zgodi potpuno odriče opojnih pića.

Neopravdano je, što neki ne puštaju umjerenjaka u apstinentska društva. Zamislimo n. pr. umjerenjaka iz bilo kojega stališa. Seljak, kuće domaćina prednjačit će umjerenošću svoj družini, zabranjivat će svako nepotrebno uživanje alkohola, trijezno će slaviti krštenja, svatove i godove. Učitelj će odgojiti trijezan podmladak. Liječnik će širiti misao apstinentsku u svojoj okolici, a i po cijelom kraju. Isto tako može upravo idealno raditi umjerenjak svećenik, biskup, radnik, trgovac — uopće svaki čovjek. Takav zavrjeđuje, da ga primimo u nižu vrst članova apstinentskih društava. Stoga i »Sv. V.« radosno upisuje i umjerenjake za svoje članove, ali jer je taj naziv veoma neodređen, i jer ga svi prisvajaju, daje im ova ime »podupirajući članovi«.

---

[1]) Dužnosti umjerenjaka nabraja opširno »Sv. Rat« str. 217.

3. T r e z v e n o s t[2]) (potpuna apstinenca). Mislim da čovjek jakog apstinentskog uvjerenja i oduševljenja ne može dugo ostati umjerenjakom, jer mora upoznati, da samo potpun apstinent može uspjeti u borbi protiv alkoholizma. Navedimo samo neke dokaze za tu tvrdnju.

a) Tko je duboko osvjedočen, da je alkoholizam veliko zlo, nastojat će da ga što prije potpuno uništi, a to može samo trezvenjak. Dopuštam, da gdjekojega čovjeka može i umjerenjak odgojiti trijeznim, ali pijanca ili kraj zaražen alkoholizmom on nikada ne može izliječiti, tu treba velikog odricanja i mnogo rada. Umjerenjak može pijancu savjetovati samo umjerenost (jer i sam nije savršeniji), a taj put je za alkoholičara presklizak, jer prema onoj: »Na ljutu ranu ljutu travu« — alkoholičar se može izliječiti jedino posvemašnjim odricanjem.

b) Potpuna apstinenca je jedini naravni protulijek velikom alkoholizmu naše domovine. Kod nas piju svi, pije se uvijek i svagdje, pa trezvenjak svaki dan po nekoliko puta širi primjerom misao trijeznosti, a jer sa svojim protivnikom nikad ne sklapa nikakvih primirja, kompromisa, mora ostati pobjednikom. A umjerenjak? Biskup Egger kaže: »Imamo zakon, a po tom zakonu se mora piti; taj se zakon vrši strože nego 10 zapovijedi Božjih«. Protiv zakona: »pij« umjerenjak prosvjeduje i dokazuje, a na koncu ipak mora piti. Pa koja mu onda od toga korist? »Ako stotinu umjerenjaka sjedi kod stola s čašom piva, a kod drugoga samo jedan trezvenjak s vodom«, pita Koch, »koji će imati više uspjeha?«.

c) Umjerenjak sam sebi protuslovi dokazujući veoma veliku važnost apstinencije, a sam se nazora ne drži. Ako hoće koga oduševiti, ističe ljepotu umjerenosti; a koliki vjeruju njegovoj umjerenosti, pa tko će i poslušati, kad svatko tvrdi da je dosta umjeren. Napokon nam nepobitno dokazuje i sama povijest, koliko trezvenjaci više koriste umjerenosti nego umjerenjaci. Stotine godina propovijeda se umjerenost, a alkoholizam sve više raste, upravo se čini, da je to propovijedanje imalo jedan plod: neumjernost. A trezvenjaci za par godina upravo krasno mogu raširiti trijeznost.

Tim razlaganjem ne pobijam umjerenjaštvo, nego ističem, kako je trezvenost uspješniji lijek protiv alkoholizma, i tumačim, zašto »Sv. V.« prikanja veću pažnju potpunoj apsinenci. Lako se može dokazati iz života da te tvrdje nijesu pretjerane. Osnovatelju švicarskog »Plavog križa« čestitalo je za njegov 70. rođendan 1000 osoba, koje je on osobno odvratio od pijanstva. Glasoviti kapucin Mathew doveo je 7,000.000 osoba u apst. društva. Recite, koji je umjerenjak postigao toliki uspjeh! Treći primjer. Često spominjani kardinal Maning spoznao je, da svojim umjerenjaštvom ne će mnogo učini, a otkako je postao trezvenjakom, ostavio je za sobom u samom Londonu 50.000 apstinenata. A biskup Egger piše: »Kad bih još 20 godina propovijedao umjerenost, uvjeren sam, da bi na koncu 20. godine stajalo još gore nego u prvoj«.

4. Krivo se misli, da je teško biti potpunim apstinentom. Dopuštam, da je teško biti trijezan kraj ovolikih običaja alkoholističkih, ali tvrdimo: lakše je biti potpunim apstinentom nego pravim umjerenjakom. Zgodno na to primjećuje Koch: »Teško se odlučujemo biti trezvenjakom, ali biti trezvenjak nije teške«. I zaista, tko se jednom odluči na trezvenost, taj više nema napasti, on je za cijelu godinu unaprijed odlučio: ne ću piti. A umjerenjak svoju odluku često ponavalja, prekršuje, izbjegava pijačka društva,

[2]) Ima i danas ljudi, koji potpune apstinente zovu pretjerancima, ludama i abnormalnima. Tim riječima obično žele ispričati svoju neapstinenciju. A tvrde li to i ugledni ljudi, ne osvrćimo se. Kristova nauka je tako divna, pa je ipak mnogi ne priznaju.

a to je sigurno teže, jer — kako rekoh — takove napasti kod trezvenjaka izostaju. A još ni od jednoga potpunog apstinenta ne čuh, da mu je teško gledati, kako drugi piju, a on ne smije; mjesto onoga raspoloženja, koje nastaje uz piće, mi imamo veće i plemenitije uživanje: gle, stotine ovih robuju alkoholu, a ja gospodarim sobom, prinosim žrtvu, jačam volju i pokazujem tisućama put k trijeznosti.

Samo se nameće pitanje: pa zašto onda ljudi tako nerado pristaju uz potpunu apstinenciu? Sve uzroke nije nužno navoditi, jer se promatranjem ljudi i života lako odgovara na to pitanje, a glavni uzrok navest ćemo riječima J. Kalana, vođe slov. kat. apstinenata, koje je rekao na apst. izložbi u Zagrebu g. 1914.: »Mi Slovenci i Hrvati rado govorimo »o domovini«, rado umiremo »za domovinu«, sve bi smo dali za domovinu, ali mnogo pijemo za domovinu. Umiremo, dajemo, žrtvujemo za domovinu, ali samo riječima«. (Novi Život 1914.)

5. A što će na sve to hrv. kat. nar. đak? Mi nijesmo nikad bili prosti vikači, rad je naš ponos. »Luč« je mnogo puta ocrtala naš rad na polju apstinentskom, pa tko se još nije odlučio, neka ne odgađa. Svako katoličko udruženje neka osnuje posebnu sekciju »Sv. V.«, svako društvo mora imati bar dvojicu, koji će se posvetiti samo tome radu, koji će davati nacrt za rad pod godinom i preko praznika. Valja imati na umu, da u nekim našim krajevima, nije moguć uspjeh ni na kojem području, dok ne zatremo alkoholizam. A hoćemo li bit trezvenjaci ili umjerenjaci? Našem oduševljenju i idealima: sve preporoditi — odgovara najbolje trezvenost, samo njom ispunjavamo geslo: »Sve za vjeru i za domovinu«. »Naša je sveta dužnost svim silama u narodu poraditi protiv alkohola i stvoriti protivalkoholnu organizaciju. U tome se valja najprije, najozbiljnije, najodlučnije i svim silama boriti«. (Ljuba Marković u III. god »Luči«.)

Josip Zdunić, -- Zagreb:

Interieur.

U sobi punoj jesenske topline
Sagovi i vaze bijele sniju, —
U sobi punoj mira i tišine
Kraj okna tanke zavjese se viju.

Popodne cijelo žute ruže liju
Iz vrta miris, da po sobi gine, —
A sjene dunja, što kraj kuće zriju
Po sagovima meke slike čine.

Sa divana se na me blago smiju
Dva dobra srca, što za mene biju,
I nečujno o nečem vijećaju —

A dotle zvuci zvonova i zvonca
U suton mole medom svoga bronca,
I anđela nas bijelih sjećaju —

□□□□□□

U sjeti.

Ja ništa nemam osim svoje sjene
I svoga cvijeća, oblaka i noći —
Ja ništa nemam, jer će i to proći,
Ko sve što gine, prolazi i vene.

I znam, da nikad — nikad ne će doći
S pogledom blagim, utješnim do mene
Iskrena duša — samo sjena sjene
Pratit će moje stope u samoći.

Pred tobom zato, Djevo, oči rose,
I utjehe i mira i sreće prose,
A ti se smiluj, Cvijete ubavi,

Jer srce moje, što te tako moli,
Još mnogo, mnogo osjeća i voli,
I željno je, o željno ljubavi!

□□□□□□

Golubovi.

Kad sunce svilom riše slike žute,
po crvenome krovu niske kuće
sivi i bijeli golubovi šute,
i meku kosu sunca u snu ćute.

A čim je malo jasnije i vruće
sa slatkim smijehom lete iznad žita,
što zlate se i što su brijegom skrita,
a onda panu na kubeta vita.

I tu u zraku, što dršće od sjaja
po rubovima tornjeva se šale, —
i poslije traže pobožne portale,
gdje tihim gukom dobrog Boga hvale.

A uveče, kad zvona glasom raja
sa stare crkve mole milo i sjetno,
polete kući veselo i sretno
kroz plahi suton i niz polje ljetno.

Pred pragom tihim puno blage sjete
sa žitom žutim čeka na njih dijete,
i doziva ih licem slike svete
u krilo da mu bijeli i sivi slete —

Prof. Dmitar Vac:

Iz praških dana.

(Uspomene s emigracije.)

Na putu u Prag početkom svibnja 1908. — poradi emigracije sa zagrebačkog sveučilišta — odsjeli smo drug Eckert i ja s ostalim emigrantima najprije u Beču. Ostat će mi u živoj uspomeni naš prolaz kroz Beč sve do parlamenta, pred kojim smo nas jedno šest stotina đaka otpjevali »Lijepa naša domovina«. Nas dvojica svratili smo se tad u hrvatsko katol. akad. društvo »Hrvatska«, da se malo odmorimo i porazgovorimo s članovima. Tu su nas stali drugovi nagovarati, da ne idemo u Prag, nego da ostanemo u Beču, ali mi smo ostali kod svoje odluke i uvečer s ostalim emigrantima zaputili smo se u Prag.

Ujutro rano stigosmo u Prag, gdje su nas na željezničkoj stanici dočekali sokolaši i mnoštvo Pražana. U ime sokola pozdravio nas zanosnim govorom sokolski starješina dr. Novotný, a i sve je češko novinstvo pisalo oduševljene članke. »Národní politika« donijela je bila oštar članak proti tadašnjim prilikama u Hrvatskoj. Moram priznati, da se gradska općina za cijelog našeg boravka u Pragu svojski za nas Hrvate emigrante brinula. Kad smo došli nas jedno pet stotina, dala nam je gradska općina na raspolaganje jednu školu, da ondje spavamo, dok ne nađemo stan.

Međutim smo drug Eckert i ja odmah našli stan i tako nijesmo okusili, kako je spavati na vojničkim slamnjačama. Prve dane proveli smo, kako se već provodi, kada se prviput dođe u nepoznati veliki grad. Kupili smo plan pa s njim u ruci sad ovamo, sad onamo. Najprije smo se upisali na češkoj univerzi: drug Eckert na pravničkom fakultetu, a ja na filozofskom, gdje je dr. Wenig toga semestra predavao i o južno-slavenskoj književnosti. Mimogred spominjem, da sam taj kolegij slušao s nekim osobitim užitkom. Ta kako i ne bih, kad sam slušao, kako spominje češki profesor Preradovića i čita odlomke njegovih pjesama. Inače se predavalo svega zajedno nešto više od jednoga mjeseca, jer je univerza bila dosta dugo zatvorena poradi nemira zbog famoznog Wahrmunda.

Dakako da smo i mi išli na protestne skupštine praških sveučilišnih đaka, da vidimo, kako je to, kad oni demonstriraju. Moram priznati, da nam je imponirala ona mirnoća na njihovim skupštinama, što kod nas južnjaka nije u običaju.

Imam sačuvan prijepis jednog poziva na takvu skupštinu, na kojoj smo i nas dvojica bili. Glasio je ovako: »Protestní schůze všeho pražského studenstva o případu Wahrmundově koná se ve čtvrtek 14. V. 1908. v 7 hod. v Plodinové burse«, Takvi su se oglasi dan za danom oglašivali na praškom sveučilištu, dok je nije napokon rektor zatvorio na duže vremena.

Osobito nas zanimalo, da vidimo, što će Masaryk predavati, jer zbog njega su naši naprednjaci najviše bili i dojezdili baš u Prag. Nemalo se začudismo, kad pročitasmo, da Masaryk tog semestra ne predaje.

Kad smo dakle vidjeli, da nema Masaryka, da ga i mi čujemo, i da liberalni študenti neprestano štrajkuju, odlučili smo, da se damo na pozitivan rad: da radimo za češki i naš katolički pokret.

Zato smo odmah prvih dana stali razgledati po univerzi, da li opstoji kakvo katol. akademsko društvo. Razgledajući tako naiđemo na malu oglasnu ploču s i š a r a n i m o g l a s i m a. Odmah smo znali, da je to oglasna ploča katoličkog društva, jer isto su tako bili i Domagojevi oglasi išarani često prostačkim primjedbama liberalnih đaka. Pročitamo naziv

društva i ulicu, pa hajde na Annenské náměstí u starom dijelu Praga u prostorije češkog katol. akad. društva »Česká liga Akademická«.

Prijazno su nas primili, i za par smo se dana među njima osjećali kao među svojima. Oni nama pričali o svojim prilikama i neprilikama, a mi o svojima. Odmah su naručili naše katol. listove »Hrvatsvo«, »Jutro« i »Luč«, i što dalje, sve smo se bolje upoznavali. Mi smo domagojci opazili, da ima među njima sposobnih ljudi, ali da nemaju energije, t. j. nijesu znali, kako da je razviju, da i u njih nastane češki katol. đački pokret, kojega nije dotada bilo. Njihovo akademsko društvo bilo je kao suhi list, koji doduše visi na grani, ali čim vjetrić dune, otpadne.

Nije u njihovu društvu bilo života, i ako je koji novi član pristupio, dobro je, ako li nije, opet dobro. Zato se ni nijesu usuđivali uhvatiti se u koštac s liberalnim đacima. Imali su na pr. jednog člana vrlo sposobnog za razbijanje skupština, i sjećam se dobro, kako je na jednoj protestnoj skupštini zbog Wahrmunda vješto napeljao liberalne Čehe na tanki led, da smo se grohotom smijali, kad smo se u Ligi iza toga sastali. Razumije se, da nijesu znali, da je katolički akademičar, niti se on takvim prikazao, jer bi znala njegova leđa, po koliko je oka suhih šljiva.

Drugujući s nama, kako su nas oni nazivali, »vatrenim južnjacima« malo pomalo su se uputili u naš katol. đački pokret u Hrvatskoj i kad su vidjeli razvitak »Luči« i njezino lijepo uređivanje, stali su nam se diviti; mi smo opazili, da bi i oni htjeli raditi kao mi Hrvati. Uvijek su se doduše tužili, da različne liberalne đačke grupe imadu već i svoje đačke listove i sve, pa da bi njima teško bilo išta započeti. Ali kad smo ih s vremenom uputili u sve, odlučili su, da će i oni početi raditi.

Najteže je bilo sklonuti ih, da počnu izdavati đački katol. list poput »Luči«. Napokon su jedva jedvice stvorili i taj zaključak, i već slijedeće godine doista je osvanuo češki katol. đački list »Studentská Hlídka«, koji se od broja do broja sve ljepše razvijao.

U češkoj katol. javnosti nastalo je sve veće zanimanje za nas domagojce, jer su češće izlazile notice bilo u dnevniku »Čech« ili tjedniku »Nový věk« o nama i našem katol. đačkom pokretu. Možemo mirne duše reći, kao što su nama katol. Hrvatima bili učitelji Slovenci, da smo tako mi katol. Hrvati bili učiteljima češkim katolicima, kako se ima voditi katol. đački pokret. Zadivila ih je naša vjera u pobjedu katol. načela, koja smo zastupali, i stoga nijesu mogli ostati indiferentni, da i oni ne zasuču rukave — pa što Bog da i sreća junačka. Odonda su češki katolički krugovi počeli simpatizirati s nama Hrvatima, čega prije nije bilo u tolikoj mjeri.

Po uzoru »Domagoja« uveli smo i tamo t. zv. prijateljske veselice ili smo priređivali zajedničke izlete u okolicu Praga i t. d. Na jednu takvu veselicu došli su bili i neki narodni zastupnici kršć. socijalne stranke s momcima i djevojkama iz Moravske. Bila je naime tada izložba u Pragu, pa su zastupnici došli s njima. Nas je Hrvate vrlo zanimala njihova lijepa narodna nošnja pa onda ona okretnost u društvu. Kako su nam samo lijepo pjevali bez ikakova nećkanja, kako to kod seljaka obično biva.

I tako smo vidjeli, da Česi imaju političke stranke na katol. principima, a nemaju podmlatka na školama, dok mi Hrvati imamo katol. podmladak, a narod još nijesmo osvojili za sebe.

Uvijek će mi ostati u uspomeni zabavna večer »Katoličke besjede« na otoku Žofinu 17. V. 1908. Došli su naime Česi iz Amerike, njih oko 120, da vide svoju domaju i svojtu, a onda će opet natrag u Ameriku. Njima u počast priredila je katol. besjeda u Pragu svečanu zabavnu večer.

Velika dvorana bila je dupkom puna. I mi hrvatski katol. akademičari imali smo te večeri odlično mjesto u dvorani. Imam skiciran krasni pozdravni govor papinskog prelata msgra. dra. Buriana. Kao da ga sad

čujem, gdje uz burno klicanje zanosno pozdravlja američke Čehe, koji da su došli, da vide dom, da vide zlatnu Prahu, središte života češkoga. Tužio se na bezvjerstvo, koje hoće češki narod da upropasti, tužio se i na đake, koji su se odalečili od naroda; isticao je, kako o katol. vjeri smiju pisati i židovski žurnalisti i uopće svi, koji o njoj nemaju ni pravga pojma, a to sve u ime fraze za slobodu znanosti, napretka i t. d. Doslovno su bile msgra. dra. Buriana ove riječi: »Mi katolici nijesmo protiv slobode znanosti nego protiv nadriznanosti. Katolici, probudite se, ne dajte se. Američkim Česima: Slava!« Na koncu govora pozdravio je bio i nas domagojce, a živo ga je pljeskanje i klicanje na to popratilo.

Na taj pozdravni govor odgovorio je jedan američki Čeh prikazujući, kako su se tamo združili, da se ne izgube u Americi, da imaju svoju crkvu i školu. Ganutljivo je bilo, kada je isticao svoje veselje, što je u svome dragome Pragu i domu, i da su skupili 1000 K za »Maticu Češku«.

Vrlo nam je dobro došlo, da je dr. Jos. Kratochvil, koji se tada pripravljao za profesorski ispit, znao prilično hrvatski pa je tako bio u početku tumačem i posrednikom između nas Hrvata i ostalih čeških katol. akademičara. Poslije su svi zavolili naš hrvatski jezik pa su zaželjeli, da ih dnevno jedan sat poučavamo hrvatski.

Osim dra. Kratochvila najviše su se s nama družili i raspravljali phil. Frant. Drobný, stud. ing. Skalický, phil. Hruban i stud. ing. Sedlaček. Koje onda čudo, da je baš ta četica iza našeg odlaska iz Praga stala realizirati sve one ideje, o kojima smo s njim za našeg boravka raspredali.

Za vrijeme boravka u Pragu posjetio nas je bio jednom zgodom i drug Velimir Deželić. Razumljivo je, da smo po slavenskom običaju priredili sa članovima Lige njemu u čast veselicu, kod koje smo se oduševljavali za katoličke i narodne ideale i bodrili na ustrajni rad.

Kasnije je došao u Prag i stud. geod. Zv. Kralj, koji je bio član akademske Marijine kongregacije, pa smo tako dobili jednoga druga više. U samom Pragu upoznali smo se s jednim Hrvatom, koji je študirao slikarsku umjetnost. I s njim smo se rado družili.

Kako je bila u to vrijeme i izložba, išli smo češće na izložbu, a vodičem nam je bio taj slikar te nam je sve umjetnine tumačio. Uz njegovu smo pripomoć i napisali opširni izvještaj o izložbi za naše hrvatske listove »Hrvatsvo« i »Jutro«.

Uopće smo mnogo ulagali truda, da češće iscrpivo izvijestimo naše novinstvo o svim znatnijim događajima u Pragu i uopće u Češkoj, da naša publika u Hrvatskoj dobije jasnu sliku o tadanjim prilikama i događajima.

Kruna je svega našeg rada bio osnutak »Slavenske lige katoličkih akademičara« koncem svibnja. Uvidjeli smo naime, da se još malo poznajemo premda imamo svi isti cilj: preporod svojih naroda u Kristu. Zato smo pozvali braću Poljake i Slovence akademičare, da pošalju svoje izaslanike u Prag na dogovor. Oni su se doista i odazvali, i tako se evo ispunio onaj san, da smo najednoć Poljaci, Česi, Hrvati i Slovenci zajednički vijećali cijela tri dana, kako da se što uže sjedinimo i zajedničkim silama poradimo za preporod slavenskih katol. naroda u Monarhiji. Braća ko braća doista smo se brzo sporazumili i osnovali »Slavensku ligu katoličkih akademičara«. Na uspomenu toga historičkog događaja slikali smo se a prije rastanaka smo priredili oproštajno veče. Osobitu je pozornost svratio na se brat Poljak, koji je između ostaloga rekao, da je baš katolicizam obrana poljačke narodne svijesti, i da zato Poljaci osobito štuju Majku Božju kao kraljicu Poljaka.

Na koncu moram da istaknem bratsku ljubav, koja nas je spajala s ostalim drugovima i braćom u domovini. Dobivali smo naime često karte i listove iz sviju krajeva Hrvatske, u kojima su nas bodrili, da ustrajemo u započetom radu u Pragu. Kako smo zbog emigracije obojica izgubili

*

štipendije, malo smo teže živjeli. Jednom sam se zgodom u listu zadarskim bogoslovima potužio, da financije slabo stoje, a oni odmah sabrali među sobom lijepu svoticu i pslali mi na dar. O ferijama na velebnom sastanku u Spljetu iste godine rekoše nam obojici Spljećani seminarci, zašto im nijesmo pisali, da kuburimo, pa bi nam i oni bili što poslali. Ta nas je bratska ljubav duboko ganula, i završujući ove retke želim, da takva nesebična uzajamna bratska ljubav uvijek vlada u našim katoličkim redovima. Tada nas ne svlada nitko.

□ □ □

V. Mlinarić:

Pjesma mladosti.

Iz zemlje kraljevstva sunca s pjesmom i sjajem
u društvu veselih djeva
došla je božica proljeća — — — najljepša od njih
pred njome polazi. Vreva
šarena prše oko nje leptira sitnih,
a ona ide — — — Ko svila
mekanom rukom cvijeće premeće, bira
prekrasno iz svoga krila
i zemljom prosipa — — — — —
Tako prolazi ona
božica proljetnih dana.
Za njome niče i pupa; zdravi je slavuj
vrh oživjelijeh grana.
Tako prolazi: livadom, šumom i poljem
i vesele pozdrave prima — — —
— — — O diko, božice srca mog, podaj mi ruku,
i mi da pođemo s njima.
I mi da pođemo uz sjaj i pjesmu putem,
što nam ga duga šara:
mirisnom šumom, poljem, livadom mekom,
cvijećem proljetnih čara.
Pred tobom ravnit ću pute, tebi ću priče
šaptati, što ih nijesu
ljudska prozborila usta. Za prošle čase
ne ćemo pitati, gdje su.
Ko dana novog početak pođi uz mene
putem života toga,
usreći mene i zemlju, kuda god prođeš,
božice proljeća moga!

Milko Slavončić. — »Naš list«:

Sanjareva ljubav.

» . . . Uvijek mi se čini, da sam duša, koja ne će nikada naći ljubavi . . .« — napisao je u drugom, bijelom listu svom jedinom prijatelju, uzdahnuo jednom i uspeo se u bašću, što seže do polovice visoka brda.

Još mu je bio na duši žalosni ton pisma, osjećao je neki čudni trzaj srca s malo boli i bio je umoran. Tako je svaki dan bivalo. Prijepodne bi prosjedio u školi, a poslije podne bi u zagušljivoj sobi punoj ormara s knjigama, s kojih nije još nitko prašine skidao, oduševljavao drugove za svoje velike ideale, koji jačaju duše, oslobađaju i usrećuju narode, ili šetao s njima, nagovarao ih na rad i učio ih, da se žrtvuju i zaborave na sebe, jer veliki ideali traže i velike žrtve. Svi su ga oni voljeli, što je bio uvijek nasmijan i blag i što ih je znao svjetovati. Rijetki mu nije kazao tajne svojega srca, a on ih je čuvao i upućivao svoje drugove, što da rade, kad im srce plače i um prestane da misli. A kad bi opet naveče sjeo u svojoj tijesnoj sobici, da uči i da piše za svoje drugove, osjećao je redovito neku prazninu u prsima, sporu sjetu na duši i nemoćnu, ali žarku čežnju za ljubavlju. Već je mnogo godina, kako mu je srce u tihim časovima nemirno, i kako njim vlada ta bolesna i luda čežnja za srećom i ljubavlju, a on je nije znao da nađe. On je ljubio svoje drugove, kao što su i oni njega iskreno ljubili, žrtvovao je za njih svoju mladost i sve vrijeme. Ali opet! On im je bio svima učitelj, a oni tek učenici, koji trebaju uvijek savjeta i nagovora, a njemu ne mogu ništa da dadu. Zato je i sada bio umoran i žalostan, iako je u pismu izrekao plačnim i nesretnim slovima svu težinu osamljenosti. Metnuo je ruku na prsa, uzdahnuo i zagledao se prema vrhu brdâ.

Na bjelkastom je nebu lebdio velik i crven mjesec. Bio je miran, kao da ga sjeta mori i kao da se žaluje s uzaludna iščekivanja. A sa zemlje se uzdizala pepeljkasta maglica, rasla i šuljala se k mjesecu, kao da ga hoće iznenaditi i usrećiti. I za čas mu se pričini, da se uzgibale trave, i da je nastao šapat prigušen i sa mnogo različnih čuvstava: »Svatovi, svatovi!« I doista. Prozirna se magla privila okruglom i gustom mjesecu, cjelunula ga kao vjenčanim cjelovom i šaptala mu nježno i strasno, da će dugo njih dvoje vladati zemljom, slati joj mnogo kiše, rosu i mraz. Uto se ukaza jedna, druga i mnogo zvijezda i redaju se k mjesecu, kao blijede djevice zakrvavljenih očiju. Miču se, kao da vode ples, i trepte, kao da im glas dršće od svatovske pjesme, koja zaluđuje srce i tijelo potresa. A dolje su na sivoj zemlji procvale zadnje ruže i sanjale o kukcima, koji će ih ljubiti i pjevati im sitne svoje himne. No oni ne će doći, jer ih već davno pomori pepeljasta nevjesta. I drhtale su polužute trave i strepile sluteći smrt i moljahu se nebeskim svatovima: »O, dajte i nama kaplju vina bijeloga, na svaka usta kaplju rosice. Odviše nam suha zemlja, mi ginemo. Oh, smilujte se bajni svatovi, na svaku usnu kaplju rosice« . . .

Sve je čekalo, da padne neki dragi dar, a onda kao da se čuo uzdah zahvale.

I on je čekao, a sve je nešto lebdjelo uza nj. Nijesu to bile ni njegove žarke i nečitane pjesme, što ih je nosio u mladoj duši, ni kakva luda želja, nego se neko sjećanje ovilo oko njega i šaptalo mu, ko da je neki glas s drhtavih usana slabe bolesnice, ko dugi smiješak visoka svećenika ili kao neka idealna čežnja u uzdignutim očima djevojke, kojoj su lica ispaćena, i na usni joj žeđa za srećom.

To je prošlost njegova bila uza nj.

Njegova prošlost i nije drugo, nego nemoćni glas njegove majke, koja mu nije mogla dati ljubavi, posmjeh, što predobiva, na usnama mladoga svećenika, koji ga je naučio moliti, i čežnja iz oka njegove drage sestre, što imade isto kao i on mnogo snage, a opet tako ludo žalovito srce i željno sreće.

On nije nikada žalio, što mu je majka umrla, ali je često mislio na nju. Umrla je mlada i njen mu se život činio tajnovit i tajanstven, a to je privlačilo dušu mladoga sanjara. Čuo je, da je bila prelijepa, da je mogla omamiti i zaluditi, imala je mnogo drugâ, jer je ljubila mnoštvo. Rekli su mu, da joj je vrlo sličan, a on je znao, da je od njegova rođenja nosila klicu bolesti u grudima. Vidio je, da je njega najviše ljubila, što je u godinama njezine bolesti najviše stajao uz njen krevet i gledao, gdje se slaba muči, i kako je teško mnogo godina umirati uz svijetle zrake proljeća i miris jesenjeg voća, a u srcu nositi preveliku čežnju za zdravljem, za svjetlošću toplih dana, za srećom i dragim duševnim mirom. Stajao je više godina uz nju, ali nije ništa za nju osjećao: ni ljubavi ni samilosti, i nije pustio ni suze, kad je umrla mlada, a oplakivali je tajno u srcu svi, kojih nije mogla da bude. Tada su mu govorili: Ti nemaš više majke, tko će te, dijete, voljeti? Njemu je bilo svejedno, no ipak malo ružno, što ona nije više uzdisala, i što je soba ostala prazna.

Tek poslije nekoliko godina bio je drugi put na njezinu grobu i dugo gledao pocrnjelu sliku, urezanu u kameni križ. Opazio je, da je i u nje kao i u njega onaj crni trak na podočnici, i da očni kapak pokriva sanjarsko oko, kako su kazivali, da i on ima. I kad se sjetio, da je ljubila svijet i svoje drugarice, porodi mu se misao, da njegova majka nije možda našla ljubavi i prijateljstva. Njegov je život postajao sve sličniji njezinom. I njega su mnogi ljubili, što je bio ponizan i blag, a nitko nije mogao da mu dade potpune ljubavi, za kakvom je čeznuo. Čutio se izvaranim od starijih, a kad je okupio oko sebe mlađe svoje drugove, opet mu nijesu dali ljubavi. Zato je najradije sam lutao po tamnim ulicama i zapuštenim alejama, koje su jedine slušale njegove žarke i nepisane pjesme, što ih je šaptao u takovim časovima. Tada mu se uvijek činilo, da je uza nj njegova majka, koja ga tješi. Ne dade mu ona da stavi na papir nesretne stihove, jer oni ne bi nikog utješili, a oni su oboje htjeli, da bude sretan svijet, koji oni toliko ljube. Redovito je zalazio na osamljeno šetalište s nekoliko starih, izrezanih klupa i dva stola. Na jedan bi on redovito legao tako u veče i dugo gledao kroz kestenovo granje na mjesec, kojega je zraka tonula u njegove oči i nosila njegove misli k mjesecu i iznad njega u nebo, gdje njegova majka na nj misli. A kad je već bilo kasno, ustajao je i krenuo u jedinu rasvijetljenu ulicu u malome gradu, a oko ga peklo i suzilo, a u srcu je nosio silnu čežnju za nekim, tko bi razumio njegovo srce. Zato je išao naglo, svoje je oči upirao u oči onih, koji su prolazili, kao da traži odgovor na svoje pitanje. I tada bi ga odmah zaboravio na čas, jer je njim ovladala neka golema težnja za ljepotom. S tom je težnjom pohađao grob lijepe šesnaestgodišnje djevojčice, s njom je slušao, kako se i zadnja ptica sprema na počinak u ljetno veče, i kako prve zvijezde tonu za njegovih neprospavanih noći. S njom je i sada gledao u oči mladih djevojaka, da otkrije u njima ono, čega on nije imao. I sa sjetom je u srcu motrio, kako tajno gledaju za njim, a nijedna nije imala duboke, oborene oči i na usnici jedan trzaj samilosti za nj, nego su se smiješile sebičnim smiješkom. A tada mu se činilo, da za njim ide nevidljivim korakom njegova dobra sestra kao anđeo čuvar i dovikuje mu: »Ne gledaj im očiju, brate, u njima za tebe ništa nema; njihova ljepota ne će te usrećiti mirom! Odvrati oči od njih i daj, da te za ruku vodim.« Tako mu je govorila njezina slika, a on je za čas stao kao umoran i skrenuo u tamnu crkvicu, da molitvom umiri srce.

Tu je ostajao dugo i molio za svoj mir, i da nađe ono, za čim mu srce teži. Dugo je klečao pred Prečistom i molio je za svoju dobru sestru, koja je njega najviše ljubila. Tada mu je padala u srce utjeha i snaga, neka veselost i jedna misao zaborava, koji je jači od svega. Sjećao se onoga svećenika, koji ga je naučio moliti, i dolazile mu na pamet njegove riječi: »Zašto si žalostiš srce i oduzimaš snagu ludom sjetom i misliš na ono, čega za te nema? Nemoj čuvstvovati, da budeš nesretan, nego zaboravi i ne misli na se. Tvoja zadaća nije da plačeš, nego da misliš na svoje drugove, koji trebaju, da im pokažeš, kuda treba da pođu do svoga cilja i sreće. Za njih radi i ne misli na sebe! Tvoja je sreća u sreći drugih, a sve je ostalo za te ništa: ljepota, ljubav, sreća, uživanje ... Zaboravi na se i živi za njih!« ... Još bi se dugo molio u zanosu za svoje drugove, onda se prožurio rasvijetljenom ulicom k svojoj kući, a u glavi mu bile gotove osnove, kako će raditi sa svojim drugovima za ideal, koji oslobađa i usrećuje narode.

Tako je učinio i sada, prije no je napisao list mladome svećeniku, svome jedinom prijatelju, koji je znao, što on treba, i kako da ga utješi.

Šetao je uskom stazom, ali se nije mogao da rastrese, nego je uvijk mislio na svoju majku i sestru i svoga prijatelja. A majka kao da mu je počela da šapće neke riječi u srce. Stao je za čas kao da sluša. Obični večernji mir, na nebu svatovi, a oko njega gine bilje i salijetaju ga glasovi njegovih dragih. Majka mu je govorila: »Nemoj tražiti prijatelja, nego budi svima dobar i sve jednako ljubi, i ne ćeš se osjećati osramoćenim u svojim željama. Nemoj otkrivati nikomu svoga srca, jer ono nije takvo, da mu pomogne sažaljenje. Ljubi svijet, kao što si ga dosad ljubio, a nemoj tražiti, da ti prijateljstvo vrati, jer bi ta ljubav bila sebična, kao što je i on sebičan.« A njegova se sestra naslonila na majčino rame i govorila mu šaptom: »Ti ne ćeš naći ljubavi u ženskom oku, jer je tvoje srce dublje od njihovih očiju. Ni ja nemam majke, ni braća tvoja. I mi osjećamo osamljenost, a izgaramo od želje za ljubavlju. Zašto mi svi tako malo marimo za sebe, a drugima bi i dušu dali? Eto ti ne ćeš da vidiš, kakva ljubav gori za te u mome srcu, nego je tražiš ondje, gdje je nema. A ja je nosim za te i za svu braću svoju. Vrati se k meni i k braći svojoj, da se ljubimo. I za sebe ćemo imati ljubavi, kad je možemo dati onome, tko nam ništa nije«. A on se tada sjetio, kako imade brata, što nema nikoga, da mu kaže pametnu riječ, da ga voli i da mu udovolji mladome srcu. Tako mu je rijetko pisao. Zar ne bi on mogao da postane pijanac i nepošten među svim onima, koji bolje ne znaju? Zar mu ne bi mogao barem jednim pismom pokazati, da na nj misli i da mu dobro želi?

Osjetio je umor i pošao da legne. U njegovoj je sobici spavalo milo dijete i sanjalo o očinskom domu, za kojim je već suze isplakalo. »Što bi kod kuće?« pitao se često i nije našao odgovora, jer je znao, da ne bi ni ondje njegovoj sestrici nitko mogao dati ljubavi, kad nema rođene majke.

Vjeđe mu se sklapale od umora, ali se sjetio svoga brata, osuđena da zakopa svoj duh u onome selu, i sjetio se riječi jedinoga prijatelja: »Zaboravi na se, jer sve ostalo nije ništa, a sreća drugih tvoja je sreća«. Umočio je pero u tintu, pogledao svoju sestricu, što je slatko spavala, a tada je dugo pisao list ljubavi svome dragome bratu, koji je najviše osjećao osamljenost, a nikoga nije imao, da mu bude prijatelj, da ga svjetuje i da ga nauči moliti.

Usnuo je pred zoru, a drugi su mu dan bile oči krvave, podočnice mu gorjele, a on je veselo govorio svojim drugovima i nagovarao ih na rad i onda, kad im srce plače i um prestane da misli.

Josip Stabèj. — Maribor:

Sanjam, ki so sanje.

Po morju sladkosti nekdaj sem se vozil;
u barčici risani z jadrom razpetim
in s srcem razvnetim
sem plaval nad njim.
Obiskal v daljavi sem zlate gradove,
šel iskat sem jabolk u rajske vrtove
in sembiti hotel sem čara kraljico
u solnca deželi in sanj.

Pristal pa ko sem ob domovja obrežju,
ogledal okolico si natančneje,
tedaj šele videl sem nekaj prav jasno:
da v sanjah živeti — v resnici je krasno.

A kaj! Ko pa sanje le morske so pene,
ki v vsakem trenotku
jih veter razžene!
A kaj! Ko pa pene le prazne so sanje,
ki upati vanje
pač srce ne sme!

■■■■

Stjepan Gruber. — Vukovar:

Orkan.

Ja volim kada oluj bjesni.
I kida granje i debla čupa,
Ja volim kada kišnom noći
U svojoj moći
Hladan zavija vjetar i svira kroz granje.
I nosi kišu i šiba njome u lice! —
A sred guste strašnije tmice
Gromoran tutanj zaori.
Treska.
Zemlja se trza.
Dršće
Ko kad se stijene u bezdno ruše.
— Bljesak
Okolo plamenih kandžija dugi.
Pa tek
Opet
Kiša se saspe...
A potoci snažni, nabrekli, drugi
Jure.
Kamenje kotrlja se s njime,
Muklo se tare —
Sve obara,
Ruši i dere.
— Sila u svojoj se moći kazuje svijetom
U strašnome bijesu.
Drščú koljena, strašiva srca se tresu.
Bojazan ì strâh grudima plaho se
Vuče...

Prirode silo velja, orkana moći!
— Strašan mrak se slego gust i slijep.
...Tišina...
Tek
Otječe voda, a prsa se šire
i udišu reski uzduh jačine,
srčanosti zdrave.
A nebom se mrke mrlje vitlaju
Tiho, ko kad zrakom krstare
Crne zloguke ptice: —
... Jure nečujno dalje...

Mirko Čunko. — Nova Gradiška:

Današnji problem nacijonalne ekonomije.

Socijalizam je toliko popularan, da su njegova načela svakom inteligentu dovoljno poznata. Svakako je poznato najglavnije načelo: d o l j e s p r i v a t n i m v l a s n i š t v o m p r o d u k t i v n i h s r e d s t a v a. Na tom osnovu gradi svaki socijalista ovozemaljsku sreću čovječanstva. Ono, po čemu se razlikuje njemački socijalista od francuskog ili engleskog ili češkog i t. d., tiče se drugih za narodnu ekonomiju manje važnih pitanja. To je primjerice pitanje taktike, narodnosti i t. d.... Čini se međutim (bolje reći, stalno je) da su svi jednodušni i u tom, što teoretski a još više praktički pobijaju svaku pozitivnu religiju.

S o c i j a l i z a m je s obzirom na broj svojih pristaša ogroman. Gotovo nema krajeva, kud nije dopro. U berlinskom parlamentu imadu relativnu većinu, u bečkom i nekim drugim parlamentima jedva zaostaju za najvećim strankama, u Parizu su čak na vladi. Moćno se socijalizam raširio i u drugim državama. Samo praktički duh Engleza nije mu dao, da se ondje previše razvije, a u Americi sprječava ga povoljno stanje industrijskih radnika i nepregledni krajevi još neobrađenog zemljišta, koji uz malo truda pružaju radniku priliku, da postane posjednik. Socijalizam je dakle svojom raširenošću, izvrsnom organizacijom, agitacijom, štampom postao u kulturnom gibanju čovječanstva faktor od nedoglednog zamašaja, ako mu se i ne može pridavati karakter revolucionarnog plamena, u kojem će izgoriti Evropa, kao što je to učinio Marx, pa i Weiss i Scheicher i mnogi drugi. Ti su ljudi računali na rapidno širenje socijalizma onamo od polovice prošlog vijeka a sigurno i na nepromišljenost čovječanstva, kakva se u kulturnoj povijesti već više puta očitovala. Pomislimo primjerice na poganstvo — pa niže spomenuti liberalizam ili individualizam. Ma što bi drugo mogli misliti? Možda na državne monopole, kojih biva sve više i više? Ali pravo kaže U š e n i č n i k: (Sociologija str. 426.) monopoli nijesu nikakova socijalistička organizacija. Državni pothvati nemaju socijalističkog značaja, nego su kapitalistički kao i drugi pothvati, tek je kod jednih pothvatnik privatnik a kod drugih država. Država također prima radnike po slobodnoj pogodbi, plaća prema raznim klasama, pa volji otpušta, ne sili ga i t. d. Monopolom se dakle ne pozakonjuje niti ne podupire nijedan socijalistički princip.

Možda spomenuti ljudi misle na sadašnje, ratno stanje narodne ekonomije?

Svakako je narodno gospodarstvo sada u položaju, u kakvom se još nije nalazilo. Država je uzela sve u svoje ruke: produktivna sredstva (neka posvema, neka samo nadzire) i konsumpciju, ili kako bi sad rekli — aprovizaciju.*) I taj novi stroj prilično dobro funkcionira. On dapače spasava centralne vlasti od glada i revolucije. Nijesu li to putevi u socijalističku državu? ... Socijalisti zaista već govore: »Nije li to ono, što smo mi već davno savjetovali? I u našim »Novinama« čitao se prije nekoliko mjeseci članak, u kojem se iz sadašnjih prilika zaključuje na socijalističku budućnost. Jesu li takova zaključivanja uistinu opravdana? Proricati je teško. No mislimo ipak, da su te bojazni o socijalističkoj budućnosti neopravdane. Sadašnje prilike narodnog gospodarstva samo su iznimne, pa će ih bez sumnje iza rata brzo nestati. Nikomu nije milo, da mu je država uvijek za petama, da mu i u lonac gleda. Narod to, kako je poznato, i sad nevoljko gleda i podnosi samo zbog ratnih prilika. Privatno vlasništvo svakom je srcu priraslo, ono je u naravi čovjeka usađeno. Čovjek se od njega dijeli samo uz veliku bol, on će ga braniti do zadnje kapi krvi. Pomislimo si samo našeg seljaka pa i sami sebe. Zato ne vjerujemo, da će ikad doći do eksproprijacije, koja bi potpuno ustalila i uzakonila socijalistički princip. To manje vjerujem, što baš ratne prilike pokazuju u mnogo slučajeva neosnovanost tog principa. Bez privatnog vlasništva nema veselja za rad, nema interesa za napredak, vlada nemar. Zajedničko dobro potiče na rasipnost i neumjerenost. Pa k tomu još »društvena« razdioba tih dobara! Samo zbog toga morala bi socijalistička država u dva dana skrahirati. Ratne prilike nijesu nas dakle ni koraka bliže primaknule socijalizmu, i sudeći po svemu — socijalizam nema izgleda u budućnost.

Drugi ekstrem nacionalne ekonomije jest i n d i v i d u a l i z a m. Zovu ga i liberalizam. Sistem, koji baš sada vlada.

Čovjek je oduvijek težio za posjedovanjem. To mu je u naravi. No čovjek se uzevši općenito nije nikad zadovoljavao, da posjeduje samo toliko, koliko mu treba od jutra do večera. I vlastita narav i prilike nukale su ga, da steče što je moguće više. Zato težnja za obiljem i bogatstvom i nije sama po sebi zla. Ali je s obzirom na tu težnju ipak velika velika razlika između prijašnjeg i sadašnjeg čovjeka. Uzmimo čovjeka sredovječnog i današnjeg. Tradicionalni običaji, život proniknut živom kršćanskom svijesti pa solidna organizacija obrta po cehovima i agrarni feudalizam — sve je to činilo, da se nitko nije mogao odviše daleko dići nad posjedovanje onoga, čim je pokrivao svakidašnje potrebe. Naravna težnja za posjedovanjem nije prelazila pravednih granica. Onda se uistinu molilo za »kruh svakidašnji« i svatko ga je u istinu imao, jer je u narodnom gospodarstvu vladalo ravnovjesje. Ne mislimo dakako tim odobravati ostalih, zlih institucija srednjeg vijeka.

S vremenom se ljudski nagon za sve većim posjedovanjem i egoistična tendencija ljudske naravi riješila gore spomenutih ograničenja. Nije nam u ovaj čas do toga, da navodimo povijest tog razvoja, iako je ona od neprocjenjive poučne vrijednosti. Glavni krivci su protestantizam, pa uvedenje rimskog prava, racionalistički duh 18. stoljeća i t. d. Sve te struje kulminiraju u maksimi: »Non serviam«, traže potpunu slobodu uvjerenja i rada za svakog pojedinca, odstranjenje svih zaprekâ ljudskih težnja i nagona. To se ubrzo primijenilo i na narodno gospodarstvo. Quesnay je sagradio svoj fiziokratizam na Rouseau-ovom načelu: čovjek je bistveno dobar, neka samo slijedi svoje naravne nagone. Iz toga je

*) Treba požaliti, da nije u svoje ruke uzela i posredovanja prometa. Nikad se nije odurni i nemoralni kapitalizam pokazao u strašnijoj slici, nego u ovo vrijeme svojim pretjerivanjem cijena, sakrivanjem robe, varanjem, kojim je oštetio državu i narod za mnogo miljarda.

logički izašla krilatica: »laissez faire, laissez passer« — svatko neka radi, što hoće — neka ide, kamo hoće. Pod tim geslom ušao je individualizam u narodno gospodarstvo, u svijet. Jasno a kratko izrekao je njegove zahtjeve dr. Krek u svom »Socijalizmu«: »Kakor se druga narava sama vlada, tako naj se tudi vlada vse gospodarsko življenje. Svobodno budi torej zemljišče, svobodna last, svobodni vsi obrti, svobodna trgovina. Proč z vsem kar omejuje to svobodo: proč s obmejno carino, proč s cehi in trgovskim gildami, proč s feudalstvom, proč z vsemi stanovskimi zvezami, proč s vjersko samostojnostjo«. Dakako uz to se narodno gospodarstvo otrglo i od svake religije i morala.

Sad — — kao da si otvorio ustave divljoj bujici. Svi štovaoci mamona, svi obožavatelji zlatnog teleta dadoše se na posao. Tko pak pleše — veli Pesch — oko zlatnog teleta, ne sklapa ruke na molitvu, postaje nestrpljiv prema svima, koji se klanjaju pravom Bogu. Neukost onih, koji se nijesu znali brzo snaći, mogla se izrabiti na sve načine. Kapital svih oblika, stvar je po sebi nevina, upotrijebila se na propast cijelih slojeva narodnih, nastao t. zv. k a p i t a l i z a m. Pod njegovim utjecajem nestade u cijeloj Engleskoj seljačkog staleža, nastadoše u Americi trustovi s imutkom od preko 25 miljarda, ljudi ala Rotschild i slični postadoše vladari nad vladama, specijalno hrvatsko seljaštvo postade u $^2/_3$ robom štedionica. Što dalje, bijaše tih »novčanih aristokrata« sve manje, a sve veće, sve neizmjernije vojske robova, koje su radile, znojile se i umirale za njih. Oni su ih »isisavali«, »pljačkali«, »ubijali polaganom smrću« ... Nijesu li izrazi nikako pretjerani! Posebnu vještinu pokazali su u tom sinovi onih, koji su još u pustinji plesali oko zlatnog teleta: židovi. »Židovska je rasa« — veli glasoviti Sombart — »inkarnacija kapitalističko-trgovačkog duha«. Već je Mojsije rekao: »Ne daji na d o b i t novaca, ni žita, niti šta drugoga b r a t u svojemu, nego t u đ i n u!« (V. 19.). A Talmud, kojega se svi židovi drže, tumači 10 zapovijedi tako, da ih je židov dužan obdržavati samo prema židovu. Ne ukradi — ne ubij — ne poželi tuđeg ž i d o v s k o g. A prema »gojim«-u sve je to dopušteno. Talmud preporučuje židovu izričito, da se bavi trgovinom. Svatko zna, da se židovi uvijek toga drže. Kršćaninu prepušta on, da radi u znoju lica svoga, a onda dođe on i s njegovim znojem pravi lihvu. Od onog najmusavijeg pa sve do burzijskih kraljeva — svi na najrafiniraniji način izrabljuju kršćane. Već je filozof Fichte pisao: »U svim zemljama širi se moćna, neprijateljska država (država u državi), koja sa svim drugima živi u vječnom neprijateljstvu i strahovito pritišće građanstvo. To je židovstvo. Ja mislim, da ta država postaje zato tako strahovita, jer se gradi na mržnji čitavog ljudskog roda. Dati židovima građansko pravo — zato ne znam sredstva drugog nego im jedne noći poodsijecati glave i nasaditi druge, u kojima ne bi bilo ni jedne židovske ideje; zaštititi pak nas od njih ne znam drugog sredstva ... nego ih opet poslati u obećanu zemlju« ... Što bi rekao Fichte, da danas živi? Što bi rekao da živi u Hrvatskoj, da vidi slavonskog »čifuta«, koji više ni velikom županu ne skida kape. Da, židovi su spremili pod svoju kapu svu našu trgovinu, sve naše narodno gospodarstvo, oni su uveli u naš promet nemoral, pred kojim više nitko nije siguran. Židov je pak ostao židov, nikad Hrvat ili što drugo. To pokazuje sva povijest i fizionomija svakog židova. Zato je spomenuta činjenica vrlo ozbiljna i vrlo žalosna. Antisemitizam ukazao se nužnim to više, što židovi tjerani svojom tradicionalnom mržnjom na kršćanstvo finim i prikrivenim načinom preko novinstva i stanovitih organizacija utječu i na ostali naš javni život. Svakako im već sada treba doviknuti, neka oni, koji imadu staklenu kuću, ne izazivlju one, koji imadu kamenje u ruci.

Teško bi bilo opisati individualizam u svim njegovim posljedicama. Da što je napokon krajni uzrok današnjem strahovitom ratu? Što drugo

nego duh kapitalizma, brutalni kramarski duh, koji hoće ubije svakog svog konkurenta u svjetskoj trgovini? Kolika li licemjerja u neutralnosti Amerikana i napokon u njihovoj vici za humanošću, mirom i t. d., kad upravo oni klanjajući se nezasitnoj mamonskoj hidri gotove smrtno oružje! Kapitalizam ne pozna humanosti, ne pozna ljubavi, ne pozna morala. Svjetski je rat plod individualizma i kapitalizma. Individualizam je izagnao iz vladalačkih domova i iz javnog života Krista i kršćansku ljubav (humanitet je uvijek bio puka fraza), pa čovječanstvo sad proživljuje posljedice toga. Ono također umire na Golgoti ali bez nade u uskrsnuće, ako se ne obrati poput razbojnika. Nije dakle ovaj rat pokazao nemoć kršćanstva, već zločinstvo onih, koji ga istiskuju iz javnog života.

Prikazavši tako ubitačnost socijalizma i individualizma pitam: ima li nade u kakav bolji preokret u narodnom gospodarstvu? Mi hvala Bogu gojimo tu nadu već odavno. Staleška organizacija razvila se u svim zemljama do lijepe i velike visine. Zakonodavstva ne stoje više samo uz načelu, da valja štititi vlasništvo pojedinaca. Izdali se već mnogi zakoni socijalne naravi, ide se svuda za socijalnom reformom i t. d. Sve je to smrt individualizmu. Jednako se nadati, da će ovaj rat još i više otvoriti svijetu oči. Što je država mnoge stvari uzela u svoje ruke, ne pokazuje to, kako smo već spomenuli, socijalističke budućnosti, već spasonosnu misao, da je dužnost države štititi sav narod od odurnih kapitalista, da narodno gospodarstvo treba da polazi od pojma »blagostanje naroda«, a ne »blagostanje pojedinca«. Na takav rad silit će državu i mase, jer su i te bez sumnje nešto bolje sada progledale i vrlo dobro zapamtile kapitalističke krvopije, što se vucare po svim kutovima, kako bi spasle glavu a zgrnule kapitala. Ti će dakako i u budućnosti gledati, da zaokrenu vratom novom pokretu — to više, što su u njihovim nevidljivim rukama i sama zakonodavstva, ali ga uništiti ne će. Treba trijezne, neumorne saradnje sviju. Malo ima krajeva, gdje se tako krasnim pokazao novi pokret kao u susjednoj Kranjskoj pod vodstvom dra. Kreka. Slijedimo ih! Razumijmo da kršćanska ljubav ne stoji samo u tom, da podijeliš slijepcu 2 filira, već da uništiš korijen siromaštvu! Ne viči neprestano sirotinji: »Ne kradi« — već pripazi, da nijesi možda tim postao stražar židovske i kapitalističke vertajmice!

■ ■ ■ ■

Ljudevit Matković, — Kuna:

Pred našom Kraljicom.

(Iz knjige »Najljepšoj među ženama«.)

O sinovi asiškog sunca! ta teška rastvorite vrata,
Gdje s vama Velèbit i Učka na straži sveđ pobožno stoje!
Rastvorite velika vrata u drage nam Gospe s Trsata,
Da s rođenim zemljama uđe, u bolove uprćen svoje,
Sav narod i vojska Hrvata!

Obazri se, Sione grade! Gle talase svijeta ti šalje
Tvoj Hanaan. Puti vru. Zemlja od pjesme i psalma odzvanja:
Na praznike Izrael ide. Šum svetačne čuje se halje
Kroz mirise cvijeća i granja.

Vri talas za talasom svijeta, svud biblijske spomene sreta,
I ide sa sječenom granom razbijajuć prevrelo sunce
I velike istočne zvijezde, i goneć Jehovi za sveta
Pod vijencima pretile junce.

I k tebi, naš Sione, gledaj! sva mora i zemlje se penju,
K tim prepunim kulama tvojim. Prah ljube kod prvog vidika,
U pokornu zastaju pjenju te bijuć se u prsa stenju
I pobožno hode uz poznat glas visokih tvojih zvonika,
Svi bosi po oštrom kamenju.

U hridi toj duša im kuca, tu njihova srca je dio;
Tu blagoslov uzev u skutu i kući i stoci i njivi,
Svak pribio usta i dušu, kud pribit bi s cjelovom htio,
I ovjesit ondje o čavô, uz srebrni zavjet da živi,
I srce i život mu cio.

Ah eto, i mî smo na vrhu!... Gle veselo mašu nam »školji«
U kadulji, grožđu i smokvi. Duboko, dnom pase gle riba
Po algi u šumi koralja, a galeb gor' sitoj u volji
Sve krilom o valove šiba.

Već tu smo na hridi, što davno je Vulkan umijesio za nas!
Ej žurno! Rastvorte sva vrata u drage nam Gospe s Trsata,
Jer sav jedan narod i zemlja pred Kraljicu ulazi danas —
Sav narod i vojska Hrvata.

— O kraljice, kojoj Božanstvo uz srce Ti prečisto diše!
Pred Tebe nas potisnu strašni taj Davor. Ne možemo više!
Na ploče te izdrte golim tek koljenma padamo k jednu
I fronta i kuća i zemlja, i nebo i more i rijeka —
Sve naše. Zar nè vidiš? Jedu zli mačevi djecu Ti bijednu —
Nas, da nas u Panteon smogu već pokojnih naroda dovest.
Oj ustani! Neka smo narod i kraljevstvo Tvoje do vijeka!
Il ako nedostaje lijeka,
Agoniju tu ćemo provest,
Tu danas još rukom potpisat i našu zaklopiti povijest!

R. Petrić, — Karlovac:

Sunce na smiraju.*

(Mjesto jednog nekrologa).

Akšam hairla, kume Nikola!

— Alah razola! — čujemo mi, što stojimo još u hodniku, a Grga pred nama već upao u sobu i pozdravlja našega domaćina. Provalio nas unutra cio buljuk: Rudolf, Gustl, Iko, Ćiro, Đuka, Pišta, Stanko, Jöka i još cijela vojska, a među njima pola Bosne, što se našlo u »Domagoju«. Ulazimo mi tako vičući i pozdravljajući, pa skidamo kabanice i otresamo snijeg — nije ni čudo, Badnjak je. Oni, koji prvi put dođoše na to naše omiljelo sasta-

*) Velika većina misli u ovom članku nije originalna. Lijep su broj njih spomenuta lica sama i stilizirala. — Pisac.

jalište na Josipovcu, ogledavaju se po prostranoj podrumskoj sobi. U jednom kutu skromna postelja, u drugom star divan, u trećem ormar, a u sredini sobe sto s dvije-tri stolice. Nad njim visi slaba električna svjetiljka i krmeljivo žmiri na nas kroz prljavo staklo. Uza sto stoji Nikola, pa nas veselo gleda i čudi se tolikoj četi.

Aman, aman, eto vojske — viče on smijući se. — Međer ćemo se proveseliti. E, neka, neka! Sjedajte, gdje ko uhvati mjesta.

— Ja ću ovdje — veli Grga i pruža se poprijeko po divanu. Uz njega se smjestiše još trojica-četvorica; a ostali kud koji: neko na stolicu, neko na postelju, a neki dovukoše odnekle i sanduk, pa ga okrenuše i sjedoše.

Buka se već stišala, kada iz kuta odjeknu Grgin glas: »Jesi l' nabavio svega, mehandžijo!«

— Jesam, dobri gospodaru! — odgovara Nikola klanjajući se pred Grgom i smijući se. — Kolača na svakoga tri komada, ima podosta kruha i sira, pa koliko ko ugrabi, a čaja koliko hoćeš.

— A vina? — smrkava se Grga.

— Toga ćemo večeras nabaviti — tješi ga Nikola.

Momci mašajte se za džepove, — komandira Grga. — Svaki daje, koliko može a mali Habek s Janjićem ide po vino.

U mlađega pogovora nema, i za čas se složila rpica kruna i seksera na stolu. Nikola ode tražiti u kutu bocun, a ona se dvojica počeše spremati po vino. U to neko zakuca i kroz odškrinuta se vrata pokaza nasmijano lice s bradom.

»Otac Janko!« — »Živio!« — »Gdje si do sada?« — viču sa sviju strana, pozdravljaju ga bučno i prave mu mjesto na divanu. A otac Janko mirno odlaže kabanicu i šubaru, i pita, kuda će ona dvojica, pa onda dostojanstvenom gestom vadi lisnicu i baca deset kruna na sto. »Ave benefactor!« — kliče mu Grga i izriče mu u ime svih prisutnih literata, socijologa historika, kritika, filologa, pravnika i t. d. najdublju zahvalnost.

E, Badnjak je, valja da se malo i proveselimo. I ja ću koju čašicu, makar što sam apstinent. Exemptio firmat regulam! — poučava nas otac Janko i sjeda na divan. — Nikola, potaknide malo vatru! Ima li šta nova? Zbilja, Grga, hoće li skoro izaći »Hrvatska Prosvjeta«?

— Valjda će skoro — veli Grga. — Malo imam saradnje prve vrste. Izgrađivanje hrvatske katoličke književnosti nije lako, jer imamo malo katoličkih književnika. Modernistima je lakše! Njihov je pokret mnogo prije počeo nego naš, a za valjana se katoličkoga književnika hoće mnogo više znanja i spreme nego za liberalnoga. Osim toga imamo u katoličkim redovima mnogo nezdrave kritikasterije, koja našim kulturnim radnicima dosta smeta i mnoge osuđuje na nerad. Međutim sistematskom odgojom naših beletrista u »Luči« i »Hrvatskoj Prosvjeti« doći ćemo do katoličke hrvatske književnosti. A da se naši književnici drže na okupu, organizirano je »Kolo hrvatskih književnika«.

To je ista metoda, kao što su je upotrijebili liberalci — tvrdi Stanko. — I oni su osnovali svoje »Društvo hrvatskih književnika« s organom »Savremenikom«. Ta je organizacija u zajednici s drugim istomišljenicima zgodnim potezom dobila u ruke »Maticu Hrvatsku«, dok su katolici još spavali dotično bavili se prigovaranjem, ne producirajući sami gotovo ništa. Mi smo dosta zakasnili, i pretrpjeli gubitkom »Matice« silan poraz, jer njezinih 10.000 članova znači bez obzira na milijunski imutak društva velik kapital. A što ćemo sada? Bojkot bi društva bio nezgodan, a možda i neprovediv?

— Ima jedan način, kako bismo mi mogli pravo postupati — odgovori Grga. — Ja ne bih društva bojkotirao, pogotovo jer kod odbora možemo opaziti bar neko nastojanje da katolike ne izazove. Nu za saradnju bih naših ljudi tamo postavio neke granice. Kako sam već na nedavnom sastanku katoličkih urednika predložio — pa je i prihvaćeno — ne smiju

katolički pisci slati svoje prinose u časopise ili zbornike, u kojima ima radnja, što se protive katoličkomu moralu. Ali ako imaju cijelo svoje djelo, na primjer roman, što se izdaje u posebnoj knjizi, onda ga mogu ponuditi i »Matici Hrvatskoj«. Unatoč tomu, što mi je idealom katolička književnost, pa oko njena napretka i radim, ja bih se kod »Matice« kao — da tako rečem — neutralnoga društva zadovoljio i tim, da u svojim publikacijama ne vrijeđa katoličkog morala, ako već i ne će da izgrađuje katoličke književnosti.

Evo vina! — poviče Nikola i otvori vrata onoj dvojici poslanika, a oni uniđoše, pa počeše redati po stolu boce, te u sredinu namjestiše pletaru. Debata prestade, i dva novoimenovana fiškuša sabraše za čas cijelu zbirku čaša i sličnih posuda za piće najrazličitijih dimenzija.

U čast Badnjaka i Božića! — viknu otac Janko pa obori prvu čašu, a za njim sva đačka četa. Sa sanduka onda probugari Jöka:

»Domaćine, gospodine, veselo nam stoj,
Nisu ovi gosti došli da stoje s tobom,
Već su ovi gosti došli da piju s tobom.
Iznesi im rumenike vina crvena
I pjetlića bez repića, koji ne pjeva,
Oh, da su mu od kupusa krila zelena —
Da se mogu gosti tvoji hvalit sa tobom«.

Nema mesa — veli Nikola — post je, ali bit će drugog mezeta — pa iznosi sira, kruha i kolače. Doskora se ništa nije čulo, nego koja brza dosjetka jer se valjalo žuriti, da te braća istomišljenici u općem natjecanju ne ostave kratkih rukava. Za nekoliko su minuta svi hvalili domaćina Nikolu radi vanredne kvalitete aprovizacije, ali su s tugom pripominjali, da kvaliteta nije ni izdaleka mjerena prema njihovu apetitu.

Sada neka pije, kako ko može i hoće — određuje otac Janko i predlaže da zapjevamo.

— Malo poslije — vele drugi i započe opet razgovor.

Sjedoh na postelju k Rudolfu i počesmo se dogovarati o sutrašnjoj šetnji, kada zadimljenom sobom jeknu čudna pjesma. Razgovor utihnu i svi počesmo slušati pjevača. Pjevao je otac Janko, i nešto je tužna, teška drhtalo iz one melodije što je nikla u postojbini dalekog naroda.

Stojit horá visókaja
A pod horój utjós ležit
A molodost njevernjica
Nje vernjot sa ona!*

Bili smo upravo ganuti, i Pišta nam reče iz srca: »Sva Ukrajina plače iz te pjesme«.

Ovo je rusinska pjesma, pjesma iz Karpata — priča nam otac Janko. — Imao sam odanle prijatelja, dok sam bio na studiju u Innsbrucku. Mnogo puta mi je kazivao o svojoj otadžbini. Od njega naučih i tu pjesmu. Nikla je ona na ugarskoj strani Karpata, gdje Rusin propada; za to ona tako turobno zvuči, jer je to pjesma naroda, koji umire. Zadnji je štit tog naroda bila Crkva i kler, ali i taj se, budući da ga u madžarskim zavodima odgajaju, polako počeo odnarođivati. Hajdudoroška biskupija jest rezultat toga procesa među grčkokatoličkim Rusinima i Rumunjima. Škola naime i javni život već izvršiše preobrat velikoga dijela Rusina i Rumunja, pa je slavenstvo ostalo samo u crkvenoj liturgiji. Sada je uvedena grčka liturgija i državni službeni jezik u biskupiji. Dakako, zaboravili su pri

* Stoji gora visoka,
A pod gorom junak leži,
A mladost nevjernica
Ne će da mu se vrati!

reformi, da je karakteristika istočne liturgije u tom, što narod sudjeluje, otpievajući prigodom obreda. Grčki tamo narod ne može u liturgiji odgovarati, to se samo po sebi razumije, za to odgovara madžarski. Taj jezik zahvaća u obrede toliko, da svećenici — kako čujem — govore liturgiju tim jezikom, šta više da imaju već tiskane madžarske liturgijske knjige bez odobrenja iz Rima. Ja sam međutim već pisao o ovim pojavima u »Riječkim Novinama«. U Rimu to sigurno nije poznato.

A ima li i madžarska pravoslavna crkva? — upita Rudolf.

Ima, čini mi se, sjedište joj je u Debreczinu.

Slabo je — uzdahnu Rudolf — kada vjera u kojoj zemlji, kao eto tu, služi interesima politike. — I politika mora da se podvrgne religijozno-moralnim propisima. Vjera pomaže narodni razvoj, ako se narod drži u politici onoga: »Što ne želiš, da tko drugi tebi čini, ne čini ni ti drugomu!«... Imade pak slučajeva, u kojima se interesi vjere i naroda na neobičan način slažu. Tako se interesi nas južnih Slavena uopće, a Hrvata napose, slažu vanredno s interesima Crkve u promicanju unije. To je onaj vez, koji mora ujediniti nesložnu južnoslavensku braću. Sjedinjenje je crkava posebna misija Hrvata, radi koje su stvoreni: Svi su narodi u historiji, što su u kojoj grani rada štogod velika proizveli, bili tvrdo uvjereni, da se njihova karakteristika sastoji u nekom njihovom osobitom poslanstvu. Istina, to ih je mišljenje dovodilo često do preziranja drugih naroda — dakako, to je zla strana takvog uvjerenja. Tako su Grci sve druge smatrali barbarima, jer su držali, da je Helada stvorena za vóditeljicu u duševnim sposobnostima: u filozofiji i umjetnosti. Civis Romanus bio je za Rimljanâ čovjek višeg reda. To — rekao bih — odlikovanje Rimljana postoji i danas, jer i danas imamo dosta od rimske kulture, a nešto i od grčke. Dakako obje je kulture modificiralo znatno kršćanstvo. — I Francuzi su u 18. vijeku bili uvjereni, kao i stari Židovi o svojoj posebnoj zadaći na svijetu. Danas vlada francuski duh u diplomaciji, modi i literaturi. Najmlađi su od onih naroda, koji su smatrali sebe izabranima za posebnu misiju na svijetu, Englezi. To je uvjerenje: da su narod, komu je određeno da vlada svim morima, dakle svim svijetom — sugeriralo Engleskoj snagu, da steče tolike kolonije, da zaposjedne i utvrdi sve znatnije morske tjesnace. — Zato će se protiv same pomisli o ravnopravnosti na moru boriti svom snagom svaki Englez, ali je i uništavanje prometnih sredstava: paroplova i kabela najbolji način za borbu protiv Engleske. — Svakomu narodu, koji je uvjeren o svojoj posebnoj, recimo, božanskoj misiji, daje ta ideja toliku snagu, da on ne ostvari samo svoj nacrt, nego utjecaj tog naroda traje još vijekove na ostali svijet. Iz jedne ideje moramo mi da crpemo snagu za rad oko našeg narodnog ujedijnenja i za borbu protiv tolikih neprijatelja: iz ideje o uniji istočne i zapadne crkve. To je naše božansko poslanje. Ni Poljaci ni Česi nijesu u stanju, da tu ideju velikih slavenskih apostola Ćirila i Metodija preuzmu i provode kao mi, jer su od pravoslavnih ili teritorijalno udaljeni ili je religijozna intolerancija među pristašama jedne i druge konfesije prevelika. Dakako, ni između Hrvata i Srba nije bilo radi intolerancije one ljubavi kao među Hrvatima i Slovencima. Na istoku su se naime religijozno tako zanemarili, da su i samo vršenje religijoznih propisa po nama katolicima smatrali aktom fanatizma. Zato je apsolutno potrebito, da se religijozno čuvstvo među srpskim narodom digne, i da se što prije razvije među pravoslavnim južnim Slavenima analogan kulturni pokret, kao što je naš — kako to predlaže dr Krek. To je najbolji put k sjedinjenju crkava ili bar k vjerskoj podnošljivosti. To je način za riješenje južnoslavenskog problema.

Sjedjeli smo svi uzbuđeni, a nekakav nam težak ugođaj obuzeo dušu. »Analogan pokret, kao što je naš, a među pravoslavnima« — najneobičnija ideja, koja je pala u katoličkom pokretu, jedna svijetla zraka, što je tamo

iz daljine sinula u tamu naše narodne budućnosti, misao, koja veličanstvenim potezom rješava naš narodni i vjerski problem — gordijski čvor južnoslavenskoga pitanja. Ali tko će biti Aleksandar?

U sobi je bila mrtva tišina. Domagojci su zamišljeno upirali oči u maglu, što se stvorila od dima cigareta, i tražili odgovor. Tko će biti Aleksandar? —

Bosno, draga Bosno moja! Na tvojim se poljanama, u tvojim se klancima i na tvom se hercegovačkom kršu lila krv boraca tolikih naroda. Ti si razbojište triju kultura, razmeđe triju vjera, središte triju političkih utjecaja! Ti čudna sfingo, koja držiš u rukama koprenu na našoj narodnoj budućnosti, otkrij nam je, kaži nam, što će biti od nas. Na tvojim će se grudima odlučiti, hoće li pobijediti kraljevska misao ujedinjenja hrvatskog naroda —

Ja bih rekao, da će doći vrijeme, da mi Hercegovci naseljavamo Slavoniju, ako ne ćemo, da je tuđinac naseli — čujem, kako naš domaćina Nikola veli Slavoncu Đuki.

— Ma dolazite! — prihvaća Đuka. — Ja bih ti odgovorio onako, kako su Rusi poručili prema ljetopisu Nestoru norveškim Varjazima: »U nas je zemlja velika i bogata, ali u njoj nema reda. Dođite i vladajte nama«.

Ni reda ni djece nemate — veli Nikola. — Ej, da mi oko Ljubuškoga i po Drežnici, pa oko Kočerina i Županjca imamo onakve zemlje ko vi u Srijemu i po ostaloj Slavoniji! Da vidimo, bi li tuđinac došao! Kod nas kupus u kacu, dijete u kuću! Djece u svakoj familiji po petnaestero, brate, po redu jedno drugomu do uha, pa sve onaj goli krš ishrani uz Božji blagoslov. A narod uredišе fratri. Nego Hercegovina sve zemlje naseli, a sebe ne raseli, i eto nas k vama! Samo, trebao bi nas tko kod vas naseljivati i to više porodica zajedno kao u mala sela, a ti bi naseljenici ostali u svezi s onima kod kuće, pa čim bi se pšenica počela sasipati u naseljeničke hambara, eto polako i drugih u naselja. Ne bismo se mi bojali uhvatiti se s tuđincem u koštac u svom poslu i radu! Doveli bismo mi ovamo i našega fra Didaka, da vas nauči čitati i pisati!

— Što ćete po Srijemu? — protestirao je Bogdan. — K nama oko Banje Luke, pa u bosansku Posavinu! Zar ne vidite, kako je i u Bosni već tuđinac zaposio najplodnije krajeve? Pa onda, kada vas toliko ima po familijama, šaljite djecu u trgovinu i zanate.

Dospjet ćemo mi polako na sve! — upada mu u riječ Nikola. — Da je puste pårê i zgodna čovjeka organizatora, okopo bi Hercegovac i Himalaju, kamo l' ne bi vaša polja.

Iz drugoga je kuta dopirala oštra rasprava. Cijelu zamagljenu sobu zaokupio ekonomski interes. Iko je najodlučnije tvrdio, da je Dalmacija najbogatija austrijska pokrajina. On je potanko izračunao, koliko miljardi vrijednosti ima dalmatinsko prirodno blago. Spomenuo je tako silnu svotu, da je nastala opća graja, i iz buke se čuo Ikin glas, gdje viče čas »cemenat«, čas »vodena snaga«, »gnojiva«, »elektrika«, »more«, »ribarstvo«, »uljarstvo«, »vino« i ko bi sve to popamtio, a Iko neprestano naglasuje refrain »sve u rukama stranaca«.

— Krivo je našemu narodnomu nazatku, — dovikuje Hercegovac Ivo — što se mi svi prihvaćamo idealnih zvanja, a niko ne študira materijalnih znanosti: trgovine i tehnike. Banke i trgovine — sve veće — jesu tuđinske, a industrije uopće nemamo. Barem bismo morali uvesti agrarnu industriju: tvornice gnojiva i seljačkih strojeva, jer je to apsolutna potreba naše ratarske proizvodnje. U tom se moramo emancipirati od stranih zemalja.

Študirajmo tehničku kemiju! — upada mali Habek, i nastaje opet galama. Oko Ike se skupila rpa ljudi, koji su živo gestikulirali i prepirali se.

— Stani — viknu neko silno i svi zašutješe. Nečija snažna ruka razmaknu ono klupko i među ljude stade Grga. Što ste se razgalamili — veli on — i gleda ih sve poprijeko ko Srđa Zlopogleđa. — Amo, ko će se por'vati. Valja držati narodne običaje. Ima li među vama koji nebojša, da se prihvatimo. Otvorite, da se malo prozrači.

Svi šute i smijuckaju se, samo Jôka ustaje i svlači kaput.

Odmičite sto i stolice — naređuje Grga i sam baca sa sebe kaput. Zagrće rukave od košulje, pa pokazuje svoje šake publici. Uklone sve prepreke, zatvoriše prozor, podigoše svjetiljku, da se ne razbije, i domagojci se poredaše u polukrug da gledaju borbu.

— Ko će da se kladi, da će Grga pobijedit? — izaziva Mostarac Vlade.

»Ne će! — skoči Jozo iz Banje Luke. — Jači je Jôka, on je i mene oborio.

— Što daješ? — pita Vlade i superiornošću sigurna trgovca pogleda Banjalučanina.

Litar vina!

Šaka o šaku udari, Nikola priskoči i presiječe, i posao gotov.

Borci stadoše jedan prema drugomu, u blizini im Nikola — on će nadzirati rvanje — za tinji se čas uhvatiše po narodnu o pleća. Silno pritegnuše jedan drugoga, ne bi li savili protivnikova leđa, ali bez uspjeha. Stajali su tako nekoliko časaka napinjući svu snagu, lica im pocrvenjela, mišice se na rukama zategle, a žile nabrekle. U sobi je bio mrtvi mir i napeto očekivanje.

Jal' omahni, jali da omahnem? — dahnu Grga. Jôka napregnu svu snagu i pomače protivnika. Najednom počeše bacati svom silom jedan drugoga. Čas su treskala vrata od silnih udaraca, čas se udarali o zid, češće se činilo, da se drma cijela kuća. U gledaocima se međutim zbila čudna promjena! Nikola je borce opskakivao, hrabrio ih, podvikivao im, a publika kliktala, uživala, smijala se, pocikivala: Drž' ga! Ne daj se, Grga! Ne sramoti Slavonije, Jôka! Oh, oh! Probiše vrata. Oborit će kuću. Ne će niko nadjačati.

Borci se izmorili, pušu ko lokomotive, a znoj s njih samo curi, još se bore, ali se vidi, da iznemažu.

Dosta — određuje Nikola — nijedan nije jači, ali ste svakako i jedan i drugi jači od svakoga drugog domagojca. A od oklade nema ništa.

Napraviše im ugledno mjesto na divanu, da se odmore, a drugi urediše sobu i nastaviše razgovor. Neko puši, neko pijucka, a Čiro razlaže nekolicini oko sebe prilike u Istri.

— Svega mi imamo — nadovezuje on na Ikin govor — kao i Dalmacija, samo nemamo vodene snage, ali te za to ima dosta u susjednoj Kranjskoj. Nu da nam je zemlju oteti od Talijana! Uprava je u njihovim rukama, škole isto tako, a mi smo ko pastorčad: seljak u pola Istre neosviješten. — Zato i nema u nas tolike kulturne borbe ko u ostaloj Hrvatskoj. Ako su se liberalci i organizirali u svoja posebna učiteljska i akademska društva, ipak kooperiraju s nama u izborima i u narodno-obrambenom radu. Uopće u nekim općim narodnim pitanjima, kod nas na primjer u namještanju činovništva, te u slučajevima kakve osobite pogibli treba kooperacija svih narodnih grupa. Za tu svrhu moramo u svim našim zemljama osnovati ono, što imaju Nijemci i Česi u svim svojim pokrajinama: narodno vijeće, Volksrat. Taj bi morao da dirigira držanje svih skupina u nekim stanovitim pitanjima, naročito u pitanjima narodno-obranbenog rada.

Jest, tako je — potvrdi Grga. — Mora doći gdjekada do kooperacije svih narodnih elemenata. Popustljivosti i pomirljivosti prema ničijim zabludama, a napose liberalnim, ne smije biti ni u kog od nas, ali narodi

doživljuju epohe, u kojima je opravdana t. zv. tolerantio politica. Mnogo je dalje na primjer, nego mi u Istri, pošao u tom njemački centrum. On je u nekim momentima obustavio borbu ne samo proti liberalnim protestantima nego i proti slobodnim misliocima i socijalistima. Zapravo nije nijedna od ovih stranaka drugoj popustila, ili barem nije bilo potrebito da popusti, nego su sve te stranke našle polje zajedničkoga djelovanja. I kod nas može nastati vrijeme, gdje ćemo morati da proglasimo »Burgfrieden« bilo za sve hrvatske zemlje ili za koju pojedinu.

Bit će kod nas ljudi, koji se ne bi s tim mišljenjem složili — pripomenu Rudolf.

Grga se nasmiješi i reče: »Istina je to ,ali moramo priznati, da između nekih jačih ličnosti u našim redovima postoje gdjegdje i načelne opreke, osobito u shvaćanju narodnih prava i dužnosti. A osobito je velika razlika u taktici. Katolički je pokret u prvom redu bio reakcija proti liberalizmu i »amateur-katolicizmu«. Hrvatski je liberalizam bio u cvatu, kada je počela izlaziti »Hrvatska Straža«. Budući da hrvatska javnost nije vjerovala u opstanak nekršćanskih struja u našem životu, trebalo je to najprije dokazati. Obzoraši su i pokretaši govorili pred pukom, da oni nijesu protivnici kršćanstva. A tako su mislili i nekoji katolici. Stoga je bilo potrebito, da »Hrvatska Straža« naše liberalce i one, »koji su vukli jaram s nevjernicima«, raskrinka. Upotrijebila je u tu svrhu metodu konstatiranja, upozorujući konkretno na liberalne zablude u svim područjima hrvatskog života. Ova je negativna metoda postigla svoj uspjeh, jer je doista otvorila ljudima oči. Stvoriše se dva tabora: kršćanski i modernistički. No ovdje počima pogrješka naših negativnih kritika, jer su oni i u novim prilikama sve do danas nastavili samo tu svoju metodu. Otkako modernisti priznaše, da su doista protivnici kršćanstva, trebalo je metodu borbe proti njima promijeniti.

A kakvu bi ti onda metodu upotrijebio? — priupitaše neki.

Evo ovakvu: — odgovori Grga. — Naša se kritika nije smjela dalje ograničivati tek na negativne konstatacije, nego je morala dokazati, da je nekršćanstvo naših protivnika zabluda. U drugu je ruku bilo potrebito, da mi veću pažnju obratimo pozitivnomu izgrađivanju onih, koji se priznaju katolicima. Međutim, stara naša generacija nije tog učinila. Nekoji su katolički radnici isčeznuli iz javnosti odmah, čim su pokretaši kapitulirali, jer nijesu imali s kim da se bore . . .

Jest, tako je! — upade mu Marijan u riječ. — Mene je neko od naših starijih uvjeravao, kako je šteta, što nema više borbe protiv pokretaša, jer ćemo se sada u neradu početi rasipati. Ja sam mu odgovorio, da je sada vrijeme da pozitivno ostvarujemo i razvijamo svoju ideologiju organizirajući narod.

Drugi su opet — nastavljao je Grga — prenijeli metodu negativnoga konstatiranja i na naše redove. Nemam ništa proti tomu, da naša kritika upozori naše ljude na njihove pogrješke, ali sam odlučan protivnik toga, da se samo o tim pogrješkama vodi račun. Naši se ljudi prikazuju pred manje upućenim čitateljstvom jedino kao grješnici. Kakav pojam mora imati o nekim ljudima, recimo, onaj svećenik, koji čita samo »Vrhbosnu«, novu »Hrvatsku Stražu« ili »Dan«? Izlaze naše edicije, koje su korektne u svemu, pa o njima nema u tim listovima gotovo ni spomena osim možda tek na omotu. A načini li tkogod kakvu pogrješku, eto odmah graje na njega. Kritika naša treba da govori i o pogrješkama i o vrlinama jednakom revnošću. Jednostrano je i nepravedno prelaziti mučke preko dobrote i čekati samo na to, hoće li se ta dobrota ipak gdjegdje spotaknuti. — Isto vrijedi i za ocjenjivanje stranih kulturnih pojava! Nije dosta upoznavati nas tek s janzenizmom i drugim kojekakvim zabludama, nego treba pratiti pojave pozitivnoga katoličkoga života, i o njima opširno referirati,

*

da čitatelj imade i pozitivne hrane za dušu. Proti modernističkomu ambijentu raznih učenjaka pisaca i novinara treba da mi stvorimo ambijenat svojih muževa. Mi moramo izgrađivati u prvom redu pozitivne temelje našoj kulturi, pa ako nas ko bude smetao u tom, mi ćemo mu već znati odgovoriti. Dok je nekim našim starijima negativna kritika temelj našeg rada, držim ja tu kritiku sada već nuzgrednim poslom.

Čaj je gotov — prekide ga Nikola i diže poklopac s lonca, iz kojega navrije para, te poče nalijevati čaj u čaše. Neki se odriču čaja i ostaju kod vina, a ostali srču slatkastu tekućinu i smiju se našoj kuharici — Nikoli, što tako okretno poslužuje goste. A Grga srčući nastavlja.

Evo ću primjerom pokazati, — veli on — što ja držim nepotpunošću i jednostranošću kod naših »negativnih«.[1]) Uzmimo, da dr. Ljuba Marković izda kakvu knjigu i pošalje uredništvu »Vrhbosne« na ocjenu. Uredništvo će knjigu prolistati i ako ne nađe u njoj ništa sumnjiva, oglasit će je eventualno samo na omotu ili gdje u kutu. No ako nađe u njoj koju omašku, izostavit će čitav njezin sadržaj, a govorit će samo o onoj omaški. Ili drugi primjer! Vi želite, da stvorite sebi sliku o bibliografiji godine 1913. Uzmeš u ruke »Hrvatsku Stražu« i prelistavaš kritike. Koliko ćeš katoličkih djela naći u njoj ocijenjenih. A modernističkih ćeš djela naći i na pretek. Piše li se tako literarna kronika i kritika? Ili još i treći primjer. Eto već nekoliko vremena izlazi »Hrvatska Prosvjeta«, pa vi želite da saznate, što o njoj piše katoličko novinstvo i časopisi. Uzmeš u ruke »Vrhbosne« i tražiš kritike. Nigdje ništa.[2]) Kraj ovakve negativne metode nestane čovjeku strpljivosti, pa bi rekao i koju krupnu tomu negativnomu uredništvu. — Sjetimo se »Riječkih Novina« i pisanja o njima! Jedan je od naših najmarljivijih negativnih kritika neobičnom strpljivošću sakupljao sve njihove prave i umišljene pogrješke, pa napisao o listu kritiku, na koju ga nijesu potakle »Riječke Novine« kao cjelina nego njihove pogrješke. Tko nema oka za dobre strane lista, tomu možemo poricati pravo, da on govori i o zlim stranama. A bilo je u »Riječkim Novinama« pogrješaka. Bilo ih je dosta, ali nemaju onolike znamenitosti, koliku će im dati taj kritik, kada izluči iz raspravljanja sve vrline lista.

Ima cio niz ljudi u našem pokretu, — opazi Rudolf — koji nas mladih ne razumiju. Oni, što su svršili svoj duševni razvoj prije 1903., imaju sasvim drugi mentalitet nego oni u 1913. To je kao u Francuskoj pod konac 18. vijeka. Oni su Francuzi prije velike revolucije bili drugi ljudi nego li oni, koji su za krvavih strahota podnijeli teške duševne muke i doživljaje. Hrvatska od 1848. drugačija je nego ona od 1850. Isto je tako osječni Hrvat od 1902., pa makar kasnije i član katoličkoga pokreta, ako je njegova duša do tada bila već formirana, nešto drugoga, nego mi, što se formiramo u sadašnje doba — doba kulturnog, ekonomskog i političkoga preobrata našeg naroda. Zbog toga te nesuglasice, što izbijaju u našim redovima! Nove generacije nose nove forme oživotvorenja naših principa: katolicizma, hrvatstva, demokratizma. Međutim, takav razvoj postoji i u samom našem katoličkom đačkom pokretu.

Razgovor je u drugim skupinama prestao i svi su pozorno slušali govornika. Grgine su i Rudolfove misli osvjetljivale novim svjetlom katolički pokret, u kom su oni svi sudjelovali. Svi su ćutjeli znamenitost te auto-

[1]) Čini mi se, da je pravu metodu pozitivnog rada pogodio isusovac Vanino. Njegov »General De Sonis« i »Filibert Vrau« jesu dio onoga svijetloga života, koji se nalazi u katoličkoj Crkvi. Koliko ima još nepoznatih katoličkih muževa, koji čekaju svoje pisce! Op. p.

[2]) Ipak je jednom bila 1915. u »Listku« mala bilješka, koja je napisana samo zato, da čitatelja upozori na Stuckovu sliku »Rat«, jer s tom nije »Vrhbosna« bila zadovoljna. Op. p.

kritike, i tražili su nove putove svomu radu. Drugovi im ih u nekoliko poteza označiše. Principi su daljneg rada bili izneseni, trebao je još pogled na sam razvoj katoličkoga pokreta ili bolje na sam njegov početak. I Nikola razumje tu potrebu sviju, kada upita glavnoga govornika Grgu:

Pa kako ti misliš, da se razvio katolički pokret i što mu je bio uzrok?

Lako je i teško na to odgovoriti — obrnu se Grga Nikoli. — Mislim, da bi u glavnom mogao razvoj prikazati ovako: Sve do posljednjega decenija 19. stoljeća bila je naša inteligencija katolička. Nekoji su se nazivali i liberalcima, ali su u duši svojoj bili pak kršćani. Mažuranićev epos, Preradovićeva himna Bogu, Šenoini napadaji na »Weltschmerz«, Kovačićeva satira proti darvinovcima, Kumičićeva izjava proti bezvjercima sve to dokazuje, da je u našem životu kršćanstvo vrijedilo kao noli me tangere. Zato i jest Štrosmajer osnovao većinu svojih institucija tek na temelju narodnoga principa, suponirajući, da je u njemu i kršćanstvo uključeno. No u to je došla izvana i iznutra velika poplava modernizma, kojoj su prokrčili put Kranjčević, Đalski te učenici Masaryka i Hermanna Bahra. Banovinsko svećenstvo odgojeno u tradicijama Starčevića i Strosmajera, nije nove pogibli gotovo ni opažalo. Morao je doći istom Mahnić s »Hrvatskom Stražom«, da nas upozori na postepenu dekristianizaciju hrvatskoga života. »Hrvatsku je Stražu« banovinsko svećenstvo primilo s nerazumijevanjem, pa i sama ju je »Vrhbosna« shvaćala gotovo jednako kao i »Katolički List«. Kod starije hrvatske inteligencije, koja je ostala vjerna kršćanstvu, pokazalo se većinom, da je njezino vjersko obrazovanje prilično plitko, stoga je biskup Mahnić osobitu pažnju obratio mladosti. U »Hrvatskoj Straži« izlazi i đački prilog, u kojem je maturant Ljuba Marković napisao članak »Moji ideali«, pokazavši već onda, da želi čvrstu organizaciju svega hrvatskoga katoličkoga đaštva. On je svoje osnove u društvu s bratom Milanom i Butkovićem i ostvario, pokrenuvši »Luč« i mnoge šapirografirane i hektografirane listove. Tako je stupila u život prva generacija hrvatskoga katoličkog narodnoga đaštva. Hrvatstvo, katolicizam, demokratizam bila je njezina deviza, koja se i danas sačuvala. Marković i Butković postaju duševnim vođima đaštva. »Luč« raspravlja o radu u narodu kopirajući Slovence, ali to je raspravljanje ostalo tek na papiru, jer Marakovići nijesu organizatori. U Marakovićevoj se »Luči« pojaviše naši najbolji boletristi: Brno Balski, Vilović, Galović, Zlatko Milovan. Izlaze pjesničke zbirke od Petranovića, Kostelnika, Hajdukovića, Poljaka, fra Bone Zeca i nekih drugih. Marković zahtijeva na sastanku u Zagrebu osnovanje hrvatskoga katoličkoga beletrističnog lista i dolazi u sukob s Dujmušićem i Poljakom, koji htjedoše, da se mladi katolički literati okupe oko »Prosvjete« i dra. Deželića. Prva je perioda mladoga pokreta više beletristična i teoretična a svršava odlaskom Marakovićevim sa sveučilišta. — Nadošla je druga generacija, socijološka. Stariji se domagojci izgubiše u pravaštvu »Mlade Hrvatske« i »Hrvatstva«, a u to dolazi Eckert, Rebac, mladi Deželić. Beletristika naša propada i ne diže se sve do danas, a javljaju se konkretniji nacrti za đačku organizaciju i za rad u narodu. Vodstvo i »Luč« prelazi iz bečke »Hrvatske« u »Domagoj«, koji je na zagrebačkom sveučilištu vodio uspješnu borbu s naprednjacima i mladohrvatima. — Treća generacija katoličkoga pokreta jesmo mi.

U jednom su kutu počeli međutim da raspravljaju o politici i debata postade bučnom, jer domagojaca ima raznoga političkog mišljenja. Žestoki se Dalmatinac živahno prepire sa Slavoncem, Hercegovci suvereno i ponosito dobace koju u debati, a Istranin, najstrpljiviji i najskromniji od svih hrvatskih plemena, brani realnopolitičku tendenciju svog rada i naglasuje vrijednost organizacije.

Ne ćemo sada u politiku — prekinu debatu otac Janko. — Dosta smo se mudra naslušali, pa zaboravismo, da je Badnjak i da smo se sastali da

ga ovdje slavimo mi, što ga nemamo drugdje proslaviti. — I zapjeva gromornim glasom »Narodi nam se kralj nebeski«, a svi prihvatiše.

Već dvadeset minuta do ponoći — viknu neko. Svi se počeše dizati, ispiše čaše, čestitaše jedan drugomu Božić, pa se spremiše na ponoćku.

Kroz otvorena je vrata strujao u sobu hladan zrak, a đaci su halabučeći odlaziti. Nikola je otvarao prozore, dok je zimski vazduh provaljivao unutra razgoneći onu maglu od dima cigara i cigareta. Zastadoh na vratima, da pričekam Nikolu. Okrenem se i vidim, kako stoji naslonjen o sto. Svježi zrak probija i odgoni dim, mota se sobom i rekao bih — rasvjetljuje je, a u onom polusvjetlu pokazuje se Nikolina glava, čas kao da je nestaje, čas je jasnija, a oko mu zamišljeno gleda u maglu.

— Zar ti ne ćeš na ponoćku? — pitam ga.

— Sutra ću na ranu misu.

— Akšam hairla, Nikola!

— Alah razola!

*

Vani je bila divna zimska noć! S Rokova se perivoja vidio Zagreb, gdje se prelijeva u veličanstvenom svjetlu i u svoj svojoj bjelini i sjaju. Požurih se da dostinem drugove, što su već odmakli i bili na zaokretu. Kroz noćnu je tišinu ozvanjala Gustlova turobna pjesma:

Na zapadu ruj mjeseca divno sja,
Umrla je draga moja ljubljena.
Oj, jade moj i čemere!
A što će mi ruj mjeseca zlaćana,
Kad je mrtva draga moja ljubljena?
Oj, jade moj i čemere!
Nad razbojem ko da sjene slave pir,
Hoću l' i ja na njem naći skori mir?
Oj, jade moj i čemere!

*
* *

Strašna eksplozija! Kroz dim se vidi izrovana zemlja i komadi ljudskog mesa, kako lete po zraku. A onda se sve utišava samo se čuje štektanje strojnih pušaka i praskanje ručnih granata. — Tako je eto poginuo Nikola!

Izjutra mu je toga dana dònio ordonanc dopusnicu za petnaest dana. Ali rika teških topova i urnebes granata svih kalibara pokazivahu, da se Talijani spremaju na napadaj. »E, da vidim i ovaj juriš« — veli Nikola i ostade . . .

Napadajne su kolone iskakale iz svojih zaklona i trčale prema bosanskim šancima. Obrana je bila mirna: radile su ručne granate, puške i bajunete. Sve samo kratak čas i napadači ustuknuše. »A sada da ih minama otpratimo!« — viče svojoj momčadi Nikola, i grabi najtežu minu, da je dovuče do bacala. Obuhvati je, pa pohiti jarkom prema topiću.

Je li se šancem razlila voda, gdje mu se skliznu noga, ili je bila krv, ljudska krv? — Mina spuznu iz ruke i udari o zemlju. Prasak. Plamen. Čovjek, koji je iza Nikole išao, nije više vidio svoga zapovjednika . . .

Vele, da u zadnjem trenutku prolete čovjeku, što pogiba, kroz mozak slike njegovih najdražih. Nijesu to prave slike, to su kao silhouette lica i mjesta — a onda sve prekrije mrak. Silhouette mu prolete dušom strahovitom brzinom, — bolje one se samo pomaljaju iz nje, jer su na njezinu dnu na najskrovitijem mjestu, pa ih čovjek često sam sebi ne će da prizna. Ta ćućenja reguliraju gotovo cijelo djelovanje čovječje, a da on o tom nije ni svijestan.

Koje su slike projurile Nikolinom dušom?

Je li se sjetio onoga siromašnoga hercegovačkoga seoca, na svim mu stranama pusti krš i bez grma, sve sivo i sivo, pa i samo nebo? A u tom selu njegova rodna kuća, kamenim pločama pokrivena. Roditelji spremaju

njega — Nikolu — u Travnik u veliku školu, a njemu se žao rastati od kuće. Onda osam gimnazijskih godina pa teologija — odatle ga otpuštaju radi bolesti. I Nikola dolazi u Zagreb na pravo, sam se muči i uzdržava, i svršuje nauke. A onda vojska i smrt! — Ili mu munjevito prođe dušom vesela četa domogajaca, kojima je on bio domaćinom, ili jedan svježi djevojački lik, što je onako očajno protužio na vijest o njegovoj smrti? — Ko bi znao? —

Sabraše ono, što je ostalo od Nikole, i odnesoše na skromno vojničko groblje iza Sv. Lucije. Po kratkoj molitvi zakopaše Hercegovci svoga druga. I kada svi odoše, zaostade jedan i sjede na kamen kraj druževa groba. Iza zarudjelih je brda bilo sunce na smiraju, a osamljeni je čovjek promatrao nekoliko časaka novi humak i nad njim drveni krst. I razmišljao je, kako prođe Nikola i kako prođoše tolike njegove nade i osnove, i kako opet tolika energija, što ju je dao narodu hercegovački krš, klonu u grob. I kako ih ostade ovdje mnogo, koji položiše u Nikolu sve svoje ufanje, pa sve eto propade. I on zaplaka. Ali onda se sjeti, da Nikola nije uzalud živio: novi će ljudi poći stazom, koju je on utro, novi će rod silniji i jači od starih nastaviti njegov rad, pa njegove osnove nijesu uzalud sijane, jer nikad ne žanje svega onaj, koji sije. A nije daleko, te će se svi i onako s Nikolom sastati. Hercegovac se razvedri, ustade i napisa na neznatni drveni krst:

†

Nikola Miletić, domagojac iz Dobroga sela u Hercegovini.
Pokoj mu vječni!
Putniče! Kaži Hrvatima, da on ovdje s braćom počiva na zapadnoj granici kraljevstva hrvatskoga.

◎ ◎ ◎

Stjepan Crnjević. — Zagreb.

Željka.

Svježina. Sav je vrt u bijelu cvatu
i krošnje trepću u sunčanom zlatu
sred narcisna i nasmijana dana.
Od lakog drhta prši pelud s grana,
i zvoni zrakom dječji smijeh i cika.

Tu mala Željka vazdan diže graju
i zna za svako gnjezdašce u gaju;
i vri od smijeha nestašna i plaha,
kad rumena od igre i bez daha
pritrči k majci razmršenih kosa.

A uveče, kad tih je svlada drijem,
dat će joj majka cjelov slatki, nijem —
I mala Željka snivat će o danu,
na zelenu i cvjetnu kad je granu
u vrtu kraj studenca proljet sjela.

▣ ▣ ▣

† Vjekoslav Brajan:

U mjesečini.

(Posthuma.)

Igrala se mjesečina
Na licu ti sjetnom,
A meni se nasmiješila
Pokraj tebe sretnom...

Sjedjeli smo, — srce ti je
Obuzela slutnja, bol,
I šuteći gledali smo
U tajanstven, mračni dol.

U tom dolu vedre nade
Ovio nam slutnje mrak...
Tvoje kose, sitne prame
Njihao je topli zrak...

U veljači 1915.

▽▽▽

Tugomir Nehaj, — Sarajevo:

Sveta noć.

Zadnji drhtaji zvonca seoske crkvice zamirahu kroz gluhu noć... Sjajne su zvijezde treptjele i gledale duboko dolje na malo selo, u kojem vladaše grobna tišina. Nedaleko crkvice tiho je jecala borova šuma pod teškim bremenom snijega, kao sjetna djeva za mrtvim dragim. U toj tami borove šume činilo se, kao da netko tužno pjeva, sad jače, sad slabije, napokon umuče... I opet nastade tišina...

Zvuk je zvonca prekinuo tu tišinu i sa svakog kraja sela čulo se muklo škripanje snijega, katkada prigušeno kašljanje. To škripanje snijega pod nogama vjernika polako se gubilo prema slabom traku svjetla, koji se jedva razabirao u gustoj tmini.

Bila je već prošla ponoć, kad se iz crkvice tajinstveno razlijegala skromna pjesma vjernika. Sjajne su zvijezde nježno podrhtavale i šaputale lijepu priču o svetoj noći...

SMOTRA.

KNJIŽEVNOST.

Iv. Ev. Šarić: Sunce i oblaci.

Izdao kaptol vrhbos nski, Sarajevo 1914.

Primili smo nove pjesme biskupa Šarića, koje je u vrlo ukusnoj i sjajnoj opremi pjesnik posvetio knezu biskupu mariborskom Napotniku. I ove se pjesme odlikuju svim osobinama biskupa pjesnika, koje su u »Luči« već bile isticane.

Nek oblaci dogone oluju,
Nek oluja ne da van slavuju,
Ja ću samo trčat cilju dalje,
Bog je dobar i sunca mi šalje.
Sunce sine na moje planine,
Sunce sine, slavuj u vis vine.

U ovo nekoliko stihova odrazuje se sva Šarićeva poezija meka, laka. U njoj se ne rješavaju veliki i teški problemi, nego su samo odraz velike duše, koja opaža i osjeća. U njima će naći dovoljno duševne zabave mnoga duša, koja ne traži biranih stihova ni dotjerane forme, nego joj samo do shvatljivih i lijepih misli.

Ljubavlju prema Bogu odišu ove pjesme i tim odiše svaki njegov stih. Dosta je pročitati prvi dio tih pjesama Ljubav.

Tko ljubi Boga, taj osjeća i veliku ljubav prema Majci Božjoj, pa je i u ovoj zbirci posvetio pjesnik i Njoj cijeli ciklus pjesmica pod naslovom Marija.

Nešto sasma nova na hrvatskom jeziku jest njegov ciklus Missa poetica, koji je sasma originalno zamišljen i u kojem su opjevani pojedini dijelovi sv. mise. Toga dosada nije nitko pokušao, pa bi se u pjesniku mitronosca trebalj ugledati naši mladi pjesnici svećenici, koji pjevaju o svemu, samo ne o ovim najuzvišenijim stvarima. Pjevajući o naravi Božjoj može pjesnik zanijeti čitatelja na najuzvišenije misli, ali od svećenika bi se željelo, da pjeva o onome carstvu, o kojemu mi laici jedva nešto naslućujemo.

Pjesnik Šarić to i čini. Tako je i presv. Euharistiji posvetio čitav ciklus, a zanosi ga i biblijska povijest, te je prema njenoj građi ispjevao Eleazara u pet dijelova.

Spomenemo li još ciklus Život, spomenuli smo svih pet većih ciklusa u ovoj zbirci.

Zbirka nas je ova razveselila, jer na hrvatskom nemamo još čisto duhovnoga pjesnika, koji bi u svojoj poeziji bio ovako izgrađen umjetnik kao biskup autor ove zbirke. U pjesmama se svojima pjesnik sjeća i sirotinje, za koju ima osobitu ljubav, a sjeća se u par pjesnica i svoje domovine Bosne; u prijašnjim je pjesmama pjevao i o majci Hrvatskoj, te se time pokazao nesamo religiozoznim, već i rodoljubnim pjesnikom, a ljubav prema Bogu i domovini odrazuje se ovako snažno samo u velikoj duši izabrana umjetnika duboka nutarnjeg posvećenja.

S formalne strane dalo bi se možda štošta toga prigovoriti. Često je cijela pjesmica samo proza isprekidana u nepravilne retke. Uostalom pjesniku nije bilo ni stalo do dotjerane forme kao hiperkulturnim pjesnicima, kojima je forma sve, a pjesma dotjerane forme bez ideje isto je kao lijepi klas bez zrna.

A tu je zrno, zrno zlatno i bogato ko svako, koje rodi na hrvatskim poljima i što se na njima u žaru Božjega sunca zrijući ljulja. Dođe li i koji oblak, da se mrk i taman nad njim nadvije, da presiječe put sunčanim zrakama, što im griju život, ljuta se zameće borba, iz koje nad raspršenim oblacima u novom sjaju dolazi sunce života.

Posegnite za ovom knjigom, koji ste željni toga sunca u hramu poezije, koji tražite skrovite putove ljepotâ! A i ti, mladi katolički pjesniče, dođi, da pod ovim »Suncem i oblacima« razgledaš vidike, koji ti se pružaju na onu lijepu krajinu, što je s ponosom hoćeš da u doglednoj, preporođenoj budućnosti nazovemo hrvatskom katoličkom literaturom! Ona treba i velikih duhovnih pjesnika. **A. M.**

Fra Bono Zec: Euharistijsko Sunce.

Drugo izdanje pjesama, u Zadru 1916.

O prvom izdanju ove zbirke pjesama rekla je »Luč« svoju, pa je ta riječ naše kritike otštampana i za uvod ovom drugom izdanju. O njemu ne kanim mnogo da pišem, jer bih morao mnogo toga samo opetovati, što je o prvom izdanju rečeno. Valja samo istaći, da su mnoge pjesme u ovoj zbirci otpale, koje nijesu podnijele

oštroga zuba kritike. Drugo se izdanje držalo, kako autor naglašuje, savjeta i kritike našega prvaka dra Ljube Marakovića.

Dakako prve cijene nijesu ove pjesme, ali svaka od njih kaže, da je nikla iz krvi pjesnikova srca, što se napaja iz euharističke i serafinske česme. I tu se pjesniku otvara pogled, kako

Iz vječnosti u vremenu blista
Luč života — Križ Isusa Krista! (»Luč života«.)

A taj

Sveti Križ je brod spasênja,
Koji more smrti siječe. (»Na moru života i smrti«.)

U »sjeni Križa«, u sjaju »Euharistijskoga sunca« i »u suncu Lurdskih ruža« stoji pjesnik i promatra »raj na zemlji« svoje drage domovine Hrvatske, pa pjeva u zanosu, a u toj pjesmi

Zlatareva zlatarnica tu je,
Hrvatska se u njoj kruna kuje. (»Moja pjesma«, III.)

Tako gledam pjesnika ovih duhovnih pjesama, što ih svima preporučujem, koji takovu pjesmu vole. Zovem ih amo s pjesnikom:

Stani trenom! Evo, brate:
Divnu imam ružu za te!
Kad si ono — davno veće,
Kad si prvo brao cvijeće,
Stavio si na podnožje
Ispod kipa Majke Božje
Ružu, koja i sad cvate:
Majka Božja misli na te!
Na te misli pa te zove
K stolu gozbe Isusove!

Dođite amo svi, koji ste gladni i umorni, i otvorite srce pjesmama »Euharistijskog Sunca«!*) **J. A.**

Dr Mihael Opeka: Rimski verzi.

Izdala Leonova družba u Ljubljani 1016.

Spomen-pjesme iz vremena, kad je pjesnik daleko od doma na tlu svetoga »sedmoglavoga« grada »složil za — modrost«. Kako se rado sjeća onoga dana, kad je prvi put stupio u »Krščanski Rim! S solzami sem pokleknil — na Petrov grob, za brate molit, záse —«, pa uzima neodoljivom silom obuzet pero, da u stihove prelije čuvstva, što mu u srcu kipe.

O dan spominski veliki življenja,
ne zabim te, ne zabim te nigdar! (27. vinotok.)

Zbirka je razdijeljena u šest dijelova. U prvom je dijelu »N a t u j i z e m l j i« devet elegija u klasičkom zvonkom distihu. Pjesnik se iz tuđine spominje svoga rodnoga doma i svega, što je drago tamo ostavio, jer »z doma trpljenja celó drag je v tujini spomin!« Kako mu se lijep odavle pričinja slovenski gorovíti kraj, u kom je mladost i najljepše časove proživio, kako mu je draga tu postala sveta materinska riječ!

Zvêni, le zvêni v uhó in v dušo mi, jezik najdražji,
ljubil doma sem ta golč, ljubim v tujini ga bolj.
Zvêni in zvêni glasnó, da srečno srcé bo v teh glasih,
duhu ti bodi perot, v rojstveni nosi ga kraj,
v rojstveno daljno dežél, med brate, med ljudstvo domače:
tam po bregéh in gorah naša se pesem glasí!

Pa da može zaboraviti taj kraj, »ki ga je ljubil nekoč«, kako mu prijatelj reče na

*) Cijena 60 filira. Narudžbe prima Zbor duhovne mladeži u Zadru.

rastanku! Kako se samo raduje povratku, da kod kuće opet slavi Božić ko nekad! — Drugi je dio »D v o j e p i s e m« posvećen pjesnikovoj zemaljskoj i nebeskoj majci. Prvoj pjeva:

In vendar moje ti si hrepenenje,
od tebe ni sladkejšega spomina,
kar hrani solzna meni jih dolina.

Drugoj upravlja ove stihove:

O sveta Mati moja na višini,
naj tebi tudi bude pesem peta,
ki dolgo že zveni v srca globini.

I moli zemaljsku majku, koja neprestano misli na nj, da slije te misli u molitvu pa da ga tom molitvom preporuči nebeskoj Majci, neka ga prati u tuđini, dok joj se ne vrati. To je sadržaj tih sedam soneta. — U trećem dijelu »O R o m a f e l i x« opijeva vječni grad i draga mu mjesta u Petrovu gradu. Pa kad već zadnji put kleči na njegovu tlu, gdje mu »odcvelo je sedem pomladi«, težak mu je rastanak.

Mesto najdražje vseh mest, oj z Bogom, ti Roma kraljeva!
Z Bogom, ve blažena tla, polna svetniške krvi!
Z Bogom moj prvi oltar, ki na njem sem v sladkem trepetu
z darom najvišjim Bogu, kar sem imel, daroval!...
Vse naj ostavim —. Ah ne! Vse s sabo ponesel bom v srcu,
polnem ljubezni za te, mesto najdražje vseh mest! (Slovo.)

Četvrti je dio »S i o n s k i g l a s o v i« posvećen Bogu. Pred dušom se pjesnikovom redaju slike o beskrajnoj veličini, dobroti i svemogućnosti Božjoj, pa ne može, a da ne zapjeva pjesničkim glasom: hosana!

In to srce, ah to srce,
ljubezni žejno to srcé,
tam gôri se upokojí
v njem, ki ljubezni je morjé —
o môlči — lepa so nebesa! (Nebesa.)

U petom dijelu »V K a m p a n j i« vraća se uspomenama iz Kampanje, a u šestomu »O d m e v i« opet dragom gradu, vječnom Rimu.

Večerno solnce na obzorju tone —
o, tvoje solnce pa ne vtone, Roma,
nikdar ne vtone na svetá obzorju,
nikdar ne vtone v zvesti duši moji!

Tu nad starodavnim kupolama rimskim »nebeska luč gori«, što je zasjala nad Betlehemom i preporodila svijet.

Krščanstva luč!... O mesto mojih želj,
ti svete luči te ognjišče si,
plamena njenega žarišče si —
o drago mesto mojih želj!

Ustaje protiv klevetnika Rima i vidi nad svetim gradom anđela Božjega s mačem u ruci za obranu.

Pjesme su pune topline i zanosa, nikle su iz pjesničkoga srca, koje duboko osjeća ljubav za sveti grad kršćanstva, pa ako i ne otkrivaju tajna novih pjesničkih krajeva, ako i ne nose na sebi obilježje prve umjetničke cijene, ipak se lijepo i ugodno čitaju. Povezane su u klasičke oblike, pa nemaju na sebi nijedne moderne značajke. Ne smeta. Samo kad je ono, što je pjesnik u njima dao, dano iskreno i s ljubavlju. A da to jest, mora priznati svatko, tko ih pročita. **J. A.**

Ksaver Meško: Dve sliki.

Izdala Leonova družba u Ljubljani 1916.

»Gle, moja duša, nisi si prilastila s samolastno, s samovoljno smelostjo službe svečenika Božjega in svečenika umetnosti. Veliki Bog te je prijel v svojem usmiljenju z mogočno roko za tvojo v slabosti drhteče in te je povedel na širni trg

šumnega življenja, da govoriš njegove besede in besede lastnega srca, spočete ob bridkostnih in radostnih dneh, porojene ob tihih samotnih večerih, očiščene v trpljenju, posvečene z odpovedjo, oplojene v tisočeren sad za tisočera srca s srčno krvjo...« (Meško »Mir Božji«, 1906.)

Svećenik Božji i svećenik umjetnosti! Ima li ljepšega zvanja, što ga je ikad Providnost usadila u ičije srce? Ima li ljepšega određenja, s kojim je nebo ikad čovjeka poslalo na put ovoga života? Nema. I mlado srce, pristupno svetinjama ovoga i prekogrobnoga života, mora oćutjeti tajnu, svetu zavist prema onima, kojima bi dan pristup u svetište hrama Božjega i hrama umjetnosti, a osjećaj taj modulira harmonijama idealne duše u zahvalno udivljenje prema umjetniku takove umjetnosti, kakova je umjetnost Meškova.

Tom sam umjetničkom zahvalnošću odložio i ovu najnoviju Meškovu knjigu te uzeo pero, da prikažem dojmove, što ih je pobudila u meni, onima, koji ne znaju ljepota, što se u njoj kriju...

Meška ne poznajem dugo ni mnogo. Ne stidim se toga priznati (iako bih to morao), jer se osjećam u krugu tolikih, koji za nj uopće možda ne znaju. A ipak je to žalosno priznanje za najbližu braću slovenačku. Upozorit ću samo na jednu značajnu činjenicu: Danas izlazi u Hrvatskoj mnoštvo prevodilačkih biblioteka, a nijedna još dosad nije izdala nijedan prijevod iz slovenske literature. Tako mi radimo za bratsko zbliženje! Na razne isprike, da zbog nevelike jezične razlike nije vrijedno prevoditi, pitam samo: koliko se dakle kod nas čita slovenski? Minimalno, i to samo zbog jezičnih razlikâ, jer je publika kao publika previše komotna, da se tim razlikama priuči. S tim faktom valja računati. Što nije još nijedna biblioteka učinila, neka učini »Svjetska knjižnica« za zbliženje bratskih literatura. A prvi prijevod, što ga izda, neka bude Meško!

Meško je uz Finžgara svakako prvi beletrista moderne katoličke Slovenije, čije je ime već i izvan domovine steklo umjetnički ugled. I doista, iz svakog mu djela govori duša velikog umjetnika, koji umije snažno da vlada perom. Formalno ne seže doduše njegova umjetnost daleko u velike, izgrađene forme, pa se na njegovu umjetničkom razvoju jasno vidi, kako se teško probija k većim formama, no zato su male njegove priče, slike, skice, silhuette često pravi dragulji, tako umije da ih savršeno obradi, zadahne i iznese. Na tim je malim literarnim oblicima i sagradio svoju umjetničku slavu djelom »Slike in povesti« (Knez. knjižnica 1898. i 1899.). Tu nalazimo u zametku sve elemente njegove umjetnosti, kako ju je za ovo dvadeset godina dalje razvio, odatle već snažno izbija glavna njegova umjetnička karakteristika: realističko, idealizmom prožeto promatranje života. Znade tako lijepo da prikazuje slasti i jade prve mladenačke ispunjene i prevarene ljubavi, da ti srce dršće od milja i bola, ali znade da zađe i u socijalne probleme »robovâ velikoga kapitala« i životne bijede. Najjače mu je prodiranje u tajne duševnoga života, snažan je psiholog, pa su za nj osobito značajni duševni monolozi njegovih junaka. Slikanje mu je u tamnim bojama pesimizma, ali čim dalje — to većma prosijevaju te tamne boje vedri traci optimizma, što izbijaju iz njegove vjerske i domovinske pozadine. Vjerska značajka njegovih djela zrcali se u njegovu umjetničkom credu, što ga stavih za uvod ovih redaka, a domoljubnu značajku njegove umjetnosti dobro karakteriziraju ove zanosne njegove riječi: »... Ne umevam, čemu naši ljudje, umetniki in neumetniki, stikajo za krasoto in umetnostjo le po tujini. Ko pa je najlepše umetnosti, največje krasote, najsladkejše poezije polna naša domovina ob vsakem koraku... In naše ljudstvo! Ali živi kje boljše? Odkritosrčnejše kje, bolj požrtvovalno, bolj ljubeče svojo grudo, bolj se trudeče za njo? Katero kje na svetu daruje z večjo ljubeznijo rodni zemlji svoj trud in znoj, vse svoje moči, sve svoje misli, svoje življenje?... Resnično, bolj ljubim to preprosto ljudstvo nego gnile vladarje sveta... Jaz si ne želim in si nisem želel nikoli, da bi govorili o meni kdaj: »Dovršil je to in to veliko delo. Slava mu zato!« A eno želim: Da bi se moglo reči kdaj o meni: »Domovino je ljubil z vso dušo. Vse je delal iz ljubezni do domovine...« (Župnik u drami »Mati«, 1914.) Na tlu te silne ljubavi k domovini

raste i njegova ljubav k prirodi, što se tako divno odrazuje iz njegovih nedostižnih pjesničkih opisa »mističkih ljepota u ogromnom hramu prirode«. »Vse polno čudežnih skrivnosti v gozdnem molku in v gozdnem šumenju, v čvrčanju, govorjenju in petju tic, v govorjenju veveric; tisoč skrivnosti v mahu na tleh, v zemlji pod mahom, v deblih, v vejevju, v listih na vejah, v listju na tleh; tisoč skrivnosti v mravljinjakih, v temni, neskončni in jazbečevih duplinah«. Sad vidi, kako »po temni, neskončni nebeski tabli goreči prst Božji« piše ljudske grijehe, da je sve »tabla drhtela in bobnela pod temi gorečimi, z nebesko naglico pisanimi črkami«, sad opet gdje je »satan vjel in zbral v zraku vse najlepše solnčne žarke in je vse napeljal ravno na Korenovo njivo, da se je vsa lesketala v njih. Od tam pa jih pletel ravno gori proti oknu Matijeve bajte. Tako lepo zlati pot je naredil med njivo in med Matijevim domom, da bi se še angeli sprehajali po njej s svojimi lilijskimi nogami«. Te mističnosti, kojom Meško zadahnjuje prirodu, pune su ove »Dve sliki«. Osobito prva — »Njiva«.

»Njiva« i nije ništa drugo, nego oživljena priroda, prema kojoj Matija Petek plane pravom strašću, da je se domogne, da je uzmogne nazvati svojom, pa kad mu je to za cijenu njegove duše i uspjelo, kad ju je krivom prisegom oteo siromašnome susjedu i njegovoj obitelji, kojima je njihova njiva bila jedinom hraniteljkom, osvećuje mu se ona, i on je se boji, jer upravo osjeća, kako ga mrzi. Do zadnjega ga časa života prati ta njena osveta, pa kad za karpatskih bojeva propada u sniježne dubine, čini mu se, da je propao u zemlju otete njive, da ga ona to guši. »U tej grozi se je zadnjimi mislimi spomnil svoje krivice. In je zaprosil z zadnjimi močmi: »Moj Bog, usmiljenje... usmiljenje...« Sredi molitve se je pogreznil v nezavest. Smrt ga je objela s koščenimi rokami, pritiskala ga tesneje in tesneje na svoje prsi, da je ledenel ob njih groznem mrazu... Kaj je imel zdaj Matija od Korenove njive, kaj od vseh skrbi, od vsega trpljenja zaradi nje? Sirne dežele in cela večnost so ga ločile od nje...« Tako svršava Meško tu priču o problemu devete zapovijedi Božje, kako ga je divno prikazao i riješio u Matijinoj duši. Duša je Matijina zapravo ona pozornica, na kojoj se cijela ta drama odigrava. Matija je tragički junak, a njiva je ona tajna sudbonosna moć, kojoj se on preko razvalina vjere i savjesti sav podaje, dok ga ne dovede u propast. Na samom rubu gle sjajnoga traka, što sinu ko spas — a onda duga, beskonačna vječnost... Psihološka razvojna nit pripovijesti ispremetena je tolikim izrazitim pojedinostima, koje karakterišu umjetnost Meškovu na onoj visini, na kojoj se danas nalazi: vidimo umjetnika, kako se sve većma zaogrnjuje velom simbolizma, pa se u njem diže u idealne visine ostavljajući pod sobom realnost. Što se tehnike obradbe tiče, nema tu velikih, efektnih zapleta, koji bi naširoko bili razapeti, ali čvorovi su radnje čvrsto i snažno zauzlani, a i duh umjetnikov biva nekud širi. Često se pozornost čitateljeva zaustavlja kod mozaički istaknutih pojedinosti, ali ni u jednom drugom djelu Meškovu možda se pojedinosti, koje on rado ističe i pomno obrađuje, ne slijevaju u tako skladan cjelokupni dojam kao u »Njivi«. Od mnogih markantnih pojedinosti moram spomenuti samo prikaz, kako je Bog za zloću i grijehe ljudske poslao ovaj svjetski rat. »V krvi naj utonejo! Da bi jih pokončal z vodo, niso vredni. Zakaj večje so njih hudobije od hudobij ljudi ob času Noetovem... V krvi naj se zaduše!« Čitanje »Njive« bilo je za me rijedak umjetnički užitak, tako čist, svet, bez sentimentalnosti, svuda samo jaki potezi umjetnikova pera.

Druga slika »Starka« već je samom građom svojom sentimentalnija. To je zapravo zgusnuti roman ljubavi, iz kojega bi obični pisac izbio mnogo zahvalnog sentimentalnog kapitala. Meško je to stegao na minimum, pa provodi cijelu priču strujom čistih elemenata, koji su značajni za njegovu umjetnost. I tu se cijela ta životna drama odigrava zapravo u duši staričinoj, kojom prolaze proživljene uspomene, što je jedine spajaju s prošlošću i koje su joj mostom u vječnost. Drama u pet činova. Ekspozicija je ružičasta mlada ljubav njena k odabraniku srca. Prvi čin: smrt prve dvoje djece. Drugi čin: smrt sina sanjara Milana. Treći čin: posljednje dijete, anđeoski mila Ivanka zapada u zlo društvo, odmeće se od roditelja i strada moralno na duši i tijelu u dalekom svijetu. Četvrti čin: stradanje i smrt očeva pod težinom tolike nanesene boli. Peti čin: povratak Ivankin i raska-

jana smrt. To je kostur cijele te historije, što je tu iznesena u punini osobite Meškove umjetničke obradbe, s posebnim njegovim osvijetljenjem tamnog mističkog ugođaja. Tek na konac mlaz svjetla — katarza. A u svemu tomu toliko sjajnih pojedinosti, toliko duše, toliko simbolike!

»Dve sliki« su dakle knjiga velike umjetničke vrijednosti, uz Ušeničnikovu »Knjigu o življenju« najbolja među onima, što ih je »Leonova družba« izdala. Omiljet će svakomu, tko je pročita i tko voli čistu umjetnost, kao što je ja volim. Tko dakako traži širokih dimenzija i efektnih zapleta običnih i neobičnih romana, odložit će knjigu možda s vrlo površnim dojmovima. Meškova umjetnost mnogo traži, malo daje, ali to, što daje, spada u izabrane plodove moderne literature uopće, slovenske napose. Umjetnik takove umjetnosti zaslužuje osobitu našu pažnju, zaslužuje, da mu djela dođu i među najbližu braću njegovu — u katoličku literarnu Hrvatsku... **J. A.**

Sub specie aeterni.*

»Sagt mir, was bedeutet der Mensch?
Woher ist er kommen? Wo geht er hin?
Wer wohnt dort oben auf goldenen Sternen?
Es murmeln die Wogen ihr ew'ges Gemurmel,
Es weht der Wind, es fliehen die Wolken,
Es blinken die Sterne gleichgültig und kalt,
Und ein Narr wartet auf Antwort«.

Heine.

Namjerio sam se na veoma zanimivu knjižicu, koja raspravlja o najvažnijem problemu čovjeka, koja nam daje odgovor na pitanje: čemu život? Napisao ju je poznati slovenski učenjak, pisac velike socijologije i mnogih znanstvenih članaka, dr. Aleš Ušeničnik, urednik »Časa«**). Kada sam je pročitao, i nehotice sam se sjetio naših negativista, koji napisaše puno i previše, da isprave naše mane i zablude, puni oštre netaktične negativne kritike, a ne dadoše nama mladima pozitivno ništa, da nas pouče i dadu bar nešto, da nas okrijepe i utvrde u uvjerenju, dok smo se mi istodobno izgrađivali i pozitivno radili. Ne poričemo im dobre volje, no svojim su istupom vjerojatno postigli upravo protivno od onoga, što su željeli, a u nama su probudili neki posebni ponos i posebnu samosvijest, koja nas je od njih snažno emancipirala. Sjetio sam se i naših srednjoškolskih kateheta (čast iznimkama) i zaželio sam radikalnu promjenu tih odnošaja. U našim je redovima pitanje katehetskog rada već dovoljno raščišćeno, jer znamo, da tako dalje ne smije ići — — — Pada li zato odgovornost na katolički pokret (lajički), što naši negativisti ne mogoše dati i ne dadoše lajiku tako lijepe knjižice, kao što je recimo ova Ušeničnikova, ili što se morade dr. Markulin da dade na izdavanje knjiga katoličkog života? Zar je zato naš mladi pokret doista zaplovio vodama liberalnim? I negativisti su nam mogli dati takovih i sličnih pozitivnih djela svoga duha, i mi bismo im bili zahvalni, a naši se redovi zbog vječnih sumnja i prigovora ne bi razbijali, već bi bili kudikamo čvršći. Dä, ali oni bijahu na onakav rad vezani zahtjevom savjesti svoje — — —

Udaljio sam se od cilja, jer sam htio da prikažem nešto potanje ovu lijepu knjigu, u kojoj nam pisac rješava zagonetku života objavljenom naukom i oboriviši sve moderne zablude daje nam nepobjedivo oružje u borbi za katolička

*) U ovim se recima prikazuje »Knjiga življenja« Aleša Ušeničnika. Nakladom »Leonove družbe«, tiskom »Katoliške tiskarne« u Ljubljani 1916. Našim je drugovima bez razlike vruće preporučujem.

**) »Čas« je znanstvena revija slovenske »Leonove družbe« te mnogo interesantnija od naše »Hrv. Straže«. Čini se, da je nažalost slabo poznata našemu đaštvu.

načela i ulijeva nam u dušu toliko veselja za rad, a duša nam se nakon disharmonija teškoga života skladno smiruje u najdivniju harmoniju, jer se smiruje u Bogu. »Fecisti nos ad Te et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in Te«. (August., Confess.)

*

Rat je krvavom rukom zapisao u dušama milijuna ljudi pitanje: što je život, čemu život? Po mrtvim ratnim grobištima, na kojima leže toliki pogaženi i satrti životi, kao triumfska slava militarizma, poput gavranâ, što kljuju po lešinama mučenikâ jedne tuđe i nepoznate im ideje i muklo grakću, luta mračni pesimizam i pita, što je život, a odgovora ne može dati. A optimizmu se s bojnih poljana diže nova budućnost: čemu tražite nepoznate svrhe? i opet nam se rješavaju teške zagonetke života.

Zar doista nije ljudski život nego sjena, koja nestane, ili cvijet, koji uvene? Kao prasak puške, kojemu se i zadnji odjek izgubi ili kao trag lađe, što reže valove morske pa ga nestane i nije ga moći više naći? Zar je neshvatljivo, kad mudraci poganski, stari i novi, završuju svoje istraživanje sa zaključkom najcrnjim i kad prestaju misliti dalje izvan granica zemaljštine držeći, da je na ovomu svijetu doista konac svemu? — Nije li doista onda opravdana težnja za smrću ili samoubilački akt nesrećnika, kada se tim svršuje tragedija čovjeka i kada iza toga nema više života? Ako je život tek san, zlo, koje se ne povraća više i iza toga nema više patnja, čemu onda živimo? Ni poganski ni moderni filozofi ne odgovoriše, a pravo bi tada imao Prešern:

Prijazna smrt! predolgo se ne mudi:
ti ključ, ti vrata, ti si srečna cesta,
ki pelje nas iz bolečine mesta!

A ipak mora biti nešto drugo ovaj život, mora da postoji ipak neka istina, drugi razlog životu, mora ipak da ovaj život ima neki smisao i svrhu. Kompleks pitanja, kompleks odgovora filozofa, koji ne mogu da svojim rezultatima istraživanja dadu takav odgovor, da zadovolji čovjeka. I Kantu ima život neki čudoredni smisao i unutarnju vrijednost, a činjenica, da živi u ljudskom duhu »vječna i neugasiva čežnja za mističnim i nadnaravnim«, kako bi rekao materijalist Büchner, ili kako bi kazao Schopenhauer, da u čovječanstvu živi »metafizični nagon«, mora da proizlazi iz jasne svijesti o boljemu životu, od koga ovaj život dobiva smisao i vrijednost. Kada ni toga ne bi bilo, što bi značila borba za uzdržanje?

Moderna empirička znanost pokraj svega naprezanja ne daje odgovora. A i kako bi ga mogla dati, kada ne pozna nadosjetnog svijeta. »Tražio sam«, veli Tolstoj, odgovor po svem kraljevstvu ljudskih znanosti, gorljivo, ne površno, dugo kao čovjek, koji stoji pred ponorom; tražio sam ga, ali ga nijesam našao«. Ni moderna filozofija u svim mogućim sistemima, za koju veli pozitivista Comte, da je najveći uzrok krize naše dobe, kao potpuna umska anarhija na pitanje o životu duboko šuti: materijalizam je u kojemgod obliku filozofija životinjskog života, rezignacije i — samoubijstva; po idealizmu, komu je sve ideja, predstava, život bi bio varka, a ljudi, koji bi to gledali i u bijedi živjeli, bili bi doista vrijedni smilovanja; moderni Oswaldov monizam, po kome nema ni Boga ni posmrtnoga života, konačno vodi u očaj, jer ne može dokazati, da je život pusta sanja i prazna tlapnja, jer ne može riješiti pitanje sreće ljudskoga života. A kada su kao neosnovani propali ovi i slični sistemi, počela se duša modernog čovjeka varati novim prijevarama i evolucijom, kulturnim napretkom, altruizmom, socijalnim izravnanjem bijeda i nevolja života, te konačno se sve okrunilo glasovitom Du Bois Reymondovom krilaticom: Ignoramus et ignorabimus (agnosticizam).

... Und ein Narr wartet auf Antwort, sasvim ispravna primjena na sve moderne škole. Po njima čovjek živi, da živi, dok ne misli, zašto, a kada se toga sjeti, postaje neizmjerno nesrećan, kako se negdje čita u Dostojevskoga. Staza života modernog je čovjeka lutanje bez cilja i svrhe.

V moji deželi ni cest,
na mojem nebu ni zvezd,

v mojih očeh — temà,
v moji duši — bolest.

Župančić.

Zašto uopće moderni čovjek ne može odgovoriti na ovo pitanje i naći sreću života? Zato, jer luta, jer je izgubio buzolu, jer je izgubio put k Bogu iako ljudski duh može spoznati, da jest Bog, duša, da ima posmrtni život i po tom odgovornost življenja. Kad ima Bog, koji pokazuje put, onda je moguće spoznati, zašto i kako treba živjeti. Razbio je tamu ljudske spoznaje i razagnao tmnine onaj Oriens, koji je Krist, ona Božja riječ, onaj duh božanski, za kojim je čeznuo Platon.

Rodilo se kršćanstvo s novim svjetlom, razotkrilo svu tragiku čovjeka, koji je lutao u zabludama i njegove moderne duše i dovelo nas na božansko tlo, na najčvršći temelj, koji do danas neuzdrman stoji, za koji Balmes veli, da ga ni onda ne bi ostavio, kada bi vjera Kristove Crkve doista bila modernom znanošću uskolebana i dovedena do protuslovlja, što nikada ne će biti, a to zato, jer na drugom temelju ne bi više nikada našao sreće i nutarnjega mira i zadovoljstva.

Sub specie aeterni sav ljudski život dobiva vječnu vrijednost, a smisao života biva nam jasan. Kršćanstvom spoznajemo najviši cilj života, sumnje padaju, a kršćanski misterij dobiva svoje duboko značenje, veselje se ponovno diže i vraćaju se ideali. Nitzscheov natčovjek, taj najmoderniji ideal, ideal brutalnog egoizma, leži svladan u prahu pred idealom kršćanskim, kojega snaga stvara prave nadljude, ideale na svim stranama ljudskoga života u najraznovrsnijim oblicima, a svi ti ideali i uzori su kao trake iz vječne Luči, iz neizmjernog duha Božanskoga.

Kršćanstvo nam je riješilo zagonetku života, a Ušeničnik je to pitanje veoma stvarno i zanimivo prikazao, te njegovu knjigu čitaš s najvećom napetošću i sabranošću. Takova će knjiga u sto dobrih časa dobro doći našim pristašama.

Originalan je završetak knjige pa ću ga ukratko reproducirati.

Blaženi vi, koji živite, ako u Bogu živite!

Blaženi vi, koji umirete, ako u Bogu umirete!

Sv. Franjo Asiški duboko se zamislio u tajnu života i osobita mu je radost obuzela srce. Spoznao je, da je smisao života Božja ljubav pa mu je i sav život bio pjesma toj ljubavi. Sve su mu stvari pjevale o Bogu, i on je pjevao s njima; svaka mu je stvarca govorila o ljubavi Božjoj, i zato je on sve ljubio, jer je ljubio Boga. I onda, kada je ležao na smrtnoj postelji, zahvaljivao je Bogu i pozdravljajući smrt zapjevao glasovitu pjesmu Suncu...

Shvatio je smisao života i zato je bio takav.

I mi bismo morali shvatiti smisao života za nas tako, da bismo se bez sumnje i mi pojedinci individualno popeli na vrhunce, s kojih bi poput svjetionika raspršavali tminu i doveli hrvatski narod do preporoda, jer bi sav naš rad bio na slavu Božju, i jer bi sve naše nastojanje bilo pod lozinkom: Beatus populus, cuius dominus Deus... **Dr. Jurislav.**

P. Stanislav Škrabec: Jezikoslovni spisi.

Izdala Leonova družba u Ljubljani 1916.

Četvrta je knjiga lanjskih izdanja »Leonove družbe« ova jezikoslovna knjižica, za koju u dodatku saznajemo, da je to tek mali dio zamišljenih »Spisa« od Škrabeca, koji bi opsezali nekako osam ovakovih sveščića. »Leonova družba« je dobro uradila, što je izdala tu knjižicu, jer gojenje nam jezika mora uvijek biti na srcu. Poznavanje jezika znači poznavanje duše narodne, i samo to poznavanje može da nas otme tuđem utjecaju.

Knjiga je razdijeljena u tri dijela: I. Naglasi naše slovenščine, II. Glasovi naše slovenščine, III. Pravopisne opazke. »Slovenski pisatelji, ki svoj narod in jezik v resnici ljubijo, upamo, da bodo z veseljem pozdravljali vsak napredek in po svoji moči radi pripomogli, da se povzdigne naš književni jezik v vsakem oziru do tiste dovršenosti, ki mu jo je doseči mogoče«. Tu ljubav za materinski jezik braće Slovenaca pozdravljamo i mi u ovom djelu prvaka slovenskih jezikoslovaca. Dobro će doći i svim Hrvatima, koji znadu slovenski. **J. A.**

Knjige društva sv. Jeronima.

Društvo je sv. Jeronima opet osim Danice izdalo još četiri knjige, koje zajedno s kalendarom imadu oko 1000 stranica. Članarina je članova prinosnika povišena s jedne na dvije krune, no i to je neznatna cijena za ovoliko knjiga.

O Danici ćemo govoriti posebno. Sv. Pismo dra. Gudeka došlo je do Novog Zavjeta (Kristov Život). Svakako je zgodno, što je društvo izdalo Zarazne bolesti od dra. R. Markovića knjigu, u kojoj će narod naći mnogo pouke potrebne osobito u ovo vrijeme, gdje zarazne bolesti nijesu baš rijetkost.

Katolik na djelu od isusovca Gabrijela Palau-a u prijevodu biskupa Šarića zlatna je knjižica, koju sam na dušak pročitao, a onda sam je metnuo uz »Stope Kristove« na pisaći stol, da mi uvijek bude pri ruci te mi služi za duhovno štivo. Kadgod sam je listao, uvijek sam u njoj nešto novo našao, a sada je sustavno i polako čitam nalazeći u njoj more poezije i ljepote. Ipak nije zgodno, što ju je društvo sv. Jeronima izdalo, jer ovo djelo nije za narod. U jednu ruku velika je većina naroda ne će razumjeti, a u drugu koliko je i budu pojedinci razumijevali, ne će im ipak ostavljati u srcu dubljega traga, jer ovo nije način, kako se daje duhovna pouka narodu, napose ne našemu. Jest, pitate li seljaka, koji ovu knjižicu pročita, da li mu se sviđa, dobit ćete jesni odgovor, što više pohvalit će vam je, kao što će pohvaliti i lijepu propovijed učena svećenika, koje je on bar polovicu — prespavao. Duhovno štivo za narod mora biti kao propovijedi onih svećenika, koji propovijedaju tako, da od najmanjega od najstarijega u crkvi upilje oči u nj i svaku njegovu riječ požudno upiju i sahrane u svome srcu. Ti svećenici i poznaju narod, jer živući med njim proučavaju ga. Oni se znadu u propovijedima sa svom svojom naobrazbom sniziti do puka i našavši način pučkog izražavanja spojiti ga sa svojom kulturom, i zato svaka njihova riječ nađe odziva u duši puka, jer mu je u isti mah i poznato i novo. Duhovni pisac, koji hoće pisati za puk pišući mora i sam biti član toga puka i sve gledati na njegove »očale«. Naš pisac mora znati kako će pokazati seljaku, obrtniku, na koji će način slaviti Boga u polju, kod kuće, na svome poslu, mora ga poučiti, kako će mu svaki čin biti molitva i kako će se u konkretnim zgodama života ponijeti. Te će pouke već on sam znati prenijeti na slične pojave u životu. Uza svu svoju darovitost nije naš narod još tako zrio, da bi iz samih apstrakcija znao crpsti praktičnu pouku za život. Iz ove knjižice ne će nijedan seljak ili obrtnik doći na misao, da ovu ili onu knjigu ili novine ne smije ni čitati ni kupiti; isto tako ne će po njoj osjetiti, da ne smije činiti na pr. stanovite, nezakonitosti u braku. Jedini će plod ove knjižice kod mnogih i mnogih biti nažalost samo praznovjerje ili nastranosti u vjerovanju.

Vojvodu Ratimira sam najprije pročitao, jer me najviše zanimao. Čitao sam povjesnih djela, sam se bavim ponešto literaturom, ali kamo bih uvrstio ovo djelo, to zbilja ne znam. Kad počneš čitati tu stvar, misliš, da će biti historijsko djelo za puk, no napokon se iz toga izvije neke vrsti pripovijest. Umjetnosti nema gotovo ništa, a čini se, da je jedini povjesni izvor bio autoru — Majerov roman »Pod franačkim jarmom« ... Iako je djelo za puk, mora ipak odgovarati povjesnoj vjerojatnosti, jer danas i narod pomalo uzima povijest u ruku, koja mu je najpristupačnija od sviju nauka. Ljudevit nije imao države u današnjem smislu. Slaveni su se doselili u naše krajeve u manjim skupinama apsorbirajući u se pomalo urođenike ili navalivši na njih oružanom silom. U ono su još vrijeme u današnjoj Posavini živjele množine velikih zadruga ujedinjenih u veće ili manje neovisne župe. Kada su Avari, a zatim Franci navalili na više onih župa kao na jedinstven narod, osjetile su se nekako jednim, a Ljudevit je bio onaj župan, kojega je taj osjećaj jedinstva u narodu potisnuo naprijed. Dakako da se kasnije u njemu začela ideja samostalne države, ali tek onda, kada je to vidio kod Franaka. Razumije se, da je ovo nešto sasma novo i da je morala sigurno nastati reakcija starih patrijarkalaca, koja se očitovala u Borninim težnjama. Zbog toga je i Dragomuž (tast Ljudevitov) bio protiv svoga zeta, ali ipak rodbinske veze nijesu bile pokidane iz pukih političkih razmirica. Toga radi slobodno se vraća sa Timoka Sj. do Ljutomišlja ... O Srbima i Slovencima nema zaonda još ni spomena. Jedino što su Hrvati

stvorili pravu državu na jugu bliže mora. U negdašnjoj Panoniji sve je vrelo i pomalo je nastajala država. Da je Ljudevit uspio, mi se možda u Panoniji ne bi nazivali Hrvatima — ta slavonsko ime bilo je u Slavoniji gotovo do XIX. vijeka. Nastajanje države, nove seobe, obiteljski život starih Slavena, običaji, sve je to, što bi pripovjedač trebao u pripovijesti da zorno prikaže. Zato mu služe najbolja povjesnička djela i poznavanje današnjeg naroda po pričama i po sadašnjemu načinu njegova života. Proučivši današnji narod i prostudiravši dobra povjesnička djela mora se pisac u duhu zanijeti u onu pradavnu dobu, te je prenijeti na papir — ali tako, da je mogu razumjeti oni, za koje piše, ujedno moraju od toga čitanja imati praktične koristi za svoj život.

Nije to lagan posao. G. Lamot je uza sav svoj trud mimoišao ove momente, pa je u ovome djelu vrlo slabo uspio (tako mu je opis bitke sasma naivan). Ljudevit sigurno nije silom uvojačio nadjačanog neprijatelja, nego je sam narod svojevoljno polazio u boj (kako isti pisac na drugom mjestu sasma lijepo veli). Sluga još ni danas nije kod nas (u seljaka), što u Nijemaca »Diener«, nego je to više pomoćnik na gospodarstvu bogatijega, koji ga često primi sasma u svoju obitelj. Jagoda sigurno nije bila onako sentimentalna i afektirana, a isto tako ni Ratimir. Pravih dvorova i gradova nijesu naši stari imali. Naziv je »knez« za poglavicu poznat tek iza desetoga vijeka. Koliko su naši stari imali kulture, to je ona nešto sasma posebnoga bila. Ako hoćemo sebi stvoriti sliku onih ljudi, moramo nastojati, da iza koprene latinskog i grčkog prikazivanja našeg naroda uočimo prastaru našu kulturu, o kojoj je još i sada mnogo prizvuka u našoj narodnoj pjesmi i u današnjem životu našega naroda. Oni ljudi bijahu zdravi i puni vedrine, jer još nijesu bili natrunjeni onim, što mi danas nazivljemo »kulturom«.

Borba protiv Franaka, pokrštenje Hrvata, ljubav Mojislava prema Jagodi svakako su stvari, iz kojih bi se dala načiniti vrlo lijepa pripovijest.

O Ljudevitu imademo na hrvatskom čak i dramu, ali u njoj je samo jezik hrvatski, a drugo je sve tuđe, dok je Ljudevit južnoslavenski političar XIX. vijeka. Za čestitu povjesnu hrv. stvar treba mnogo ljubavi za narod, ali još više razumijevanja i shvaćanja naroda.

Nadam se, da će nam pisac Ratimirov drugiput donijeti bolju, dotjeraniju stvar, jer prvi neuspjeh ništa ne znači. Moju kritiku neka primi kao mali savjet.

A. M.

Joza Ivakić: Knjiga od žena i od ljubavi.

O gospodinu Ivakiću pričaju, da je najagilniji inteligenat u Vinkovcima: u znoju lica svoga piše loše novele, drži javna predavanja, ističe se kao pozorišni diletant i radi u školi kao profesor. No meni se čini, da još nitko ne opazi izvanredne njegove sposobnosti, koja mu može donijeti lijepu zaradu. Ivakić bi naime najbolje znao pisati reklame za Fellerov Elsa-fluid ili za proslavljene Ključ-čarape. Uvjerio me je o tome naslov ove neuspjele knjige priča o preljubu. Ivakić i kao pripovjedač ima neke odlike. Ivan Kozarac u »Đuki Begoviću« i »Slavonskoj krvi« pokaza, da nema nimalo stida. Njegov discipulus nas uvjeri, da je pretekao svog učitelja: On nema ni ukusa. Matoš napisa, da pretjerano psihološko analizovanje škodi umjetničkoj vrijednosti novele. No Ivakić nije nikakav psiholog. On je srijemska baba, koja brblja katkada i zanimljivo, ali uvijek jedno te isto. Slušajte! Majstor je File čestit čovjek. Žena mu je pokvarena. Majstor se od nje zarazi i — objesi se. (»Ruža Golubićka). — Druga pripovijest: Jana je čestita žena. Udata je za Božu Ferkovića, bećarinu i nitkova. Od njega se zarazi pa doskora od sramote oboli i umre. (»Janina udaja«.)

»Snaja i svekrva« je posve obična stvar, dosada toliko puta obrađena. Da svekrva obično voli snahu kao ja Ivakića, to sam znao mnogo prije, negoli pročitah »Knjigu od žena (bolje: o ženama) i od ljubavi«. Znao sam i to, da mužu ne će biti pravo, ako ženu zateče u zagrljaju sa soldatom. Znao sam, da će je izdevetati, makar je ne znam kako volio, ali nijesam znao, da će reći: »Pa šta je učinila? Ono, što i tolike druge čine, pa im se i ne zamjera«. — »Nesvršen roman« ima tu vrlinu, što je — nesvršen. Da će se momci bezobrazno vladati prema

svojoj gazdarici zato, što je lijepa, a ona im to dopuštati, jer redovito čita — Šerlok Holmesa, nijesam znao. To je malo nevjerovatno, ali nije nemoguće, pogotovo kad to kaže naš pripovijedač. — »Bračne radosti« sjećaju me na Strindbergovu crticu »Ljubav i kruh«, a ni »Mati« nema originalne pointe. Već je Strindberg toliko puta napisao, da je ideal žene materinstvo, a ne prostitucija. — Na ostale se pripovijesti ne ću ni osvrtati. Sve je to u glavnome ista pjesma, koja bi dosadila i najvećemu flegmatiku. Ne shvaćam samo, kako je čestita baba Joška zapala među raspojasanu, pokvarenu mladež.

Kratki resumé! Ivakić nam je ženu prikazao vrlo jednostrano. Ne vjerujem, da žena poznaje samo ljubav i strast. Iskustvo dokazuje protivno. Ipak ova knjiga ima jednu vrlinu: ona je klasičan primjer, kako ne valja pisati. »Nullus est liber tam malus, ut non aliqua parte prossit«. (Plinije.) Slažem se s Ogrizovićem, da pisac »ne smije da podražuje živce, već da oplemenjuje dušu«. Slažem se i s Aškercom, kad piše: »Največja umetnost je tista, ki išče v človeku to, kar je v njem človeškega«. Ivakić je tražio u čovjeku samo životinjsko i zadovoljio se tim, da ga prikaže vjerno, fotografski. Naturalizam. Naturalizam Ivana Kozarca, Adama Kostelića i ostalih pisaca drugoga reda, koji ne mogu nijedne suze da proliju zbog propadanja našega naroda. Naturalizam pisaca, koji ne mogu naći nijedne riječi, kojom bi oštro osudili nemoral našeg naroda u kraju, gdje naš elemenat rapidno nazaduje pred strancima. Zato ne bih mogao »Knjigu od žena i od ljubavi« preporučiti ni onda, kad bi imala literarnu vrrjednost kao djela francuskih i nordijskih naturalista, a kamo li, kad se ne uzdiže iznad knjiga, što kolaju iz ruke u ruku našim preparandisticama i gimnazijalčićima, a nose slične naslove kao i Ivakićevo djelo (»Tajne« raznih gradova i kuća, »ljubavni« romani i tako dalje).

Dyo Jota.

Katolički hrvatski kalendari za god. 1917.

Od hrvatskih kalendara možemo sada samo dva nazvati katoličkima i to: Kalendar Srca Isusova i Marijina i Danicu. Bez njih ne bi smjela biti nijedna hrv. kat. kuća. Drugi su katolički koliko i Jurek Cmok, premda nekoji od njih imadu vrlo zvučnu titulu, a velika ih većina kupaca kupuje najviše poradi zagonetke, za koju se može dobiti džepni sat ili kakova knjižica.

Kalendar Srca Isusova i Marijina bez sumnje je sad, izakako smo izgubili krasni »Almanak Gospe Lurdske«, najbolji hrvatski kalendar, a prvi mu je dio (čisto kalendarski) upravo uzorno uređen, jer u njemu je nesamo sve, što spada u kalendar, nego je i točno navedeno. Tako je na pr. samo u ovome kalendaru i nova biljegovna ljestvica, a u svim je drugima stara. (Mimogred spominjem, da se seljačko društvo u Beravcima ne zove »Filipović«, nego »Katoličko prosvjetno društvo hrv. seljaka«). S drugim dijelom nijesmo toliko zadovoljni.

Danica bi trebala već jednom promijeniti svoj oblik. Narod je možda u prvi čas ne bi prepoznao, ali društvu nije svrha velika dobit na knjigama, nego mu je glavni cilj širenje prosvjete pa i ukusa. Također bi se i u kalendaru Srca Isusova i M. morala donositi ukusnija naslovna slika. Čisto kalendarski je dio u Danici mnogo slabiji od kalendara S. I. i M., jer puno toga fali, što je u kalendaru potrebno. Ne znam, zašto Danica donosi još t. zv. Stoljetni kalendar? To je samo pogodovanje praznovjerju. Doduše pod stoljetnim kalendarom stoji: »A kako će dobri Bog, to je u Njegovoj svemožnoj ruci«, ali te riječi nemaju nikakva značenja za one, koji ipak istine traže u stoljetnom kalendaru. Popis članova, ljetopis, zaključni računi, izvadak iz pravila društva sv. Jeronima nije uopće potrebno da se štampa, ali ako već i to mora doći u kalendar, moglo bi se metnuti negdje pred sajmove. Sa zabavno poučnim dijelom zadovoljniji smo u Danici, nego u kalendaru Srca Isus. i M., jer odiše više našim narodnim duhom.

Kalendar je Srca Isusova više vjerski kalendar, pa su prema tome i napisani članci. Stoga nam se čini da za ovakav kalendar nikako nijesu zgodne među oglasima anonse o poljepšavanju puti, ako već obligatno mora na nekoliko mjesta biti preporučen Elsa-fluid.

*

I u jednom i u drugom kalendaru ima nedosljenosti u pravopisu. Toga ne bi smjelo biti. Tako u kalendaru Srca Is. i M. »isusovci« pisano je uvijek velikim slovom, dok »franjevci« i »dominikanci« redovno malim. Pravilo bi bilo, da se takove riječi pišu malim slovom.

Iz oba se kalendara vidi, da nemamo pisaca za puk. Josip Zorić bio je veliki pučki pisac, a poslije njega imamo samo još Šafrana, koji je poučan. I drugi bi pisci, a znatan ih je broj, htjeli pisati »pučki«, ali ne pišu, jer nemaju za to dara ni shvaćanja. Tko hoće da bude pučkim piscem mora dobro poznavati narod i napose način kako se narod izražava, te u kojem obliku najbolje prima pouku... Pučki pisac ne smije nikada uzeti pozu učitelja, pa pisao on i poučno. On mora pričati, kako jednak jednakomu priča, ali opet shvatljivo za narod. U tome je pogledu bolja Danica. Članci kalendara Srca Isusova i Marijina često su takvi, kao da su jednostavni prijevod iz njemačkog kalendara za puk. Ništa nemaju u sebi hrvatskoga. Pisac sa šifrom Jek sasma je drugačiji, a svi ostali morali bi biti kao on.

Pripovijesti za puk moraju se pisati s najvećim umjetničkim pretenzijama. Naš narod lijepo izrađuje oruđe, kojim se svaki dan služi, a kad seljak na slavi drži zdravicu, pomno pazi, što će reći i kako će reći, pa u tome može zastiditi veliku većinu inteligenata. Knjiga je njemu nešto nedjeljnoga, nešto svetačnoga. Onaj pisac, koji ljubi narod svoj, taj će nastojati, da narodu dade ono, što narod od knjige traži i u što mu knjiga treba.

Mi smo se mladi morali više posvetiti pisanju za narod. Štampa li se koja naša stvar u »Prosvjeti«, pročita je najviše tisuću ili dvije tisuće ljudi, a Glasnik se Srca Isusova štampa u 60 tisuća. Nema smisla govoriti o demokratizmu, a u literaturi propagirati umjetnički aristokratizam, kao što ni nema smisla govoriti o rodoljublju, a ne raditi za narod.

Dajmo svome narodu zdravu knjigu! **A. M.**

»Mladi junak«.*

Ovo je burno doba donijelo mnogu nesreću i bol, ali uza sve svoje crne strane unijelo je svojim prevratnim i reformativnim karakterom i mnogi dobar i svijetao momenat. Uništilo je mnogu slaboću, prevrnulo mlitavost u odlučnost, iz neznatnih sredstava stvorilo velika djela. S povećanjem bijede i nevolje, sa silnim gubicima ljudi dižu se naporedo razne socijalne institucije. Nestajanje živeža tjera na savršeniju gospodarstvenu organizaciju. Tu intenzivnost, napetost svih raspoloživih sila vidimo i u našem hrvatskom katoličkom pokretu.

Doma je ostala samo šačica ljudi, i ta je šačica uz Božju pomoć učinila mnogo toga, što u mirno doba nijesmo mogli da izvršimo, kada smo bili svi na okupu. Diviti se moramo, kako pod pritiskom i neznatna sila razvija energiju do velike moći.

Ovaj mi čas nije namjera, da se osvrnem na mnoge velike momente sadašnjega stanja hrvatskog katoličkog pokreta, nego ću da reknem koju samo o hrvatskom katoličkom protivalkoholnom pokretu.

Rat je zatekao hrvatske katoličke đake apstinente u jakoj organizaciji, dok je u širim slojevima naroda postojalo tek par društava, koja su tako reći — lebdjela u zraku. Dopisivanjem su se držala hrvatskog katoličkog đačkog apstinentskog saveza. Ali je vođenje tih društava bilo oteščano. Rat je gotovo savim rastjerao apstinente i đake i sve ostale. I da se nije nekoliko požrtvovnih osoba zauzelo za apstinentski pokret, danas ga ne bi ni bilo. Rijeka, koja je već mnogo dala hrvatskom katoličkom pokretu, dala mu je i »Svetu Vojsku« — organizaciju protiv neumjerenosti. Ni u mirno doba ne bi to bila laka stvar, a pogotovo je u ratno doba skopčana s velikim poteškoćama. Da je tomu doista tako, vidimo i po tom, što se jaka liberalna apstinentska organizacija, koja je imala dva časopisa i

*) »Katolička protivalkoholna knjižnica«. Br. V. Izdalo glavno vodstvo »Svete Vojske«. Rijeka. — Cijena 30 filira.

koju su vodili stručnjaci, nije mogla da uzdrži. Blagopokojni o. Augustin Dujmušić i o. Jeronim Tomac udarili su osnov »Svetoj Vojci«, koja je danas poznata već u svim hrvatskim krajevima i koja je ubrala već mnoge lijepe uspjehe. Znatno je doprinijela uspjesima, što je glasilo »Sveti Rat« uvršteno kao prilog vrlo raširenom pučkom listu »Naša Gospa Lurdska«, te se zajedno s njim širi u najdalje pučke slojeve i tako upoznaje narod s antialkoholnim pokretom i predobiva ga za nj. To je vrlo zgodno udešeno. Za početak je to mnogo bolje nego samostalno glasilo, koje bi imalo samo neprilika. »Sveta Vojska« izdaje i svoju »Katoličku protivalkoholnu knjižicu«. Izdala je već 5 knjižica. Najnovija knjižica nosi naslov »Mladi Junak«, a namijenjena je djeci. Pisana je doista s očinskom ljubavlju, ljubavlju za budućnost Hrvatske.

Pred nekoliko godina napisao je — čini mi se — dr. Gundrum knjižicu »Alkohol i dijete«. Knjižica nije pisana za djecu, nego za odrasle. Iznosi statističke podatke i stručnjački rasčinja sve one grdne posljedice, kojima okužuje alkohol narodne mladice. Knjižica pokazuje odraslima, kako se njihovo uživanje alkoholnih pića osvećuje nesamo na njima nego i na cijelom njihovu potomstvu, i da davanje alkoholnih pića djeci znači isto, što i trovanje nedužne djece.

Mladi se junak izravno obraća na samu djecu. Poučava je, što je alkohol, govori im o štetnom alkoholnom djelovanju i poziva ih u boj proti alkoholu. Čini mi se, da je ovo kod nas uopće prvi pokušaj ove vrste. Kod drugih naroda postoje velike antialkoholne organizacije djece. U Engleskoj ima preko tri milijuna tako organizovane djece. — Prof. dr. Ude okupio je god. 1911. u Grazu preko 4000 djece u antialkoholnu organizaciju. Njemačka, Švicarska, Švedska, Amerika imadu brojne antialkoholne organizacije djece. I srpski »Četnici« (»Scott boy«), koji su imali po cijeloj Srbiji svoja društvanca i koji su imali svoje glasilo »Četnik«, stavili su si za glavno pravilo potpunu apstinencu. Još uzorniju organizaciju imaju bugarska djeca. A sada poziva i kod nas »Sveta Vojska« hrvatsku djecu do 14 godina, da se sakupljaju u njezinu krilu u društva »Mladih junaka« i »Mladih junakinja«. Napokon je probijen led. Sada je na katehetama, učiteljicama i učiteljima, da ova organizacija postane doista osnovom buduće narodne generacije. Oni su u najužem doticaju s djecom vrlo im se često pruža sama od sebe prilika, da progovore djeci o štetnom djelovanju alkoholnih pića. Iako nije u našim pučkim školama obligatno uvedeno predavanje o alkoholizmu, kao što je kod mnogih prosvijećenih naroda već odavno provedeno, ipak se ne smije radi toga propustiti nijedna prilika. Prigodom otvorenja »Antialkoholne izložbe« u Zagrebu izdala je hrvatska zem. vlada naredbu, da se tom zgodom drže po svim školama predavanja o alkoholnom pitanju. U nas ipak daju ljudi pobliže upute vrlo malo. Kako je ovo pitanje od važnosti po narodnu budućnost, morali bi se i sami spomenuti faktori prosvjete da osjete ponukanima, da učine svoju dužnost. Kod nas je već izašlo dosta knjižica i časopisa, koji bi im bili pri ruci svojim napucima. Nijemci i drugi narodi imaju posebne knjige za pouku djece u alkoholnom pitanju. U nas daje pobliže upute glavno vodstvo »Svete Vojske«, Rijeka samostan oo. Kapucina. Osobito su zgodne zidne slike za školu, na kojima je prikazano cijelo alkoholno pitanje. Na tim su slikama zorno prikazani statistički podaci i sve one nemile pojave, koje vodi za sobom alkohol.

Krajnje je vrijeme, da se ljudima otvore oči, pa da ne daju djeci opojnih pića. Ima i takovih roditelja, koji se vesele, kada vide, kako im dijete tetura i bunca u pripitom stanju. Njima je to šala, a ne znaju, da time muče svoje dijete, da ga truju. Negdje daju roditelji djetetu za zajutrak komad kruha nakvašen rakijom. Takvo je dijete preko dana pospano, a ako ide u školu, ne će biti pažljivo, pa ne će mnogo ni učiti.

Knjižica je »Mladi junak« zgodna da služi nesamo djeci kao kažiput u alkoholnom pitanju, nego prema njoj treba da svatko, tko je pozvan, da se brine za duševno i tjelesno dobro djece, udesi svoje djelovanje u borbi proti alkoholizmu.

Danas napinju svi narodi svoje sile, da se održe, da nastale praznine u svojim redovima u dogledno vrijeme ispune jakim, zdravim elementom. Iseljeničko pitanje,

problem nutarnje kolonizacije, briga oko dojenčadi na dnevnom su redu. A ako hoćemo, da od sadašnje djece učinimo ljude, koji će biti svagdje na svome mjestu, to ih moramo učiti trijeznomu životu, jer će samo trijezni ljudi moći da ispune one silne praznine, koje zijevaju na tijelu hrvatskoga naroda.

V. Grmović.

F. S. Šegula: Na Kalvariji!

Od ovog djela postoje dva izdanja. Jedno za puk (I.), a drugo za svećenstvo (II.). Ponajprije je izišlo ono za puk, a prikazala se u njem pobožnost Križnog puta na 30 načina tako, da je knjiga postala potrebitom svim nabožnim društvima, a osobito pojedincima, jer su našli u njoj pobožnost Križnog puta za svaku zgodu, a po tom i nove duševne hrane. Da stvar donese potpun plod, izradio je isti pisac posebno izdanje za svećenstvo prikazavši u njem sve, što se na postanak i vršenje ove pobožnosti odnosi. Ovako temeljite knjige nema ni u drugim literaturama, pa se sada prevodi na njemački. — Cijena je pučkom izdanju K 2.50 i K 3.20, a izdanje za svećenike K 1.80 i K 2.20 (pošta 20 filira više). Naručuje se kod tiskare sv. Ćirila u Mariboru, Štajerska. **M.**

A. Bessières, S. J.: Perica, mali apostol česte svete pričesti

(Preveo Srećko Ćuić, S. J. Sarajevo 1914.)

Neobična je to knjižica. Je li životopis, je li literarno remek-djelo? I jedno je i drugo. Životopis je jednostavan, jednog malog dječaka, koji je bio godine 1912. tajnik Euharističke lige u St. Malu u sjev. Francuskoj i išao svaki dan k svetoj pričesti. Roman je to, koji nije pisala ljudska književnička ruka, već prst Višnjega. To su pisma djeteta, koje nije navršilo 8. godine života, puna dječjeg opažanja, oštrine rasuđivanja, ljubavi dječje prema Euharističkom Spasitelju, roditeljima i braći. Pa kad ovo dijete umire svijesno, da daje život svoj za spas duše oca svoga, onoga istoga, koji je njemu dao tjelesni život, tad se duša čitateljeva diže pred prijestolje Božje, puna udivljenja zahvale i ljubavi. Knjižica je doduše namijenjena djeci, no nije za djecu, koja ne mogu svih ljepota dječjeg utjecaja u porodici i društvu i dubine očeve konverzije shvatiti. Preporučuje se svima na čitanje, a naručuje kod o. A. Puntigama D. I. u Sarajevu, bog. sjemenište. Cijena 20 filira.

Rudolfo Franjin Magjer: Moj put.

Primismo knjižicu od 31 stranice pod gornjim naslovom, a sadržaje najnovije pjesme R. F. Magjera. Ukusno je opremljena. Naslovni je list nacrtao Šaša Šantel. Izdana je u komisiji R. Bačića u Osijeku.

Bullettino di arheologia e storia Dalmata.

Primili smo zadnje sveske, u kojima nas vrijedni starina don Frane Bulić izvješćuje o plodonosnom vlastitom radu i o radu svojih drugova.

Pobliže ne možemo o njemu govoriti, a što je za staru našu povjest prof. Bulić, to je svakome jasno.

Sretna bi bila Hrvatska, kada bismo više ovakovih ljudi imali, a Bog neka nam poživi don Franu još mnogo ljeta.

Anđeo Čuvar.

Ovaj list za hrvatsku katoličku mladež, koji je do ove godine izlazio u Iloku, izlazi sada u Zagrebu (franjevački samostan). Urednik »Anđela Čuvara«, vlč. otac Mladen Barbarić je već davno obolio, stoga je list zapeo. Dok dosadanji urednik ne ozdravi, bit će i uredništvo i uprava u Zagrebu (franjevački samostan). Molimo dakle sve prijatelje »Anđela Čuvara«, da pomognu ovaj krasni list za mladež pretplatom i saradnjom, koji mogu. — O Novoj godini izašao je četverobroj, da se naknadi zaostatak, što ga je prouzročila urednikova bolest. Iza toga izlazi točno i redovito u školskim mjesecima. Pretplata u Zagrebu 1 K, poštom K 1.20.

Kalendar Svete Familije 1917.

Izdala Štampa Györske biskupije.

Već petnaestu godinu izlazi ovaj kalendar, koji daje zapadno-ugarskim Hrvatima obilnu duševnu hranu. Dušom mu je Mate Mersich(pseudonim Mate Miloradić), koji u njem pod naslovom »Iskrice« objelodanjuje 54 pjesmice s izrazitom vjerskom i narodnom pointom, a često odišu finim humorom i ironijom. Gle, kako pjeva o svome jeziku:

»Hrvatski naš jezik ovden sami
Prez škole i prez knjig je živ med nami,
Mudrosti pun!... Ah, gdo se zato mari!«

Živi tamo naš jezik, a mi mu ne možemo da pomognemo, da se očuva od propasti. — Blaževich napisa u pjesmi »Bojno vrime«, da sve u prirodi poznaje svoj rod i ljubi ga, samo ljudi ne poznaju svoga roda pa biju brata svoga. Od njega je i prikaz »Dvi leta boja«. — Ima u kalendaru i prevedenih i originalnih pripovijesti. Od prvih se ističe »Jelenji lovac«, što ga napisa španjolski pisac P. L. Coloma, od originalnih »Iz našega sela« (C. K.) »Stari školnik« (M. F.) i »Veliki zvon« (Dr. F. I.). — Inače ima u kalendaru dakako uz mnoštvo ratnih slika i ratnih članaka. Spominjem još »Red i regule lipoga držanja«.

Veselimo se, da naša zapuštena hrvatska braća u Ugarskoj barem to imadu, što imadu, a dobri im Bog dao, da dobiju i više, i da se uzmognu više približiti k nama! **J. A.**

Godišnjak.

Gospodarski kalendar za god. 1917.

Primili smo ovaj kalendar, u kom je od kojih 150 strana trećina gospodarske pouke: Dr. V. Mandekić: »Kako da podignemo prirod našeg poljodjelstva?« Dr. Jos. Zawoodny: »Vinogradari, đubrite i vinograde!« Gj. Muačević: »Uzgoj ždrebadi«. Stj. Koydl: »Temelji umnog vinogradarstva«. Uz nekrolog † biskupa Krapca nalazi se crtica »Stric Nikoleta« od Mil. Bud., jedina beletristička stvar u kalendaru. Prosti Nikoleta je oštro prikazan. **J. A.**

O. Antonin Zaninović: O sv. Vlahu.

Izdali oo. dominikanci u Dubrovniku. Cijena 60 fil.

Običaj je u Dubrovniku, da se prije svetkovine sv. Blaža svake godine obavlja trodnevna pobožnost s propovijedima. U ovoj su brošuri štampane propovijedi, što ih je g. 1915. držao takovom zgodom dominikanac o. Zaninović. Govori su doista lijepi, pa će svaki u njima naći mnogo zanimivosti o značenju velikog dubrovačkog zaštitnika za drevni grad Dubrovnik. Uzmite ovu knjižicu i čitajte je!

J. A.

»Nada«.

(Literarni list zagrebačkih orfanotrofaca).

Još ni sada pravo ne znam, što me je u petom gimnazijalnom razredu tako neodoljivo tjeralo, te sam na svaki način htio, da mi petoškolci sa šestoškolcima izdajemo književni list. Našao sam u orfanotrofskoj knjižnici stara godišta đačkih — rukom pisanih — listova »Smilja« i drugih, pa me je valjda to oduševilo za slične pothvate. Starijima, koji su bili realniji, nije se ta ideja svidjela, pa smo mi mladi u nekom prkosnom gnjevu odlučili da sami izdajemo list. Zvat će se »Nada«. Za saradnike javili se gotovo svi kolege; a bilo nas je mnogo, do tada najveći razred, — a kako su se o nama laskavo izražavali naši poglavari i profesori — i »najbolji razred«. Mene izabraše za urednika, ili — ako se ne varam — ja sam im se u svojem idealizmu sam ponudio, dobio povjerenje i eto me u »časnom« poslu. Kasnije istom uvidjeh, da taj časni posao i te koliko vremena izjeda, pogotovo ako je urednik i sam »slagar«, »pisar«, »otpremnik«, kako sam ja bio.

Gradiva se za prvi broj nakupi brzo, ali — nemamo pjesnika, a list izdati bez pjesnika bilo bi protiv svake tradicije i ukusa. I malo te bismo bili poradi pjesme odustali od osnutka »Nade«, ali ja se dadoh na posao, i za dan-dva bila je prva moja pjesma — s naslovom »Nadi« gotova. Sad smo mogli izdati list. I tako je »Nada« prviput izašla dne 15. listopada 1906.

Prvi broj donio je spomenutu moju pjesmicu, početak Tomčeve pripovijesti »Udes zvonarove unuke«, moju crticu »Miris tamjana«, Ognjančevićevu crticu »Srce joj puklo«, Tomčev nekrolog o † Josipu Eugenu Tomiću, crticu »Izgubljen sin« od Alojzija Kastnera te prikaz otvorenja »Glazbene dvorane« u orfanotrofiju od Tomca.

Pisan je bio rukom u jednom primjerku. Na oglasnoj ploči bilo je oglašeno, da je »Nada« izašla te da se kod urednika može dobiti za čitanje. Naravno, da kritika nije izostala. Urednik i saradnici gotovo popareni to više, što je i jedan od gg. prefekta zamjerio, što smo kod izdavanja lista mimoišli poglavarstvo. Pozva urednika ad audiendum verbum i zatraži, da se svaki broj, kad izađe, donese njemu na cenzuru. Opet nova popara. Stiglo je već gradiva i za drugi broj. Ja sam i za drugi broj, koji je imao izaći 1. studenoga, morao biti službeni pjesnik te ispjevah »Dušni dan«. Drugi broj izađe u određeno vrijeme — uređen po prilici kao i prvi: crtice, dvije pjesme, prikaz o † Josipu Kozarcu te od uredništva polemička poruka svima, koji su bili nezdovoljni s listom. Toga broja zbog te poruke nijesam nosio na cenzuru, koje poradi toga jer je poruka šestoškolcima bila i po mojem sudu preoštra a koje poradi toga, što je međutim g. prefekt zabranio, da »Nada« izlazi 2-puta mjesečno, nego je samo dopustio, da izađe kao smotra u većem formatu pred Božić, Uskrs i Duhove. Taj je dakle broj bio prokriomčaren te je i necenzuriran sretno dospio u uvezanu knjigu »Nade« I. godišta.

Po poglavarskoj odredbi »Nada« je sada izašla još 3 puta školske godine 1906./07. i to u velikom opsegu, tako da čitavo godište s prva dva manja broja opsiže 320 stranica u velikom kvart-formatu.

Saradivali su samo petoškolci, te je »Nada« bila njihovo intimno vlasništvo. Čitala se dosta malo. Stariji su se s nekom superiornom rezervom suzdržavali te nijesu ništa ni pitali za nju, a mlađi opet iz nekog naravnog strahopočitanja. Kolege bi zavirili u nju češće no s dosta malo interesa.

Najrevniji saradnik bio je Alojzije Kastner. Pisao je većim dijelom crtice iz narodnog života Bio je bockava narav; znao je plemenito uštinuti bez uvredljive tendencije, no ako je opazio, da je više rekao nego je mislio, vidjivo je požalio te nikad nije dao, da žalac njegove satire ili ironije ostane u duši bližnjega. Ta plemenita duša ostavi ovaj svijet iza nekoliko godina kao sveučilišni đak. Od osobite mu je vrijednost satira iz đačkoga života »Teokrit« (»Nada« I. str. 290.—311.). Napisao je i jedan dramatski pokušaj »Do sreće« i mnoštvo manjih crtica te pjesama. Pisao je pod pseudonimom »Gorenkov« i »Brezovski«.

Po revnosti i vrsnoći dolazi odmah iza njega Tinec Dravski — poznati Dragutin Tomac a najposlije Fra Jeronim — to je njegov sadašnji realni pseudonim.

On je bio saradnik većega stila. Načitan, okretan, domišljat, verziran u hrvatskoj književnosti. Urednikova desna ruka. Pisao je dulje pripovijesti, književne prikaze i t. d. Kastnera i Tomca nisam trebao nikada moliti za saradnju. Oni su imali sami inicijative: Tomac više, Kastner manje. Tomac je bio aktivniji. Nas smo dvojica znali raspravljati o »Nadi« češće dugo u noć — u glazbenoj dvorani. Nismo bili intimni, ali stvar »Nade« nas je vezala. Neka vrst naravne antipatije lebdjela je nad nama, ali to nije smetalo, da je meni Tomac pisao stihove u »Pobratimu« — »Svome prijatelju«.

Ostali saradnici nijesu bili nikako aktivni. Trebalo je »gnjavaže«, da se ispreša iz njih koji članak, a svi su bili sposobni da pišu. Ivo Pasarić napisa dva članka. Ivek Hruševski (J. Šurina) napisa lijepu crticu »Strina Kata« i jednu pjesmu. Matija Kralj napisa lijepu realističnu dulju crticu »Stari neženja« vrlo lijepim stilom. Marcel Novak i Petar Kovačić ispjevaše svaki po jednu pjesmu. Najviše sam gnjavio Ognjančevića, koji je lijepim stilom napisao »Srce joj puklo«. Krunoslav (pseudonim Stjepana Sakača, sada dra theol.) pisao je historijske članke, napose o omiljeloj svojoj temi o »Slavenima«.

Ja sam uz neke neuspjele crtice i pjesmice pisao poučne članke o »Marsu«, »Kolosalnost svemira« i »Sitnija nebeska tjelesa« te u svakome broju nagovor braći od strane uredništva.

Na koncu godine »Nada« je uvezana te pohranjena u orfanotrofskoj knjižnici.

Druge godine pošli smo korak dalje. Izlazili smo kao pravi list. To je u šali rekla i »Luč«, kad je 1. broj II. godišta »Nade« ocjenjivala. List je bio šapirografiran. Izlazio je u 100 primjeraka. Gradili smo se kao »pravi« urednici i saradnici, te nam je laskalo, kad smo se i drugima svidjeli. Prvo je godište »Nade« bilo pretežito beletrističkim radovima ispunjeno. U drugom godištu dali smo se na znanstveno i filozofsko polje. Bio je to plod lektire »Hrvatske Straže« i drugih naših katoličkih listova te knjiga. Od sviju saradnika »Nade« nije se nijedan razvio u dobrog beletristu ili pjesnika, jer smo u duhu »Hrvatske Straže« precjenjivali znanost nad umjetnošću. Zato radnje ove vrste, kojih je i u drugom godištu bilo dosta, niti ne spominjem. Pače ni isti Kastner nije više napisao uspjele pjesničke radnje, bilo što ga je naša »filozofija« odvraćala od poezije, bilo što sam mu ja u tome pogledu kao urednik često i krivo činio više cijeneći »znanstvene« nego pjesničke radove.

Od rasprava, programnih i uvodnih članaka spominjem najglavnije, da se vidi, o čemu smo sve pisali: Bauer Roman: Važnost srednjih škola za javni život. Benčić Vjekoslav: Dobre i zle knjige. Pasarić: O liberalizmu. Sakač: Čitajmo apologetske rasprave. Šurina: Književne prilike srednjoškolaca. — Kritika. — Tomac: Bili u svećenike. — Bezvjerje i domoljublje. — Naša beletristika. — Razvoj filozofije. — Nadčovjek. — Što je istina. Vlahović Stj.: Čovjek i natprirodna religija. — Inteligencija i puk. — Za slobodom (vrlo uspjeli prikaz o ideologiji Preradovićeva Kraljevića Marka). — Kulturna stagnacija. — Ja sam pisao o našem stanovištu i radu. — Poezija i modernizam. — Umjetnost i umjetnina. — O pesimizmu i idealizmu. — O Gorkijevu »Čovjeku« i dr. — Osobito je obilna bila rubrika »Književnost« te »Listak« o vijestima iz našeg zavoda i literarnog društva,

»Nada« je bila ogledalo našeg života u literarnom društvu. Taj život je bio osobito bujan. Dobivali smo potkrepe od naših poglavara, domagojaca a i od gimnazijalnog društva na gornjogradskoj gimnaziji »Osvita«, gdje su se vodile vječne debate o kulturnim i religijoznim pitanjima.

»Nada« je i poslije našeg odlaska iz orfanotrofija živjela. Ove godine ugodno iznenaden primih jubilarnu »Nadu«, koja je navršila deset godina kao književni almanah za godinu 1916. Zamolio sam knjižničara orfanotrofske knjižnice, da mi pribavi sva godišta »Nade« od njena početka, ali na žalost manjkaju godišta III., IV. i IX. Bilo bi dobro, da se urednici tih godišta pobrinu, da orfanotrofska knjižnica dobije ta godišta, da bude kontinuitet »Nadina« razvoja neprekinut.

Peto godište uredio je Franjo Ivurek. On je umro kao maturant u sjemeništu. Plemenita duša. Nježan pjesnik. On je priredio neke pjesme za crkveno

pjevanje (Pjevaj hvale, Magdalena... O nastran' gorke suze...). Saradnici su mu bili Josip Joža, Stjepan Štefčić, Ante Dragić, Aleks. Zubek, Franjo Leskovar, Peternek. List je donosio i smješice te je izlazio rukom pisan u jednom primjerku. Pisao ga je Ivurek, urednik.

God. VI. uredili F. Ivurek, J. Krnjević i I. Matijašić. Izlazi kao »list hrvat. katol. nar. omladine gornjogradske gimnazije«. List je litografiran. Pisao Lad. Jelenčić. Sarađivali su: Dražić, Dugandžić, Volović, Badlaj, Iveković, Jelenčić, Katić, Oberški, Stražić, Srketić, Šanda, Vlainić, Kavić, dr. Josip Lončarić, Skalicky, Tepeš, Ivša. List je ozbiljan, solidan; radnje pomno izrađene, uredništvo radi po intonaciji II. godišta »Nade«.

God. VII. uredio Ivo Matijašić, a izdaje ju »hrvatsko katoličko literarno društvo orfanotrofaca i kongregacija gornjogradske gimnazije«. Ovo je godište osobito pomno uređeno. Surađuju Ivurek, Kavić, Mlinarić, Sučić, Volović, Tepeš, Goli, Grah, Köhler, Kolarek, Kulko, Jelenčić, Opalin, Přivozsky, Hrenčević, Přikryl, Sćetinec, Filipan, Halaus, Popinjač, Rožman. — Rukopis krasan.

God. VIII. uredio Ladislav Jelenčić uz suradnju: Jagatića, Pogačića, Sučića, Tihomila, Volovića, Crnjevića, Dimitrijeva, Jelenčića, Markovića, Ninoslava, Njezina, Opalina, Rožmana, Slovića, Šake, Thanhoffera i drugih. Ovo se godište razvilo do lijepe visine. Slikarije, vinjete, pače i portreti izvrsnom su rukom rađeni; radnje dotjerane.

I napokon pri ruci mi je najnovija »Nada« god. 1916. To je već gotov književni almanak. Uredili ga J. Šćetinec i S. Crnjević. Izdala »literarna sekcija Marijine kongregacije orfanotrofaca«. Tu su zrelo pisani članci »Zamjena vjere (J. Š.)«, »Rimsko pitanje« (N. K.), »Noviji pojavi« (J. Š.). U smotri prikazano je nekoliko savremenih književnih edicija; a osobita je rubrika »Hrvatska u ratno vrijeme« realističkim i stvarnim prikazima Gornje Posavine, Podravine, Međumurja, Zagorja, Žumberka, gornje Like, zapadne i gornje Slavonije. Ističem pak osobito fine i nježne pjesme, pune ukusnog artizma: »Pogledi« i »Nedjeljno popodne« (Tunja); »Septembar«, »Tišina«, »Slutnja« (Luka); »Jaga Ivu«, »Nek se znade«, (Tihomil); »Podizanje« (Božidar); »Noć«, »Chanson« (Arne) i dr. Ove bi pjesme valjalo podati široj javnosti, te osobito na njih upozorujem urednike »Luči«, da koju uvrsti u nju.

Na svakome je uredniku, da prikaže svoje godište podrobnije. On će najbolje znati, koje su radnje najbolje, te će ih istaknuti, da se eventualno i u štampanim listovima objelodane. Tako ćemo osim toga dobiti i kritički pregled svih godišta »Nade«, što ja u ovom odmjerenom članku nisam mogao podati.

Ljubav i ambicija, koje se u takome prikazivanju javljaju, nikome ne će biti na smutnju. Je l' da?

Vinko Žganec.

»Zora«.

Preda mnom leže ova prva dva broja (g. 1916./17.) promišljeno i pomno uređene »Zore«. Šapirografirana oprema ima ukusnih odlika. Druga je naslovna slika uspjelija svakako od prve. I vinjete su u drugoj harmoničnije izvedene, pa mi se vrlo sviđaju. U prvom mi je broju simpatičan onaj mali narodni drvorez sa frule. Tako valja! Narodne motive treba sabirati i donositi, kopirati ih i po njima raditi. U tom može svaki nešto učiniti, svaki nešto skupiti u svome kraju. Krijesova će knjižnica mnogo toga trebati, pa joj, drugovi, svi ponešto pomognite! Gdjegod vam se pruži prilika, da vidite, nađete i upoznate koji karakteristični narodni motiv bilo u vezu, drvorezu, šarama ili gdje drugdje, odmah gledajte, da ga uzmognete pribaviti i poslati »Krijesu«! — Uvodnici su obaju »Zorinih« brojeva puni mladog i svježeg idealnog poleta, pa se iskreno radujemo i ponosimo drugovima, koji nam obećaju i boraca i mučenika u našoj borbi za Kristovu Hrvatsku i koji se posvećuju za »sitan rad u narodu, koji ne donosi ni slave ni ime, upisano zlatnim slovima u povijesti naroda hrvatskoga«. Naprijed! To je pravi put, koji nas vodi u život i rad. — A da se četa oko »Zore« ozbiljno sprema za sve to, pokazuje i njihov inte-

res, kojim prate pojave u našem pokretu, što im se nametnu. Zagrijavaju se za »Luč« i »Domagoj«, što ih vide na čelu pokreta, ističu značenje Filiberta Vrau-a i postavljaju ga za uzor, brinu se oko praktičnoga provođenja naših načela u našim mlađim redovima. Karakteristična je Nukova alegrija »Oni«, što ju tako toplo prosijeva mladenački žar i oduševljenje za naš narodni preporod u Kristu. Gle, kako opisuje naš znak: »Krist sjajniji od svih dragulja, svih sunaca cijeloga svemira, zeleno lišće sa svetoga drveta — s lipe, i divni sklad prozračnih, eterskih boja. Nije li ono c r v e n i l o jutarnje rumenilo ili krv, što leži na poljani, proliveno u borbi za pobjedu? B j e l i n a — netaknuti lijerovi, čisti snijeg, a p l a v e t — modrina nebeska ili sinje more?...« Ta je Nukova stvarca daleko uspjelija od pjesme »Prijatelju«, jer govori iz duše i nevezano, a pjesma mu je stegnuta u kalupe ritma i srokova, pa izlazi premalo poetička. Pjesme su »Zorine« uopće dosta slabe. Najvećama mi se mili srijemski sonet »Fruškoj gori« od V. B-a. Pjesnički je ugođaj dobro pogođen, pa da je u dikciji izglađenija, prenio bih je u »Luč«. Neka pjesnik zaroni u čitanje dobrih pjesnika i narodne pjesme, mogao bi se dotjerati, pa neka i »Luči« za pokus koju pošalje. Sviđa mi se, kako u pjesmi »Na rad...« energički nastupa, ali tu je ipak u cijelosti slabiji, a još slabiji u »Sprovodu«. Čepudaru dosta dobro teku stihovi u »Rodnome kraju«, ali još mu nose tragove mladosti i prvoga pjesnikovanja. Od ostalih je pjesmica Arneova »Utjeha« bolja od »Žrtve« L. M-a, koja je preobična. — Beletristička je proza bolja od pjesama. Šnarić je stvarcom »U zoru« dao plastički opis prirode, kako se u osvitu ljetnoga dana budi. Vidi se izvrstan dar za promatranje prirodnih krasota. Za Marijanovu »Noćnu priču lahora« mogao bih isto ustvrditi, pa je osobito uspio onaj dio, gdje opisuje lahor, kako lijeta od cvijeta k cvijetu izvijajući se iz njihova noćnoga zagrljaja, dok mjesec »tugaljivim svjetlom« obasjava zlatno klasje na plodnim poljanama. Horvatu »Teške misli« prosijeva žar domovinske ljubavi njegova mladoga srca, a Mimin promatra u »Invalidu« »tragediju s glazbenim prologom i epilogom«. U »Gladu« je Mimin već ma uspio, gdjegdje izbija fini sarkazam, samo koncepcija crtice nije dosta skladna. »Slava« od B—a je posve obična ratnička priča, ali moram priznati, da je pointa snažno eksponirana. Ljubenov »Pravi prijatelj« nema ništa posebno na sebi, iako je prikaz vjeran, a »Lijepa naša domovina« zgodna je — iako obična — patriotska refleksija.

Tim sam iscrpô sadržaj »Zore«. A koja da mi bude zaključna? Ističe se osobito žarka ljubav k domovini i za naše svete ideale, a u tom žaru i pero se »Zorinih« mladih pisaca življe giblje, oštrije riše, snažnije koncipira pjesničke slike te prenosi izrazitiju dikciju srdaca na papir. Jest, tu je ono pravo naše žarište, njega se držte, uza nj prionite, posvetite mu svoju ljubav — i uspjet ćete. To vam od srca želimo, samo oduševljeno, žilavo i ustrajno naprijed! **J. A.**

»Naš list«.

Samo jedan broj. Šteta, što su tehničke neprilike zapriječile, da se izdadu i daljni brojevi, jer mi »Naš list« daje mnogo nade u one, koji su ga izdali i koji su u nj dali svoje radove. Oprema je dosta pomno uređena, a i naslovna je slika zgodna, iako nije posve harmonički izvedena. Nego moram istaći, kako valja pohvaliti sve one naše listove, koji na čelo meću naš znak, kao što to evo ima »Naš list«, a i drugi broj »Zore« na nutarnjoj strani štovište u bojama. Neka se i drugi ugledaju! »Naše kolo« nam je tu dalo uzor, kako naš znak na čelu lista sve kaže, što je i čiji je list. Pa eto »Naš list« i ne veli ništa drugo na naslovnoj stranici, nego dodaje samo još geslo »za vjeru i dom!« To mi se sviđa. — Od pjesama »Našega lista« moram svakako na prvom mjestu pohvaliti pjesmu »U jesen« od Ljube Pavića. Kad sam je dao jednom od starijih i uglednijih senijora »Domagoja« da je pročita, nije vjerovao, da ju je spjevao četvrtoškolac, a ja sam na to otvorio prvu knjigu »Našega kola« i pročitao mu iz nje odlomak »Nocturna« od Ljube Ivića. Reče, da se očito jedan Ljuba ugledao u drugoga. Svakako Pavić u Ivića. Ne mislim tim Pavića kuditi, jer je odabrao doista dobar uzor. Vremenom će se već emancipirati.

Ritam i dikcija mu upravo muzikalno teče, a to svjedoči, da je u njega jaka pjesnička žica. Neka čita dobre pjesnike, neka študira, pjeva pa se i nama kojom pjesmicom javi! Obje mi se Graničarove pjesme čine vrlo srodnima Slavončićevoj »Sanjarevoj ljubavi«. Ugođaj je dobar i riječi glatko teku, ali borba s formom je jaka. Kad Graničar u toj borbi svlada poteškoće, što mu se nameću, bit će mu pjesme možda dobre. — Od beletrističke se proze ističe Slavončićeva »Sanjareva ljubav«, pa je prenosim i u »Luč«, jer mi Slavončić nije ništa drugo poslao. A u njega je dara, dobiva već i svoj stil. Neka se u svaku »Luč« javi, da ga naša kritika uzmogne pratiti. Bit će kod ove stvari, što je iz »Našeg lista« preštampavam i prigovora, ali ne smeta. Stvar ima svojih odlika, koje zaslužuju mjesto u »Luči«. Od slikâ »Iz Slovenije« svakako je najbolja prva »U mraku«. Čemu toliki pesimizam? »Prijatelju« je fabula obična. Tolika tmurnost! »Jesenska elegija« je prekratka, a da bi kakova pointa mogla biti snažnije eksponirana. Milčić je »U jesen« tužan nad zapuštenom, izumrlom kućom, ali mu tu tugu prosijeva zlatni trak nade u one, koji »se u malim i tijesnim sobicama spremaju, da podignu slamnate kućice«. Tako je — nije sve pokvareno, ima i sred pokvarenog svijeta duša, koje ne padaju u propast i ne nose je drugima, nego dolaze ko novi naraštaj, koji će nagraditi budućnost. Milčić ima dobro oko za opažanje i dosta oštro pero za opisivanje. Podravčeva refleksija »O prijateljstvu« je slaba. Ja ne bih nipošto ni zla prijatelja »gurnuo svom snagom u grabu«, nego bih ga jednostavno ostavio. — Na članak o »Srednjoškolskoj Luči« neka odgovore fakta ove »Luči«: samo tri-četiri srednjoškolca su nam poslali prinose. Zašto ne šaljete više? Uostalom valja imati na umu, da u »Luč« upiru pogled i srednjoškolci i akademičari i senijori, pa da je teško pogoditi zlatnu sredinu, pogotovu kad je uredništvo vezano na primljene radnje. Što se može, to činimo. A da su nam srednjoškolci najvećma na srcu, jer su uzdanica našega pokreta i njegova napretka, dokazuje i to, što smo za njih pokrenuli »Krijes« i što eto pokrećemo i »Đački Vijesnik«. A i u »Luči« će onima, koji bolje vladaju perom, uvijek biti mjesta. Uostalom pitanje je srednjoškolske »Luči« isto toliko staro ko i »Luč« sama, a da se nije dalo drukčije riješiti, negoli u IX. godištu, kojemu se opet približujemo izdavanjem »Đačkoga Vijesnika«. — U »Prvencima« je najbolja crtica Posavskoga »Moje selo«. Obje su pjesmice primitivne. I »Perom i mačem« pokazuje prvi znoj pera, što ga napisa. Neka! Kad već drugoškolci pokazuju smisao, da nešto napišu, onda ima nade, da će nešto iz njih biti.

Pisci će »Našega lista« svakako u započetom i ustrajati, pa sam ih ovim potanjim osvrtom i htio na to potaći. Mi trebamo ljudi, u kojima mladost i oduševljenje tako buja i plamti, da preobilju srca svoga traže izražaja i oduška. Rađa li se već kod mladih duša takova unutarnja energija, ima nade, da će se vremenom, marljivošću i odgojem iz te energije razviti i izrasti stablo dobrih i plemenitih plodova. I »Naš list« nam ih obećaje. **J. A.**

»Nada«.

(List splitskih sjemeništaraca, god. I., br 1. i 2.)

To je šapirografirani listić, ukusno opremljen s lijepom naslovnom slikom. »U djelu nevalja sustati« kliče »Nada«, pa i mi taj usklik rado ponavljamo. Listić obiluje crticama, a ima i nekoliko pjesama. U pjesmama treba da bude idejâ, zvonkosti, sroka, biranosti izraza i čistoće jezika. Toga svega nema u nekim pjesmama, pa nije ni čudo, da nijesu uspjele. Pjesma »N o ć c a« od Bruskoga prilično je lijepa. Sujet je zgodan i pjesnik je to s osjećajem pjevao. Treba da više pazi na jezik i da se čuva suvišnih elizija. Pjesma »D o m o v i n i« puna je stilističkih i gramatičkih pogrješaka. Pjesnik veli:

»U daljini p o t m i n a h sam luto«
»Da o s v i t l a m čelo na divanu«.

Veoma je lijepa crtica Bruskoga »M r t v i h g o d«. U njoj opisuje starodrevnu hrvatsku kulu. Jezik mu je lijep, stil snažan, pa se crtica ugodno čita. »U s p o m e n a« daje nam jedan mali historični prikaz iz stare poljičke knežije. Iako stvar

nije od znatne vrijednosti, pohvalno je, što se gaji i mjesna povijest. Isto bismo mogli reći i o radnji »Nešto o Šolti«. Zgodna je i crtica o »Doktoru Marinu«. U »Nadi« ima i kritike. Kritika 1. i 2. broja »Bosiljka« je pretjerana. Treba imati na umu i to, da u »Bosiljku« surađuju samo mlađi drugovi, sami početnici, pak je i kritičar morao biti blaži.

Naše je mišljenje, da su vinjete i naslovi s crtnjama potrebiti, da tako list bude bolje opremljen. Potrebite su i šale, svaštice i drugo, da list bude raznoličniji. Same crtice i pjesme odaju jednoličnost. Toga svega nema u »Nadi«.

Zamjeriti je, što u »Nadi« nema nijednoga organizatornog ili poučnog članka, koji su osobito potrebiti. Gdje je: alkoholizam, socijalno pitanje, sv. euharistija, prikazi i t. d.? Ispravite pogriješke, novo umetnite i stupajte naprijed! Želeći vam najbolji uspjeh kličemo vam: Naprijed za vjeru i dom!

»Bosiljak«.

(List splitske đačke Marijine kongregacije, god. I., br. 1.—4.)

Vanjska je oprema lista vrlo ukusna. Zadovoljava nas i njegov sadržaj. Po bogatom sadržaju vidi se, da se kongreganisti vježbaju nesamo u beletristici, nego i u raznim poučnim člancima o sv. euharistiji, alkoholizmu, štampi i t. d. List također obiluje svašticama, mudrim riječima, zagonetkama, a vježbaju se i u kritici. Da se vidi njihovo shvaćanje o prošloj »Luči« prenosimo doslovno iz 3. broja »Bosiljka«: »Dugo smo i mi mlađi očekivali »Luč«, pa je s veseljem i primismo. Ona je dokazom, da su naši redovi neslomivi i da su naša načela na dobroj podlozi. Ovogodišnja »Luč« obiluje aktuelnim raspravama starijih drugova, stoga je više književno-poučni almanak, nego prijašnji đački list. Pomno smo pročitali i radnje »Vilingaja« pa smo uvjereni, da će se mnogi od ovih početnika razviti jednom u dobre pripovijedače i pjesnike. Prekrasna, iako za nas na nekim mjestima neshvatljiva, jest radnja starješine Rogulje »Pred zoru«. Kao da nam ta radnja naviješta novu zoru našeg pokreta i našeg roda. Ima više pripovijesti, a dobro su zastupane i pjesme. Osobito nam se sviđaju pjesme Nonce i Vijolića. Ima i jedna uspjela dramatska radnja. Nije nažalost ni ovaj broj »Luči« mogao da bude bez nekrologa. Najbolji naši stariji drugovi padoše pogođeni od smrtne kugle. Ali tješi nas misao, da ćemo mi jednom nadomjestiti razrijeđene naše redove, a zato treba da pribavljamo solidnu i čvrstu naobrazbu i svestrani uzgoj u Hristovim načelima. Listak i smotra su prebogati, no zamjeriti bi se moglo, ako uopće smijemo, tomu, što u ovoj »Luči« nema prikazâ i ocjena o našim srednjoškolskim listovima.

Najbolje radnje »Bosiljka« jesu od Baruna Frana Lovića. Stil mu je veoma lijep i prožet pjesničkim shvaćanjem prirode. D. T. piše o alkoholizmu. Obrazlaže štetni utjecaj alkohola na tijelo i dušu čovjeka, donoseći zgodne primjere iz života. Osim crtica Frano Lović piše i poučne članke. Obzirom na njegovu mladenačku dob, »Zla štampa« je uspjeli poučni članak. Brat mu Helije piše pjesme i crtice. U crticama bolje uspijeva nego u pjesmi. I crtica »Plakao sam« od Suppè-a uspjela je. Suradnici »Bosiljka« brave se i razbibrigom, smješicama raznim i t. d. Naslovne crtnje, vinjete daju listu posebni kolorit. Naravno je, da u »Bosiljku« ima i neuspjelih radnja, koje i nijesu smjele ući u list, ali urednici će to svakako ispraviti i podići list na bolju visinu. »Bosiljku«, kao i »Nadi« poručujemo: Naprijed!

V.

M. Vanino, D. I.: Filibert Vrau, katolički organizator.*

Za što bujniji napredak, razvitak i usavršenje našeg duhovnog života i jačanja katoličke svijesti odlučio se dr. Stjepan Markulin na izdavanje »Knjiga ka-

*) I. svezka »Knjiga katoličkog života« u vlastitoj nakladi dra. Stjepana Markulina, odvjetnika u Zagrebu. Tisak kr. zemalj. tiskare 1916. Cijena K 2.30.

toličkog života«. Svojom knjižnicom želi nam dati upore velikog evropskog katoličkog svijeta, koji su svojim životom i radom stvarali i ispunjavali čitave epohe i dali im posebni biljeg svoga duha.

Među tim velikanima zauzima časno mjesto i Filibert Vrau, tvorničar lillski, koji nam dakako tim većma imponira, jer je svjetovnjak. Pisac i izdavač u početku svoga pothvata nije mogao učiniti ništa bolje, nego što dade katoličkom lajikatu biografiju svjetovnjaka, da potakne naše ljude — ne na imitiranje uzora, već na učenje, sebesvladavanje i žrtve u radu za najveće ideale čovječanstva.

Savremeni katolički život znači organizaciju, za koju se hoće jaka i neslomljiva volja, koja umije prkositi svim zaprekama, pa ne sustaje, dok svog ideala ne ostvari neograničeno se pouzdavajući u Boga. A nama toga i treba. Naš je pokret mlad, ljudi, koji se kupe pod njegovim stijegom, još su uvijek mladi, većinom po đačkim klupama, dok se tek neznatniji dio osposobljen nalazi u javnom životu. Idealizmu tih ljudi treba davati neprestano hrane, inicijative i pobude, da ustraju i da ustale svoje osjećaje i načela, svoje shvatanje svjetovnog nazora i izgrade svoju individualnost za velike socijalne i opće narodne dužnosti. U ličnosti Filiberta Vrau-a naći će mnogi naš drug sliku onog ideala, što ga je sebi dočaravao gradeći u mašti kule nove katoličke Hrvatske i zamišljavajući sebi naše istaknute pojedince na najodgovornijim mjestima. Naš pokret mora da stvori takove velikane.

Pisac »Generala de Sonisa« i drugih stvari dao nam je ovajput najljepšu stvar svoga duha i marljivoga rada. Dao je lajicima i kleru jedan uzor, kako treba na svim poljima katoličkoga rada neumorno ustrajati i raditi, nigdje ne tražiti sebe, već slavu Božju i kraljevstvo Božje na zemlji.

Filibert Vrau, tek od god. 1854. uvjereni katolik, iza kako je proturio sve bure života mladosti svoje, poslije mnogih borba u roditeljskoj kući i tvornici, poslije velikih novčanih kriza, postaje moderni apostol katoličke akcije, agitator i organizator lillskog okružja. S devizom: Lille mora biti sveti, katolički grad — daje se na posao.

Najmiliji mu bijaše rad za slavu sv. Euharistije. Počeo je s djelom noćnoga klanjanja i u euharističkom preporodu naroda udario bazu svoga kulturno-socijalnoga rada. Molitvena udruga, katolički kasino, gradnje mnogobrojnih crkava, patronaže, konferencije sv. Vinka Paulskoga, hodočašća i premnogi euharistički i drugi katolički kongresi — djelo su njegovo.

Svuda je glava, koja vodi i radi, svuda je novčarka Filiberta Vraua otvorena, ali za njega ne znaš, ne pokazuje se nigdje, svuda postavlja druge, a on u tišini uživa plodove svoga rada ili za najvećih manifestacija,, kojih se uspjeh samo njemu pripisivati imao, pobožno kleči pred Isusom u dubokoj molitvi.

U borbi s francuskim masonima u školskom pitanju neustrašivo se bori i radi, a plod toga bi osnutak mnogih katoličkih škola počevši od osnovnih i stručnih do katoličke universe. U tim se poslovima ne žaca nikakova rada, putuje u Rim i po cijeloj Francuskoj, diže duhove i svuda organizira, žrtvuje stotine tisuća franaka, a svoje tvorničko poduzeće, prepušta solidnoj upravi svoga vjernog druga, pa silnom agitacijom otima lajičkim školama u lillskom okružju gotovo svu školsku omladinu.

Dolazi u konflikat s državnom vlasti, biva suđen, ali ga to ne skršava, već se najvećim mirom bavi i dalje svojim radom, po 8 mjeseci putuje u agitaciji lillskim okružjem i cijelom Francuskom, u Rim i dr., poput modernog apostola, već kao starac, ne osjećajući slabosti tijela, dok se s jednog putovanja nenadano vraća i baš u doba, kad se u prizivnoj instanciji rješava njegov spor, ispušta plemenitu dušu.

U karitativnom je radu bio velik. Kad su imali stradati roditelji, što dadoše djecu svoju u katoličke škole, protestuju s Vrauom na čelu lillski katolici protiv toga atentata na njihovu slobodu i prava: »Ako vam općinsko vijeće, koje ste nažalost vi imenovali, uskraćuje kruha, jer ste vjerni ostali dužnosti svojoj, lillski vam katolici eto otvaraju srce i novčarku svoju. Oni će vas dočekati s ljubavlju kao braću, s poštovanjem kao junačke braniče vjere«. Osnovan bi dakle karitativni odbor, odjevalište, zdravstveno povjerenstvo i t. d.

Za radnike je svoje i druge učinio puno. Treba ljubiti radnika, bilo je ishodište njegova rada u radničkom pitanju, pa se pobrinuo, da udruži i poslodavce i radnike i pojedince i međusobno. Tvornički odbori, kršćanska udruga sv. Nikole, štedionica, društvo uzajamne pripomoći, materinska društva, društvo za rekrute i vojnike, mnoge zaklade i t. d.

Politikom se nije bavio, tek je jednom stupio (i pao) na biralište prisiljen proglasom naglasivši, da svim političkim organizacijama ima da bude najpreče podržavanje načela vjere, poretka i morala, jer republika mora biti kršćanska ili je ne će biti.

Jednu će nas osobitu stvar naučiti Filibert Vrau. Sav se njegov rad osnivao na kršćanskom preporodu, na čisto vjerskoj bazi. On, svjetovnjak, najprije je osnivao i radio za vjerske organizacije. Na njima je dalje gradio i tako stvorio najsolidniji osnov svim ostalim organizacijama, koje će upravo zato ostati trajno i ne će propasti, niti će ih uništiti ikakova sila, jer je katolički život i duh neslomljiva energija, koja zbija redove, drži ih na okupu i nikada ih ne razara.

Naši svećenici, slijedite Vraua! Preporodite vaše župe i obnovite u njima duh vjere i Hrvatska je naša. Nema zapreka, koje se ne mogu svladati, i ne vjerujemo nikome, koji ne radi razno se ispričavajući. Filibert Vrau neka vam bude imperativ za rad i ukor savjesti vaše.

Hoće li Hrvatska dobiti ovakova čovjeka velikoga duha i marljivoga rada, darežljive bogataške ruke? Vjerujemo u čvrstoj nadi, da hoće. »Mi vas tek jedno molimo: udružite se u zajedničkoj akciji za spasenje domovine«.

Očekujemo od naših drugova, da će Markulinovu knjigu do zadnjega primjerka raspačati te želimo, da među piscima njegove knjižnice što prije ugledamo i lajičko ime. **D. Jurislav.**

Henrik Conscience: »Regrut« i »Siromašni plemić«.

»Svjetska knjižnica«, knjiga 3.

Pobjeda neslomive, požrtvovne ljubavi sujet je ovih dviju pripovijesti odličnoga flamskog romanciera, s kojim treća knjiga »Svjetske knjižnice« hoće da upozna hrvatsko čitateljstvo. Svi, koji vole vedro štivo, jasno ko proljetni dan i lako ko travanjski povjetarac, što se njiše na krošnjama rascvalih višanja i kajsijâ, bit će joj za ovu knjigu zahvalni. Legneš umoran od danâ, punih misli, koje te salijeću ko rojevi šumskih osâ, na baršunastu svježu travu, prepuštaš se draganju proljetnih zlatnih sunčanih zrakâ i slatkome maštanju, kojim te vodi ovakova knjiga, iz koje diše ovo isto proljeće, što te okružuje, ova ista pobjedonosna radost uskrsloga života, u kojoj i ti toneš. To znači živjeti — ljubiti! S takovim usklikom odlažeš pročitanu knjigu, koju si na dušak pročitao, koja ne zadire duboko u tvoju nutrinu, da uzburka njene dubine skrivenih jada i bolova, nego tek ko poezija prve mladosti prolijeta njome, kao što zefir prelijeće glatku površinu gorskoga jezera, a tebi se čini, da se to davne . . . davne uspomene pod toplim njegovim daškom odrazuju iz tih dubina . . .

Ni u »Regrutu« ni u »Siromašnom plemiću« ne radi se o rješavanju problema, što ih umjetnici naših dana presađuju iz života u krajeve svoje umjetnosti, niti se radi o tehničkoj kakovoj komplikaciji djelâ, kojima nas pisci sadašnjosti sve većma iznenađuju i udivljuju. Sve, što nam Coriscience priča i kako nam to priča, zvuči nam tako poznato kao kakova zaboravljena priča, koju smo davno nekad čuli. To je odjek r o m a n t i k e u duši čitaoca, romantike prve ljubavi, što prostruji prvi put uzburkanom krvi i mlađanim srcem. U akord te p r v e l j u b a v i ugođene su sve zlatne niti i ovih dviju pripovijesti, da se s njih ko sa žicâ čarobnih harfâ razliju zvuci himne ružoprstoj zori života, himne pobjedonosnoj mladosti, što ruši sve zapreke, da se dovine žuđenome cilju srca. Obilježje je romantike duboko utisnuto u obje ove novele. Promotrite samo pojave obiju glavnih junakinja Trine i Lenore! Koliko je tu zajedničkih značajnih crta! U čem se zapravo i razlikuju jedna od druge, ako se ne obazremo na razliku roda i odgoje? Možda samo u tom,

što je Trina aktivnija od Lenore. Isto je tako opet Jan posve pasivan, a Gustav naprotiv ipak ima velik udio na samoj radnji. Sve su to tako idealno plemeniti karakteri, kakove je samo prava romantika znala da stvori. A tek stari siromašni plemić Vlierbeke, koji toliko stradava zbog žrtava svoje plemenitosti, koja konačno ne ostaje nenagrađena. Zlih karaktera uopće tu Conscience i nema, a cijela je borba njegovih osoba samo borba protiv sudbine, koja ih progoni, dok im ne uspije, da se kroz nju ipak probiju k ljepšoj budućnosti. Svršetak je u obiju pripovijesti sretan, pa djeluje kao toplo zlatno sunce iza bure i kiše.

Sve to prija čitaocu, koji ne traži samo velikih i teških zapletâ i silne tragike, što duboko potresa dušom, nego je željan i takovih djelâ, iz kojih vedrina odsijeva, i koja nam otvaraju jasne poglede u život, pa bio taj život i ovakovom romantikom kao u Conscience-ovim pripovijestima. Gdjegdje ta romantika djeluje i kao zastarala, ali u cijelosti joj ne ponestaje ipak nikada one svježine, koja je uvijek čini zanimivom. To je osobita odlika živih pjesničkih opisa i markantnih scena, kojima su pripovijesti tako fino isprepletene. Od ostalih odlika valja još istaći izrazito katoličko obilježje, koja zrcali u velikom pouzdanju u Boga kroz cijelu radnju.

Moramo dakle pohvaliti nastojanje »Svj. knjižnice«, da nas upozna s djelom nepoznata pisca, kojega tu upoznajemo kao velikog umjetnika. I kod prijevoda treba konstatirati nastojanje, da se neki pređašnji jezični nedostaci uklone, a osobito se ugodno kod cijele »Svj. knjižnice« doimlje, što jedina od svih biblioteka ima najmoderniji hrvatski pravopis, pa iako jezičnom čistoćom zaostaje za »Zabavnom bibliotekom« (i u tom je valja dostići!), to ova pokazuje nazadak za »Svj. knjižnicom« baš tim, što upravo tvrdokornom konzervativnošću još uvijek piše »dj« mjesto »đ«. I dotjerana ukusna vanjština, koju »Svj. knjižnica« ovom knjigom uvodi, znači lijep napredak. Samo još mnogo, mnogo više mara oko stila i jezika, da ne bude više nekih upravo novinarski neukusnih nedostataka!

J. A.

J. Š. Baar: Putem ljubavi.

»Svjetska knjižnica« knjiga 4.

Visok je cilj. Poređuju ga sa gotovo okomitim brdom, punim neprokrčenih, prašljivih staza, do kojega se dolazi s boli u srcu i klonula tijela, jer bol rađa pobjedu i samo teški putevi vode do svrhe. Okomita stijena. Najviši glečer. Pol.

Na vrhu njegovom počiva istina, sreća i mir. Na vrhu je utjeha žalosnih, mir nemirnih, hrana gladnih, zvijezda jutarnja i zdravlje bolesnih. Na vrhu je posuda zlatna, ljiljan iz dola, vrelo ljubavi, krilo umornih i opterećenih, oproštenje i melem nad melemima. Fr. Ks. Meško u »Putu pokajnika«, poređuje ga sa svjetlošću, ne vrućom i žarkom, već mekom i srebrenom, koja začarava oči i omamljuje ih svojom mekoćom, da je neprestano gledaju i nigda je se ne zasite.

Sve upire oči sa žudnjom u visinu i hiti i žuri i žuri i hiti, da gleda i da se ne nagleda, da zamre od dobrote, da oslijepi od ljepote i da se ne nasluša istine . . . Sve čezne, a do cilja dolazi ono, što miriše i što je osjetljivo kao bijelo cvijeće u plavim posudama i čisto kao planinski snijeg i jesenski, sjetni blagoslovi večernjih zvona, srebrnih i zlatnih misli zamišljenih tornjeva.

I Đuro Holub, siroče iz sela Kosovca, da spasi oca i majku, uprti teško i slatko breme i ponese ga kroz četrnaest mučnih postaja, da tri puta pod njim pane, i da na koncu umre tragičnim finalom, jer svatko, tko se sam bori, i još proti uobičajenoga i navike, taj se bori uzaludno, tu zakrvari srce i tu se umire.

Nije imao ni zvanja ni vjere, ali je jedno i drugo stekao ustrajnim učenjem, molitvom i razmatranjem.

Odrekao se je svega. I plavih i mekanih uvojaka i modrih i svilenih očiju, za koje veli Meško, da je ljudski vijek prekratak, a da ih razumije i progleda. Kada se odriče i prolaze slatki osjećaji, čuti se pustoš radi nestajanja, srce se steže i oči suze. I on je zaplakao, kada zalepršaše i odletješe iz duše snovi poput najljepših lepira, papira i paunovih pera.

Priroda i knjige, najvjerniji druzi, uspješno tješe, pa utješiše i njega.

Iza litografiranih skripata, sa srcem što je gorilo od ljubavi kao vječno svjetlo, pošao je na prvu stanicu. Nije snivao o Bistrici i crvenome pojasu, već o radu žilavom i tvrdoglavom radu, o dizanju palih, o veselim i zadovoljnim licima, što će ih vedriti utjeha njegovih riječi, mlijeko i med božanske nauke. Njegovo je srce gorjelo i živjelo gdje žive paučinasti oblaci. Nije shvatio ni vremena ni mjesta i zato nije mogao napred.

Prvi je župnik tražio mir, samo mir. Glavno je da on dobije svoja drva i svoje novce, da nadrobi u jutro lončinu kave, da dobro ruča i večera, a kojekakove novotarije, — to nije za njega. Tu prvi puta pada razočarana, neiskusna i prestrašena duša, tu se prvi puta okusi tek žuči, čaše iz Maslinskoga vrta — život i ljudi.

Mijenja staciju, i sada dolazi duši punoj ljubavi i dobrote, Sheehanovom simpatičnom ocu Danu, koji ga uči, kako se putuje i koji mu daje direktivu. Festina lente, i štogod činiš »respice finem«. Nakon uspješnoga rada isposluje mu starac župu. Sada on razvija sve svoje osnove, sve dugo prikrivane snove, proživljavajući razočaranje za razočaranjem i neuspjeh za neuspjehom.

Panem et circenses. Harmonike i pive, to je lozinka naroda. Već Ibsenov Brand na vrhuncu oduševljenja, htijući narod uputiti u ljepote Božje, doživljava na norveškim planinama razočaranje, gdje ga narod kamenuje, tražeći htjeba mjesto Boga. Stari egipatski lonci, krastavci i meso. Danas pljesak i maslinove grane, a sutra »raspni ga, raspni« — danas lovor, a sutra crvena luđačka kapica. To je drugo razočaranje, drugi put, iza kojega dolazi odmah i treći prenapeti rad i sušica.

Ustrajao je, jer je imao ljubavi. Ljubavi, koja dugo trpi, koja je milokrvna, ne zavidi, ne nadima se, ne čini što ne valja, ne traži svoje i ne srdi se. Ljubavi, koja ne misli o zlu, ne raduje se nepravdi, a raduje se istini, koja sve snosi, sve vjeruje, svemu se nada i sve trpi. (Sv. Pavao. Korinć. I. gl. 13.)

Koliku ulogu igraju danas formalnosti, u ovom slučaju frak i rukavice, kazuje nam lijepo jubilej u IX. postaji.

Karakteristike, kontrasti, svijetlo i sjene provedeni su lijepo. Tankoćutni i fini lirik Rodenbach ne zadovoljava se u svome »Zvanju« samo s događajima, konstatiranjem činjenica. Njega kao pjesnika zanimaju više opisi. Dok crta ceremonije u crkvi, baršunastu prašinu, jesenske melodije zvona, orgulje, harmonij i procesije, on piše najljepše svoje pjesme, pune najfinijih nuanca i boja i mirisa i zvukova. A Baar tek na nekoliko mjesta opisuje, i to samo najnužnije, da se pojača pokret duše, misao ili osjećaj.

Rodenbacha zadovoljava već prva postaja, i on od nje čini novelu (a tako bi načinio i od svake druge postaje), jer ga zabavlja sitnica, najmanji i najveći pokret duše, a Baaru treba 14 postaja, jer prikazuje u glavnim crtama i širokim potezima sav život svećenika, sve njegove moguće prilike i neprilike u životu. On se ne smije zadržavati kod opisa, jer bi bio predug. Prema »Stimmungu« duše udešava on okolicu, (put majke k sinu i natrag, i u prvoj postaji, dok se sin bori između svijeta i Boga, da se pojača ozbiljnost i strahota momenta nad ječmom plove c r n i o b l a c i, a čim se odluči za Boga i razvedri oca i majku, nad ječmom se k i d a j u o b l a c i i svanjiva) a Rodenbah iz okolice zaključuje na dušu (od crnoga odijela i sjetnih koraka na slični sadržaj u duši).

Djelo je bez dekoracija. Fakta, koja sivim bojama potresaju. Kompozicija je u 14 postaja nova i spretna.

Sheehana zadovoljava samo V. i VI. postaja. Starac Dan i otac Lethebej. Samo svjetlo, proljetni mirisi, zadovoljni smiješci i tople, prašinaste proljetne kiše.

Obično je da o »njoj« govore u svim sličnim novelama, kao Meško, Rodenbach, naš Novak u »Zaprekama« itd., i da je »ona« uvijek glavno lice. Ovdje se ta običnost tek spominje, da kasnije posve iznikne.

Moglo bi se i dalje, da je volje i strpljivosti. Djelo je preveo g. J. Andrić. Onoj ribi na omotu, i ako je lijep simbol, malo se nasmiješismo. Kušajte naći što zgodnije ili ništa — — —

UMJETNOST

Deseta godišnjica »Svete Cecilije«.

Otkako postoji čovjek na zemlji, postoji i pjesma kao izražaj osjećaja njegovih. Spoznaju veze čovjeka s Bogom popraćuju silna čuvstva, koja se manifestiraju u liturgijama svih naroda i svih vremena. Historija svjedoči, da je integralni dio liturgija svih naroda i vremena pjevanje, što je sasvim jasno. Tä čim se mogu tako manifestirati osjećaji kao pjesmom? No budući da su ti osjećaji nešto najplemenitije u čovjeku, jer ih rađa spoznaja odnošaja između Božanstva i čovječanstva, to mora nužno i njihova manifestacija biti takova, da bude dostojna i Boga i čovjeka. Naravno je, da ta manifestacija čuvstava odgovara kulturnom niveau-u pojedinoga naroda u razna vremena. Zato se i dogodilo, da pjesma u slavu Božanstvu nije često puta bila dostojna Boga. Šta više i danas, kad je kulturni niveau tako visok, često se čuje nedostojni slavospjev Bogu. Da se stane tome na put, pobrinuše se revnitelji za slavu Božju.

God. 1907. u mjesecu siječnju pojavi se kao produkt toga revnovanja za slavu Božju — »Sveta Cecilija«, smotra za promicanje crkvene glazbe. U uvodnom članku: »Prijateljima crkvene glazbe« izlaže uredništvo (vlč. gg. Milan Zjalić i Mirko Novak te g. profesor Franjo Dugan) motiv izdavanja smotre i program njezin. Da postigne svoju svrhu u naslovu označenu, donosit će »Sveta Cecilija« rasprave i poučne (ponajviše praktične) članke iz sviju grana crkvene glazbe: korala, polifonije i pučke crkvene pjesme. »Pučkoj pjesmi posvećivat ćemo osobiti mar, jer istom kad nju uredimo, onda ćemo pomišljati na druge vrste crkvene glazbe«. Osim toga donosit će praktične upute u orgulje, pratiti glazbeni život i domaćih i stranih kulturnih naroda, a i kopati zakopano umjetničko narodno blago iz riznice zaborava. Taj je svoj program »Sveta Cecilija« sistematski provodila. Prvi članak, što je posve naravno, glasi: »Vrste crkvene glazbe«. Slijedeći članci: »Vrijednost korala« i »Za upoznavanje prave crkvene glazbe« dokaz su realizovanja programa. Rubrika: »Dopis« donosi crkveno-glazbene prilike iz Sarajeva, a »Listak« ukratko referira o našim glazbenim listovima, o crkvenoj glazbi u zagrebačkoj stolnoj crkvi, o crkvenoj glazbi u Slovenaca i dr.

Da pokaže primjerice duh prave crkvene glazbe, izdaje »Sveta Cecilija« glazbeni prilog, koga vrsno uređuje prof. Franjo Dugan, koji ujedno u rubrici: »K našem prilogu« donosi stručne primjedbe o donesenim pjesmama. Iz prospekta prvoga sveska već se lijepo vidi duh i smjer a i sistematsko ostvarivanje programa. U tom su svesku suradivala 4 radnika-stručnjaka (osim gore označenih u redakciji još i vlč. g. Filip Hajduković) te svojim radnjama zajamčili egzistenciju i napredak smotre. U slijedećim svescima javljaju se novi radnici (prof. Vilko Novak i g. Antun Dobronić) sa člancima, koji također pridonose kamečak svrsi smotre. U III. svesku dolazi članak o životu i radu dra. Franje Witta, oca cecilijanskoga pokreta. Dolaze i nove rubrike: »Glazbena literatura« i »Razne vijesti«. Prva donosi kratke recenzije glazbenih listova i djela što domaćih a što stranih, a druga zasada samo obične domaće vijesti iz glazbenoga života. Došlo je i par nekrologa poznatijih crkvenih skladatelja: Josip Förster, o. Angelik Hribar i o. Kornmüller. U V. svesku su »Razne vijesti« proširene već izvan domovine: Slovenija, Njemačka i Italija imadu odsada svoja stalna mjesta. U VI. svesku dolazi »Poziv na skupštinu »Cecilijinog društva« u Zagrebu, koja bi se imala obdržavati 21. studenoga t. g. Na njoj bi se pretresao nacrt pravila za »Cecilijino društvo«, za koje je ideja osnutka nabačena već u »Listku« V. sveska. Slijedeće je godište osvanulo s pravilima »Cecilijinoga društva«, koje je već osnovano i »Sveta Cecilija« je glasilo njegovo. U III. svesku dolazi već i nacrt pravila za župna »Cecilijina društva«. U ovom godištu pojavilo se novih radnika (Vl. Stahuljak) i karakterističnih ovećih radnja: Karakteristika crkvene glazbe, Instrumentalna glazba u crkvi (po Weinmannu priredio M. Zjalić), Pouka u Koralu, koja se nastavlja kroz par

godišta od vlč. F. Hajdukovića i dr. Dopisa imade sve više i to iz raznih krajeva domovine, što je znak napretka cecilijanske ideje.

Dosada je »Sveta Cecilija« izlazila svaka 2 mjeseca dakle godišnje u 6 svezaka, no trećim godištem poče izlaziti mjesečno — u 12 brojeva svaki od 12 stranica. U »Raznim vijestima« 1. broja dolazi tekst »Hrvatske mise« — »Na glas zvona« od Stjepana Leppea, a ujedno se raspisuje natječaj za napjev iste. Br. 5—6. oglašuje skupštinu »Cecil. društva« i poučna praktična predavanja, koja bi se imala obdržavati u drugoj polovici kolovoza god. 1909. U brojevima 7—8. poziv lje se na crkveno-glazbeni poučni tečaj, a br. 9—10. donose tečaj prvoga hrvatskog cecil. sastanka, koji se obdržavao 23. i 24. kolovoza t. g. U tom se godištu javlja g. Janko Barlè s člankom: »Pesmi slovenskih protestantovskih pesmaric, njih viri in njih poraba v poreformacijskih časih«, a u slijedećem godištu nastavlja kao stalni i marljivi radnik na polju crkveno-glazbene historije. Dne 19. svibnja 1910. priredilo je »Cecilijino društvo« koncerat, a 24. kolovoza drugi cecilij. sastanak s glavnom skupštinom. U ovo doba od prilike padaju jubileji glasovitih skladatelja, pak je gotovo oficijelno ušla rubrika o njima. Dvobroj 8—9. donosi nekrolog Franji Kostanjevcu, koji je 25. kolovoza za vazda zatvorio svoje trudne vjeđe, da uzmogne Svevišnjega slaviti na drugom svijetu, kaošto Ga je veliki dio svoga života slavio — in hymnis et canticis — kao dugogodišnji regens chori ecclesiae cathedralis u Zagrebu. Isti dvobroj donosi život i rad svoga revnoga saradnika i prvog potpredsjednika »Cec. društva« Vatroslava Kolandera iz pera njegova sina Zlatka. Kao dokaz lijepoga napretka cecil. ideje služi opširan dopis iz Donjeg Međimurja od Mesopotamskog u dvobroju 10—11. U »Raznim vijestima« br. 12. dolazi među vijestima iz Češke kratki ocrt rada Vítězslava Nováka i Josefa Suka, koji su iza Dvořáka danas zvijezde na češkom glazb. horizontu. Oni nastavljaju rad Smetane i Dvořaka; oni su danas predstavnici moderne češke glazbe. Godišta. V., VI. i VII. stoje još uvijek obzirom na radnje na priličnoj visini, jer je uz stare stručnjake pridošlo mnogo mladih sila kao što su to: Kolb, Žganec, Odak, Lučić i dr., ali materijalno stanje »Svete Cecilije« bivalo je danomice sve gore, tako da je na koncu VI. godišta moralo uredništvo zabugariti tužnu pjesmu: Pretplatu molimo, pomoć molimo, inače moramo prestati. Na svu sreću ganulo je to bugarenje ipak neka srca, koja nijesu mogla dopustiti, da tako plemeniti pothvat strada, te su list potpomogli, a najviše zagreb. nadbiskupski duh. stol, koji je dodijelio godišnju subvenciju od 500 K. Tako je »Sveta Cecilija« zašla i u svoje VII. godište kao nanovo rođena, ali opet svaka 2 mjeseca. U ovo vrijeme umiranja »Svete Cecilije« i njezina djelomičnog preporoda upoznala nas je sa životom i radom mnogih glasovitih glazbenika, kaošto su to Liszt, Wagner, Massenet, Verdi, Elgar, Dvořak, dr. Proske, Zajc, Kuhač, Sattner, Führer, Vilhar i dr. što povodom raznih jubileja kod nekih, a što u nekrolozima kod drugih. U to vrijeme je »Sv. C.« (god. 1912. br. 5—6.) morala nažalost donesti nekrolog Vatroslavu Kolanderu, kome je prije 2 godine povodom jubileja iskitila rad njegov na glazb. polju a osobito u cecilijanskome duhu. Godine 1911. u svome V. godištu u br. 8—9. donesla je nekrolog prvome predsjedniku »Cecilijinoga društva« u Zagrebu preč. g. Franji Šultajsu, koga je zamijenila mlađa sila poznati radnik na polju crkv. glazbe g. Janko Barlè, koji je izabran u glavnoj skupštini obdržavanoj 23. studenoga 1911. Da se olakša propagacija cec. ideje, izdade glazb. društvo »Vijenac« malenu pjesmaricu gotovo samih starih pučkih pjesama s tekstom i napjevom god. 1912. Na toj je pjesmarici najviše radio mladi talenat glazbeni sada već poznati Vinko Žganec, koji se mnogo pripravljao za taj posao, čemu su dokaz i članci njegovi o istom predmetu u V. godištu br. 12. »O hrvatskoj pučkoj crkvenoj pjesmi« i u VI. godištu br. 3—4. »O pučkoj crkv. pjesmi«. U 5. svesku VII. godišta susrećemo se s novom rubrikom: »Pabirci iz naše crkv. glazbene prošlosti«. Svake od ovih godina održalo je društvo »Svete Cecilije« glazbene tečajeve, koji su se nažalost slabo posjećivali, ali koliko su se posjećivali, donijeli su lijepih plodova. Mnoga »Cecil. društva« i pjevački zborovi u provinciji imadu svoj postanak zahvaliti najviše tim poučnim kurzovima. Novim svojim godištem dolazi »Sveta Cecilija« u ruke Janka Barlèa, koji

*

je sigurno drži i dandanas ju je podigao do smotre, koja se može takmiti sa svakom smotrom glazbenom i velikih kulturnih naroda. On je okupio oko sebe mnogo mladih radnika, dà, sve što se u Hrvatskoj a osobito u Zagrebu bavi ozbiljno glazbom okuplja se oko preč. g. Barlèa. Starih radnika sve pomalo nestaje. Još se u VIII. godištu javi po koji od starih, ali u IX. i X. godištu ispunjaju je posve druge sile — imena, koja su se prije pojavila samo katkada. Broj dopisa je znatno poskočio od pređašnjih godina, što je velika utjeha za cecil. pokret, jer su oni slika napretka toga pokreta. Još su veću vrijednost dobili ti dopisi poslije Žgančeva članka: »Bilanca našeg rada iz ovogodišnjih dopisa«, koji je izišao u zadnjem svesku IX. godišta i dao informacije, kako treba pisati dopise. Rubrika: »Glazbena literatura« znatno se proširila. Osmim godištem počinju dolaziti i tekstovi pjesama prikladni za komponiranje na koncu lista. Tim se doskočilo jednoj velikoj neprilici, koja je dosada zadavala jada glazbenicima — kompoziterima. Potpunu svoju reformu doživila je »Sv. Cec.« god. 1915. u svome IX. godištu. Tu dolaze važni članci, koji nas upoznaju sa davnom historijom narodnoga blaga na polju crkvene glazbe. Te vrsti su članci od J. Barlèa: »Crkvene pjesme o. Nikole Krajačevića« i od dra. J. Mantuania: »Hrvatska crkvena pjesmarica iz god. 1635.« i iz godišta X. od J. Barlèa: »Pavlinska pjesmarica iz god. 1644.«, od o. Ferd. Brixia: »Plač Gospin«, od R. Strohala: »Najstarija sačuvana hrv. umjetna pjesma iz. god. 1320.« i od istoga pisca »Tri uskrsne pjesme iz god. 1492.«. Razmilovićevi »Korali« od K. Šegvića također su lijep prilog k povijesti crkv. glazbe. Nestalo je rubrike »Listak« ali je mjesto nje došla nova rubrika »Iz hrvatske glazbene prošlosti«, kod koje se najviše istaknuo sam urednik, da potakne i druge, koji se bave historijom, na taj posao. To mu je doista i pošlo za rukom, jer se godine 1916. javilo upravo za tu rubriku toliko radnika, da je začuđenja vrijedno. Nova rubrika »Crkvene pjesme« donesla je 16 pjesama, od tih 4 marijanske, 3 Duhu Svetomu, 8 Svetotajstvenih i 1 Tijelovska, a većina ih je od presv. g. dra. Iv. Šarića, sarajevskoga biskupa. Ta je rubrika u 1915. godini postigla svoj vrhunac. U god. 1916. dolazi samo 1 pjesma. Još se pojavila u IX. godištu rubrika »Umrli«, koja daje lijep prijegled na polje smrti, kako je nesmiljeno oduzela glazbenoj umjetnosti njezine korifeje.

Svake godine osim 1915. otkako izlazi »Sveta Cecilija« priređivalo je »Cec. društvo« društvene produkcije i koncerte, da njima budi u slušateljstvu smisao za pravu crkvenu glazbu. U njima se također zrcali napredak cecilijanske ideje. Dokazuju to programi tih koncerata i činjenica, da je na mnogima od njih bilo vidjeti i zborova iz provincije.

Drugo sredstvo, koje je »Sveta Cecilija« upotrebljavala za postignuće svoje svrhe, jest izdavanje glazbenoga priloga. Njim je uredništvo htjelo, da u praksi provede ono, što u teoriji naučava. U ovo 10 godina opstanka »Svete Cecilije« sabrala se cijela velika knjiga tih priloga. Prama svome obećanju u programu donosila je ona kroz svih 10 godišta stare hrvatske pjesme otimajući ih tako zaboravi, a s druge opet strane istiskujući njima tuđinske pjesme, koje su se već uvriježile u našem narodu. Imade tih starih narodnih pjesama toliko, da bi se samo od njih mogla načiniti mala pjesmarica, jer su prilično sistematski izdavane. Imade 1 misna pjesma s raznim napjevima za sve dijelove mise, krasnih adventskih, božićnih, korizmenih, uskrsnih i marijanskih pjesama. Ostalo su umjetne pjesme, od kojih su mnoge skladane posve u duhu starih hrv. pjesama. Imade nekoliko misa, mnoštvo marijanskih pjesama, prilično mnogo prigodnih, tantum erga, euharističnih, presv. Srcu Isusovu, Svetomu Duhu i nekoliko litanija. Cijela ta knjiga priloga može doista služiti kao jedan pravi i potpuni kantual. Pjesme su rađene većinom za mješovite zborove, ali imade i nekoliko muških zborova i dvoglasnih zborova uz pratnju orgulja. Šta više imade i solo partija uz pratnju orgulja, što je ušlo u »Sv. C.« najviše radi velike glazb. vrijednosti. Sve su pjesme građene u homofonom stilu. Imade i nekoliko preludija. Oko glazbenoga priloga, koga s velikom glazb. spremom revno uređuje priznati stručnjak profesor Franjo Dugan, okupio se lijepi broj suradnika. Razvitak je i kod njega otprilike isti kao i kod informativnoga

dijela »Svete Cecilije«. Iz početka su većinom stare hrvatske pjesme, koje je sve krasno harmonizovao i ritmizirao prof. Dugan, kasnije se javlja Mirko Novak, Kolander, Hadrović, Stare i Ocvirk. God. 1910. susrećemo se s Kolbom, koji odonda sve do danas mnogo surađuje, a kasnije dolazi Kostanjevac, Lučić, Odak, Žganec, Adamić. Naravski, da se između svih ističe sve do god. 1913. sam urednik Dugan i kvalitetom i kvantitetom. Iza njega najviše surađuje M. Novak i Kolb. God. 1913. kao da su ti suradnici zaboravili na »Sv. C.« ili je M. Novak uzeo monopol na nju, jer kroz cijelo godište vidimo samo njegove pjesme. U godini 1914. se to stanje popravilo, te se uz neke stare suradnike javljaju nova imena: Taclik, Vodopivec, Vuksan, Klemenčić i Canjuga. Godine 1915. najviše surađuju Žganec i to u harmonizaciji starih hrv. pjesama i s par originalnih i Taclik, a u god. 1916. imade nekoliko narodnih i starih pjesama s obradbom Duganovom, a ostalo su umjetne od Adamića, Canjuge, Kolba, Taclika, Špoljara i dr.

Ponosni možemo biti, da nam je tako plemeniti pothvat lijepo uspio, te nam »Sveta Cecilija« prebrodivši sretno svoje najteže časove zaplovila u drugi decenij svoga života. Tâ koliko je kod nas Hrvata lijepih pothvatâ propalo samo poradi poznatog hrvatskog nehaja, ali »Sveta Cecilija« svlada taj nehaj, koji je i njoj zaprijetio, šta više ona se podiže do tolike visine, da sada po sebi slavi one, zbog čijega je nehaja skoro propala. Naša je »Sveta Cecilija« sada na tolikoj visini, da je upravo moralno nemoguće, da ona propadne, a da radi toga Hrvati ne budu osuđeni radi skrajnje indolencije i neshvaćanja njezine kulturne misije. Ponosni na nju takovu okupimo se oko nje s još više ljubavi! Tâ radi se o najplemenitijoj i najuzvišenijoj svrsi — o slavi Boga i o ljubavi bližnjega. **Ante Ružičić.**

LISTAK.

Za našu budućnost.

Često sam se puta pitao, zasto se ideje našeg hrv. kat. pokreta tako slabo šire među svim slojevima hrvatskoga naroda, koji je tomu uzrok. Prošla je već i deseta godišnjica ozbiljno započetog rada, a ideje hrvatskog preporoda u Kristu ne zahvatiše još uvijek one željene dimenzije. Znamo svi dobro, kako stojimo, zato ne ću ni iznositi podataka. Imamo svoje »Novine« za sve slojeve narodne, imamo »Hrvatsku stražu« za inteligente, »Hrvatsku prosvjetu« za literate, »Luč« za đake viših škola, »Krijes« za mlađe đake, izdajemo »Knjige katoličkog života«, »Knjige sv. Jeronimskog društva«, »Svjetsku knjižnicu«, »Hrv. kršć. dem. knjižnicu« i t. d. i t. d., imamo svoja društva, svoje biblioteke, ima u nama i volje i oduševljenja i znanja i ljubavi, a ipak — ipak ne prodiru naše ideje onom brzinom u naš narod, kako bi to moglo da bude. Mora da postoji uzrok ili više njih, s kojih ne postizavamo dovoljan uspjeh. Ja ću ovim recima pokušati da otkrijem jedan od uzrokâ našeg općenito još uvijek premalog uspjeha. Moje je mišljenje, da napredujemo sporim korakom osobito zato, jer t r g o v i n a n i j e u n a š i m r u k a m a.

Na trgovinu, koja je tako znatna u životu svakog naroda, čini se, kao da smo prilično zaboravili. Priznati moramo, da smo se odveć malo njome zanimali, zato ne će biti zgorega, ako istaknem njenu vrijednost.

Tko ima trgovinu u svojim rukama, taj gospoduje velikim dijelom narodnoga novca. To mi Hrvati dobro osjećamo. Novcem gospodari kod nas tuđin i zato se ne smijemo čuditi. što smo u mnogočem zavisni od tuđinaca. Malo koja trgovina ili tvornica nije u rukama raznih doseljenika, koji sišu našu snagu pripravljajući

nam krvavi grob. Novčani kapital nije u rukama našeg naroda, a bez tog kapitala ne možemo uspjeti ni materijalno ni moralno. Hrvatske zemlje su prirodno jako bogate, ali Hrvati ih ne mogu crpsti na svoju korist. Rudno bogatstvo je veliko, no kad bi se i htjeli njime okoristiti, ne bismo mogli toga učiniti, jer nemamo kapitala. Ali zato može tuđin. Sa strahom gledamo, kako tuđinski kapital poplavljuje naše gore, naše more, naše rijeke i ravnice, a naš čovjek prodaje i ono malo krova nad glavom i bježi u tuđinu, ne da možda ondje živi udobnim životom čovjeka, nego da radi ko sluga, ko rob za dobro drugoga.

Trgovine nijesu u našim rukama. Hoćeš li da štogod kupiš, ne možeš kod našeg čovjeka, jer ga nema, nego si prisiljen ići židovu ili tuđincu. Obazrimo se na pr. samo na knjižarski obrt. Tko prodaje duševne produkte u nas? Naši ljudi? Osvjedočeni katolici i dobri Hrvati?... Čemu da odgovaram. Pitam samo: Zar bi naš čovjek prodavao stvari, koje kvare i truju nesamo našu mladež, već i odrasle? Zar bi knjižara, koju vodi katolički muž, mogla biti izvor bluda i nemorala, nebrige i nehaja? Da barem državna vlast zabrani prodavanje zle štampe, ne bi ni izdaleka takove knjižare mogle širiti zlo, koliko ga šire. Naše su dakle knjižare mnogo skrivile, što se nije širilo dobro i lijepo. Koliko smo se morali boriti, da hrv. kat. štampu uvučemo u knjižare zagrebačke, znamo iz iskustva, a kako je bilo drugdje, možemo si misliti. Tä gg. knjižari su se bojali, da će prodavajući edicije našeg pokreta postati nemoderni i izgubiti simpatije mušterija! I tako su znali preporučiti naše stvari, da je malo koja bila prodana. Na koncu smo se ipak uvjerili, da ne trebamo pomoći takovih kulturnih radnika, jer čemu da se po našim knjigama prašina hvata? Ti najbolji posrednici između knjige i naroda ne će s nama dakle da rade. No nesamo da ne će s nama da rade, nego su mnogi što više i protiv nas. Znadem za nekoje, koji su pristali na to, da raspačavaju naše edicije, ali kad je tko htio da kupi koju, odgovarali su ga od toga tumačeći, da je to »popovski list«, »klerikalni« i t. d. Mnogi su nam se tužili, da su nekoji knjižari prodavali naše »Novine« za dvostruku cijenu, samo da na taj način odbiju ljude od nas i t. d.

Vidimo dakle, da knjižarstvo, to najbolje posredništvo s narodom, nije u rukama ljudi naših načela. Zato je posvema lako doći do zaključka, a taj je: O s v o j i m o — što više možemo — k n j i ž a r s t v o z a p r e p o r o d h r v a t s k o g n a r o d a.

Deviza neka nam u svemu bude: »Ako jedno djelo može donijeti mnogo dobra ili također mnogo zla, onda mi ne smijemo to djelo prepustiti ruci neprijateljskoj«.*) Nažalost knjižarstvo je naše prepušteno ruci neprijateljskoj. Tu dakle treba da tražimo uzrok slabome uspjehu. Jasno je: da smo imali svojih knjižara, kud i kamo bismo bolje danas stajali! Naša načela i ideje dublje bi prodrle u hrvatski narod, a naše se knjige i listovi ne bi morali boriti s novčanom nestašicom, kako nam o tom svjedoče dnevne jadikovke.

Knjižar ima velik djelokrug. On dolazi u doticaj sa svim staležima, a najviše s inteligencijom, kojoj je knjiga svakidanja hrana. On ima i veliki utjecaj na svoje mušterije, osobito na mlade ljude i neuke. Koliki kupuju samo ono, što im knjižar preporuči! Preporučuje li zlo štivo, što se nažalost kod nas gotovo svagdje i događa, koliko se zla postizava! U većini slučajeva možemo optužiti knjižara radi sve zle odgoje današnje mladeži.

Kad dakle »trgovci znanja« djeluju u zlom smislu, zar mi katolički Hrvati smijemo mirne savjesti gledati na taj njihov rad? Nijesmo doduše ni do danas propuštali nijedne zgode, a da nijesmo upozoravali hrv. javnost na to pozivajući je, bilo da bojkotira takve razarače morala, bilo da zabrani širenje dotičnoga zla, ali u malo slučajeva vidjesmo potpuni uspjeh.

Ne preostaje nam sad ništa drugo, nego da nađemo način, na koji ćemo postići siguran uspjeh. Što ne pomogoše savjeti ni opomene, pomoći će jamačno to, kad u svakom većem mjestu osnujemo svoju knjižaru, na čelu koje mora da bude pravi, iskušani Hrvat-katolik, odgojen u načelima mladog hrv. kat. pokreta. Od

*) Gabriel Palau: Katolik na djelu. Str. 95.

kolike će znatnosti biti te trgovine još se ne može potanje znati, ali je sigurno, da će mnogo koristiti našem pokretu i moralno i materijalno.

Najbolje nam svjedoči prvi pothvat te ruke knjižara »Novine« u Zagrebu, koju je otvorio poznati poznati hrvatski beletrista Milko Kelović, bivši profesor. Nedavno se posvetio tomu novome zvanju, a već opažamo, kako napreduje naša stvar. Izdavanje »Svjetske knjižnice« njegovo je djelo i zamisao.

Početak je eto tu, a sad je na drugima, da nastave dalje.

Književništvo je najbolji posao trgovačkoga smjera, a za naše potrebe najnužniji. Hoće se za nj čvrsta, ustrajna volja i temeljita teoretska i praktična naobrazba. Tko se kani posvetiti tome zvanju, neka dobro promisli. Budući da je nužno, da zbog organizacije rada znamo za svaki naš pothvat, dobro će biti, da svaki, koji se hoće da posveti tome zvanju, javi svoju odluku »Hrv. kat. nar. savezu«, odnosno »tajništvu hrv. kat. nar. đaštva«, t. j. sada »Domagoju«.

Ta će stvar osobito zanimati slušače trgovačkih akademija, pa je njima i namijenjena.

Bože daj, da uspijemo u svim važnim pothvatima!

Josip Kratina.

Treći red sv. Franje.

Vrlo je malo nažalost Hrvata, koji poznaju ovu instituciju. I mi rijetki poznavatelji imamo s obzirom na tu instituciju posebni grijeh na duši: da premalo ističemo ideju trećeg reda sv. Franje! Bit će to stoga, što je taj red kod nas zapušten, što u nj većinom stupa svijet manje ugledan, a mi kao da se nijesmo usudili van s idejom. Zato ću vam je ovdje iznijeti, a vi onda sudite i činite, što vam kaže razbor i savjest.

Historiju puštam.*) Iznosim ovdje srčiku trećeg reda, da ne bude više nikome od naših terra incognita.

Značajka je njegovih pravila[1]) posve religijozna i demokratična. Crkvu (biskupe) moraš slušati u svemu, štogod ima veze sa sv. vjerom, ali opet u svemu gdje treba da budeš autonoman, imaš potpunu slobodu tako, da se tvoja individualnost može posve nesmetano razvijati.

S Bogom moraš biti u kontaktu: najmanje jedamput mjesečno treba da si s Njime na gozbi. Molitve ne smiješ potcjenjivati! Dapače poput ostalih redovnika mora svaki, koji je sposoban moliti redovnički brevijar ili barem »Mali oficij bl. dj. Marije«. Tko ne dospije ili ne može, taj će dvanaest puta na dan moliti »Očenaš«. Raskoši i prevelikoj noblesi, koja ne dolikuje tvojem svjetovnom staležu — u trećem su redu vrata zatvorena. Zakon ljubavi prema Bogu i bližnjemu treba da je kod trećoreca vazda na površini. Pravilo ima posebni paragraf o međusobnoj ljubavi.

To je religijozna podloga. To su zahtjevi, kojima mora da udovolji svaki kršćanin, koji hoće da pokaže ma i najmanje nutarnjeg, duhovnog, vrhunaravnog života. Jednom riječi — to treba da izvršiš, ako želiš da se razviješ u potpuna čovjeka, inače ćeš biti krnj. To je jezgra sv. Evanđelja. Može se to i bez trećeg reda, ali je teže, jer te ovdje red opominje po pravilu, po članovima, po sastancima, po svoj štampi i t. d. dok se inače čovjek lako zapusti.

Na prvi mah začuđuje čovjeka treća glava u pravilu: o službama ili organizaciji. Suponira se organizacija, ali nije određena. To je na mnogim mjestima i smetalo razvitak trećeg reda, a najviše tamo, gdje vođ zadruge nije imao organizatornog duha. Pravilo i tu ostavlja slobodu, da se pojedina za-

*) O historiji je pisala Luč 1910. str. 223., 288. i 414. O osnovatelju trećeg reda — sv. Franji iz Asiza — štampane su markantne crte u prvoj »Ratnoj knjizi Luči« 1914./15. str. 81.

[1]) Vidi »Pravilo pokorničkog ili trećeg reda sv. Franje Serafskoga«, Zagreb 1916. Dobiva se u uredništvu »Glasnika sv. Franje«, Zagreb, franjevački samostan.

druga razvija prema prilikama svojega mjesta i svojega vremena. To je jedno od onih svojstava, koja omogućuju trećem redu, da živi i djeluje već sedam stoljeća.

Sad ostavljam pravila, pa se obraćam k vama, mladi kolege i budući inteligenti Hrvatske. U pomanjkanju franjevaca[2]) naravski da je zaboravljena i ova institucija. U novije se vrijeme popravlja stanje hrvatskih franjevaca po svim provincijama. To redundira i na treći red. Upozorujem ipak katoličko đaštvo i senijore, da nije ispravno, ako oni treći red prepuštaju samo brizi franjevaca. U nas je premalo svećenika, pa i ono malo redovnika, što ih ima, mora gotovo većinom da preuzima službu svjetovnih svećenika pored svojih redovničkih dužnosti. Svaki je redovnik, koji se bavi organizatornim radom, prekrcat poslovima. Na mnoge velike potrebe ne može dospjeti. Zato bi trebali naši svjetovnjaci da pomognu: da preuzmu i kod trećeg reda one poslove, koji njih čekaju. Treći red je za svjetovnjake! Nije samo franjevački! Nijeste dakle ništa izvanredna učinili, ako proučavate sv. Franju i treći red, ako pomognete organizovati treći red sv. Franje. Ako mu svojim pristupom i svojim radom povećate ugled, učinit ćete neprocjenjivih usluga hrvatskome narodu. Već sada imade oko 40.000 hrvatskih trećoredaca. Ti većinom pripadaju pasivnim elementima, koji su došli u red poradi svoje duše. Organizacijom bi se dalo mnogo toga aktivirati t. j. upotrijebiti za mnoge katol. akcije. Tu organizaciju treba da vi pomognete! Pomoći ćete je najbolje i najradije, ako ste sami članovi te organizacije, ako je uzmete kao svoju, ako je spojite s cjelinom hrvatskoga katoličkoga pokreta.

Dixi et salvavi animam meam. Jakša je zasad svoje učinio. Dalje neka vam govori namjesnik Isusov: Blagopokojni Leon XIII. izjavio je 11. svibnja 1884. u pismu na franjevačke provincijale, da je on stvar trećeg reda pomagao na svaki način, sa svom revnošću. — Kad mu je lombardski provincijal predao posvetu od 50.000 trećoredaca iz Lombardije, reče sv. Otac: »Naša je volja, da se treći red od dana u dan sve više širi. Propagirajmo ga, propagirajmo ga, propagirajmo ga! Trudimo se mnogo! Želimo, da trećoreci nadmaše milijun i dva milijuna; željeli bismo, da svi kršćani postanu trećoreci, a osobito želimo, da se serafski duh širi svuda«.

Uredniku »La Messager de s. François d'Assise« stavio je na srce: »Širite treći red sv. Franje svim sredstvima, jer on mora obnoviti svijet«. — U pismu od 25. studenoga 1898. na franjevačkoga generala opet vruće preporučuje širenje trećeg reda. Mnogo čini i veliki je faktor za opće dobro treći franjevački red. Ako je nekad mogao probuditi kršćanske duhove i posvuda njegovao krepost ljubav i pravu pobožnost; ako je u burnim vremenima mogao ukrotiti, složiti i pomiriti zaraćene stranke, zašto ne bi danas pokazao istu snagu? Nesumnjivo će mnogo više ljudi dobiti volju za nj, ako bude imao brojnije i sposobnije glasnike i pomoćnike, koji će ga širiti, koji će jasno razlagati narav njegovu, njegovo blago pravilo i velika dobra s njim svezana. I to neka čine propovijedanjem, štampom, držanjem sastanaka i svim drugim zgodnim sredstvima. Znamo, da toga nikad nijeste zanemarivali niti sad ne zanemarujete, ipak se opominjite, da se traži od vas da se stalno skrbite za nj, da sve jače radite«.

Ima još epizoda iz života velikog Leona XIII. i mjesta iz njegovih enciklika, bula i brevea, koja bi pristajala ovamo. Ima i od blagopokojnog Pija X. i sadanjega sv. Oca, ali zasad neka je ovo dosta.

---

[2]) U mnogim našim samostanima ima i sad još samo po jedan čovjek, dapače u Dalmaciji ima još nekoliko praznih samostana. Tome je mnogo kriva centralistička politika, koja je Dalmaciju i gornju Italiju spojila u jednu provinciju, a kod nas je pod jednu provinciju (u Beču) pripadala Austrija, polovica Ugarske i naša Slavonija, a od ostale je Hrvatske dvije trećine spadalo pod Ugarsku provinciju i jedna trećina pod Kranjsku. To je slabilo djelovanje naših franjevaca, jer im je uprava bila u tuđini i odgajali su se većinom u tuđini. Zato niti nijesu tako brojni mladići ulazili u franjev. red, niti su u tuđini mogli pratiti kulturni razvitak Hrvata. Mnogi su od naših većinom bili namješteni u Ugarskoj ili Austriji, a ovamo su često dolazili njihovi ljudi.

To mi je bilo na srcu, pak sam vam želio reći, a sad vas prepuštam Duhu Svetomu i sv. Franji, da učine od vas franjevce trećeg reda, ako je to Bogu milo a nama i domaji korisno. **Jakša.**

Nešto o pripravljanju za učiteljsko zvanje.

(Odlomak iz pedagoške bilježnice **Julija Kempfa.**)

Blage uspomene nekadašnji književnik i prvak hrvatskoga pučkoga učiteljstva Ivan Filipović napisa i ove značajne riječi: »I uistinu mora da je nešto, što učitelje njihovu zvanju privlači, a to su zaista samo njegovi i d e a l n i momenti, jer inače doista ne bi ni polovica u njem ostala, nego bi se bacila na drugo materijalno zahvalnije polje«.

Pa koji su to idealni momenti, što učitelje neodoljivo privlače k njihovu zvanju?

1. Zametak tih idealnih momenata leži već u odluci, kad se mladići poslije određenoga broja svršenih razreda srednje ili više pučke škole daju nutarnjom pobudom na pripravljanje za učiteljsko zvanje. Klice ljubavi za to zvanje razvijaju se u duši takovih mladića ponajviše pod prijatnom atmosferom same škole. Ima mnogo slučajeva, da učenici već pod blagotvornim utjecajem svoga učitelja u pučkoj školi sebi stvaraju slike, kako će i oni danas-sjutra biti kao njihov učitelj, t. j. da će se dati na to zvanje. Te sitne fantastične slike znadu za koju godinu zbog jačega duševnoga razvitka u mnogo slučajeva dobiti i konkretan oblik.

U bitnosti čeka svakoga učenika i u višoj kao i srednjoj školi gotovo isti školski duh, pojačan širim individualnim utjecajima zbog većega broja učiteljskih lica onoga zavoda. Nema sumnje, da će u normalnim prilikama i ta proširena školska atmosfera prijatno utjecati na povoljni razvitak onih klica ljubavi prema učiteljskom i uzgojiteljskom zvanju, koje i u novim prilikama nalaze svojih uvjeta za uspijevanje. Svaki si mladić i ovdje odabire svoj uzor, s kojim putuje duhovnim putevima mašte do svoga cilja. To su nježni, idealni pupoljci ranoga mladenačkoga proljeća, što se nesmetanim psihičkim procesom uzgojne obuke javljaju u nutarnjosti mnogih 15-godišnjih mladića, željnih da stupe svojom nutarnjom pobudom u učiteljsku školu. Ne treba ni isticati pobliže, da su baš takovi pojedinci pored drugih propisanih zahtjeva i u učiteljskoj školi vrsni učiteljski pripravnici, a kasnije i vrsni učitelji. Stručna će učiteljska škola lako s takovim svojim podmlatkom naumice izvršiti sve one teške dužnosti, što se vežu o kasniju sposobnost pučkih učitelja u narodu.

2. Idealni momenti učiteljskoga zvanja mnogo trpe, ako se na taj zaista uzvišeni posao daju mladići bez svoje nutarnje volje i odluke, štono riječ — pod silu. Trpe i sami pojedinci, koji su tek pukim slučajem dopali u učiteljsku školu. Teško će se u njihovu biću dati prirediti ono plodovito tlo, u kom ima da proklija, procvjeta i dozori čvrsto i neoborivo stablo ljubavi za izvršivanje raznolikih budućih zvaničnih dužnosti. Iako se dadu takovi pojedinci riječima uputiti u zamašne buduće dužnosti svoga nesrećom, odabranoga zanimanja, teško da će ga moći, kada tomu dođe hora, izvršivati svim srcem i cijelom dušom. Učiteljsko zvanje ne trpi ni po upotrebi raznovrsnih umnih sredstava kod obuke i uzgoja, kamoli po svom uzvišenom cilju kakova plaćeništva i nadničarstva. Učiteljsko zvanje ne trpi nikakove šablone, pa ne može da postigne svoje svrhe s kalupom u ruci. K tomu se uzgojno i obučno djelovanje učiteljevo ne svršava među četiri zida školske sobe, već se širi na stotinu i stotinu načina daleko u narod. Tu ne pomažu sami pisani zakoni i naredbe kod školskoga rada. Mnogo su jači oni nepisani zakoni — νόμοι ἄγραφοι, što ih izvršuje pravi odabranik toga znamenitoga zvanja, pun ljubavi prema djeci i cijelome narodu.

Očito je dakle, da za to zvanje treba odlučne volje, prijegora, samozatajivanja i ljubavi. Sve su to dobra, koja se ne stječu štokakvim umjetnim načinom, pa ipak ne može bez njih nijedan idealniji učitelj i uzgojitelj mladeži ni koraka

naprijed. U božanskim riječima: »Pustite malene k meni« vječno se žari i odsijeva u biću idealnoga učitelja iskra neugasive ljubavi k nejakoj mladeži, koja treba nauke i odgoja. Tko ne osjeća toga žara, a ipak hoće da stupa stazom učiteljskoga zvanja, može biti doduše dobar plaćenik, no nikada narodni prosvjetitelj s onom slađom plaćom, što je uživaju smrtnici, koji su kadri i podobni osjetiti u svojoj savjesti i slatki pokoj, da su izvršili svoju dužnost p o t p u n o.

Neka dakle ne odlučuju izvanji ili prisilni razlozi, kad se mladići nakanjuju na staze učiteljskoga zvanja. Ako igdje — ovdje ne vrijede nikako polovični vršitelji dužnosti svoga zvanja, koji bi na svoju štetu i na štetu narodne uzdanice zaista već zarana osjetili više gorčine, negoli slasti. Suglasno se čita i u sv. pismu: »Nolite plures magistri fieri, fratres mei, scientes, quoniam maius judicium sumitis«. (Mat. 23. 8.)

3. Ni najmodernija učiteljska škola ne može učiteljskim pripravnicima dati podloge za idealno vršenje budućega zvanja, ako se obazire na samo svladavanje propisane naučne građe. Mnogo su se puta i kod nas krojile i prikrajale naučne osnove za učiteljske škole. U pogledu je same naučne građe bilo prigovora, da je ta građa bila kvalitativno i kvantitativno preslaba za potrebe narodnih učitelja, koji da ne izlaze iz učiteljskih škola s dostatnom spremom općega znanja u učiteljsku službu. U drugu se opet ruku prigovaralo, da je naučna građa preveć ekstenzivna i da je valja svesti na minimum prema praktičnim potrebama učiteljeva djelovanja u školi. Zaboravilo se na uzgojnu zadaću pučke škole. U nazorima, da se ta zadaća sastoji samo u mehaničnom čitanju, pisanju i računanju, mislilo se per analogiam, da ni učitelj ne treba da stoji na mnogo višem kulturnom zreniku. Bilo je i takovih vremena, da se htjela veća važnost dati zadaći mladih učitelja u potrebi uzgajanja voćaka i slöjdskih radnja, negoli izvršivanju prave uzvišene zadaće pučke škole, da naime spretno udešenom uzgojnom obukom privodi mladež do pravih staza života, kojima se dolazi do religijozno-ćudoredne značajnosti i samoradinosti kao podloge ljudskoga života u svim, pa i u privrednim potrebama.

Istina, da se te staze ne dadu plastički prikazati ni u kakvim školskim knjigama, pa ni u udžbenicima, što se upotrebljavaju u uiteljskim školama. No žive nacrte za te staze urezuju u duše učiteljskih pripravnika njihovi učitelji, koji treba da nesamo u tančine poznadu učiteljevo zvanje i izvršivanje njegova kulturnoga rada u školi i u narodu, nego je očito nužno, da se i sami za taj rad oduševljavaju s iskrenom ljubavlju prema zvanju narodnih učitelja. Tu ljubav i to oduševljenje osjećaju učiteljski pripravnici itekako, pa se ono lako i neprisiljeno ucjepljuje i u njihovo mlado biće. A baš ta zvanična ljubav i oduševljenje jesu jadra, bez kojih nema sretne plovidbe pučinom učiteljeva kasnijega rada. S pravom zapisa Ivan Filipović: »Jedno je od najglavnijih svojstva pučkoga učitelja, da svoje zvanje ljubi, da je za nj oduševljen. Nije li mu to dala učiteljska škola, nije mu dala ništa; jer bez toga je apsolutno nemoguće postati čestitim pučkim učiteljem«.

Na takovu putu priprave za svoje uzvišeno zvanje naći će učiteljski pripravnici nesamo otmjen uzor u svojim učiteljima, nego će i intelektualni utjecaj njihovih vođa otvoriti i nove samostalne vidike k njihovoj općoj i stručnoj obrazovanosti. Tako će se učiteljski pripravnik pored savladane naučne građe prema propisanim udžbenicima i sam u normalnim prilikama trgnuti, da se upozna s domaćom i najbližom stranom pedagoškom literaturom u stručnim časopisima i knjigama. Odanost i ljubav k odabranomu zvanju ponukat će ga, da s tim u vezi temeljito upozna kulturni rad i nastojanje i učiteljskih prvaka svoga naroda po onoj slavnoga profesora i domoljuba Frana Kurelca: »Da nam ništa ne bude tuđe, što se naroda našega i domovine tiče« — dakle i učiteljstva na domaćoj grudi otadžbine. A upravo bogati kulturni rad i književni plodovi neumornih prosvjetnih pregalaca Stojanovića, Filipovića, Klaića, Fabkovića, Modeca, Basarička, Ivkanca, Šimončića, Novotnija i t. d. može neodoljivom snagom oduševiti mlada nastavnika i pobuditi ga danas-sutra na slično prosvjetno revnovanje. Dakako, pripravnici najvišega godišta ne će nikako propustiti, a da se ne upoznaju i s načinom idealne kulturne borbe starijega hrvatskoga učiteljstva za prosvjetne narodne potrebe,

kao i za prava učiteljskoga staleža, u mnogobrojnim učiteljskim skupštinama Hrvatskoga pedagoško-književnoga zbora i Saveza hrvatskih učiteljskih društava počevši od godine 1871. sve do danas.

4. Još jedan poklik hrvatskim učiteljskim pripravnicima! Sve puteve i staze našega života rasvjetljuje vječna ideja Božanstva. U nasljedovanju Isusa Krista, u teženju za sjedinjenjem s Bogom jest alfa i omega svega čovječjega rada i nastojanja. Isus Krist je ostavio čovječanstvu i riječju i činom svojom Božjom i čovječjom naravi jedini i nedostiživi uzor učiteljâ sviju vremena. Etičke i moralne zasade, što ih je naučao Isus Krist na zemlji, i što ih čuva na vječna vremena Crkva, stoje kao tvrdi temelji uzgojnih problema, pa ih ne će uzdrmati nijedna pedagogija do svršetka svijeta. U riječima: »Vos estis sal terrae!« ostavio je sam Isus Krist preko svojih učenika najsvetiji zalog i apostolsku snagu učiteljevanja pred licem svih kulturnih naroda svijeta. I upravo je u tim božanskim riječima prvi izvor i neprolazno dostojanstvo učiteljskoga zvanja, kojim ono kida zavjesu mraka i neznanja noseći svuda svjetlost i istinu znanja. Sve su te zasade sadržaj kršćanske religije.

Bez religije se ne može ni zamisliti valjana uzgojna škola. Stoga i prvi paragraf hrvatskoga školskoga zakona u prvom redu ističe apsolutnu potrebu religije kod obuke i uzgoja, kad izriče, da je školi zadaćom, da djecu »religijozno i ćudoredno odgaja«. Pučka je škola nužna narodna uredba, pa se ima bezuvjetno osvrtati na sve narodne potrebe. Od vijekova su vjerski osjećaji i vjera upravo ucijepljeni u bivstvo hrvatskoga naroda. Teško bi se doista ogriješio svatko, a pogotovo pučka škola kao odgojni narodni zavod, kad ne bi učinila sa svoje strane sve ono, što je nužno za razvijanje i jačanje tih Bogom darovanih osjećaja, potrebnih za život poslije zemaljske smrti. Kada kršćanska vjera — recimo samo — i ne bi bila božanskoga porijekla, nego samo djelo ljudsko, valjalo bi je već pogledom na moralni uzgoj uvrstiti među prva i stožerna pomagala i sredstva uzgojne obuke. U mučnom radu i znoju za svakidašnji kruh, u različnim tjelesnim i duhovnim tegobama, što tište naš narod i njegovu više trnjem nego li ružama obavitu sudbinu, jedina mu je utjeha i gotovo rajska poezija života vjera i uzdanje u Boga kod svih poslova i u svakoj borbi života. Koja škola da dirne, ili makar da samo pokuša dirnuti eventualnom apatijom i indiferentnošću svojom to svetište, tu jedinu najuzvišeniju poeziju narodnoga bivstva i njegova života?!

Iz ovo nekoliko izvoda stvorit će si savjestan učiteljski pripravnik lako program, što će ga imati da i u tom smjeru već u učiteljskoj školi slijedi, ako želi, da danas-sjutra bude i povjerenoj mu mladeži i samomu narodnu istinski učitelj i uzgojitelj. Nije li i s tom svojom znamenitom dužnošću uma i srca bilo s kojih razloga načistu, bit će i opet bolje i značajnije, da niti ne korakne stazom učiteljskoga uzgojnoga djelovanja, pa da se na sreću svoju i na sreću narodnih ideala zarana još baci na drugo »materijalno zahvalnije« polje.

Učiteljska organizacija.

1. Potreba organizacije.

U našem se pokretu mnogo govorilo o različnim organizacijama; o osnivanju, uzdržanju i o njihovu napretku. Raspravljalo se gotovo o svim pitanjima, samo se o jednom nije barem ozbiljnije: o pitanju hrv. kat. učiteljstva. Ne prigovaram tim borcima našega pokreta, da ih nije zanimalo ovo pitanje, hoću samo, da se poslije rata svrati veća pažnja našem učiteljstvu i njegovoj organizaciji.

Prvoga se decenija hrv. kat. nar. pokreta radilo ponajviše oko organizovanja đaštva. Drugoga pak neka se proširi organiziranje još i na učiteljstvo u svim hrvatskim zemljama. Naravski najprije na pripravnike, a onda preko njih na starije učiteljstvo. Tako bismo imali, kad bi se intenzivno radilo, za 10 godina lijep broj udruženih učitelj. skupina, koje bi s našim svećenstvom i vođama pokreta podiglo i osvijestilo hrvatski narod.

Prije nego li prijeđem na sam nacrt organizacije, ocrtat ću u glavnijim potezima stanje učiteljskog staleža.

Pogleda li se prošli i današnji rad hrv. učiteljstva, opazit će se, da se slabo brinulo nesamo za ekonomski razvitak našeg naroda, seljaštva, nego i za razvitak i naobrazbu — uzevši općenito — samoga sebe i svojega podmlatka, koji je prepušten ili individualnoj ili liberalnoj odgoji. Kakove nam je dala ljude takva odgoja? . . . Pretjerao bi, kad bi tko rekao, da naše učiteljstvo nije ništa učinilo. Naprotiv — učinilo je mnogo, ali svojim radom nije postiglo ono, što se od njega zahtijevalo i tražilo. Ne mislim rad za školskim stolom, nego rad u široj javnosti, u narodu. A zašto ono nije postiglo i izvršilo, postoje mnogi i mnogi razlozi, koji djelomično opravdaju dosadašnji njegov rad.

Godine 1908. raspravjala je 23. glavna godišnja skupština »Saveza učitelj. društava« u Zagrebu o »učitelj. obrazovanju« i o »pravnom odnošaju«. Nakon rasprave prihvatila se odlučna rezolucija, kojom se traži šira učitelj. naobrazba i povišenje učitelj. beriva (Binički: »Učitelj. pitanje u Hrvatskoj« str. 45.). Što se postiglo? Prema zahtjevima današnjeg vremena može se s pravom reći: malo — gotovo ništa. Nije dakle čudo, što pučko učiteljstvo nije izvršilo onu časnu, ali tešku zadaću, koja je namijenjena njegovu životnom djelovanju. Moram reći i to, da se u nas radije, ali kojekako kritikuje, nego li se prihvaća ikakav realni rad. To se čini i učiteljstvu, kojem se ne pružaju sredstva za kakav narodni kulturni rad. Odatle vidimo, da su glavniji razlozi nerada: nepotpuna naobrazba i loše materijalno stanje.

Pomislite sebi životnu borbu pučkog učitelja s brojnijom obitelji! Može li taj po svojoj plaći naobraziti valjano svoju djecu? I može li on u tom stanju besplatno raditi za svoje seljane? Ne može? Evo nam primjer! Prošloga sam se ljeta razgovarao s jednim radenim i obrazovanim učiteljem, koji ima krupniji broj djece za školanje. Pitao sam ga, što kani? Odvratio je posve hladno: »Vidite i sami, da sam boležljiv, ali se moram kao otac pobrinuti, da ih sve nekako odašaljem u život... Malo ću više raditi, zaslužiti, pa će već lagano ići«. — Valjani ljudi i očevi nemaju ni preko praznika odmora, a kamo li za vrijeme službe.

Svi iz iskustva znademo, da siromašno učiteljstvo kao i siromašnija naša inteligencija, ili poluinteligencija daje djecu svoju na onu nauku i struku, koja prva donosi materijalnu korist. — Borba za život! — Zadovoljava li to nas? Nesamo da ne zadovoljava, nego se i ne smije tako raditi, jer je hrvat. domovini veoma potrebna valjana, izgrađena i narodno-demokratska inteligencija, koja će svojim radom obnoviti Hrvatsku u Kristu. Kad bi se to postiglo, cvali bi u »Majčinu« vrtu ljiljani i rodilo bi voće skupocjenim plodom!...

Mimoići ću one, iako za nas opasne julijanske škole, onu više materijalnu opskrbu i posebne vlakove, koji voze djecu u te nehrvatske hramove, pa ću radije prijeći na reformu učiteljskog obrazovanja.

Da je reforma potrebna, i da će doći, to je sigurno, ali kada, drugo je to pitanje, kojemu se mora spremno poći ususret, da se ne rodi osakaćena. Ovako to poprilici zamišlja J. B. r. učitelj: »S obzirom na savremene težnje pučko učiteljstvo traži, da bi učiteljska obrazovališta zadobila značaj visokih škola, a učiteljska formalna kvalifikacija značaj akademske kvalifikacije«. — Možda će se tko upitati, što je uzrok, da se ta reforma nije provela ili da se nije bar započela u kojem drugom obliku? — Postoji više uzroka, ali su ova dva od najvećih: 1. slabo zanimanje za učiteljstvo sa strane naših državnih faktora, i 2. loša učiteljska organizacija, koja je slaba i neustrajna u svojim životnim zahtjevima. Primjer: slabo ili nikakvo vršenje školsko-zakonskih §§. 90., 91., 92., 94. od god. 1888., kojima se potpomaže različnim sredstvima podružno učitelj. obrazovanje.

Kad smo to valjano promotrili, osvrnimo se malo i na naše pripravnike i preparandije — hramove hrvatske narodne prosvjete.

Tko polazi preparandiju? Zvani i nezvani. Nezvani su svi oni, koji nijesu mogli preći razredne klupe srednjih učilišta, te su se u svojoj životnoj neprilici sklonili u zadnje utočište, na — preparandiju. A mogu li ti nesretnici, ako se za

pripravničkog studija ne oduševe za učitelj. stalež, korisno djelovati u narodu? Ja mislim, nesamo da ne mogu, nego su i na teret svome staležu. Ako je to doista tako, onda bi se morala pronaći pravedna sredstva, da im se uskrati pristup u taj stalež. Pravedno je i najbolje sredstvo viša učitelj. naobrazba i stroga školska disciplina, kojom bi ili postali sposobni i vrijedni narodni učitelji, ili bi nabrzo ostavili taj stalež, jer ne bi udovoljili reformiranoj školskoj dužnosti. Želite li, da budete pravi i dostojni dionici svoga zvanja, odgovorite mu (zvanju) dostojnim radom i činima svojega življenja!

Naše učiteljske škole ne odgovaraju zahtjevima i duhu 20. vijeka, jer ne podavaju mladim učiteljima onakove izobrazbe, kakovu daju n. pr. učiteljske škole u Njemačkoj, Engleskoj, Danskoj, Francuskoj i t. d. Zar bi Njemačka podigla one različne gvozdene organizacije, kojih se sposobnost i potpuna sprema očituje u ovom ratu, da nije naobrazila svoje učiteljstvo? Čemu oni ferijalni tečajevi u Njemačkoj, gdje se drže različna znanstvena predavanja?... Navest ću ona, koja se tiču samo narodno-državnog života, a ta su[1]): 1. Stranke i ustavne borbe u 19. vijeku. 2. More i njegov utjecaj na narodni život. 3. Praktično proučavanje afričkih krajeva pomoću priručnih pomagala. 4. Vijek kapitala i kapitalista. 5. Eksperimentalna predavanja o elektr. valovima i brzojavu bez žica... i t. d. Kada to Njemačka ima, onda i može sa svojim organizovanim narodom razoriti t. zv. »neoborive« kule i gradine najnovijega sistema. A kako mi?... A što rade naši ferijalni tečajevi?... Nemamo ih!

Ako se već ne može reformirati pripravnička naučna osnova, ono bi se moralo nekim drugim načinom nadoknaditi naobrazbeni nedostatak. Takov je n. pr. naučno putovanje u inozemstvo. Ne ovako, kako to danas pripravnici čine, nego putovanje, koje bi se podudaralo s razrednom naobrazbom i s razlikom, da ne ide samo treći i četvrti, nego i prvi i drugi tečaj. Tako bi se svaki pojedinac upoznao za pripravničkog studija sa svim znamenitijim narodnim gradovima monarhije i s njihovim muzejima i dr. znanstvenim institutima. Tako bi se donekle nadoknadio naobrazbeni nedostatak. No pored svega toga trebala bi pojedina preparandija da na vladin trošak pošalje svake treće godine jednog vrijednog i talentiranog učenika, abiturijenta na viši studij u inozemstvo. Tako bismo imali dobre i sposobne učitelje, vođe, koji bi svojim radom reorganizovali sadanje mrtvo učteljstvo... Blago onom narodu i državi, koja imade valjano odgojeno učiteljstvo, jer dobro drvo nosi samo dobre plodove!...

Raspita li se to sve potanko, dolazi se lagano do zaključka, da je našem učiteljstvu potrebna čvrsta i realnija organizacija, koja bi učiteljstvo i narod preko njih podignula i ojačala. Ona će bez sumnje iza ovog rata nastati, ali u kojem duhu i pravcu, to se stalno ne zna. Predviđa se samo to, da će se buduća učiteljska organizacija usko vezati s narodom i u njemu kao drvo u zemlji žile raširiti i učvrstiti. Blagostanje je jednoga blagostanje drugoga, jer jedan bez drugoga ne može biti u doba, kad se svako razumno biće hrani duševnom hranom. Kakovo je blagostanje hrvat. naroda?... O tome ne treba ovdje pisati, jer je svima dobro i predobro poznato. Da je zlo, to ne može nitko zanijekati. Stoga učitelji i pripravnici hrv. kat. nar. pokreta, razmišljajte ozbiljno i činite sve, da se podigne jaka učiteljska organizacija i da po njoj bude hrvatski narod, hrvatsko seljaštvo odgajano i odgojeno našim hrv. kat. duhom! — —

Ta bi se organizacija dala razdijeliti prema mojem nacrtu na pet posve naravnih skupina, koje bi bile međusobno usko vezane. Prva je i temelj daljnjega razvitka organizacije učiteljskih pripravnika, koja bi davala članovima — kako se to razabire u samom nacrtu — jedinstveni duh i način praktičkog, sistematskog rada u svim svojim i narodnim težnjama. Što se tiče organizacije hrvatskih učiteljica kao i »Slov.-hrv. kat. učitelj. saveza«, koji je veoma potreban, osvrnut ću se na to, kad bude zgodno. Sada je najaktuelnije pitanje o učitelj. organizacijama u našem pokretu.

---

[1]) Vidi: Binički »Učitelj. pitanje u Hrvatskoj«, str. 31.

U nacrtu iznosim samo najmarkantnije poteze, jer se potankost odnosi na učiteljski sastanak, koji bi se trebao što prije sastati (svakako, čim prilike dopuste).

Na vama je drugovi učitelji i pripravnici, da intenzivnije poradite oko što skorijeg riješenja ovoga pitanja u našem pokretu. S potpunom spremom naprijed na — sastanak!

2. Nacrt organizacije.

Organizaciju cijelu dijelimo na dvoje:

1. Grupa, koja se bavi više umovanjem i teorijom.
2. Grupa, koja teoriju provodi u praksu.

Obje grupe sačinjavaju bit učiteljskog saveza, koji je sastavni dio »Hrv. kat. narodnog saveza«. Nadalje se dijele ove grupe na pet naravnih skupina, kojih je svrha jedinstveni i energični rad u odgajanju samoga sebe i hrvatskog naroda. A te su:

1. Organizacija učiteljskih pripravnika.
2. Općinske učiteljske organizacije.
3. Kotarske učiteljske organizacije.
4. Županijski učiteljski zborovi i skupštine.
5. Hrvat. kat. učiteljski savez.

Od tih pet naravnih skupina pripadaju prvoj grupi: prva, četvrta i peta, a druga i treća drugoj grupi.

I. Organizacija učiteljskih pripravnika:

Ova je potpuno samostalna, a nipošto spojena s kojom srednjoškolskom, jer je njezin život i rad posve drugojačiji i po stručnoj naobrazbi i po samome radu. Organizacija imade stalnog duhovnog vođu. Direktivu daje i vodi nadzor učiteljski savez. Rad se njezin dijeli na glavni i sporedni. Glavni je: 1. vjerski, 2. pedagoški, 3. socijalno-gospodarski, 4. narodno-obrambeni, 5. beletristički, 6. pjevačko-glazbeni.

Sporednim radom ravna odbor po volji i prilikama. Sijela se održaje jedamput nedjeljno, dok za županijske referente i za narodno-obrambeni rad preporučujem posebna sijela. Referenti prikazuju praktično-sistematski rad u narodu.

II. Općinske učiteljske organizacije:

Kad pripravnik abiturijent primi službu namjesnog ili privremenog učitelja, stupio je u životnu borbu, i svoju i narodnu. Po svojoj odgoji postaje idealom i uzorom svojega milieu-a. Nije li to, neka se kani javnoga pothvatanja. Mnogo je njih počelo, a malo svršilo.

Članovi su svi učitelji hrv. kat. nar. pokreta. Sastanak se drži svake nedjelje, a rad joj je osnivanje prosvjetnih i gospodarskih institucija.[2]) Raspravlja se i pretresa javni i privatni život seljakov i cijele općine. Podiže se i podupire hrvatske trgovce na štetu židovima. Tajnik izvješćuje kotarsku organizacaju o mjesečnom njezinu radu.

Za školskih velikih praznika rade u njoj i pripravnici.

III. Kotarske organizacije:

Članovi su svi članovi općinskih organizacija, a sastanak se saziva na koncu svakoga mjeseca. Tajnici opć. organizacija, koji su i njezini izaslanici, izvješćuju kotarski odbor o mjes. radu i stavljaju na pretres i odobrenje zaključke rada za slijedeći mjesec. Iza toga određuje odbor učitelje vještake, koji će u kotarskim općinama praktično predavati. Na koncu se svake godine izabire pouzdanik za županijsku godišnju skupštinu. Mjesečni se izvještaji šalju županijskom zboru i učiteljskom savezu.

IV. Županijski zborovi i skupštine:

Zbor je nadzorno tijelo usko vezano sa savezom. Članovi su svi učitelji spomenutih organizacija, osim pripravnika. Zbor vodi i upravlja svima u župan. organizacijama i odašilje dva referenta pripravničkoj organizaciji.[3])

---

[2]) Vidi »Luč« od god. 1914./15. — Članak: »Iz Rudolfova dnevnika«.

[3]) Treba odrediti, koji će zborovi slati referente osječkoj, pakračkoj, zagrebačkoj i petrinjskoj pripravničkoj organizaciji.

Na početku velikih škol. praznika sazivlje zbor županijsku godišnju skupštinu, koja bilansira godišnji rad i odašilje dva izaslanika na savezove skupštine. Raspravlja privatni i javni život županijskog učiteljstva i uređuje prilike prema vanjskom mišljenju.

V. Hrv. kat. učiteljski savez:

Centrum svega učitelj. života jest »Savez«, koji je složen od Saveznog odbora i 16 izaslanika županijskih skupština. On je vrhovno vodstvo i jedinstvena uprava za sve hrv. kat. učitelj. organizacije, a i sastavni dio »Hrv. narod. saveza«. Odbor Saveza potvrđuje pravila svih organizacija.

Glavna se godišnja skupština sazivlje odmah iza županijskih skupština, pa pretresa samo glavniji rad i život svih organizacija. Članovi su joj svi učitelji hrvat. kat. narodnog pokreta.

Prema tome ostaju još neriješena ova pitanja:

1. Tko će napisati pravila za pojedine skupine.
2. Učiteljska sveza sa svećenstvom.
3. Učiteljstvo i akad. prosvjetna društva.

*

Svrha je ovoga nacrta, da pobudi interes za proučavanje učitelj. pitanja, koje je bez sumnje danas za hrv. kat. nar. pokret i narodnosna pitanja jedno od najvažnijih. Stoga bi bilo potrebno, da se izmijene međusobno misli o začetku i temelju učitelj. organizacija.

Završujem riječima druga učitelja M. V—ića: »Radimo, učimo, odgajajmo se, a pred očima neka nam lebdi naš davni cilj: »Hrv. kat. učitelj. savez«. Učitelji, pripravnici i pripravnice na posao! Za vjeru i dom!«

Milko Cunić.

Madžarska katolička štampa.

Naša je hrvatska katolička štampa bila već više puta prikazana u javnosti, da je naši čitatelji uzmognu u cijelosti upoznati. Sigurno je od općeg interesa, da upoznamo u cijelosti i katoličku štampu drugih evropskih naroda. U madžarskom časopisu »Štampa« (»A Sajtó«), koji je posvećen propagandi katoličke štampe, našli smo ovakav prikaz, pa ga prenosimo ovdje za informaciju naših čitatelja.

Dva su centralna katolička madžarska dnevnika, što izlaze u glavnom gradu Budimpešti, i to: »Ustav« (»Alkotmány«) i »Novi list« (»Ujlap«). Prvi stoji godišnje 38 K, a drugi 16 K.

»Alkotmány« je glasilo Pučke stranke, a osnovao ga je Ferdinand grof Zichy. Od svog osnutka učinio je vanredno mnogo dobra katoličkoj stvari. Razumljivo je, da se u protivničkom taboru sve poduzimalo, da mu se osujeti širenje i naškodi njegovu dobrom glasu. Budući da se kao katolički list ne bavi poslovima poput židovske štampe, a usto mora naglašavati načelnu stvar, to mu je i napredak teži. No iako polagano, ipak stalno napreduje.

»Uj Lap« je kao pučke novine sa slikama raširen većma po pokrajini, gdje stječe poradi svoje jevtinoće, lakoće stila i načina uređivanja sve više pristaša. Donosi dobre i brze vijesti, mirno raspravlja, što ga čini u čitateljstvu tako obljubljenim, da se po broju pretplatnika madžarskih listova nalazi na petom mjestu.

Osim ovih izlaze katolički dnevnici u Đuru, Subotištu, Pečuhu, Stolnom Biogradu, Subotici, Velikom Varadinu, Požunu i t. d.

Od tjednika se najvećma širi nabožni časopis »Srce« (»A Sziv«), koji donosi tjedno evanđelje, tumačenje poslanica i brojne druge vjerske članke. Godišnje stoji 3 K.

Beletristički tjednik »Život« (»Az Élet«) veoma je lijepo ilustrovan. Donosi romane, novele, pjesme, aforizme i tjedni pregled. Stoji na godinu 20 K.

Pučki se ilustrovani tjednik zove »Pučke Novine« (»A Népujság«), te se vanredno mnogo čita u provinciji, a stoji godišnje 6 K.

Dvaput mjesečno izlazi najobljubljeniji katolički časopis »Magyar Kultura«, u kojem sarađuju prvi i najbolji radnici na katoličkom polju. Otmjeno je opre-

mljen. Uz znanstvene i načelne članke donosi s velikim uspjehom vjersko-obrambene sastavke, polemizira s protivnicima i odgovara na moderne prigovore. Stoji godišnje 16 K.

Među mjesečnicima ističe se »Katolička Smotra« (»A Katholitkus Szemle«), znanstveni i belestričkih časopis Društva sv. Stjepana. Raspravlja o svim znanstvenim i umjetničkim pitanjima u katoličkom svjetlu. Stoji godišnje 10 K.

U cijeloj svjetskoj književnosti ističe se madžarski omladinski mjesečnik »Naša Zastava« (»Zászlónk«), s prekrasnim slikama te poučnim i zabavnim štivom. Godišnje stoji samo 3 K.

Za djevojke izlazi »Naša Gospa« (»A Nagyasszonyunk«), a za djecu »Mali Drug« (»A Kis Pajtás«), od kojih svaki stoji godišnje 4 K.

Od bogoljubnih mjesečnika najrašireniji je »Marijina Kongregacija« (»A Mária-Kongregáció«), koji donosi uz kongreganističke i obrambene članke, a napose dvije stalne rubrike za mladež mušku i žensku. Stoji godišnje 3 K. Osim njega izlaze mjesečno »Glasnik Presv. Srca Isusova« i »Marijin Cvijetnjak« (Kaloča, svaki K 4.60); »Kraljica Presv. Krunice« (3 K); »Lurd« (Fertömeggyues, 4 K); »Jeka iz Afrike« (K 1.50); »Vječno klanjanje« (3 K); »Sveta Obitelj« (Gjur, 2 K) i drugi.

Izvrsno je uređivan ženski časopis »Kršćanka« (»A Kersztény Nö«) 3 K, kao i svesci Katoličkog pučkog Saveza (2 K).

Kako se vidi, madžarska je katolička štampa bogata te skrbi za sve potrebe katoličkog života. Izlazi gotovo sva u Budimpešti, a samo dijelom u pokrajini. U glavnom se pokriva s našom hrvatskom štampom, tek je daleko nadmašuje u znatnom broju dnevnika i bogatijoj opremi. I cijene su joj donekle više. Svakako ima u njihovoj štampi momenata, kojima bismo se i mi mogli koristiti, kad bi nam ta štampa bila pristupačna. **Dr. M.**

Madžarski »Vilingaj«.

U đačkom ilustrovanom listu »Zászlónk«, što ga izdaje društvo »Regnum Marianum«, a uređuje dr. Alojzije Izsóf, nalazi se velika rubrika pod naslovom »Pupoljci«. Uredništvo tu raspisuje stalne natječaje za najbolje radnje na zadana temata. Natječaji su naizmjence namijenjeni višeškolcima i nižeškolcima, a najbolje se tri radnje nagrađuju nagradama u novcu (30 K i 15 K za višeškolce, a 15 K, 10 K i 5 K za nižeškolce) ili knjigama. Koliko prostor lista dopušta (za rubriku opredijeljene tri stranice »Prosvjetina« formata) donose se najbolje radnje u cijelosti, a iza svake dodaje uredništvo svoje opaske i primjedbe. Te su primjedbe vrlo karakteristične, a uvijek pobudne. Iza toga slijede imena onih, koji su također priposlali uspjele radnje, porazdijeljene u tri grupe. U prvoj i drugoj grupi dodaje uredništvo uvijek i svoju ocjenu, a u trećoj se grupi navode samo imena. Uvijek se navodi i godište i zavod, koji dotičnik polazi.

Od zadataka, koje su u ovom školskom godištu imali obraditi nižeškolci, donosimo ovaj: »Odgovor na pismo mladog Poljaka, kojim ti je javio, da i on ima sada domovinu. Proćuti, što znači: steći domovinu! To neka nadahne tvoje riječi«.

Ovdje donosimo odgovor jednog trećoškolca, koji je dobio drugu nagradu.

»Dragi brate Poljače!

Pročitao sam Tvoje pismo. Primi za nj moju nesebičnu ljubav.

Pišeš, da Ti srce kliče od radosti. Domovina Tvoja, koja je stenjala pod ropskim jarmom, postade opet slobodna.

Iz Tvog je pisma čudna vatra zahvatila moju dušu, pa Ti saopćujem sve, što za te ćutim.

Madžarski sam đak. Ne znam što je ropstvo, no ćutim, da Te nitko tako istinski ne razumije, brate Poljače, kao Madžari.

Madžar već zna, što znači steći domovinu. Trpjeli smo i mi kroz mnogo stoljeća. Borili smo se, lili krvcu, da nam djedovina postane slobodna.

Neka bude slobodna, jer gdje je volja sapeta u lisičine, tu nema domovine. I ovu je dragocjenu zemlju u prah zgazio nemilosrdni osvajač. Tužni su nadošli dani, dani gorkog nerada... dugo su potrajali, no i njima je došao kraj...

Započe veliki svjetski rat, a u oštrini boja uzavrilo je i naše srce. U toplini ljubavi dvaju bratskih naroda oživjela je nanovo zemlja Sobjeskoga.

Junački rod legendarnog Koszciuska okom u oko stoji sa sibirskim medvjedom. Duh oca Bema vodi naše oružje...

U doba uskrsnuća Tvog zgaženog naroda postadoh Ti bratom. Bratom Ti postade i moj mili narod. Salve!

Grli Te Tvoj madžarski brat!«

Urednikova bilješka glasi: »Kuručka šija Ferka Pákozdya bačena je natraške, njegovo oko sjaji, ko oštrica junakova mača, njegov glas zvoni ko zvek viteških mamuza. Gledajte, taj ljubi slobodu, plemenita je i ponosita madžarska duša — što iz njega progovara. Poljačkog brata tvrdim supatničkim zagrljajem vuče na grudi, tako da se može ponositi ovim svojim zagrljajem«.

Kako se zadana temata odnose uvijek na konkretne prilike, tako je uredništvo u dane krunisanja madžarskoga kralja raspisalo ovaj natječaj:

»Kralja kruni Madžar. Svaka žica njegove duše dršće u tim svečanim, velikim povjesnim časovima. Pitamo: tko bi znao pjesničkom snagom dostojno izraziti ovo narodno raspoloženje? Kraće: molimo krunidbene stihove. — Upute ne dajemo. Gledajte na svetu madžarsku krunu i opišite, što Vam duša pjeva«.

Na to je isti trećoškolac priposlao ove verzove:

»Krunišemo!
Krunišemo! Usred divljeg boja
Svetimo mi mladog kralja svog.
U pogibli ljubimo mi Karla;
On se bori preziruć smrt.*)
Franjo Josip ode k djedovima
Mjesto njega ustade sad mladić,
K njemu vjerom, nadom mi gledamo!
U svom kralju mi vidimo vođa
Očekujuć od njeg pravdu...
Svete krune apostolom posta!...
Brižnom mišlju bdijemo mi nad njim
Za nj, ustreba l', lijući i krvcu...
Svet je blagdan krunisanje nama:
Domovine sreću predajemo njemu!
Častimo ga, al ne poput slugu;
— Dižemo ga na štit srdaca naših. —
»Krunišemo!

Tome pristaje i velika naslovna slika »Zászlonkova«: Na desnoj se strani vidi povorka sva crna, tužna, pognuta, u plaču, noseći lijes — dok iza nje s lijeve strane dolazi radosna vedra povorka na konjima i s mnogobrojnim zastavama, štitovima vodeći novoga kralja. Posred slike na kolosalnom stupu počiva kruna, sipajući naokolo svijetle zrake, bez obzira na povorke, koje sitne prolaze oko podnožja stupa. **Dr. M.**

*) Kako je poznato, madžarska poezija nema srokova. Nadomještuje ih asonancija, koja je našoj duši sve drugo prije, nego li poetska.

DOPISI.

Zbor duhovne mladeži zagrebačke.

Druge ratne školske godine 1915./16. bio je kod nas rad nešto živahniji od predašnje godine. Nije tu bilo doduše razdiobe u razne klubove, jer nam je to u onakvim prilikama bilo nemoguće, već se sav rad koncetrirao u apologetsko-filozofskom klubu, da se sile odviše ne cijepaju. Na tom klubu nijesu bila samo apologetsko-filozofska predavanja, već je bilo i socijalnih, beletrističkih i drugih.

Predavali su: Josip Akst: »Studij i privatna lektira u našim organizacijama«, »Poučni i znanstveni literarni rad u našim organizacijama«, »Sociologija i socijalni rad — apologija kršćanstva« (po Ušeničniku). Marko Klarić: »Emancipacija žena i kršćanstvo«. Tomo Šepak: »Zrinjski i Frankopan« (prigodom obljetnice smrti). Đuro Kolar: »Dravski mlinar, »Gazda Pero Pipac« (pripovijesti). Mato Halauš: »Problem umjetničkog stvaranja«.

Osim toga nam je predavao senior vele č. gosp. Mihovil Ivšić: Osnova za ojačanje hrvatskog naroda, Karakter hrvatskog naroda, Hrvatski katolički savez, Hrvatski nacionalizam, O preporođaju hrvatskog društva (2 puta), O hrvatskom seljačkom pitanju (3 puta).

Budući da smo bili odijeljeni od klerika-gimnazijalaca, to su oni imali svoja sijela posebno. Rad im je bio podijeljen po klubovima. Imali su apologetsko-filozofski, socijalni, beletristički i apstinentski klub.

Predavanja su im bila brojna. — a) Apologetsko-filoz. klub. Josip Rožman: »Ljepota i uzvišenost kat. vjere«. Nikola Kolarek: »Istočni crkveni raskol«. Vjekoslav Stepinac: »Ruska Crkva«. — b) Apstinentski klub. Josip Akst: »O socijalnoj reformi s obzirom na alkoholizam«. Stjepan Crnjević: »O našim principima«. Josip Mokrović: »O. Mathew, irski apostol umjerenosti«. Vinko Komerički: »Kler i alkoholno pitanje«. Osim toga je održao jedno predavanje O. Jeronim Tomac: »O protialkoholnom pokretu«. — c) Beletristički klub. Vjekoslav Dubić: »Renesansa«. Stjepan Crnjević: O kršćanskoj umjetnosti, Olga Frohgemuth, Prikaz Luči 1915./16., Nostalgije, Vječna ljubav (crtica), Lirika (pjesme), Ležnji (pjesme). Ladislav Katić: Na grobu majke, Iz mojih memoara, Italiji (pjesme).

To bi bio prikaz našega rada u prošloj godini.

Ove se školske godine 1916./17. iza 2 godine povratismo opet u svoje prostorije. Došli smo u neposrednu blizinu knjižnice, dobili smo opet svoju predašnju čitaonicu, prestali smo oskudjevati na prostorijama za sastanke i t. d. Veselili smo se tome, jer smo se nadali, da će tim rad Zbora porasti. I nijesmo se prevarili. Već u prvim mjesecima pokazao se lijepi napredak prema prošloj godini. Opet smo razdijelili rad po klubovima. Osnovasmo 4 kluba: apologetsko-filozofski, socijalni, beletristički i apstinentski. — Predavanja su bila ova: A. Apol.-filoz. klub: 23. XI. Janko Oberški (predsjednik kluba): Konstitucija rada. Ivan Hulenić (29. XI.): Ad omnes benevolos. Janko Oberški (5. XII., 12. XII., 17. XII.): Hrvati i nepogrješivost papina za vatikanskog sabora. Ivan Hulenić (16. XII.): O definiciji i diviziji filozofije. (21. XII.) O skepticizmu. Janko Oberški (19. I.): Crkva i narodnosti. Ivan Hulenić (2. II.): O pozitivizmu. Marko Klarić: Knjiga nad knjigama. — B. Ostali klubovi. Josip Akst: Svećenik i socijalni rad, Sociološke škole. Mato Halauš: Hippolyte Taine. Josip Rožman: Četvrta zapovijed i alkoholno pitanje (2 puta). Osim toga je održao jedno predavanje veleuč. g. dr. Basariček jun. o pokvarenosti mladeži.

To bi bio naš unutarnji rad ove školke godine.

Jedan dio našega rada zapremaju i Zborova izdanja. Mnogo bi knjiga već dosada morali izdati, ali nam ne dadu sadašnje prilike. Pripovijesti za djecu uopće više nemamo. Morali smo se ograničiti tek na najnužnija izdanja. Zato će ove godine uz Jaisa i Križni put izaći jedino molitvenik Katolički đak. Čim se prilike smire imat ćemo i ste strane pune ruke posla, da ispunimo onu prazninu, koja je za ovo vrijeme nastala. Dao Bog, da to bude što prije!

Tajnik **Ivan Erjavec.**

Zbor duhovne mladeži u Đakovu.

U nijednoj ratnoj knjizi »Luči« nema ni riječi o našem »Zboru«. Priznati moramo, da je na nama krivnja, ali odmah naglašujemo, da se to nije dogodilo iz nikakvih načelnih razloga, već jedino iz neke nebrige. »Luč« je miljenče naše od prvih godina našeg organiziranog života i ona zaprema dostojno mjesto u srcima našim. Svoj nemar nadoknadit ćemo sada malo podrobnijim izvještajem.

U prvoj ratnoj godini nacrt je rada bio idealno zamišljen, i zaista se je počelo raditi po tome nacrtu, ali oko Božića nadođe tifus među nas i sjemenište bi na duže vremena raspušteno. To je bio razlog, da je te godine rad u »Zboru« zastao. Evo što o tom piše ondašnji tajnik u zapisniku: »Uslijed ozbiljnosti vremena i događaja, u kojima se nalazimo, čini se, kao da je idealizam i onaj žar, kojim smo se na početku godine sastali, malo jenjao. K tima okolnostima priključi se i bolest i sjemenište bje raspušteno, a »Zbor« i njegov rad prestade. Istom pri koncu godine bijasmo pozvani na nastavak škole, ali sad je došlo grozničavo spremanje za ispite, i to su eto isprike, da predsjednik i odbor nije mogao postići onog cilja, koji je imao na početku godine«.

Druge ratne godine bilo je manje idealizma sa strane članova. Napose najstariji, od kojih se očekivalo, da će raditi i davati impuls mlađima, zanijemiše potpuno. Radilo se istina, ali to nije bio toliko rad oduševljenja i idealizma, koliko neke prisiljenosti. Krivnja je više u nekoj mlakosti i mlohavosti, koja je zavladala u sjemeništu, nego li na odboru, koji je htio raditi, ali nije odziva nalazio. Radile su lijepo socijološka i retorska sekcija, a apologetska i literarna nijesu ni pokušale da rade. — Socijološka je imala ove referate: 1. Socijalno pitanje (općenito). 2. Komunizam i utopije. 3. Socialistički vođe i pisci. 4. Znanstveni socijalisti. 5. Ekonomski liberalizam. 6. Marks i njegova nauka. 7. Pokret njem. radništva od 1875. god. 8. Radnički pokret u Austriji. 9. Leon XIII. i njegova nauka. 10. Ketteler i njegov rad. — Retorska je sekcija na svojim sijelima obrađivala I. teoriju govorništva, II. praktične vježbe k pojedinim dijelovima govora s pojedinim primjerom iz kojeg glasovitog govornika, III. deklamacije: 1. Stržić: »Soko i njegova majka«, 2. Kranjčević: »Pred knjigom povjesti roda moga«, 3. Zmaj Jova: »Slobodna štampa«, 4. Pavelić: »Pred slikom Neporočne«, 5. Zmaj Jova: »Ciganka«, 6. Arnold: »Pred lipama«, 7. Zmaj Jova: »Misli matorog Švabe«, 8. Milan Begović: »Krist«, 9. Zmaj Jova: »Slovan drotar«. — Mjesečnih skupština, na kojima bi imali stariji da istupaju, nije uopće bilo, premda bi te skupštine imale biti centrum rada.

Prvi semestar ove školske godine već je minuo i možemo sa zadovolistvom reći, da se lijepo radi. Dao Bog da ovaj rad ispuni sve praznine prvih dviju neplodnih godina. — Imali smo 5 redovitih mjesečnih skupština i 3 izvanredne. Referati su bili ovi: 1. Liberalizam. 2. Povijest liberalizma. 3. Liberalni katolicizam. 4. Politika nije vjerski indiferentna stvar. 5. Liberalizam u politici. 6. Crkva i politika. 7. Radikalizam. 8. Crkva i država. — Na izvanrednim su sjednicama bila ova predavanja: 1. Köln-Berlin (Msgr. dr. Živković). 2. Ustanak i revolucija s moralnog gledišta (Msgr. A. Akšamović). 3. Povjest kat. pokreta u Hrvatskoj (vlč. g. A. Donković, profesor). — Imali smo 4 sekcije i to: I. apologetska s ovim referatima: 1. Monizam. 2. Mojsijev Heksameron i prirodne znanosti. 3. Odakle život? 4. Dogmatske razlike istočne i zapadne Crkve. — II. Socijološka: 1. Važnost radničkog pitanja u Hrvatskoj. 2. O burzi. 3. Uzroci socialnog

*

zla (dr. Kuntarić). 4. Uzroci današnjeg stanja radničkog pitanja. 5. Privatne uredbe za zaštitu radničkih interesa. 6. Javne uredbe za zaštitu radnika. 7. Novovjeke gospodarske škole. 8. Trajanje radnog vremena, noćni rad, počinak. 9. Radnička plaća, štrajkovi, mirovni odbori, radničke komore i uredi. 10. Fizičke i juristične osobe kao privatni poduzetnici. 11. Pitanje radničkih stanova. — III. Literarna: 1. Što je ljepota? 2. O smiješnom. 3. Stupnjevi i ideal ljepote. 4. Dva gluha (prijevod sa slovenskoga). 5. Pjesme (izvorne na 3 sjednice). — IV. Deklamatorske: 1. Radičević: »Kad mlidija mrijeti«, 2. »Napoleonov proglas vojsci na dan pobjede kod Ostrlica«, 3. Jakšić: »Otac i sin«, 4. Škarica: »Djetinje želje«, 5. O tjelesnom besjedništvu (referat). — Literarna i deklamatorna sekcija obdržavale su redovito zajedničke sjednice. — Odbor »Zbora« 1916./1917.: Predsjednik: Josip Gunčević, III. bog. Tajnik: Fabijan Pukl, III. bog. Knjižničar: Martin Wischt, II. bog. Blagajnik: Ante Kindl, II. bog. — Pročelnik apologetske sekcije Nikola Duda, I. bog., literarne Đuro Mitrović, III. bog., socijološke Pavao Matijević, II. bog., deklamatorske Ante Mihaljević, IV. bog. **Tajnik.**

Zbor duhovne mladeži u Zadru.

U Zboru je 46 članova, od toga 22 aktivna. Održale su se 2 glavne sjednice, a 8 sjednica uprave. Nadali smo se ove godine raspraviti i završiti pitanje o organizaciji Zborova, ali — ne znamo zbog kojih razloga — ne dobivamo daljnje vijesti i korespodenciju od sarajevskog Zbora. Ovu želju je istakao u izvještaju prošle »Luči« i Zbor đakovački veleći: »preporučilo bi se svim zborovima, da sada za rata raščiste pitanje organizacije bogoslova«. Ova kao i druga naša pitanja čini se da će ostati do iza rata.

Zbor je preuzeo raspačavanje pjesama »Euharistično Sunce« od fra. Bone Zeca. Hrvatska ih je kritika (Hrv. Prosvjeta, Novine, Kat. list, Dan, Kršć. obitelj i dr.) povoljno ocijenila, no dosada naiđoše na slabu prođu. Pjesme su vrlo lijepe a osobito su zgodne za današnje vrijeme, jer čovjeka dižu u visine čistog duhovnog života. — Zbor je preradio djelo od Yves le Querdec (J. Fousegrive): Létres d'un Curé de campagne (Pisma seoskog župnika), koje je bilo nagrađeno od francuske akademije. Pisma (ima ih 55) su veoma zanimiva, čitaju se poput kakvog romana, te će ih i kler i laici sa zanimanjem čitati. Tu je veoma zorno prikazan i moralni i socijalni i kulturni i gospodarski, pa i politički život jednog francuskog seoca. Ta će pisma doći bogoslovima, budućim pastirima naroda, baš u zgodan čas. Nedavno su dana u tisak. Radilo se dosta i u pojedinim sekcijama. Socijalna je sekcija održala 3 sijela, gdje su bile iznesene ove radnje: »Imotska krajina«, — »Karitativna društva«, — »Svećenik iza rata«, — »Žensko pitanje« (2 radnje). — Teološka sekcija obradila je ova pitanja: »Nepogrješivost Pape«, — »Filioque«, — »Blažena Dj. Marija je začeta bez grijeha«, — »Čistilište«, — »Valjano se posvećuje i prijesni kruh«, — »Katolička Crkva u Rusiji poslije Katarine Velike«, »Sv. Ćiril i Metod posrednici vjerskog jedinstva među Slavenima«, »Liturgija s obzirom na jedinstvo«. — Apstinentska je sekcija imala 6 sijela s ovim predavanjima: »Alkoholizam u svijetlu najnovijih istraživanja« [a) Alkohol i njegove loše posljedice, b) Velika raširenost i veliki konsum alkohola], »Naša sv. Vojska i naša omladina« [a) Sv. Vojska u našim vanjskim kat. đačkim kongregacijama, organizacijama i sjemeništima. b) Sv. Vojska među našom mladeži na selu i gradu], »Utjecaj alkohola na čistoću seksualnog života, osobito kod đaka«. »Zapreke, koje donose neumjerenost u piću na putu k savršenosti«. »Naš vođa« († o. Dujmušić). »Budimo apstinenti«. Sekcija je vodila i ostala apstinentska društva u Dalmaciji, kojima je odaslala 30, a primila 27 pisama.

Knjižnica se povećala za tridesetak knjiga. Poslali smo vojnicima nekoliko paketa brošura i molitvenika.

Budući da se neka gospoda odazvala našem pozivu za pripomoć, tiskanom u novinama, to je blagajna dosada primila 562·42 K, izdala 55·75 K, a ostalo čista 506·67 K.

Trgovina je dosegla do 300 K, od čega smo imali dobitak od 20 K.

Povjerenici su raspačali do 100 komada »Luči«, 60 kom. »Hrv. Straže«, 40 kom. »N. G. Lurdska«, 100 kom. apstientskih brošura i dr.

Bratski pozdrav svim drugovima!

Predsjednik.

Zbor duhovne mladeži vrhbosanske u Sarajevu.

Izađoše dosad već 3 ratne »Luči« i iznesoše na vidjelo rad pojedinih akademskih društava, bogoslovskih Zborova i t. d. Izostajao je jedino naš izvještaj, pa je po svoj prilici mnogi mislio, da Zbor duhovne mladeži vrhbosanske snije zimski ili bolje ratni san. U ovo Marsovo doba, u doba svjetske oluje i meteža ne bi ni ovaka pojava bila neočekivana. Djelovanje mnogih društava nastupom rata zape, mnogo se organizovanih skupina rasu, mnoga zlatna ideja i pothvati ostadoše evo već gotovo 3 godine in suspenso. — Zar se možda i Zboru vrhbosanskih bogoslova tako nešto dogodilo? — Ne! Za cijelo to vrijeme i mi smo radili, a i sada radimo. Da pak javnost ne vidje naših izvještaja u »Luči«, krivo je, što nijesmo pravovremeno dobili obavijest o izlaženju njezinu.*) Zato evo naknadno tih izvještaja.

I. Izvještaj za školsku godinu 1914./1915.

Zbog kojekakovih ratnih upadica i smetnja početkom rata nije se mogla razviti onakova djelatnost, kakva bi se razvila u mirnim prilikama, pa je prema tomu i opseg rada bio dosta malen. Imali smo svega 15 sjednica (14 zborovih i 1 odborsku). Radnje pak (11), na sjednicama čitane, jesu: 1. »Majka jedinstvene kulture — Crkva katolička« iz oveće studije »Kulturna razmatranja«, u 2 navrata (A. Dujmušić), 2. »Jedna važna tačka svećeničkog programa: protualkoholni pokret« (Stj. Zv. Kočiš), 3. »Socijalna bijeda modernog radnika« (D. Čelik), 4. »Uzvišeno kao esteski oblik« u 2 navrata (B. Pehar), 5. »Duhovna znanost prema svjetskoj« (A. Majić), 6. »Socijalna osiguranja radnika« (D. Čelik), 7. »Dan smrti Isusove« (D. Bandić), 8. »Dvojni savez i prehrana kruhom s osvrtom na produkciju alkohola« (Stj. Zv. Kočiš), 9. »Balkansko pitanje« u 2 navrata (P. Zubak), 10. »Štrajk« (R. Vukadinović), 11. »Pitanje radničkih stanova« (Stj. Zv. Kočiš). — Govora smo imali samo 3: 1. »Keharitoméne« (originalan, D. Pušić), 2. »Bossuet; »Konac žalobnoga govora knezu Conde-u« (M. Zovko), 3. Tornielli: »Dužnost uzgoja djece« (B. Pehar). — Deklamacije su bile 4: 1. S. S. Kranjčević: »Trsatska sjena« (B. Pehar), 2. Đ. Arnold: »Križ u gori« (Č. Čekada), 3. A. Šenoa: »Anka Neretvanka« (M. Zovko), 4. Đ. Arnold: »Priča« (R. Vukadinović).

II. Izvještaj za školsku god. 1915./16.

Priučeni pomalo na ratne prilike i neprilike mogli smo prošle školske godine rad uspješnije nastaviti u istom smjeru, prema istim načelima. Da je pak te godine rad bio življi nego pretprošle, tomu je također nemalo doprinijela reorganizacija Zbora, koju smo proveli koncem pretprošle i početkom prošle školske godine. — Sjednica je bilo u svemu 37: 23 redovite Zborove (od kojih je jedna — 27. XII. 1915. — bila akademija, 2 izvanredne Zborove, 7 redovitih odborovih, i 5 izvanrednih odborovih. Čitalo se 17 radnja: 1. »Alkohol u svjetlu sv. pisma« (Stj. Zv. Kočiš), 2. »Što je pučka crkvena pjesma i kakova ima biti?« (B. Šimleša), 3. »Jedno škakljivo pitanje« (J. Gavrić), 4. »Njemačka socijalna demokracija i svjetski rat« (D. Čelik), 5. »O omladinskim društvima« (P. Zubak), 6. »O pučkom crkv. pjevanju« (R. Vukadinović), 7. »Zbirka hipoteza« u 2 navrata (J. Gavrić), 8. »O ljepoti Riječi Božje« (B. Pehar). 9. »Psovka i kako da je iskorjenimo« (Iv. Maslać), 10. »Naše doba« (M. Zovko), 11. »Spiritizam« u 2 navrata (N. Violoni), 13. »Index — monstrum katolicizma« u 3 navrata (Iv. Kulicz), 14. »Dvije-tri o bogoslovskoj organizaciji« (P. Zubak), 15. »Svećenik i politika« (A. Antunović).

*) Tä »Novine« su uvijek mjesec-dva prije izdavanja svakoga sveska pisale i pozivale bar jedamput na tjedan na saradnju. — Op. ur.

16. »Dvije-tri o pastorizaciji u inteligenciji« u 2 navrata (N. Pojčić), 17. »Na rastanku sa Zborom« (A. Majić). — Pismene kritike spomenutih radnja iznijeli su: N. Pojčić (1.), Fr. Horvat (2.), Iv. Kulicz (4.), B. Šimleša (6.), N. Mlakić (9.), R. Vukadinović (10.), D. Čelik (11.) i B. Pehar (13.). — Predavanja je bilo pet: 1. »Mljekarska zadruga u Šargovcu« (Stj. Zv. Kočiš), 2. »Kakova bi imala biti organizacija hrv.-slov. bogoslovnih Zborova?« (N. Tojčić), 3. »Temeljna načela estetike prema temeljnim načelima etike« (B. Pehar), 4. »50-godišnjica dra. Iv. Ev. Kreka« (D. Čelik), 5. »Župnik i pčelarstvo« (Iv. Maslać). — Deklamacija: D. Dujmušić: »Višnjemu« (Č. Čekada). — Govora smo imali (što originalnih, što prevedenih) 11: 1. »Govor sv. Iv. Hrizostoma prije progonstva« (preveden, M. Zovko), 2. »Svećenik« (originalan, govorio prigodom primicija kolege I. Gavrića D. Pušić), 3. »Pod zaštitom Boga vojska« (originalan, Č. Čekada), 4. Sv. Leonardo: »O strahotama vječnosti« (preveden, N. Mlakić), 5. »Čudesa u Lurdu — obrana vjere« (originalan, K. Violoni), 6. »Pred novom epohom« (originalan, Iv. Kulier), 7. Sv. Bernardo: »Rodio se Krist, Sin Božji, u Betlehemu Judinu« (prev., M. Zovko), 8. »Dalje od Rima« (originalan saborski govor u budućnosti, I. Gavrić), 9. »Tko ne sluša Crkve, neka Ti bude kao neznabožac i carinik« (originalan, K. Violoni), 10. »U spomen junacima« (originalan, A. Majić), 11. Sv. Franjo Ksaver: »Crkva će trajati do konca svijeta« (preveden, R. Vukadinović). — Pjevanja je bilo 7: 1. »Jubilate Deo« (offertorium, Graduale p. 50.) solo (K. Violoni), 2. M. B. Rašan: »Predobri Bože« (kvartet), 3. V. Lisinski: »Putnik« (kvartet), 4. D. Dujmušić: »Koračnica sv. Vojske« (kvartet), 5. J. Qanadflieg »Ave Maria« (duet), 6. *** »O Tebje radujetsja« (kvartet), 7. I. Vallinger »Zdravo Marijo« (kvartet). — Dopisivanje sa strane Zbora bilo je prema ratnih prilikama dosta živo, ali su se drugi Zborovi i društva slabo javljali. — Osim toga objelodanjivali smo — kao što to i sada činimo — u »Vrhbolni« prijevod Balmes-ovih teološko-filozofskih pisama, pa su neki članovi zaposleni ispravljanjem i dotjerivanjem prijevoda.

Kako se vidi, cijeli je taj rad manje-više unutarnje naravi, a to odgovara našoj svrsi. Sjemenišni život shvaćamo kao pripravu, a kad stupimo u javnost, tad ćemo razvijati u praksi ona načela, koja su nam ovdje usađena, napose načela nepokolebive vjere, čvrsta ufanja i žarke ljubavi za Crkvu i vjeru Kristovu, za sve ono, što je plemenito i uzvišeno; a u prvom redu ćemo primijeniti ova načela pa i cijeli rad na jedno polje — polje dušobržnikova djelovanja, odakle će — pouzdano se nadamo — biti isplaćen naš obol za preporod Hrvatske u Kristu, kojoj svrsi je evo više od jednog decenija upravljen naš hrv. kat. nar. đač. pokret.

III. Izvještaj za školsku god. 1916./17. (zimski semestar).

Zbog ratnih neprilika počeli smo i ovu školsku godinu kasnije nego obično. U prvom nam se je boriti, da po mogućnosti što bolje svladavamo školski materijal, pa da nedostatak vremena vlastitim marom nadoknadimo. Ali uza sve to mi nijesmo rada u Zboru zanemarili. Sastajali smo se, što smo češće mogli (redovito svake nedjelje) na sjednice, koje smo popunjavali uglavnom istim programnim točkama, kao i prijašnjih godina.

Na početku ove školske godine izabran je ovaj odbor: za predsjednika Dragutin Čelik, za potpredsjednika Čedomil Čekada, za tajnika Ivan Kulier, za blagajnika Marko Zovko, za revizore I. Božidar Pehar, II. Stjepan Zvonimir Kočiš; nešto kasnije pak izabran je za odbornika još Ivan Zirdum. — Svih članova jest 18. Do konca prvog semestra održali smo 20 sjednica: 11 redovitih Zborovih, 2 izvaredne Zborove, 1 posebna Zborova, 3 redovite odborove i 3 izvanredne odborove. — Radnja je (teološkog, filozofskog, socijološkog i drugog sadržaja) bilo 10: 1. »Srebreni jubilej, Rerum novarum« (D. Čelik), 2. »Dva sistema« (D. Čelik), 3. »Biblijska društva« u 2 navrata (Iv. Kulier), 4. »Restauracija korala« (R. Vukadinović), 5. »Dvije-tri o islamu« (D. Čelik), 6. »Psovka uopće i u hrv. narodu« (L. Antunović), 7. »Pijo X. — reformator Crkve Kristove« (M. Zovko), 8. »Temelji i temeljna načela estetike« (B. Pehar), 9. »Sredovječne agrarne prilike u Bosni« (Bl. Tomas), 10. »O kapitalizmu« (D. Papac). — Predavanje je jedno upriličio Iv. Maslać: »Nešto o otkupu kmetova«. — Govora (što originalnih, što prevedenih) održalo se 5: 1.

»Apstinencija i spasavanje pijanaca po dru. Udeu« orig. (Stj. Zv. Kočiš), 2. »Odabranima između tisuća« orig. (Č. Čekada), 3. »Naprijed!« orig. (Iv. Zirdum), 4. »Rastanak umirućega od svojega blaga« (Trento) prev. (R. Vukadinović), 5. »O mladosti« orig. (Fr. Horvat). — Uz govor gojili smo i deklamaciju: 1. A. Violić-Ljubičić: »Veliki pastir« (Bl. Tomas), 2. B. Pehar: »Mjedeni konjanik« (auktor), 3. A. Šenoa: »Budi svoj!« (Br. Lukatela), 4. I. Poljak: »Pred kipom domovine« (M. Zovko), 5. I. Poljak: »U borbi« (Č. Čekada). — Kako ni pjevanja ne zanemarujemo, to smo dosada izveli 2 skladbe: A. Gostinčar, »Ave Maria« (kvartet) i Iv. pl. Zajc »Hrvatske gore« (kvartet). — Osim spomenutoga rada bavili smo se i ove godine uređivanjem i izdavanjem Balmes-ovih pisama, te smo konačno preuredili nacrt za organizaciju hrv.-slov. bogoslovskih Zborova.

To je eto naš ukupni rad za ovo ratno vrijeme. U istom smjeru nastavit ćemo i dalje, a blagoslov odozgor, nadamo se, ne će izostati.

Tajnik.

Zbor duhovne mladeži u Senju.

Na sjednici zbora izabran je za školsku godinu 1916./17. ovaj odbor:
Predsjednik: Vidas Augustin, bog. III. god.
Tajnik: Bašić Ante, bog. II. god.
Blagajnik: Šuperina Aleksandar, bog. IV. god.
Knjižničar i arhivar: Ježić Vilko, bog. III. god.
Revizori: Hrbek Dragan, bog. IV. god. i Medved Petar, bog. IV. god.

Tajnik.

Zbor franjevačkih bogoslova »Duns Scot« u Zagrebu.

Zbor je na svojoj glavnoj skupštini za škol. god. 1916./17. izabrao ovaj odbor: Predsjednik: fra o. Sigismund Šimunović, bogosl. IV. teč., potpredsjednik: fra Kleto Sokolović, bogosl. III. teč; tajnik: fra Vlatko Horvat, bogosl. III. teč; knjižničar: fra Stošo Mikulić, bogosl. II. teč; ocjenitelj: fra o. Klarencije Klarić, bogosl. IV. teč.

U zboru imade 18 članova. Svaki tjedan držimo redovito sastanke, na kojima se svakiput čitaju radnje. Često puta nas posjete naši senijori. Tako nam naš senijor o. Ferdo Krčmar dva puta držao konferencu, gdje nam je u kratkim crtama predočio stanovište, koje treba da zauzmemo u budućem našem radu. Nekoliko puta došao je na naš sastanak o. Oto Knežević, stud. phil. i senijor »Bakule«, a jedamput i domagojci Josip Andrić i Slavko Rozgaj, da nas izvijeste o sadanjem stanju cijelog hrv. katoličkog pokreta.

Ove godine primio je zbor vodstvo »Udruženja hrv. franjevačkih bogoslovskih zborova«. Svrha tom »Udruženju« jest ta, da se bratski zborovi (»Jukić«, »Bakula«, »Iskra« i »Milovan«) zbliže i zajedničkim silama porade na polju prosvjete. Prema tomu je zbor, kao ov. g. »Vodstvo« toga saveza, razvio svoj program u posebnoj okružnici na sve bratske zborove. U toj okružnici stavlja svima na srce proučavanje III. reda sv. Franje. Zato imademo više razloga, a među njima jest jedan i taj, što je III. red najzgodnija duhovna organizacija, pristupačna svim slojevima.

U taj savez primilo je »Vodstvo« u suglasju s ostalim bratskim zborovima i novo osnovani zbor klerika franjev. konventuala na Cresu »Ferkić«, koje također potiče na studiranje trećoredskog pitanja.

Prema ovom programu članovi izrađivahu radnje, koje zasijecaju u franjevačko pitanje uopće i trećoredsko napose. Tako je o. Prado Triplat, senijor čitao: »Sv. Franjo i katolizicam«; fra o. Sigismund Šimunović: »Sv. Franjo i priroda«, »O zadaći franjevaca oko III. reda«, fra Vlatko Horvat: »Treći red sv. Franje i svjetovni kler«. Iz drugih struka: fra o. Sigism. Šimunović: »O štampi« (predavao na trećoredskom sastanku dne 10. XII. 1916 u Djetićkom Domu), »Oči sa stano-

višta fiziologije i psihologije«; fra Aleksandar Petek: »Zvonce« (beletristič. crtica); fra Hipolit Horvat: »Žena iz Galileje«.

Toliko o dosadanjem radu našega zbora. Svim pak drugovima i bratskim zborovima, koje zagrijavaju isti uzvišeni ideali, želimo sretan uspjeh u njihovu radu i šaljemo bratski pozdrav.

Tajnik.

Zbor franjevačkih bogoslova »Milovan« u Makarskoj.

Nastupom školske godine zbor je pomnožan sa osam novih članova. Sastajući se obično svake treće sedmice imali smo prvi semestar pet sjednica, na kojima su bili čitane ove radnje: Fra K. Kržanić: »Naši ideali u svijetlu radikalizma«, fra F. Bilušić: »Kako ćemo reformirati današnje društvo«, fra J. Borković: »Sve činimo na veću slavu Božju«, fra. V. Medić: »Povijest sv. križnog puta«, fra. Š. Dubravčić: »Nešto iz govorništva«. Na svakoj sjednici držan je također i po jedan govor, a govorili su: Fra Š. Dubravčić: »Svećenik u svijetu«, fra K. Nola: »To ne spada na esencu«, fra L. Tomašević: »Euharistija kruh života«, fra J. Šimić: »Marija uz Isusa«, fra A. Davidović-Marušić: »Srce Isusovo izvor je ljubavi«.

O. B. Milošević držao nam je više predavanja iz glazbene umjetnosti: o postanku, estetici, uzgojnoj vrijednosti glazbe, koralu i t. d., te nekoliko praktičnih pouka.

Sjednicama redovito prisustvuje upravitelj zbora o. A. Cikojević, a više puta su nazočni i oo. učitelji, koji nas shodnim opaskama i savjetima upućuju i pripravljaju na što ozbiljniji, realniji život i rad. Naše je izvanjsko djelovanje zbog današnjih nezgodnih prilika ograničeno samo na dopisivanje sa savezom bratskih franjevačkih zborova.

Sadašnja je uprava: Predsjednik: fra Dionizij Mimica, III. tečaja, potpredsjednik: fra Metodije Ramljak, III. teč., tajnik: fra Vladimir Radonić, II. teč., knjižničar: fra Anđeo Davidović-Marušić, I. teč., ljetopisac: fra Krsto Kržanić, II. teč., cenzori: za teologiju i filozofiju: fra Ante Antić, III. teč., za askezu: fra Ciril Vrcan, III. teč., povijest i književnost: fra Krsto Kržanić, II. teč.

Tajnik.

Zbor franjevačkih bogoslova »Jukić« u Sarajevu.

Izvještaj nam nije stigao.

Zbor franjevačkih bogoslova »Bakula« u Mostaru.

Izvještaj nam nije stigao.

Zbor franjevačke konv. mladeži »Ferkić« u Cresu.

Poradi nauka i izvanrednih prilika, koje nas sada opkoljuju, zbor ne mogaše, da dostatno razvije svoj početni djelatni rad, kako je to bilo u želji svih. — Dopisivanja s drugim duhovnim zborovima bijahu zbog tih razloga sužena, zbog čega ne mogaše od njih primati upute i savjete, koji bi ga bodrili i sokolili, da se usavrši za budući rad.

No ipak usprkos tih vremenskih neprilika naš je zbor nastojao po svojim nejakim silama, da udovolji, koliko je moguće, svojoj svrsi; pak taj njegov skroman rad ukratko donosim:

Zbor je imao ove godine deset redovitih i dvije izvanredne sjednice. Priredio je tri domaće zabave, na kojima se na osobiti način istakao naš domaći tamburaški zbor.

Radnje bijahu raznog sadržaja: Fra Alf. Biskupović: »Radimo!«, mp. o. Jos. Milošević: »Skepticizam i problem sigurnosti«; M. Butorović: »Obratio se«; fra K. Ocepek: »Sv. Frane i Porciunkula«; mp. o. Jos. Milošević: »Upliv sv. Frane na svjetsku književnost«; fra P. Zrdum: »Život sv. Josipa Koprtina«; fra Gj. Stazić:

»Opsada Sigeta«; fra K. Ocepek: »O kvantiteti«; fra V. Rogulj: »Život i rad dra. Franje pl. Markovića«; fra Dinko Rogulj: »Život bl. Ivana Duns Scota«; fra Alf. Biskupović: »Osvrt na skotistički pokret svršetkom XIX. i početkom XX. vijeka«; fra K. Ocepek: »Distinkcija između biti i bitnosti«. — Osim tih predavanja držaše se svake nedjelje po jedno asketsko predavanje, svega pedeset (50).

Prigodom domaćih zabava bje također deklamirano više pjesama. Tako je deklamirao L. Stazić pjesmu »Kušnja« od o. R. dr. Mijata; R. Zrdum »Moj ideal« od istog; »Oda sv. Frani« sastavio i deklamirao o. R. dr. Mijat; »Kreni orle na krilima« od istog, deklamirao fra Gjuro Stazić; »Oda Zrinjskomu« od Petra Preradovića, deklamirao fra I. Butorović; fra P. Zrdum »Marijinom doktoru« od fra Nedjelka Subotića; »Najvećem kršćanskom filozofu« sastavio i deklamirao o. R. dr. Mijat.

Na osobiti način posvetismo se ove godine glazbi i crkvenom pjevanju.

Dne 8. studenoga na blagdan bl. Ivana Duns Scota, našeg zaštitnika, držaše zbor svoju glavnu godišnju izbornu skupštinu. Na toj bješe izabrana, za god. 1916./17. ova nova uprava: Predsjednik: fra Konstantin Ocepek; potpredsjednik: fra Viktor Rogulj; tajnik: fra Dragutin Jelušić; knjižničar: fra Alfons Biskupović; odbornik: fra Ante Dowling.

Na toj su skupštini stupila u naš Zbor četiri nova člana (fra Ivan Butorović, fra Gjuro Striz, fra Venćeslav Ardas i fra Miroslav Godina).

Fra **D. R.**, tajnik.

Zbor dominikanske mladeži »Akvinac« u Dubrovniku.

Dne 7. ožujka o. g. navršilo se pet godina, otkako naš dični zbor postoji i otkako okuplja pod svojim stijegom mlade pregaoce, da ih raspali svetim žarom vjerskih i domovinskih ideala.

Rad nam sastoji zasada u književnim sijelima, javnim produkcijama i u privatnom dopisivanju s bratskim zborovima. Postavili smo osnov za ustroj nove knjižnice, koja bi imala poslužiti za intelektualnu izobrazbu članova. Kako je dominikanskom redu glavna svrha nauk i propovijedanje, to se i »Akvinčev« rad popunja vježbama: školskim disertacijama, propovijedima, deklamacijama i t. d. Tako se mladim literatima pruža lijepa prilika, da na kojem mu drago području razviju svoje sile. Postavili smo se na stanovište, da se bez bogate znanstvene spreme u našoj domovini ne će nikada postići što trajno, zato treba da se ozbiljno pripravljamo za budući rad u narodu. Uz tu glavnu zadaću gojimo i umjetnost, pa imamo tamburaški zbor, koji ima također koju da pridonese napretku našeg narodnoga glazbala.

O. fra J. V.

»Domagoj« u Zagrebu.

Kako društva u ovo vrijeme ne smiju djelovati, tako je i »Domagoju« djelovanje obustavljeno. No u srcima domagojaca živi duh njegov, živi spomen lijepih dana mira, kad smo kao jedna velika obitelj živjeli i radili. I baš zato smo osjećali potrebu, da bilo na koji način proslavimo desetu godišnjicu Domagojevu, pa smo to u lijepom prijateljskom krugu članova, senijora i prijatelja i učinili (9. XI. 1916.). Tim je ujedno započeo ovaj domagojski semestar. Odonda se međusobni život domagojaca dosta sređeno razvijao u međusobnom druženju te izmjeni nazora o prilikama i potrebama katoličkog pokreta. Odatle niče i novi »K r i j e s« našim mlađim srednjoškolcima, jer uvidjesmo, kako ga naši redovi sve više trebaju. Tu pade odluka, da se našim starijim srednjoškolcima iznova pokrene »Đački Vijesnik«, bez kojega u sadanjim prilikama ne možemo više da budemo. Tu dozrije k odlučnome činu i želja za d o m a g o j s k i m d u h o v n i m v j e ž b a m a, koje smo 16.—19. ožujka i obavili, pa smo nada sve srdačnu zahvalnost dužni oo. franjevcima, što su nam kod toga toliko išli na ruku i primili nas u te dane na svoju brigu i pod svoj

samostanski krov. U prvom redu hvalimo za dobrotu, prijaznost i gostoljubivost preč. o. provincijalu Rafaelu Rodiću i veleč. o. gvardijanu Ivanu Frankoviću. A veleč. o. Teofilu Harapinu zahvaljujemo za trud i dobrotu, kojom nas je kao prvi domagojski egzercitator poveo k vrelu duševnoga ojačanja i osvježenja. A svima nama, koji tako rado pođosmo na to vrelo i koji se vratismo odanle s novim mirom duša, ostat će časovi tih egzercicijâ neizbrisivima za cijeli život i rad, i blaga se uspomena srdaca naših nadvija nad tim danima tihe, pobožne samoće i duševnoga produbljenja i prati nas u buduće dane. Domagojci ne će više smjeti propustiti godine, a da ne obave zajedničkih egzercicijâ. A dobri Bog će vratiti dobro onima, koji su nam to tako lijepo omogućili.

Za pokojnog druga Nikolu Miletića, koji je u rujnu pao na bojištu, prisustvovali smo korporativno zadušnicama, što ih je služio senijor o. Ferdo Krčmar 17. studenoga 1916. u crkvi oo. franjevaca, pa smo za pokoj njegove duše i za pokoj duša svih dragih domagojskih pokojnika pristupili tom zgodom k sv. pričesti. Isto tako smo se i na dan proslave desetgodišnjice sa senijorima zajednički pričestili kod sv. mise, koju je služio senijor »Domagoja« Ivan K. Lovriček. Inače smo prema želji presvij. g. biskupa dra Mahnića redovito svakog prvog petka u mjesecu po mogućnosti stupali k stolu Gospodnjemu. Osim toga su neki domagojci radili i u konferencijama društva sv. Vinka.

Za člana je ovog semestra predbilježen phor. Krunoslav Dumić, a za gostove iur. Božo Gužvinac, iur. Antun Janešy, iur. Nikola Krešić, geodet Emil Kristić, iur. Edo Ljubić, iur. Jakov Matković (predsj. »Pavlinovića«) i phil. Lovro Ratković. Bilo nas je osim toga u Zagrebu 13 pravih članova i 3 u provinciji. Najviše ih je u vojništvu i na bojištima. Iz ruskog zarobljeništva javljali su nam se drugovi Đ. Bišćan, J. Vandekar, Stjepan Ožbolt te Hubert Marek.

Kako društvo ne djeluje, nema ni odbora, nego je društvo vodio iur. Josip Andrić, a pomagao mu je kao zamjenik phor. Ljudevit Malnar; arkiv je nadzirao phil. Franjo Weissgerber odn. geodet Stjepan Horvat, a blagajnom je upravljao iur. Antun Ružičić. **J. A.**

«Hrvatska« u Beču.

Imade nas oko dvadeset, a sastajemo se svake subote s braćom Slovencima u prostorijama njihove »Danice«, koja živi kao i prije. Tu se drže predavanja, pa spominjem samo predavanje druga Z. Šprajcera »Nekolike misli o sadašnjosti hrvatskog naroda«. I sama bi »Hrvatska« mogla raditi, da se riješi pitanje njezinih prostorija, i da njeni članovi, koji su u Beču, pokazuju bar nešto više volje za nju. Nadajmo se, da će i to doskora biti. **A. M.**

«Kačić« u Innsbrucku.

Nakon dvogodišnje stanke oživio je u ovom semestru iznova rad na društvenim sastancima.

Početkom godine održana je semestralna skupština, na kojoj je izvjestio odbor o prilikama društva i o odsutnim drugovima. Iz izvještaja se vidi, da blagajna i knjižnica konstantno napreduju; knjižnicu nastojimo upotpuniti knjigama iz pastoralne medicine — to većma, što su članovi društva većinom medicinari; korespondencija je bila neko vrijeme živahna. Ujedno je bio izabran novi odbor, i to predsjednikom Avelin Cepulić, cand. med., tajnikom Dragan Dujmović, med., a blagajnikom Juraj Hrenčević, med. Zaključili smo, da ćemo odsad držati redovite sastanke. Preporučeno je drugovima što uže međusobno druženje, jer se time pruža prilika međusobnome odgoju prema našim načelima. Raznim pozdravima, upravljenim drugovima u domovini i na bojištima bila je zaključena ta skupština.

Na prvom prijateljskom sijelu održao nam je ovdješnji sveučilišni profesor Slovenac dr. Prešern učeno i zanimivo predavanje o nekim aktualnim pojavama u životu našega pokreta. Tom smo se prilikom jednodušno složili u tom, da valja što intenzivnije gojiti stari naš katolički radikalizam, jer je to najsigurnije jam-

stvo za slogu i jedinstvo naših redova u svim pitanjima. Ujedno smo se složili i u tom, da valja u neriješenim pitanjima što tolerantnije prosudivati razna uvjerenja, a osudili smo isticanje političkog momenta u našem pokretu, kao i aktivno sudjelovanje naših redova u ikojoj d o s a d a š n j o j političkoj stranci, jer je to vazda uzrokom raznih smutnja.

Iznosimo statistiku o članovima »Kačića«. U Innsbrucku su: Dr. A. Zupan, dr. Sjepan Bakšić, Ivan Blažević, Avelin Čepulić, Dinko Vitezić, Juraj Hrenčević i Dragan Dujmović. U vojničkoj službi boravi ovdje Milan Popović, saniteski poručnik. U vojništvu su i ovi članovi: Šime Cvitanović, štopski poručnik (na ratištu), Roman Bauer, sanit. zastavnik (na ratištu), Filip Dražančić sanit. zastavnik (Kotor), Mladen Matulina, sanit. zastavnik (na ratištu), Ante Čičić, sanit. zastavnik (Murau u Gor. Štajerskoj), Josip pl. Matuš, zarobljen (u Turkestanu), Jakov Barbarić, jedn. drag. (Zenica), Ivan Iveković, jedn. drag. (Zagreb), Dane Malić, jedn. drag. (Nagy Kikinda u Ug.).

Rad, što smo ga u ovom semestru započeli, nastavljamo puni vjere u uspjeh našega pokreta i u preporod Hrvatske po vječnim načelima Kristovim.

A. C.

»Preporod« u Gracu.

Društvene prostorije su u Prokopigasse zasad ustupljene slov. kat. izob. društvu »Kres«, no ipak se za to članovi, koji su u Gracu i koji prolaze kroz Grac, vrlo rado u njih vraćaju, u jedinu uspomenu sretnih vremena mirnog i ugodnog đačkog života. Od članova su ovaj semestar (zimski 1916./17.) bila tek tri i jedan starješina u Gracu. Svi ostali su u vojništvu. Koliko je poznato od starješina i članova-vojnika, svi su živi. Dva su zarobljena u Rusiji. **—š.**

»Antunović« u Budimpešti.

Od članova nema nikoga u Budimpešti. Drugovi bi trebali i onamo ići na studij, da »Antunović« opet oživi. **A.**

»Strossmayer« u Đakovu.

Već se na početku hrv. kat. pokreta uvidjelo, da je Zagreb, u kojem se usredotočio sav pokret osnutkom »Domagoja«, daleko od Slavonije, i da se Slavoniji mora posvetiti osobita pažnja osnutkom novoga društva prema slavonskim prilikama. Iz te je nužde nikao »Strossmayer«.

U prvom je deceniju svoga opstanka katolički pokret gradio svoju ideologiju, pa je izgradio i ideju »Strossmayera«. Kako ništa ne nastaje najednoć, a da bude dobro, tako nije ni ideja o »Strossmayeru« pala iznenada iz Platonova carstva, nego se evolvirala iz omladinske sekcije đakovačkoga »Zbora«.

Kad se gradilo današnje đakovačko sjemenište, bila je mlađa pola bogoslova u Sarajevu, gdje su imali posebnu omladinsku sekciju. Rad im je bio vrlo živahan, jer su ća iz Sarajeva širili svoje ideje po Slavoniji tražeći mladeće zgodne za čitanje »Mladosti«. Ondje je prvi put nikla i ideja o osnutku »Hrv. kat. akad. društva Strossmayera«.

Stupilo se u dogovore sa ostalim našim društvima poimence s »Domagojem«, i svi sa zanosom pristadoše na osnutak »Strossmayera«.

Početkom siječnja 1914. ideja je »Strossmayera« sazrela. Pod vodstvom đakovačkih senijora održala se glavna skupština bogoslova i lajika, uredila se pravila kao i privremena konstitucija, i sve se poslalo vladi na odobrenje.

»Strossmayer« započne odmah s radom udarajući temelje seljačkim društvima po mnogim mjestima u Slavoniji i podređujući sebi ona društva, koja su osnovana prije samoga »Strossmayera«. Kako se razabire iz urudžbenog zapisnika, rad je počeo divno teći. Dogovaralo se s pojedinim župnicima o ferijalnim predavanjima, koja su trebali da održe »Strossmayerovci« u pojedinim mjestima. Mnogi su se

dali na putovanje od župe do župe, da izvrše zaključke »Strossmayerovaca« pod konac šk. godine 1913./1914.

No u tom radu zatekne »Strossmayerovce« rat. Nigdje ni traga kakovu radu ni pismenim dogovorima. Prve godine rata uzdržavala se samo neznatna korespodencija sa još neznatnijim brojem članova seljačkih društava. Druge je godine rata ideja »Strossmayera« od starijih gotovo zaboravljena, a mlađima bijaše obskurna. Nitko nije ni pomislio na ikakav rad u zbrci starijih ideja sa idejama nastalim u vrijeme rata, no to je obična psihologija u vrijeme velikih ratnih promjena, kakove su se onda zbivale. Prođe dakle druga godina rata, a zamre nesamo i ona malena korespodencija, nego i sama ideja »Strossmayera« potamni, jer prvi članovi ostaviše zidine đakovačkog sjemeništa, a mlađi nijesu znali, a nijesu ni mogli raditi, budući da nijesu ni bili članovima »Strossmayera«.

Vidjelo se, da se rat približava sve to više neizmjernosti, i da mu se valja akomodirati kao kakvu prirodnom zakonu te početi s radom, kako je to uistinu đakovački »Zbor« i počeo. Oduševljenja za rad nije manjkalo.

U to dođe u Đakovo prvi predsjednik »Strossmayera« dr. Đuka Kuntarić i obnovi stare predodžbe o »Strossmayeru« s još nekolicinom starih članova »Strossmayera«. Na prvom sastanku bi odlučeno pozvati sve bogoslove đakovačkoga sjemeništa u »Strossmayer«, ne bi li se mogao tako omogućiti rad u sada mogućim granicama. I uistinu svi se bogoslovi odazvaše pozivu i pozdraviše s oduševljenjem uskrsli »Strossmayer«. Stari se odbor sastojao još od dva člana, koji prepustiše rad novom odboru. Predsjednikom ostade još uvijek dr. Kuntarić, jer mu se nije moglo naći zamjenika, iako su se na naš poziv u »Novinama« prijavili kao članovi neki lajici.

Kad je dr. Kuntarić otišao u vojništvo, ostasmo i opet bez predsjednika. Istom na četvrtom sijelu 14. I. 1917. dobismo novog predsjednika i prema tomu stoji odbor »Strossmayera« ovako:

Predsjednik: Antun Matasović, stud. exp. akad.
Potpredsjednik: Gjuro Mitrović, bog. III. god.
Tajnik: Nikola Galkovski, bog. I. god.
Blagajnik: Stjepan Kokanović, bog. I. god.
Gospodar: Fabo Puhl, bog. III. god.

Ovaj se odbor brine, da oživi malo barem ona društva, koja su i prije spadala pod »Strossmayer«. Dabome da je rad vani jako otešćan, jer nema mnogo članova ni u jednom društvu, a k tome za rad vani trebamo više lajika, nego što sada imademo. Društva, s kojima ima »Strossmayer« raditi jesu: u Beravcima, Tomašancima, Bošnjacima, Babinoj Gredi i Bogdanovcima. Ova društva treba oživjeti. Za velikih će se praznika moći više uraditi, jer će biti omogućen osobni posjet »Strossmajerovaca« našim društvima.

Izvještaji »Dobrile« u Pazinu i »Martića« u Sarajevu nijesu stigli.

»Pavlinović« u Zadru.

Kako su nekoji pojedinci bili počeli, da svakojako tumače prvu rezoluciju zadnje glavne skupštine od 2. VIII. pridavajući joj kojekakvo obilježje i stavljajući time u sumnju katolički karakter društva, to je predsjedništvo, da stane na kraj tom nedičnom postupku, svojevoljno odaslalo nadležnoj crkvenoj vlasti izjavu, kojom razjašnjuje smisao one rezolucije. U razjašnjenju veli, da pod riječima »u stvarima vjere i morala«, razumijeva sve, što spada u kompetenciju crkvenog auktoriteta, što je svakom osvjedočenom katoliku posve logična i naravna stvar, Presvij. biskupski delegat posvećeni biskup Palunko odgovorio je: »da nema što da prigovori stanovištu tako poprimljenom od društva, kojem on želi od Boga svaki napredak i uspjeh u radu«. Tim odgovorom bili su najljepše ušutkani oni, koji su bez potrebe dirali u katol. obilježje društva, koje se u svom odnosu prema crkvenim starješinama uvijek držalo i drži posve i u svemu u skladu s onim načelima, koja razlaže presvij. Mahnić u posljednjoj »Luči«.

Kao lijepi uspjeh našeg društva možemo da javimo osnutak knjižnice u Šibeniku, kao podružnice centrale u Splitu. Taj se napredak našeg društva i naše misli još više ističe, kad se uvaže sve poteškoće, s kojima je skopčano sakupljanje knjiga i novaca u sadašnje doba. Zamjernom zauzimanju i radu naših ljudi u Šibeniku, moramo zahvaliti toliki uspjeh, pri kojem ide osobita zasluga Josipa Urlića, Branka Storffa, A. Radića te osobito senijora vlč. Dón Krstu Stošića, koji kao u svem ostalom, tako i u tom svojim uputama, savjetima i radom, našim organizacijama uvijek ide na ruku, potpomažući nam, da svaku dobru ideju, što lakše oživotvorimo, pak stoga i ovim putem izričemo mu u ime društva svoju iskrenu hvalu.

Naša splitska knjižnica krasno napreduje, a mnogo nam pomažu i naši senijori. H. K. Senijorat nabavio nam je 2 nova ormara, velik stol i nekoliko stolica. Upisano je u knjižnicu 150 novih članova. Ukupni broj članova je preko 550, pa smo obustavili privremeno daljnje primanje zbog sile poslova i teške kontrole. Mnogo se knjiga posuđuje. U blagajnu je primljeno K 236·22, izdano K 264·34, suficit koncem 1916. god. K 75·71.

Inače od prošle skupštine nemamo ništa znatnije javiti, nego da su nam predsjednik J. Matković i drug A. Barbarić bili unovačeni, pa je tako naše društvo skoro posve opustošeno. Ipak ćemo uz pomoć Božju ustrajati očekujući prestanak ratnih strahota, da tada zajednički s drugovima, kad nam se vrate, nastavimo dvostrukim žarom svoj rad za vjeru i dom. **Tajnik M. M.**

Literarna sekcija Marijine kongregacije u Mostaru.

U doba, kada se od nas stariji dijele i hrle u boj, budimo se i mi, da nastavimo već započeti rad. Pođosmo napola utrtom stazom, da i mi bar kamičak pridonesemo onoj velikoj zgradi, koju treba da sagradimo, i u kojoj ćemo moći svim dušmanskim silama odoljeti, zgradi — katoličke Hrvatske. Nastavismo, kako rekoh, rad, koji pred nekoliko godina započeše širiti naši stariji drugovi u kršnoj Hercegovini. Oni osnovaše još uz kongregaciju i ovu literarnu sekciju, da samo što bolje izvrše uzvišenu zadaću kongregacije. Premda bijaše u prvom početku mnogobrojnija, ne zaostade ipak ni sada ni u čem njezin rad za prvašnjim.

Oko 20 nas se skupismo iz raznih krajeva šire nam domovine, brojem maleni, ali duhom jaki, da budemo u svakom slučaju spremni privijati melem na rane našemu patničkom narodu. Kao što umjetnik, koji želi usavršiti svoje započeto djelo, radi svim silama te sav zaprašen i znojan kleše svoj lik, pa kad ga dovrši, tada se u duši raduje ponosan nad postignutim uspjehom, tako i mi započesmo i ove godine naš literarni rad, istina u teškim prilikama, ali ponosni nad sjajnom prošlošću naše sekcije, koja je dala našemu pokretu iskušanih probranih čelikznačajeva.

Odbor u prvom polugodištu bijaše ovaj: Predsjednik: Ivan Nevistić, V. r. gimn.; potpredsjednik: Bogomil Hrozniček, V. r. gimn.; tajnik: Petar Baković, V. r. gimn.; Blagajnik: Mirko Houška, V. r. gimn.; revizor: Srećko Wesolowski, V. r. gimn.

Rad naš, uzevši u obzir radne sile, bijaše skroman, ali uspješan. On je pretežno, kako spomenuh, literaran. Držano je 10 sastanaka i 3 odborske sjednice. Predavanja su bila ova: (Književnost) I. Nevistić: »Život i rad I. Sergejevića-Turgenjeva«. — Pjesme: »Prva pjesma«, »Mučenici« (vlastiti proizvod); Mirko Houška: »Nešto iz češke književnosti«; Ž. Milićević: »Josip Eugen Tomić; Đ. K.: »Propadanje dubrovačke književnosti«; Bogomil Hrozniček: »Prikaz Vilin gaja u »Luči«. — Pjesme: »Rastanak«, »Ljubav« (vlastiti proizvod). — (Socijalna) Baković Petar: »Kozarčevi Mrtvi kapitali i današnje gospodarske prilike u Hercegovini«. — (Posebna) Vjekoslav Soče: »Pogled na glazbene struje u Hrvatskoj«; Stanislav Jelinek: »Acetylen i njegova uporaba«; Barišić Josip: »O patriotizmu«; I. Nevistić: »O preporodu katolicizma u Hrvatskoj«.

Sastanci su se prilično pohađali, te se gdjekada razvila živahna debata, a uz to smo svakom zgodom sakupljali za hrvatske škole. Primali smo sve naše časopise, a usto i raspačali više primjeraka »Luči«. Zatim smo svi odlučili biti pretplatnici »Krijesa«, samo da nam što bolje zasvijetli. Nisu nas zapuštali ni zanemarivali ni naši stariji, koji se još ovdje nalaze, nego su nas se češće sjećali, dolazeći na sastanke i bodrili nas na ustrajan rad. U tome imamo najviše da zahvalimo našim prvašnjim članovima, a sadašnjim gostima: V. Soči i D. Krameru, koji su zajedno s nama u svakom času bili, te koji bi nas, kada bi klonuli, na rad potakli. Zatim su nas svim sredstvima potpomagali i naši Velečasni oci: Fra I. Marinčić (upravitelj kongregacije) i naš neumorni fra D. Mandić (vjeroučitelj na gimnaziji).

Kako se vidi ne zaostadosmo ni mi ove godine, jer iako nas pomete ova krvna nemam, koja nam iz sredine iščupa vođe naših ideja, ipak ostadosmo, iako nejaki, da sačuvamo ono sveto nama povjereno blago u milom narodu. Hoćemo i mi da stupamo za svojim vođama, te da ugledavši se u svoje pređe, koji su s geslom: »Za krst časni i slobodu zlatnu«, sačuvali sebi svetu vjeru i slobodu. U borbi smo započeli svoje ideje širiti, u borbi smo ih raširili, a evo i u ovoj smo svjetskoj borbi ustrajali. Ljubav za vjerske i domovinske ideale te oduševljenje za njih — to je ona nesavladiva sila, koja nam daje snage, da na započetom putu i sada u ovome svjetskom ratu ustrajemo.

Hoćemo li da spasimo svoju potlačenu domovinu, širimo svoje zdrave ideale, širimo ideje neumrloga našega Strossmayera kličući svi za jednoga, a jedan za sve: »Sve za vjeru i za dom!«

Literarna sekcija đačke Mar. kongregacije u Sarajevu.

Kao što je rat u prvi mah smutio sve duhove, te je većina ljudi mislila, da je u ratno vrijeme svaki rad nemoguć, tako smo i mi u prvi čas klonuli, premda na kratko vrijeme. Škola je radila samo dva mjeseca, pa se zatvorila. Velik dio članova ostavi Sarajevo, a neki odoše i u vojsku. Malen broj, što je još ostao u gradu, točnije: trinaest se članova sastalo dne 10. IV. 1915., izabralo odbor, kojemu je bio na čelu drug Krunoslav Perko, redovito držali i pohađali sastanke do 28. V., dakle mjesec i po dana, a onda je gotovo sve zamuklo. Došla je evakuacija, ljudi se razišli, i jedino je, čim se možemo pohvaliti, da nikada nijesmo izgubili međusobnog dodira. To vrijeme poradismo među omladincima, često se dopisivasmo i — tajnički izvještaji ništa više ne govore. Održalo se 9 sastanaka, a predavali su ovi ljudi: Nikić: »Jedinstvo«; Ljubić: »O postanku, razvoju i svršetku zemlje i svemira« (u II. dijela); Divišek: »Nauka o zrakoplovstvu kao znanost. Njezini principi, njezina prošlost, sadašnjost i budućnost« (u tri dijela); Surkić: »Uzorci zločina«; Perko: »O socijologiji«.

Mnogo je obilniji i uspješniji rad u šk. god. 1915./16. Našom je inicijativom osnovana literarna sekcija za mlađe kongreganiste, a mi smo u njoj radili svim silama te se podigla do velike visine. To smo vrijeme širili »Novine« i »Luč«, u koje su neki drugovi sarađivali, držali smo redovito sastanke, na kojima su čitana predavanja raznolika sadržaja. Radi sadašnjih prilika naravno da nije bilo nikakva rada prema vani, no zato su drugovi nastojali da oplemene dušu i srce valjanom lektirom. Te je godine bio pročelnikom drug E. Ljubić (VIII. gimn.), a držana su ova predavanja: A. Odić: »Nekoliko pogleda o mogućnosti našega rada«, »Vladimir Nazor« i »Naša moderna«; I. Jakovljević: »Problem ljepote«, »Humanizam i renesansa«; F. Tucaković: »Privatno štivo«, »Lord Byron«, »Heine«; I. Šurkić: »Iv. Serg. Turgenjev, »Vj. Novak«; Fr. Divišek: »Otkriće i izum« (»Prirodna znanost i tehnika«); E. Ljubić: »Neke pojave i bit materije gledane s prirodoznanstvenog i filozofskog stanovišta« (u II. dijela), »Telegraf bez žica«; A. Hunski: »Uvod u nar. gospodarstvo«, »Opći pojmovi nar. gospodarstva«, »Surogati novca«; A. Vuletić: »Povijest Hrv. od 1830.—48. g.«; A. Safner: »O novcu« (u dva dijela); M. Martinović: »Povijest glazbe od najstarijih vremena do danas« (tri dijela); I. Župarić: »Neumrlost duše«; Đ. Gračanin: »Fiziognomija«; F. Žak: »Galilejev proces«. — Osim toga je drug F. Divišek

čitao kratku raspravu »Teorija o atomima«, E. Ljubić: »Nekoliko misli uz kritiku sonetnog vijenca našeg pjesnika Ferde Tucakovića«, a drug Perko nam je čitao prijevod Balzacove crtice »El verdugo«, koja je štampana u »Novinama«. Deklamacija je bilo mnogo, a deklamirale su se ponajviše pjesme modernijih pjesnika.

Za I. sem. šk. g. 1916./17. bio je pročelnik drug I. Jakovljević, VIII. gimn. Rad se kretao u istom smjeru kao i prošle godine, samo što su nas potpomagali senijori, držeći nam predavanja i sokoleći nas na rad. Kad se pokrenuo »Krijes«, stali smo živo raditi, da ga raširimo među đaštvom, te se javio velik broj pretplatnika među srednjoškolcima bez razlike vjere. Taj smo semestar držali 20 sastanaka, koji su često puta bili vrlo zanimljivi, jer su, kako već spomenuh, predavali i stariji naši istomišljenici. Tako nam je veleuč. g. prof. Jambreković, S. I., držao predavanje »O askezi«, a naši senijori Zvonko Šprajcer i Edo Ljubić, pravnici, učiniše sve moguće, da literarna sekcija napreduje. Zvonko Šprajcer nam je držao predavanja »Neke misli o budućnosti našeg pokreta« i »Obrana narodne manjine«, a na više izvanrednih sastanaka govorio je o socijalnom pitanju. Edo je Ljubić držao »Neka naklapanja o budućnosti čovječanstva« i »Nekoliko misli«. Ujedno je preveo od Daudeta »Legendu o čovjeku sa zlatnim mozgom« i »Zvijezde«, a čitao je i originalnu »Jednu pripovijest«. Ostala su predavanja držali ovi drugovi: M. Buconjić: »Andrija Kačić Miošić«; I. Brkić: »O porijeklu čovjeka«; Đ. Gračanin: »Naša gospodarska budućnost«; V. Heiser: »Dimitrije Demeter«; I. Jakovljević: »August Strindberg u svijetu svojeg života i svojih djela«; »Buduća hrvatska književnost«; V. Kaleja: »William Shakespeare«; A. Martinović: »Život i djela Augusta Šenoe«; M. Martinović: »O štetnom djelovanju alkohola«; I. Šunjić: »Henrik Sienkiewicz«; J. Tadić: »O socijalnoj demokraciji«; »O modernoj kolonizaciji«; A. Vuletić: »Dante Alighieri i njegova djela«; I. Župarić: »Stanje težaštva u Bosni«; F. Žak: »Naš uzgojni rad«. — Osim toga je I. Jakovljević, da upotpuni svoje predavanje o Strindbergu, preveo njegovu novelu »Naknada ljubavi«. Uz predavanja su ovi drugovi čitali kraće sastavke — upravo bilješke: — M. Martinović: »O nikotinu«; V. Kaleja: »O pisanju povijesti Bosne«, a senijor je Ljubić govorio »O hipnotizmu«.

Znadem, da Vam ovo nekoliko suhoparnih statističkih podataka ne će dati ni izdaleka vjernu sliku našega rada, ali mi je nažalost radi više razloga nemoguće opširnije i temeljitije prikazati naš rad. Želio sam samo pokazati, da nijesmo umrli, da u nama ima još oduševljenja i ljubavi za dom i rod. Premda smo se morali boriti za opstanak, za koru kruha, zapušteni od naših proslavljenih »mecena« i »rodoljuba«, premda su nam i pooštreni školski propisi mnogo smetali, ipak smo redovito držali svake sedmice sastanke, jer nam u tome nije oblast ni škola smetala kao kongregacijinoj sekciji. Ovih dana održasmo semestralnu glavnu skupštinu, na kojoj je izabran novi odbor i to: pročelnik: Franjo Divišek (VIII. realke), tajnik: Ivan Šunjić (VII. gimn.), blagajnik: i gospodar Đuro Gračanin (I. trg. akad.), a revizori: Vjekoslav Kaleja (VI. gimn.) i Ilija Jakovljević (VIII. gimn.).

I. J.

Đačke apstinentske organizacije.

»Sveta Vojska« stupila je 8. studenoga 1916. u treću godinu svoga blagoslovnoga rada. U dvije godine znatno proširi svoj djelokrug i pobudi sveopće zanimanje za protualkoholni pokret. Uza sve nezgode i neprilike prekoračila je ipak tisuću pravih članova.

No ovdje sam nakanio prikazati samo kratki izvještaj o protualkoholnom pokretu među našim kat. đaštvom.

Na prvome mjestu valja spomenuti Dalmaciju, gdje je apst. ideja našla najplodnije tlo. U prvome redu valja zahvaliti na tome pokrajinskome tajniku A. Radiću, koji je već 1913. uz druga Rubića osnovao apstinentsku sekciju u splitskome sjemeništu, koja je nadvisila sve ostale đačke apst. organizacije. Iza osnutka »Sv. Vojke« pridruži se kao podružnica glavnome vodstvu »Sv. Vojske«

na Rijeci. Iza toga se počne apst. pokret širiti nastojanjem pokraj. tajnika po čitavoj Dalmaciji. Ponajprije se osnuje apst. sekcija u zadarskome bogoslovnom sjemeništu s 8 članova, zatim u šibenskoj gimnaziji, a 1916. osnuje u Splitu D. Bartulica vanjsku organizaciju gimnazijalaca, tako te sada sam Split broji preko 70 đaka apstinenata. Lanjske se godine osnovaše također apst. sekcije u dubrovačkom i u zadarskom sjemeništu »Zmajeviću«. To bi bio kratki prijegled dalmatinskih apstinentskih organizacija, koje pod vodstvom revnoga pokr. tajnika sve ljepše napreduju.

Na drugome mjestu dolazi Slavonija, u kojoj marljivo radi pokr. tajnik P. Matijević. U đakovačkom sjemeništu postoji sekcija s 8 članova. Lanjske godine osnovane su apst. sekcije u Osijeku, Požegi (apst. sekcija Marijine kongregacije), Vukovaru, Vinkovcima i Zemunu.

U Zagrebu radi pokr. tajnik za užu Hrvatsku Josip Akst, bogoslov. U Zagrebu postoje dvije organizacije: klerika i sjemeništaraca s 20 članova. Inače na drugim gimnazijama i Marijinim kongregacijama nema još ni govora o protualkoholnom pokretu. Na prvi se pogled opaža velika praznina, a ipak bi se dalo poraditi i tamo, samo kad bi se našao barem jedan poletan i poduzetan član, koji bi znao druge oduševiti na žrtvu i požrtvovnost. Nadamo se, da ćemo druge godine donijeti boljih vijesti i o tamošnjim gimnazijama i kongregacijama. Svakako bi bilo nužno i korisno, da se i djevojačke škole organiziraju, te da i one djeluju u protualkoholnom pokretu.

U Bosni radi Stj. Z. Kočiš, pokrajinski tajnik za Bosnu i Hercegovinu. Apst. sekcije postoje u bogosl. sjemeništu u Sarajevu i đačkom konviktu u Travniku.

S najvećim veseljem gledamo na naše đake apstinente, jer znademo, da će se njihovim nastojanjem proširiti naša ideja i u najšire slojeve narodne.

No uza sav lijepi procvat to nedostaje! Katoličko đaštvo mora da shvati nuždu protualkoholnoga pokreta među hrvatskim narodom. Dok toga ne shvati, ne možemo govoriti o svestranom pokretu.

Nadamo se, da će naše riječi pasti na plodno tlo, te će se svim silama poraditi za sveopću organizaciju kat. hrv. đaka.

Tko bi želio pobliže upute ili savjete, neka se obrati na pokrajinskoga tajnika, ili na glavno vodstvo na Rijeci.

Na Rijeci dne 10. veljače 1917.

Glavno Vodstvo »Sv. Vojske«.

BILJEŠKE.

»Luč — Đački Vijesnik«.

Vraćamo se pomalo u predratnu kolotečinu našega pokreta. Nastaje doba, gdje hrvatsko katoličko narodno đaštvo treba da većma zbije svoje redove, da se uzmogne od'rvati navalama, što ga čekaju. Tu nam se čini, da ne može više biti dosta sama »Luč«, kako je sada evo izdajemo, pa smo se odlučili na vrlo odvažan korak, koji međutim držimo neizbježivo potrebitim. Odlučili smo, da pokrenemo opet stari naš »Đački Vijesnik«, kako smo ga imali zadnje školske godine prije rata. Već onda se pokazalo, što takav đački list znači za redove katoličkoga đaštva, a to nas iskustvo i nuka, da im ga opet povratimo. Naše katoličko đaštvo treba vrelo informacija o prilikama života, što ga prolazimo, i vrelo pobuda na oduševljenu borbu za Kristovu Hrvatsku. Tim će mu vrelom biti »Đački Vijesnik«.

Već iz ovo nekoliko riječi posve je jasno, da nijedan hrvatski katolički narodni đak ne će smjeti ostati bez »Đačkoga Vijesnika«. A ne će biti teško pridonijeti za nj malu žrtvu, što je od svakog našega pristaše tražimo. »Đački Vijesnik« izlazit će svakih 14 dana na 16 stranica, a stajat će po broju samo 20 filira. Zar će biti ijedan katolički đak, koji bi morao ostati bez ovog lista? Uprava je Vijesnika kod g. dra. Stjepana Markulina u Zagrebu, Kurelčeva ul. broj 3, kamo treba slati narudžbe i novac.

Povjerenici, na posao! Vi, koji osjećate u sebi poziv na uzvišeni apoštolat našega pokreta, ne prestanite raditi, da se taj pokret što više raširi i učvrsti! Širite zato »Đački Vijesnik«, jer svaki broj, što ga raspačate, znajte, da znači korak naprijed! Ne traži se od vas mnogo, nego samo sitan i ustrajan rad, rad za onu braću i drugove naše, među kojima se nalazite i koju treba da privedete hrvatskoj Kristovoj zastavi.

U to ime na rad za »Đački Vijesnik« — za vjeru i dom!

Uredništvo.

Hrvatsko-slovenska »Luč«.

U vrijeme se mira dosta pisalo o tom, da slovensko i hrvatsko katoličko đaštvo izdaje zajedničko glasilo, da se dakle »Zora« i »Luč« spoje u jedan časopis. Do toga međutim zbog raznih prilika nije došlo. No što onda nije išlo, dalo bi se možda sada ostvariti. Vidimo naime, kako je đački katolički pokret u braće Slovenaca od početka rata ostao bez svoga glasila »Zore«, koja evo već skoro tri godine ne izlazi. A dotle naša »Luč« vjerna tradicijama i idealima našega pokreta vrši netaknuta svoju preporodnu misiju.

Uspjelo nam je, da se održimo, što više — i da se podignemo, ojačamo. Pa kako duboko u srcu gojimo želju za jedinstvom hrvatsko-slovenskoga naroda, hoćemo evo da upotrijebimo ovaj čas, pa da pružimo bratsku ruku slovenskoj braći svojoj, hoćemo da učinimo korak naprijed k našem narodnom zbliženju. Nakanili smo, da na jesen izdamo zajednički almanak »Luči« s braćom iz slovenskog katoličkog đačkog pokreta. To je zasad tek zamisao, koja će se — bude li oduševljenja i odziva — moći i realizirati. Još prije konca ove školske godine mora pasti zaključak. Zato molimo slovenske drugove akademičare, koji bi htjeli da se za ostvarenja ovoga nauma zauzmu, da nam se jave, da provedemo o tom dogovore, pa da što prije pristupimo k djelu.

Radi se o vrlo zamašnom činu, za koji treba upotrijebiti priliku, što nam se eto pruža. Moramo jedamput početi rušiti sve zapreke, koje nam dijele bratski narod. Pristupimo k djelu našeg narodnog jedinstva mi, koji se za nj borimo u znaku Kristove zastave! Novo nas doba mora dovesti bliže k ujedinjenju. Na pragu smo tog novog doba, ne valja dakle više časiti časa. Od nas se traže veliki čini. Takovim će biti i hrvatsko-slovenska »Luč«.

Dao Bog, da je na jesen doista ugledamo!

Uredništvo.

† Dr. Antun Gjivoje.

Dne 27. veljače prije podne umro je spljetski biskup dr. Antun Glivoje. Umro je u naponu snage i usred djelovanja za dobro Crkve i naroda. Za svoje se uzvišeno biskupsko zvanje valjano pripravio. Malo je koji od crkvenih pastira bio tako sretan, da je i kao dušobrižnik i kao uzgojitelj upoznao u dušu i omladinu i narod, kojima ga je Providnost postavila za vođa. Finim je taktom još kao rektor zadarske bogoslovije znao da vodi djelovanje svoga đaštva, puštajući mu u društvenomu življenju svaku slobodu, koju su samo mogli dati propisi. Zato ga se sa simpatijama sjećaju članovi »Pavlinovića« i zadarskog zbora bogoslovskoga, jer su za njegova rektorovanja i kasnije pod njegovom biskupskom zaštitom obadva društva najsnažnije procvala.

Došao je na biskupsku stolicu s velikom praksom i širokim teoretskim znanjem. pa je odmah preduzeo, da uredi biskupijske prilike i to dižući kler i reorganizirajući ekonomsko stanje biskupije. Iako je njegovo biskupovanje palo velikim dijelom u najteže doba svjetskoga rata, nije se žacao, da mladim i pothvatnim svećenicima omogući nastavak studija, što više njegovom se inicijativom neki počeše specijalizirati i tako pripravljati na budući rad oko kulturnoga dizanja Dalmacije. U Dalmaciji se međutim, a napose u njegovoj biskupiji, snažno razmahao katolički pokret, cijele su se čete seljačkih omladinaca pripravljale u hrvatskim katoličkim omladinskim društvima za život, đaštvo se organiziralo u kongregacije, društveni je život kod svećenstva zadobio nove forme. — Dr. Gjivoje je s velikim simpatijama promatrao i pomagao taj rad svraćajući sve više pažnje ekonomskoj strani narodnoga života. Gospodarska se organizacija u Dalmaciji, koja je zadobila zadružne forme, za njegova vladanja biskupijom konsolidirala, opreke su se izgladile, a zadruge se — prije ustanovljene više puta samo radi političkih motiva — počeše postavljati na solidniju bazu.

Kada je dr. Gjivoje stupio nakon pok. Nakića na stolicu sv. Dujma, našao je na onom vulkanskom tlu, koje zovemo Dalmacijom, u samom krateru njezinu — Splitu narod u teškoj omrazi sa svećenstvom, najviše radi težačkoga pitanja, što ga je poznati demagog dr. Smodlaka, znao izvrsno iskoristiti proti Crkvi. Svećenik nije mogao proći kroz Split, a da nije bio predmetom poruge pa i samih fizičkih napadaja. Dr. Gjivoje je odmah uznastojao, da ukloni uzrok tomu stanju i vrlo je susretljivo prihvatio nastojanje, da se težačko pitanje konačno riješi. Pri svemu tomu nije zaboravio ni ekonomskoga dobra svoje biskupije te je njezino financijalno stanje usprkos ratu znatno popravio. Da je pak svratio osobitu pozornost javnomu životu i katoličkoj narodnoj uzgoji, vidi se iz toga, što se nije žacao, da jedan milijunski fond namijeni ustanovljenju hrvatskoga katoličkoga dnevnika u Dalmaciji. Hoće li njegov nasljednik tu dalekovidnu osnovu pok. biskupa izvršiti, pitanje je budućnosti.

U politici se dr. Gjivoje nije isticao. Bio je narodnjak i odlučni pristaša narodnoga jedinstva. U svojoj je duši bio opozicijonalac. Radi toga je stekao i dosta popularnosti. Uza sve je to imao ono, što nema gotovo nijedan naš javni čovjek: čvrstu šiju prema onima gore i prema onima dolje. U svom je radu zbog toga, iako je bio obziran i umjeren u taktici, pretrpio mnogo, jer su mu često bacali klipove pod noge. Ipak se spremao ozbiljno, da pripravi svećenstvo na novo najintenzivnije djelovanje oko narodnoga napretka iza rata, kada mu smrt prekinu rad. No ostavio je iza sebe cijeli niz ljudi, koji će njegova započeta djela nastaviti i njegova uspomena ne će utrnuti.

Pokoj mu vječni!

*

Dr. Antun Gjivoje rodio se 8. veljače 1851. na otoku Lastovu kraj Dubrovnika. Gimnaziju je svršio u Dubrovniku, a bogosloviju u Zadru. Iza toga je otišao u bečki Augustineum, te je slušao na tamošnjoj univerzi teologijska predavanja. Tu je i promoviran na doktora sv. bogoslovlja. Za svećenika je zaređen 1875. Neko je vrijeme djelovao u dubrovačkoj biskupiji kao dušobrižnik, a onda kao odgojitelj u malom dječačkom sjemeništu u Dubrovniku. G. 1883. pozvan je za profesora biblijskih nauka u zadarsku bogosloviju, a ujedno postade rektorom najprije dječačkog, pa iza toga bogoslovskoga sjemeništa u Zadru. Poslije smrti biskupa Filipa Nakića imenovan je dr. Gjivoje biskupom spljetsko-makarskim. Za biskupa je posvećen 8. listopada 1911. u Rimu. Tom ga je zgodom sam sv. otac Pijo X. primio u audijenciju. Ustoličen je 29. listopada 1911. u Spljetu. U svojoj je biskupiji blagoslovno djelovao, dok mu eto smrt ne prekide niti života. »N.«

† Fra Toma Kraljević.

Dne. 15. ožujka umrije u svome rodnom mjestu Bolu dobri i vrijedni član »Akvinca« fra Toma Kraljević.

Pokojnik se rodio 11. travnja 1896. Svršivši osnovnu školu učio je niže gimnazijske razrede u Bolu kod velč. oo. dominikanaca, a više u Dubrovniku. Poslije godine redovničkog novaštva pristupi u zbor »Akvinac«, gdje je marljivo radio tiho i postojano. Držao je nekoliko predavanja, koja se odlikuju punином misli i lijepim, čistim jezikom.

Žarko je ljubio naš pokret, te bi ga razveselila svaka vijest o njegovu usjehu. Bio je vrlo talentiran mladić, a osobito ga zanimala povijest (»Crtice iz bolske prošlosti«) i matematika. Već se bio počeo napajati naukom Anđeoskog Naučitelja svoga nebeskog pokrovitelja, kad zbog bolesti, koja ga već duše vremena mučila, morade ostaviti Dubrovnik, svoje starješine i drugove te poći na oporavak u svoje mjesto, gdje nam ga ugrabi nemila smrt 15. ožujka 1917.

S Bogom, naš mili druže! Raptus es a nobis, ne malitia mutaret intellectum tuum! Kad bude sunce peklo ili južina duvala, i valovi udarali o podnožje Tvoga tihog i skromnog groba, koji Ti podade rodno mjesto Tvoje, uvijek ćemo se Tebe sjećati; one grane čempresove, što hoće da se dotaknu neba nad počivalištem Tvojim, kazivat će nam polet duše Tvoje i težnju srca Tvoga. Sjetit ćemo se tada, da si nam bio dobar i ljubežljiv, pa će nam se iz grudiju vinuti uzdah, koji ćeš Ti i razumjeti . . . Onda se nas spomeni!

R. i. p.! **B.**

† Mihajlo Torbarac.*

Pišem uspomenu drugu, koji ode od nas u svjetski potop krvi, da nam se više nikada ne vrati. »Najljepše je na majčinu krilu« — bile su jedne od zadnjih njegovih riječi, što ih je napisao na komadiću plavoga kuverta on, koji nije znao, što je roditeljska ljubav. Roditelji su mu negdje u Americi, u Chicagu, gdje se muče za kruh i život, a Mihajlo je s braćom svojom ostao u domovini na milosti drugih. Što li je u mladome životu sve morao da prođe i pretrpi!

Rodio se u Krašiću. Pučku je školu polazio u susjednom Jastrebarskom, prvi razred gimnazije u Zagrebu, a ostale u Požegi kao pitomac nadb. orfanotrofija. Bio je jedan od boljih đaka, kongreganist i vatreni pristaša našega pokreta, za koji je radio sakupljajući drugove u našu organizaciju, koliko su mu samo dopuštale njegove materijalne i školske prilike. Osobito su ga poništavale one prve. Sjećam se, dok smo još zajedno bili u orfanotrofiju, kako je često bio mrk i kako bi cijele sate sjedio uz svoj pult, podbočivši glavu rukama, veoma tužan, kao bolestan... Nije trpio samo zato, što je bio siromah, nego je imao i ponosnu narav, koja ga je progonila. Boljelo ga je, što zlobni drugovi gledaju s porugljivim smiješkom njegove stare, ispucane cipele i što se rugaju njegovoj zimskoj kapici, koju je negdje dobio a nosio ju je cijelo vrijeme svojih gimnazijskih nauka. Još više! Njegovi su ga drugovi i teško potvarali, jer su ga mrzili, a on je morao i to da trpi, jer je siromah. Bio je ponosan i nije se mogao složiti ni s kim, jer je svagdje vidio neki žalac, i zato nije nikada imao prijatelja. Otac i majka, prijatelj i dobročinitelj bio mu je ravnatelj nadb. orfanotrofija g. I. Horvat, komu se jedinomu potpuno povjerio. On ga je opskrbljivao i brinuo se za nj, a štićenik ga je pratio u praznicima u njegov vinograd, otkrivao i uređivao s njime nove staze i jedan izvor u Požeškoj gori, kojega se on u pismima svome dobrotvoru često puta sjećao.

Početkom šestoga razreda primljen je u vojništvo, gdje je bio oštar, strog i hrabar mladić, a što se osobito mora istaći, u vojništvu je, gdje se toliko pogrđuje stidljivost i griješi, ostao pravi katolički đak i pazio na sebe, da ostane dobar i čist. Pričuvnu je časničku školu svršio u Ogulinu i na Rijeci, a tada je kao raz-

*) Uredništvo je primilo ovelik članak o pokojnome drugu, ali ga zbog prostora, kakogod je lijepo pisan, nije moglo cijeloga uvrstiti, nego samo ovaj odlomak. — Op. ur.

vodnik pošao na ratište. Bio je pô godine na fronti i postao korporal. Časnik nije mogao postati, jer nije imao novaca, da položi ispit za šesti razred, a ipak se pretplatio s fronte na »Novine« i čitao ih. Pri jednom se izvidu »mali Napoleon« (tako su ga općenito nazivali radi hrabrog držanja) sunovratio u ponor, dubok oko 650 m. i ostao viseći na jednoj pećini grčevito se držeći za nju... Mlad, još mu ni dvadeset godina nije bilo!...

Sigurno je u času umiranja mislio na svoje roditelje, na braću svoju i na Hrvatsku, i osjećao, da bi za nju morao da živi...

Mihajlo Torbarac nije bio genij ni osobiti možda čovjek; on ne bi počinio Bog zna koliko velikih djela, no mi žalimo za njim, jer bi on bio vrijedan, solidan član našega pokreta, koji bi obezbijedivši život svojim roditeljima i braći osjećao dužnost, da radi i za druge, bio bi jedan od onih mnogih boraca za dobro naroda, koji rade čitav svoj život skromni i nepoznati, a kad umru, samo neki od njihovih štićenika čuvaju njihovu uspomenu.

Druže! Ti si se napatio u kratkom životu dosta, a sad si se smirio nad zvijezdama, da uživaš sreću, koje ovdje nema. I ja sam ovih dana ostavio dragi grad, gdje sam proveo mladost bez mnogo veselja i bez uživanja, ali s mnogo lijepih uspomena, što više vrijede nego uživanje i veselje... Na naša su mjesta u onoj prašnoj sobici, punoj ormara i knjiga sjeli novi naši drugovi, koje Ti ni ne poznaješ, da dalje siju na njivi, koju smo mi silom morali ostaviti. Kad budeš Ti s dragima našima uživao u nebu i molio se za njih i za mene prognanika, ja ću dalje hrliti k idealu, a oni će biti čuvari našega grada, jer smo mi uvijek puni one buntovne krvi i oboružani ljubavlju Kristovom.

Milko Slavončić.

† Jakov Pichler.

»Zbogom, do skorog vidova, ako samo ne odem tamo, kud za vazda gre se' — — —«.

Bile su to njegove zadnje riječi, kad smo se rastajali od njega. Otišao je na savjet liječnika kući, među svoje najmilije, da se oporavi od svoje bolesti. Vidim ga još danas, kako je sav srvan od bolesti, kako mu svaki čas razdira njegova mlada pluća kašalj — a on ipak sve do posljednjeg trenutka nije htio da ide k liječniku, već je to odgađao od dana na dan misleći, da je tek nahlađen. Liječnik, kojemu je prekasno došao, pošalje ga odmah kući. No kako je uvijek bio marljiv za knjigu, on i to odgodi na nekoliko dana, samo da načini ispit za prvo polugodište. I svršivši ga s dobrim uspjehom ode kući među svoje. Ode onamo, kud ga je vazda srce vuklo, sa skromnom nadom, da će ozdraviti, ali i bojeći se, da ne ode »kud za vazda gre se«. Pošao je kući, ali nije dočekao ni cvrkuta prvih ptica, koje nam veselo navješćuju proljeće. Prije nego li se prvi listak pojavio u šumama, naš Jakov izusti svoju plemenitu dušu — — —

Jakov Pichler rodio se u Sv. Martinu u »Slov. Goricah« god. 1894. O njegovu životu prije nego je došao u Varaždin malo se znade. Ali to više su nam poznate bijede za njegova đakovanja. Došao je ovamo prije sedam godina pun poleta, s mnogo volje za učenje i pun ljubavi prema svakome. Veoma siromašan prehranjivao se instrukcijama, a našao je i dobrih ljudi, koji su ga podupirali. Otkako je nastao rat, našega druga snašle sve veće brige, jer nije mogao kao dosele, a što dalje, to mu je bilo gore — — — Pade sred svoje bijede žrtvom sušice...

Umro je 10. veljače u 9 sati ujutro. Pokopan je na svečani način dne 12. istog mjeseca u Selcima.

Njim gube naša braća Slovenci jednog od onih, koji kao malo tko idealno shvaćaju bratstvo Hrvata i Slovenaca. Gube čovjeka, koji bi bio danas sjutra osvjestitelj svog potištenog naroda. Mi gubimo milog druga, tajnika varaždinske kongregacije, jednoga od njezinih ponajboljih članova.

Neka mu je laka crna zemljica, a naša Majka Marija, koja mu je od drugog razreda bila zaštitnicom, platila mu obilno sve one patnje, što su ga pratile u kratkom vijeku njegova života!

R. i. p.

Katolicizam u Engleskoj.

U jednom predavanju, što ga je, kako izvješćuje pariski »Figaro« od 7. II. o. g., držao konvertita André de Bavier u »Association Fénelon«, izneseno je nekoliko zanimivih podataka o tom pitanju.

Englezi su anglikanci, a Irci katolici. Međutim se u posljednje doba vrlo mnogo Engleza obraća na katolicizam, i taj se proces neuzdrživo nastavlja iz godine u godinu. Prije kojih sto godina (1820.) bilo je u Vel. Britaniji (bez Irske) nekih 120 hiljada katolika. Šaka ljudi bez ikakova ugleda i utjecaja na javni i državni život! Držali su ih neznatnima, i nitko nije mislio, da bi oni igda mogli ojačati i da bi obraćenici mogli povećati njihov broj, i nauke katolicizma da ne mogu osvajati ljudi. Uostalom tih nauka nijesu ni poznavali.

Danas ima u Vel. Britaniji (bez Irske) 2 mil. 600 hiljada katolika. Oni čine silu, s kojom se mora u javnom životu računati.

Pokret je započeo 1830. u Oxfordu. Mnogo zasluga oko njega stekli su obraćenici Newman i Manning. I od onda se obraćenja neprestano nastavljaju. Svake godine se obrati oko 10 hiljada engleskih protestanata, među kojima ima i do četrdeset pastora. Ti moraju većinom da napuste svoje dosadanje unosne službe, za koje poslije ne nalaze naknade.

Najviše se obraćaju anglikanci. Za neke je opet anglikanska crkva most od drugih protestantskih sljedba do katolicizma, t. j. oni najprije prigrle anglikanstvo, a onda prijeđu na katolicizam. Jer je anglikanska crkva nekako bliže rimskoj, nego li druge protestantske sljedbe. To se pokazuje i u njenim obredima i u nauci. Obredi su slični katoličkima, a kada je jedan protestanski teolog, koji je studirao u Lausannu, došao na daljne nauke u King's college u London, vrlo se začudio, čuvši gdje govore o crkvi kao o mističnom tijelu Kristovu.

Tako se pomalo vraćaju izgubljeni sinovi. **S. K.**

Kritika o »Luči«.

Vrlo smo se veselili, kad su se o prvoj, a osobito o drugoj knjizi »Luči« javili mnogi glasovi kritike, da svoju reknu o uspjehu i neuspjehu »Luči«, o dobrim i slabim njenim stranama. Uz takovu obilnu pomoć kritike može biti i nade u neprestani napredak ovog našeg glasila. Kod treće je knjige »Luči« zapeo međutim nekako glas kritike, pa dodanas još zapravo nemamo jedinstvenoga kritičkoga suda o cijeloj zadnjoj »Luči«. Najbolju je još kritiku donijela sarajevska franjevačka »Naša Misao« u siječanjskom broju ove godine. Od drugih kritika spominjem još onu u »Novinama« i »Danu«. Željeli bismo, da u buduće kritika jače segne u razvoj naše »Luči«, da prioštri pero, pa da o njoj mnogo više piše negoli dosad. Sva je naša kritika pozvana da svoju rekne o »Luči«, jer time pomaže njenu uspjehu, koji nam mora svima biti na srcu. **J. A.**

Listovi u zamjenu »Luči«.

Uredništvo »Luči« prima sa zahvalom i preporučuje ove katoličke novine i časopise: »Il Quarnero« (Rijeka), »Dan« (Split), »Naše Novine«, politički, gospodarski i zabavni list za ugarske Hrvate (Gjur, 8 K), »Hrvatsku Stražu«, »Našu Misao« (Sarajevo), »Bullettino di Archeologia e Storia Dalmata« (prof. Bulić, Split), »List dubrovačke biskupije, »Kršćansku Obitelj« (Mostar), »Glasnik Srca Isusova«, »Glasnik sv. Franje« i »Našu Gospu Lurdsku«, a od slovenskih »Čas« (znanstvenu reviju »Leonove družbe«, Ljubljana) i »Mladost« (glasilo slovenskih Orlov, Ljubljana), dok na ime Hrvatskog katoličkog akademskog društva »Domagoja« dolaze uredništvu češki dnevnik »Hlas« (Brno), slovenski tjednici »Mir« (glasilo koroških Slovencev, Celovec) i »Domoljub«, zatim »Katolički List«, »Vrhbosna«, »Kršćanska

škola«, »Svećenička zajednica« i »Euharistički Glasnik« (Zadar), napokon »Stimmen der Zeit« (Herder) i »Soziale Kultur« (Volksverein, M. Gladbach). Od stručnih listova prima uredništvo »Luči« u zamjenu »Napredak« naučno-pedagošku smotru, »Hrvatski učiteljski dom« (Zagreb) i »Gospodar« (Osijek). Svi ovi listovi primaju u zamjenu »Luč«, te donose o njoj gdjekada i ocjene.

Saradnicima »Luči«.

Neki nam se od naših predašnjih vrsnih saradnika nijesu u ovu knjigu »Luči« ničim javili. No nadamo se, da peta knjiga ne će ostati bez njihove saradnje. Komugod je do našega pokreta i njegova napretka, ne smije da zaboravi »Luči«, nego mora da za nju poradi, kolikogod samo može. Eto do jesenske nas »Luči« ne dijeli više od pet-šest mjeseci. Mislite već sada na nju i spremite joj, što ste joj namijenili, da saradnja bude onda brzo skupljena, kad vas na nju pozovemo!

Mnogima su od saradnika poslane stvari ostale neuvrštene. Neka nam se to ne zamjeri, jer nije sigurno ni u jednom slučaju bilo bez razloga. Na srcu nam je boljitak »Luči« i boljitak mladih hrvatskih katoličkih redova, pa često moramo bez obzira i oštro raditi. Sve radimo iz ljubavi za svete naše ideale, a ti ideali neka budu i saradnicima pred očima, pa neka pregore, ako misle, da smo im što krivo učinili, i neka ustraju! Pojedinačno nam je teško odgovarati, ali i to ćemo učiniti, ako koji od saradnika posebno zaželi.

Na posao za petu knjigu »Luči«! Za vjeru i dom!

Uredništvo.

SADRŽAJ.

Strana

Zvonko Šprajcer: Na pragu novoga doba 3
Vićentija Mikša: Molitva. — Robijašev pijev 6
Đuro Vilović: Ljubičin bus 8
A. Vijolić Ljubičić: Euharistija 9
O. dr. Petar Grabić: Apologija molitve 10
Fr. Krsto Kržanić: Treći red pred sudom Crkve 13
Joso Benac: Moj grad, Pašnjakom je, Lada, Rusalko moja! 19
Fr. Felicijan Tržop: Grobovi zbore 22
Milko C.: Na grobu prijatelja 24
† Stjepan Varga: Mlada hrvatska katolička knjiga 25
Vid Blažinčić: »Hrvatska Prosvjeta« 1916. 30
Dr. Stjepan Markulin: Slovenska katolička štampa 35
Nonca: Iz »Karlovačkih uspomena« (U proljeće — Ozaljsko veče) 41
V. Grmović: Na sunčanoj strani 41
V. Grmović: Ponoćni kosci 42
Pavao Matijašević: Umjerenjaštvo ili trezvenost 44
Josip Zdunić: Interieur, U sjeti, Golubovi 47
Prof. Dmitar Vac: Iz praških dana 49
V. Mlinarić: Pjesma mladosti 52
Milko Slavončić: Sanjareva ljubav 53
Josip Stabej: Sanjam, ki so sanje 56
Stjepan Gruber: Orkan 56
Mirko Čunko: Današnji problem nacijonalne ekonomije 57
Ljudevit Matković: Pred našom Kraljicom 60
R. Petrić: Sunce na smiraju 61
Stjepan Crnjević: Željka 71
† Vjekoslav Brajan: U mjesečini 72
Tugomir Nehaj: Sveta noć 72

SMOTRA: Književnost: Iv. Ev. Šarić: Sunce i oblaci 72. — Fra Bono Zec: Euharistijsko Sunce 73. — Dr. Mihovil Opeka: Rimski verzi 74. — Ksaver Meško: Dve sliki 75. — Sub specie aeterni 78. — P. Stanislav Škrabec: Jezikoslovni spisi 80. — Knjige društva sv. Jeronima 81. — Joza Ivakić: Knjiga od žena i od ljubavi 82. — Katolički hrvatski kalendari za god. 1917. 83. — »Mladi junak« 84. — F. S. Šegula: Na Kalvariji! 86. — A. Bessières S. J.: Berica, mali apostol česte svete pričesti 86. — Rudolf Franjin Magjer: Moj put 86. — Bullettino di archeologia e storia Dalmata 86. — Anđeo Čuvar 87. — Kalendar Svete Familije 87. — Godišnjak 87. — O. Antonin Zaninović: O. sv. Vlahu 87. — »Nada« 88. — »Zora« 90. — »Naš list« 91. — »Nada« 92. — »Bosiljak« 93. — M. Vanino, D. I. Filibert Vrau, katolički organizator 93. — Henrik Conscience: »Regrut« i »Siromašni plemić« 95. — J. S. Baar: Putem ljubavi 96. — Umjetnost: Deseta godišnjica »Svete Cecilije« 98.

LISTAK: Za našu budućnost 101. — Treći red sv. Franje 103. — Nešto o pripravljanju za učiteljsko zvanje 105. — Učiteljska organizacija 107. — Madžarska katolička štampa 111. — Madžarski »Vilingaj« 112.

DOPISI 114

BILJEŠKE 128

ZBOR DUHOVNE MLADEŽI ZAGREBAČKE

Preporuča iz svoje naklade katoličkim đacima napose ove knjige:

Grgur Galović: Katolički đak. Vjerski kažiput kroz srednje i visoke škole. II. Izdanje. Vezano.

Dr. F. Jehlička: Vjera i čudoređe. Broš. K —·60

M. Čunko: Priručnik za vođenje kat. omlad. i sličnih društava. Broš. K 1·—

Dr. Fr. Novak: Pogledi u sveć. i bogosl. život. Broš. K 2·—

Hasert: Što je čovjek? Brošir. K —·80 sa zlatorezom K 1·80

Wehner: Bombe i granate. Broš. K —·50 zlatorez K 1·40

Dr. R. Vimer: Muka Isusova. Broš. K 1·—

Dr. V. Čebušnik: Sv. Pismo St. i Nov. Zavjeta.

Drugovima preporučamo i naša pučka izdanja kao i Sv. Pismo S. i N. zavjeta.